

YU ISSN 0042 — 8426

B R O J 4
GODINA XXIX

JUL—AVGUST
IZLAZI DVOMESEČNO

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

IZDAJE VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE — NEPOSREDNI INTERES ODBRANE ZEMLJE

Od kad postoji čovjek na kugli Zemljinoj on je permanentno mijenja. Promijenio je skoro svaki dio svoje prirodne životne sredine i kontroliše sve što živi i raste u bezmalo svim plodnim oblastima svijeta. Za posljednjih 10.000 godina čovjek je mnogo šošta izmijenio i stvorio veoma korisnih stvari, ali je uporedo s tim mnogo toga istrijebio, mnogo unakazio i mnogo uništio. Da se sadašnjim pokoljenjima ne bi u budućnosti prigovaralo, mi treba da se borimo i izborimo da ničim dalje ne unakazujemo, već da uljepšavamo prirodnu okolinu, zbog čega treba usmjeriti ljude da budu korisni nemirari i stvaraoci ljepše budućnosti.

Dok je ljudi bilo malo na ovoj planeti štete koje su činili nisu bile tako strašne; ali u posljednjih 500 godina broj ljudi se uvećavao takvom brzinom da su prostrani dijelovi Zemljine površine postali već prenaseljeni. Naučnici, i ne samo oni, konačno su shvatili da svijet nije neiscrpno vrelo »izobilja«. Već sada je dugačak spisak životinja koje su nestale zahvaljujući čovjeku — sačuvane su samo u muzejima i kao slike u priručnicima.

Budućnost čovječanstva ne zavisi — kao što bi neki pisci romana o svemiru željeli da mi mislimo — o naseljavanju drugih planeta, već od mudrog gazzovanja na ovoj našoj. U stvari, budućnost zavisi od toga koliko ćemo brzo uspjeti da shvatimo zakone prirode prije nego što bude kasno. A to zavisi od nas i našeg sopstvenog sagledavanja značaja tog problema. Naše današnje stvaralaštvo je veliko. Možemo letjeti na druge planete, pomijerati planine, kretati se brže od zvuka i sl., ali se još nismo oslobodili gladi, siromaštva, nepismenosti, rata i rasne netrpeljivosti. Doduše, mnoge ove probleme mogli bi riješiti, ali bi prethodno morali da uzmemo onih 300

milijardi dolara koji se bacaju na naoružanje svake godine. Nepismeno bi riješili i iskorijenili u svijetu kada bismo od sredstava namijenjenih naoružanju izdvojili samo ona posvećena istraživanju u ovoj oblasti; tako je i sa ostalim problemima.

Međutim, ovi se problemi mogu riješiti bez vezivanja za sredstva o kojima sam govorio.

Razumije se, stvari u svijetu ne idu onako kako bismo mi željeli. Naprotiv. Sjetimo se u ovom trenutku da je bomba bačena na Hirošimu samo nuklearni patuljak. Današnje bombe jače su od te stotinama pa i hiljadu puta. Sada možete zamisliti koliko takve bombe, pri eksperimentisanju, vrše zagadivanje i trovanje čovjekove sredine. A ako ovome dodamo i druga sredstva za masovno uništanje — hemijska, biološka, meteorološka, geofizička i dr. — staje mozak pred činjenicom koliko je čovjek današnjice izložen samouništenju.

Razumije se navedeni problemi su, isto tako, posljedica narušenih društveno-ekonomskih odnosa u savremenom svijetu i degradiranog odnosa čovjek—priroda. Otuda se smatra da je u prvom redu neophodno uticati na promjenu društveno-ekonomskih odnosa, jer ako se to ne učini čovječanstvo će se brzo naći u vrlo teškoj i složenoj krizi. Međutim, poznato je da je čovječanstvo u toku svoje evolucije, kad god je to bilo potrebno, nalazilo adekvatna riješenja i za najsloženije probleme.

Naše socijalističko samoupravno društvo se takođe u svom razvoju suočava sa problemima koji su posljedica narušavanja životne sredine. Ova sredina se i kod nas sve više zagađuje i degradira. Međutim, u našem društvu narušavanje životne sredine ne smije da bude danak koji se plaća za brzi tehnološki razvoj zemlje. Problemi narušavanja životne sredine nisu samo rezultat brze industrijalizacije i urbanizacije naše zemlje, već što se pri tome nedovoljno ili uopšte ne poštuju ekološki zakoni životne sredine, što je još uvijek nedovoljno razvijena savremena tehnologija, a prirodna bogatstva se često neplanski i neracionalno eksploratišu. Pri tome treba odmah istaći da naše društvo nije i ne može biti protiv savremene tehnologije i njenog daljeg razvoja i progrusa, ali je za to da ona mora da bude planski, kompleksno programirana i bazirana na savremenim tekovinama nauke.

Prostor za život čovjeka naglo se smanjuje, a prostor urbane sredine eksplozivno proširuje i povećava. Čovjek, gradeći jednu sredinu, kao izraz svoje civilizacijske potrebe, razara drugu koja je uslov njegove biološke egzistencije. Ova dva procesa izgledaju protivrječna, jer se javljaju i često tretiraju paralelnoj umjesto inte-

gralno. Međutim, pojavnii oblici degradiranja životne sredine sve se manje javljaju izolovano, pa je i kompleksan tretman ove problematike sve neophodniji. Nije više u pitanju zaštita životne sredine u tradicionalnom smislu te riječi. Danas se radi o zaštiti stanovništva i materijalnih dobara od opasnosti koje nastaju ili mogu nastati degradiranjem životne sredine, o stanju kada pasivne i parcijalne mjere zaštite ove sredine postaju nemoćne pred spontanim tokovima urbanizacije i industrijalizacije, u situaciji kada čovjek mora ovladati ovim tokovima. Podsjetio bih na jednu misao izraženu juna 1969. godine, u dokumentu Organizacije Ujedinjenih nacija o životnoj sredini, u kome se kaže da kriza sredine nije posljedica industrijalizacije i urbanizacije svijeta, »već njihovog lošeg planiranja, nekontrolisanog razvoja i jednostrane primene«.

U savremenim uslovima »zaštita životne sredine« mora prerasti u »upravljanje životnom sredinom«, jer se samo tako može uspostavljati neophodna ravnoteža čovjeka i sredine na svakom stepenu razvoja. Ovaj proces pretpostavlja postojanje odredene politike o sredini, koja će biti sposobna da upravlja sve većim širenjem čovjekovih potreba u prostoru i progresom nauke, tehnike i tehnologije. To znači da je nužno prerastanje pojedinačnih i pasivnih mjeru u globalni sistem aktivnih akcija i mjera, obezbjeden odgovarajućim službama, sredstvima i instrumentima. To znači i ograničavanje izvjesnih prava pojedinih, da bi se obezbijedila osnovna prava svih. Dakle, treba se služiti brojnim instrumentima, kao što su planiranje, odobravanje, ograničavanje ili odbijanje djelatnosti, preuzimanje obaveznih mjeru, ograničavanja prava i slično — jer se samo tako može obezbijediti upravljanje sredinom u opštem interesu. Razumije se da sve to ne možemo riješavati izvan udruženog rada i njegovih uslova privređivanja, dakle izvan dohodovnih odnosa, programa za modernizaciju tehnologije, zadataka i samoupravnog udruživanja sredstava i rada. Drugim riječima, cijeloviti koncept zaštite i unapređenja čovjekove sredine treba ugraditi u koncept razvoja našeg društva. Integracija problematike prostora sa svim vidovima razvoja društva i njegove odbrane od raznih opasnosti, a posebno njegove zaštite od raznih prirodnih nesreća, tehničkih katastrofa i ratnih razaranja — u našim jugoslovenskim uslovima ima posebnu dimenziju, specifičan kvalitet i potrebne preduslove. Bez prihvatanja i njegovanja te integracije na svim nivoima i u svim sredinama, ne može se obuhvatiti potpunija preventivna zaštita stanovništva i materijalnih dobara od razornih opasnosti i nesreća. Prema tome, za promjenama u prirodi ne treba žaliti, one su nužne i zakonite. Ali, prostor treba koristiti krajnje studiozno i racionalno — vodeći uvijek

računa o mogućim izvorima opasnosti, oblicima u kojima se one pojavljuju i posljedicama koje sa njima nastaju.

Usljed nedovoljnog poznavanja ove problematike ili nepridržavanja utvrđenih normi, u nedavnoj prošlosti došlo je, na primjer, do pogrešnog razmještaja i lociranja mnogih proizvodnih i smještajnih objekata za proizvodnju i smještaj opasnih materija (eksplozivnih, zapaljivih, agresivno-hemijskih i dr.). Ti objekti se danas nalaze u prigradskim područjima i predstavljaju potencijalnu opasnost za ta naselja i u miru, a pogotovo u ratu. Još uvijek se stvaraju velike i guste gradske aglomeracije, iako istorija uči da su baš takve sredine bile plijen pogibeljnih nesreća, kao što su zemljotresi, požari, epidemije, a da o ratnim razaranjima kojima su posebno izložene sve velike aglomeracije i ne govorimo. Ili, još uvijek je intenzivnija eksploatacija šuma od njihovog uzgoja, a do čega to dovodi najbolje nam pokazuje dinarsko-primorski ljuti kras i druge goleti kakvih imma u našoj zemlji. Usljed nedovoljne zaštite i neracionalne eksploatacije, sve više dolazi do zagađivanja velikog broja vodnih resursa, i uništavanja života u njima. Isto tako, nestručna, nekontrolisana primjena hemijskih sredstava u uzgoju i zaštiti biljnog svijeta može ugroziti sve one koji te biljke koriste, a sve to može imati vrlo teške posljedice i u miru, a pogotovo u ratu. Ovi i niz drugih primjera ukazuju da se prema prostoru i prirodi mora ponašati vrlo racionalno, tj. sa svim mogućim elementima poznavanja, predostrožnosti i predohrane.

Neposredni interesi odbrane zemlje, društveno-ekonomskog razvoja i zaštite životne sredine nisu u suprotnosti kao što se često misli. Oni su u mnogo čemu podudarni. Evo samo nekoliko ilustracija. Interesima odbrane zemlje znatno više odgovara savremena izgradnja gradova sa više manjih gradskih centara i dekoncentrisana izgradnja gradova, nego nekontrolisane pojave i rast gradskih aglomeracija, koje su i inače jedan od velikih zagađivača sredine. Aktiviranje i razvoj nerazvijenih ili degradiranih područja radi korišćenja određenih potencijala i resursa, istovremeno znači i stvaranje aktivnih oslonaca za vođenje oružane borbe i pružanje drugih vidova otpora eventualnom agresoru. Ili, pošumljavanjem određenih područja neposredno se doprinosi unapređenju čovjekove sredine, a istovremeno se poboljšavaju uslovi za maskiranje, smanjenje mogućih vazdušnodesantnih prostorija. Očuvanje što većih količina higijenski ispravnih vodenih izvora i tokova i očuvanje flore i faune od izuzetnog je značaja za uspješno vođenje opštenarodnog odbrambenog rata. Istina, ima i nekih suprotnih interesa i ciljeva. Tako, na primjer, koncentracija energetskih kapaciteta radi ostvarenja višeg

stepena ekonomičnosti eksploatacije i tehnologije, kao i bolje zaštite životne sredine, manje odgovara interesima odbrane zemlje nego njihova dekoncentracija kada su ti objekti manje povredivi i ospobljeni za autonomno funkcionisanje. Slično je i sa nekim velikim sistemima infrastrukture. To ukazuje da je kompleksno planiranje potreba u prostoru njihov imperativ, i da je neophodna veća i sadržajnija saradnja prostornih planera sa organima narodne odbrane i društveno-političkim zajednicama, određenim organima i organizacijama u JNA i drugim zainteresovanim organima i organizacijama u našem društvu.

Posljednjih godina u našoj zemlji se razvija značajna aktivnost na zaštiti i unapređenju životne sredine. Svijest o nedaćama i pratećim opasnostima koje ugrožavaju čovjekovu sredinu jako se proširila u našem društvu. Opšte je prihvaćena potreba za smišljenom i organizovanom društvenom akcijom na suzbijanju tih nedaća i otklanjanju posljedica koje one donose. Sve se češće i na sve širem frontu, u svim strukturama društva, razmatraju ne samo putevi i načini izvođenja tih akcija, već i svršishodnost i efikasnost djelovanja brojnih društvenih faktora uključenih u ove akcije. Činjenica je da je za relativno kratko vrijeme na ovom planu učinjeno dosta. Ovde smatram da treba istaći veoma humanu ulogu i značaj koji je na tom polju odigrao Jugoslovenski savez za zaštitu i unapređenje čovjekove sredine. Međutim, moramo konstatovati da su dobri rezultati još uvijek djelimični i ograničeni, pa prema tome nedovoljni da znatnije utiču na poboljšanje čovjekove sredine.

U našem samoupravnom društvu postoje svi preduslovi da se zaštita životne sredine jasnije definiše i da joj se nađu praktična sistemska rješenja. Pitanje zaštite životne sredine sve više postaje stvarnost koja je uvijek i svuda prisutna. Problemi njene zaštite moraju se jasno i ubjedljivo definisati, što treba da dovede do praktičnih mjera zakonodavnih i izvršnih organa, i konkretne praktične aktivnosti svih radnih ljudi i građana u svim radnim i životnim sredinama.

Da bi se prevazišle brojne negativne posljedice savremenog razvoja tehnologije i ekonomije, potrebno je raditi na stvaranju takvog društva u kome će čovjek savladati i koristiti prirodu, s tim da je što manje degradira, tj. da u njoj slobodno razvija svoje kreativne i stvaralačke sposobnosti, kao uslov fizičkog i biološkog opstanka.

Možemo slobodno tvrditi da se gotovo svaki zagadivač životne sredine, uz odgovarajuću saradnju nauke i tehnike, može elimini-

sati, odnosno učiniti bezopasnim za čovjeka i živi svijet, a vrlo često da bude i koristan. Zato treba neskrivenim optimizmom gledati na započetu akciju, u koju smo kao društvo krenuli, jer je to nesumnjivo naš dug prema današnjim, a posebno prema budućim generacijama.

Borba za zaštitu i unapređenje životne sredine mora biti stalna i mora proizlaziti iz koncepta dugoročne politike i jedinstva interesa i akcije. Ona mora da se sprovodi bez ikakvih ograničenja, uz punu podršku i zajedničku solidarnost svih zainteresovanih faktora društva. Samo široke i masovne akcije, uz primjenu raznovrsnih mjeru, mogu da daju željene rezultate. Moramo izgraditi takve odnose prema životnoj sredini da se oni, počev od ove godine — »Godine zaštite i unapređenja čovjekove radne i životne sredine« — vide i osjete svuda na svakom mjestu. Moramo nastojati da ova »godina« potraje što duže, a najmanje dok se ne uspostavi tolerantan odnos između čovjeka i prirode. Neimare, pregaoce i novatore u akciji na zaštiti životne sredine stimulisati materijalno i najvišim društvenim priznanjima. Istovremeno, inspekcije i kontrola društveno-političkih zajednica i samokontrola u svim radnim i drugim organizacijama, mora da dejstvuju sinhronizovano i pravovremeno.

Svi smo svjesni da nam sadržajniji i još intenzivniji rad na ovom problemu tek predstoji. Svaki naš građanin, od najmlađeg do najstarijeg, bar u opštim crtama mora biti upoznat sa značajem ovog problema i sa načinima i mogućnostima njegovog razrješavnja.

Mjere koje se preduzimaju u društvu na zaštiti i unapređenju životne sredine, kao svoj sastavni deo sadrže i mjere koje se preduzimaju u našim oružanim snagama.

Imajući u vidu raspoložive kadrovske i materijalne potencijale, pripadnici oružanih snaga nisu i ne mogu biti u potpunosti zadovoljni onim što su do sada učinili na zaštiti i unapređenju životne sredine. Ipak, možemo reći da sve ono što smo do sada pokrenuli predstavlja sigurnu garanciju da će sve jedinice, komande i naučne institucije iz oružanih snaga i ubuduće, i to svim planiranim akcijama, dati svoj još veći i sadržajniji doprinos.

Polazimo od toga da ni jedna mjeru zaštite životne sredine ne bi trebalo da ostane nezapažena od svih starješina i vojnika, da je treba pratiti i realizovati angažovanjem na svakom radnom mjestu i borbenom zadatku, i stvarati saznanje o tome kakva naša sredina treba da bude, kakvo je njen sadašnje stanje, šta, ko i kako je ugrožava i do čega može doći ako se o svemu tome ne vodi dovoljno računa i ne preduzimaju adekvatne mjere za sprečavanje posljedica.

Dakle, jedan od osnovnih zadataka koji se pred vojne starješine u ovom trenutku postavljaju je izgradnjava svijesti svakog pri-padnika oružanih snaga, pogotovo vojnika, o značaju predstojećih akcija, uzročnicima i opasnostima koje nam prijete i o mjerama koje treba preduzimati. Svrha svih ovih akcija i mjera je da vojnici, kad odu u svoja sela, gradove, radne organizacije, škole i dr., nastave borbu protiv svih štetnih uticaja koji ugrožavaju opstanak čov-jeka na ovoj planeti.

Prije svega, akcija koju pokrećemo za nas ima idejno-vaspitni i obrazovni karakter. U njoj treba pokrenuti sve faktore vaspitanja u našim jedinicama, da svim oblicima nastavnog, vaspitnog i obrazovnog rada i slobodnih aktivnosti i programima obuke i vaspitanja što bolje upoznaju pripadnike naših oružanih snaga sa značajem akcije za očuvanje i unapređenje životne sredine.

Do sada se, pogotovo u nekim jedinicama, na tim problemima dosta uradilo.

Uključujući se u »Godinu zaštite i unapređenja čovjekove radne i životne sredine«, u našim jedinicama je pokrenuto niz akcija, tako da se raznim takmičenjima izvršavaju jedne a počinju druge aktivnosti. Na svim nivoima komandi i jedinica JNA, sačinjeni su bogati programi sa nizom raznovrsnih djelatnosti i određeni glavni nosioci i rokovi izvršenja. Pored toga, naloženo je svim komandama da svoje jedinice još intenzivnije uključe u lokalne radne akcije i realizaciju vaspitno-obrazovne, kulturno-zabavne i informativno-propagandne djelatnosti na terenu, zajedno sa drugim društvenim snagama.

Među konkretnе akcije na vaspitno-obrazovnom planu, koje se preduzimaju u jedinicama Armije, najznačajnije su sljedeće:

— održavanje, uređenje i ozelenjavanje kasarni, poligona, vježbališta, strelišta i logora. Jedinice će u okviru saradnje sa goranima nastaviti sa pošumljavanjem goleti u bližoj okolini garnizona;

— organizovanje sabirnih akcija za sakupljanje otpadaka i generalno čišćenje prostorija, uređenje mreže komunalnih objekata i instalacija u vojnim objektima i uređenje radnih i životnih prostorija vojnika;

— u domovima JNA i vojničkim klubovima, organizovati predavanja o zaštiti prirode, odnosno radne i životne sredine i o zadicima jedinica i komandi JNA na tom planu. Ovi zadaci će se realizovati kroz vojničke tribine i usmene novine. Onaj deo problema zaštite i unapređenja životne sredine koji je mogućno realizovati kroz obrazovni rad starješine će realizovati ugradnjem odgovarajućih sadržaja u teme borbene obuke i društveno-političkog obrazovanja.

Isto tako, na ovu temu će se organizovati razgovori vojnika sa stručnjacima sa terena;

— na istaknutim mjestima, u našim kasarnama pripremiće se i prikazivati određene tematske izložbe foto-materijala, knjiga, likovnih radova, cvijeća, izneće se grafikoni i prikazivati filmovi koji obrađuju ovu tematiku;

— jedinice će organizovati brojne posjete mjestima u kojima je priroda još očuvana, sa svim svojim ljepotama. Isto tako, biće organizovane posjete nekim radnim organizacijama u kojima će vojnici, pored upoznavanja sa tehnologijom proizvodnje i samoupravnim organizovanjem, biti upoznati i sa mjerama i naporima koji se čine na očuvanju životne sredine i sprečavanju njenog zagadivanja;

— u jedinicama će se pojačati rad i djelovati protiv navike pušenja;

— tokom cijele ove godine u našoj zemlji — »Godina zaštite i unapređenja čovjekove radne i životne sredine« će se odvijati i kroz bogatu naučnu, izdavačku i kulturnu djelatnost. Biće organizovani brojni naučni skupovi i izaći će niz priloga u štampi, časopisima, na radiju, televiziji i filmu;

— svim tim akcijama će se aktivno pridruživati i vojnoizdavačka i informativna djelatnost. Sve to zahtijeva od jedinica i svih pripadnika JNA da posvete posebnu pažnju intenzivnom i redovnom proučavanju, praćenju i korišćenju objavljenih i dostupnih materijala i dokumenata koji obrađuju ovu problematiku;

— svi pripadnici JNA uključiće se u aktivnost za zaštitu čovjekove okoline u gradovima gdje žive. Tamo gdje ta aktivnost nije na visini biće njeni organizatori i podstrelkači raznih takmičenja sa školama, mjesnim zajednicama i radnim organizacijama;

— uspjehu »Godine zaštite i unapređenja čovjekove radne i životne sredine« značajan doprinos treba da daju dobro organizovana i pravilno angažovana sredstva informisanja u Armiji. O aktivnostima koje se pripremaju ili su u toku, treba što bolje i sadržajnije informisati pripadnike JNA i širu javnost. Pri tome treba posebno koristiti lokalna sredstva informisanja. U tom cilju predviđen je dogovor sa predstavnicima sredstava javnog informisanja o dajloj što tješnjoj i što plodnijoj saradnji.

Ovdje su naznačeni samo neki osnovni problemi, s kojima se naše socijalističko društvo u svom razvoju suočava, a koji su posljedica narušavanja životne sredine. Riječ je o problemima koji se, negdje u većoj a negdje u manjoj mjeri, odražavaju i na njegove odbrambene pripreme.

Pošto razrješavanje ovih i niz drugih problema vezanih za životnu i radnu sredinu, ima poseban značaj za stvaranje što optimalnijih uslova za totalni otpor naroda i oružanih snaga eventualnom agresoru, pripadnici oružanih snaga su, kao i do sada, spremni da se aktivno uključe i u sve naredne akcije, koje naše socijalističko samoupravno društvo preduzima u cilju zaštite i unapređenja čovjeckove životne i radne sredine.

Vjerujem da smo saglasni da je zadnji čas da se spriječe štete, razaranja i pustošenja koja izaziva čovjek, a koja se stalno umnožavaju pred našim očima. Danas lako možemo iz neznanja, što je na žalost čest slučaj, ili iz nehata, prouzrokovati znatne i nepopravive štete na Zemlji, od koje zavise i naši životi i naše blagostanje. I obratno, produbljujući naša znanja i djelujući sa više mudrosti, možemo obezbijediti, nama samima i našem potomstvu, bolje uslove života u sredini bolje prilagođenoj potrebama i težnjama čovječanstva. U našoj socijalističkoj samoupravnoj zajednici postoje svi uslovi za to. Potrebno je oduševljenje, ali isto tako i hladnokrvnost i organizovana akcija. Da bi mogao slobodno da uživa plodove prirode, čovjek mora iskoristiti svoja znanja, da bi zajedno sa njom stvorio bolju sredinu. Zaštita prirode i poboljšanje čovjekove sredine za sadašnju generaciju i onu koja dolazi, postali su prevashodni cilj i zadatak cijelog čovječanstva. U tom cilju i ovo naše savjetovanje imaće značajnu ulogu.

I drugo, sa stanovišta opštenarodne odbrane, zdrava je samo ona nacija koja počiva na fizički i psihički zdravim ljudima. U našim uslovima gdje odbrambenu strategiju zasnivamo na vlastitim snagama, od izuzetnog je značaja da zaštiti čovjekove sredine, koja istovremeno predstavlja ratni ambijent ukoliko do rata dode, moramo poklanjati izuzetnu pažnju. Jer, rat se vodi u prirodi, a tamo gdje je narušen odnos čovjek—priroda teže ga je organizovati. Zato još jednom svesrdno pozdravljam sve učesnike ovog skupa koji su se prihvatali ovog veoma važnog i odgovornog posla, ne samo za sadašnje već i za buduće generacije.

YU ISSN 0042 — 8426

B R O J 1
GODINA XXX

JANUAR—FEBRUAR
IZLAZI DVOMESECNO

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

I Z D A J E V O J N O I Z D A V A Č K I Z A V O D

Intervju generala armije Nikole Ljubičića povodom 25. godišnjice Vojnoizdavačkog zavoda

Stvaralački doprinos unapređenju vojne teorije i prakse

Druže generale, kako ocjenjujete vojnoizdavačku djelatnost i ulogu i doprinos Vojnoizdavačkog zavoda u poslijeratnom razvoju oružanih snaga i razradi koncepcije opštenarodne odbrane?

Smatram da su vojnoizdavačka djelatnost i publicistika stalno i uspješno pratile poslijeratni razvoj naših oružanih snaga, doprinoseći da se taj proces što bolje shvati i uspješno odvija. Vojnoizdavačka djelatnost dala je veliki doprinos izučavanju bogatog Titovog vojnog djela, i razradi i primjeni koncepcije opštenarodne odbrane. Udeo Vojnoizdavačkog zavoda u tome, u proteklih četvrt vijeka, bio je veoma značajan. Objavljeno je na stotine vrijednih djela, koja su korisno poslužila ne samo pripadnicima oružanih snaga, već i drugim strukturama društva u pripremama za odbranu naše socijalističke samoupravne zajednice. Postignuti rezultati obavezuju vas da i ubuduće, još organizovanije i uspješnije, pratite procese razvoja i potrebe oružanih snaga i opštenarodne odbrane u cijelini, kako bi vaša izdanja uvijek bila aktuelna, sadržajno kvalitetna i pružala što veći doprinos razradi naše strategije, operativne vještine i taktike, i jačanju moralne snage naših oružanih snaga i svih drugih subjekata opštenarodne odbrane.

Titovo vojno djelo mora i ubuduće ostati glavno izvorište naše vojne misli. Zato, veoma je dobro što planirate objavljivanje odabranih vojnih djela druga Tita, u kojima će biti obrađene najvažnije teme odbrambene koncepcije i doktrine.

Osnovni zadatak naše izdavačke djelatnosti jeste zadovoljavanje vojnom literaturom sve širih potreba jedinica, komandi i ustanova oružanih snaga, a i svih drugih faktora opštenarodne odbrane. Prirodno je da te institu-

cije utiču na kreiranje izdavačke politike i obezbjeđuju svestrano i organizovano korišćenje vojne literature. Molimo Vas da iznesete svoje mišljenje o tome.

Uloga komandi, sektora, uprava vidova i rodova oružanih snaga, kao i svih drugih subjekata koji se bave problemima opštenarodne odbrane, nezamjenljiva je u pogledu usmjeravanja i programiranja vojnoizdavačke djelatnosti. Bez njih izdavači, ma koliko bili inicijativni i preduzimljivi, nisu u stanju da nađu najbolja rješenja. Zbog toga se svi ti faktori moraju svestrano angažovati u programiranju i u ostvarivanju planova vojnoizdavačke djelatnosti. Zajedno sa izdavačima, oni treba da utvrđuju i usklađuju planove pretežnog dijela izdanja, pogotovu kada se radi o stručnoj literaturi.

Kritičkim raspravama o pojedinim izdanjima, davanjem prijedloga kako da se unaprijedi pisana riječ i neposrednim učešćem u ostvarivanju onoga što treba da se obradi i objavi, komande i uprave vidova, rodova i službi, kao i svi ostali faktori opštenarodne odbrane, mogu, takođe, značajno doprinijeti vojnoizdavačkoj djelatnosti.

Komande i uprave su dužne da usmjeravaju, organizuju i podstiču učenje i korišćenje vojne literature, da planovima političkog i stručnog obrazovanja predviđaju izučavanje pojedinih važnijih vojnih djela, razvijaju pri tome kritičku misao, pružajući stvaralački doprinos unapređenju vojne teorije i prakse. S tim u vezi veoma je značajno i angažovanje organizacije Saveza komunista.

Sem toga, treba shvatiti da učenje mora biti stalna obaveza svakog starještine, jer je to osnovni preduslov za uspješnu borbenu izgradnju oružanih snaga i njihovu pripremu za odbranu zemlje, za uspješno izvršavanje svih zadataka i praćenje tokova i dostignuća savremene vojne misli. To ujedno znači da rezultati vojnostručne i ideoološko-političke izgradnje, znanje, sposobljenost za obavljanje dužnosti u miru i ratu i zalaganje u izvršavanju svih zadataka moraju biti osnovna mjerila za vrednovanje starještina i bitno uticati na njihovo napredovanje u službi. Ti zahtjevi treba da su u središtu kadrovske politike u oružanim snagama.

Jedan od glavnih zadataka Vojnoizdavačkog zavoda je pripremanje i objavljivanje djela naših pisaca o temama iz opštenarodne odbrane i vojne teorije i prakse uopšte. Do sada je Zavod izdao 116 knjiga domaćih pisaca u ukupnom tiražu od preko 500.000 primjeraka. Kako ocjenjujete te rezultate i koji su, po Vašem mišljenju, dalji pravci djelatnosti u toj oblasti?

Rezultati koje navodite impozantni su. Oni obavezuju na još svestranije angažovanje u teorijskoj razradi tema i pitanja iz naše koncepcije opštenarodne odbrane. Zato ljudi treba stimulisati da pišu i maksimalno im pomagati u izradi rukopisa. No, napomenuo bih, pri tome, slijedeće. Dobro je da se dosta piše i da u teorijskoj razradi koncepcije učestvuje što veći broj ljudi, međutim, još je značajnije da ono što se obrađuje bude dobro i da se obezbijedi što bolji kvalitet naših izdanja. Jer, bolje je izdati manji broj knjiga, a da njihov kvalitet bude na visini. S druge strane, pisce treba usmjeravati na razradu ključnih tema iz koncepcije opštenarodne odbrane, kako bi ti teorijski radovi poslužili i za izradu pravila i udžbenika potrebnih našim oružanim snagama i drugim strukturama opštenarodne odbrane. Specifičnosti naše koncepcije, doktrine i strategije moraju pri tome biti u potpunosti izražene.

Naše bogato iskustvo iz narodnooslobodilačkog rata i revolucije i Titovo vojno djelo, socijalistički samoupravni sistem i nesvrstana politika SFRJ, dostignuća nauke u oblasti vojne misli, naoružanja i tehnike, i iskustva iz oslobođilačkih i revolucionarnih ratova novijeg doba, treba i dalje da budu izvorišta za teorijsko oblikovanje naše doktrine i strategije opštenarodne odbrane.

Vojnoizdavački zavod se, takođe, bavi prevođenjem i objavljivanjem aktuelnih djela inostranih vojnih pisaca. Do sada je u okviru ove edicije izdato preko 100 knjiga u tiražu od oko pola miliona primjeraka. Kakva su Vaša zapažanja o toj našoj djelatnosti?

Smatram da postoji stalna potreba za praćenjem, odabiranjem i prevođenjem inostrane vojne literature. Zbog svog opredjeljenja na opštenarodnu odbranu i ukupne politike naše zemlje, mi moramo intenzivno pratiti razvoj vojne misli u inostranim armijama. Našim ljudima, naročito onima koji se bave pitanjima odbrane zemlje, treba omogućiti da upoznaju oružane snage (tehničku opremljenost, doktrinu i ratnu vještinu) drugih zemalja. Osim toga, našim kadrovima treba pružiti priliku da, proučavajući stranu vojnu literaturu, proširuju svoja opštevojna znanja i da se pojedina dostignuća inostranih armija, prilagođena našim uslovima, koriste za naše potrebe. Ovdje spada i izučavanje iskustava iz proteklih, a posebno iz novijih ratova i borbe oslobođilačkih pokreta. U koncipiranju odbrambene politike, za nas su značajna iskustva malih i srednjih, a posebno nesvrstanih zemalja. Podsjećam da je na to ukazao i drug Tito u intervjuu »Vojnom delu« 1973. godine.

Biblioteka »Ratna prošlost naših naroda i narodnosti« izdala je preko 200 knjiga, od kojih su 186 sa tematikom iz NOR-a. Mnoga od tih izdanja dobila su visoka društvena priznanja. Kakva je Vaša poruka istraživačima, autorima i izdavačima koji rade na temama iz ratne prošlosti naših naroda i narodnosti, posebno na obradi našeg narodnooslobodilačkog rata i revolucije?

Stvaraocima na tom području preporučio bih da taj posao dosljedno nastave, jer su iskustva iz narodnooslobodilačkog rata, kao osnova naše koncepcije, dragocjena, zbog čega ih treba prikupljati, obrađivati i, posredstvom knjiga, stavljati na raspolaganje današnjim i budućim generacijama. Interesovanje mladih za našu revolucionarnu prošlost je izuzetno veliko, što se pokazalo i u ovoj godini proslave Titovih i naših jubileja. To je i potvrda da će oni nastaviti Titovo revolucionarno djelo, što još više povećava odgovornost stvaralaca koji izučavaju tokove i tekovine revolucionarne borbe naših naroda i narodnosti i rade na stvaranju i izdavanju djela iz naše novije ratne prošlosti — da generacijama koje dolaze približe autentične vrijednosti i suštinske tekovine našeg narodnooslobodilačkog rata i revolucije.

Znam da u pisanju i izdavanju djela sa temama iz našeg narodnooslobodilačkog rata imate poteškoća, posebno zbog toga što nema dovoljno originalnih dokumenata. Njih nismo mogli sačuvati zbog surovosti rata koji smo vodili. Stoga je vaša orientacija na prikupljanje, sređivanje i objavljivanje zbornika sjećanja učesnika rata i revolucije veoma dobra, i s njom treba nastaviti. Treba otrgnuti od zaborava dragocjena iskustva i sjećanja na dane, događaje i ljude iz revolucije, i sve to sačuvati za buduća pokoljenja. Budite u tome stalno aktivni, a imaćete i našu pomoć i podršku. Dobar primjer za ovo je edicija »1941—1942. u svjedočenjima učesnika NOB-a«, koja predstavlja veliki i veoma vrijedan izdavački poduhvat, jer je u njemu učestvovalo preko 2.000 aktivnih učesnika narodnooslobodilačkog rata. Zato mislim da je dobro što, zajedno sa odgovarajućim institucijama iz Federacije i socijalističkih republika i pokrajina, nastavljate rad na prikupljanju, obradi i izdavanju sjećanja na te dvije teške ratne godine. Orijentijući se, pretežno, na autore koji su bili na rukovodećim mjestima i mogu svojim kazivanjem doprinijeti osvjetljavanju Titove vojne i političke strategije našeg narodnooslobodilačkog rata i revolucije, upotpunićete i ono što ste o 1941. i 1942. već objavili.

Dobro je, takođe, što radite na objavljivanju monografija odreda, brigada i divizija, a i pojedinih vidova i rodova, međutim, potrebne su nam i monografije korpusa i armija. To se, korišćenjem svega što je već ostvareno, mora uraditi — kao svjedočanstvo kako smo rat počeli sa malim oružanim grupama, a završili sa četiri armije i brojnim snagama (brigadama, divizijama i korpusima) u pozadini neprijatelja, odnosno kao svjedočanstvo da smo sami i na svome tlu stvarali i stvorili oružanu silu naše revolucije. Sigurno je da će i u tome imati teškoća, ali oko tih projekata treba okupiti što širi krug ratnih komandanata i političkih komesara, i pomoći im pri radu.

Mislim, takođe, da je neophodno da se što više orijentisete na studijsku obradu iskustava iz našeg narodnooslobodilačkog rata. To treba organizovano raditi, koristeći se i rezultatima brojnih naučnih skupova, koji se sve češće organizuju radi analize i uopštavanja tih iskustava. Ta iskustva pružaju nam trajne pouke i poruke o tome kako se jedinstven narod — mudro vođen, dobro organizovan i riješen da se do posljednjeg daha bori za slobodu svoje zemlje — može uspješno suprotstaviti svakom agresoru.

U toku je rad na pripremi Vojnog leksikona. Kakav značaj pridajete tom djelu, a i drugim leksikografskim izdanjima?

U našoj vojnoj leksikografiji posebno mjesto pripada Vojnoj enciklopediji. To djelo, sa svoja dva izdanja, jedan je od najvećih poduhvata naše vojnoizdavačke djelatnosti i značajan doprinos razvoju i širenju naše vojne misli. Ono je i svojevrstan dokaz visokog idejnog i stručnog nivoa naših kadrova i garancija da smo u stanju da stvorimo i druga kvalitetna vojnoleksikografska djela. Vojni leksikon treba da bude, prije svega, praktičan, aktuelan i informativan leksikografski priručnik, u kojem će biti obrađeno što je mogućno više pojmova iz vojne teorije i prakse, i koji će doprinijeti ujednačavanju naše vojnostručne terminologije. Svojim sadržajem i načinom obrade, Leksikon treba da bude pristupačan najširem krugu čitatelaca u oružanim snagama SFRJ i van njih, a time i svojevrstan prilog razumijevanju i realizaciji koncepcije opštenarodne odbrane.

Biblioteka enciklopedijskih izdanja Zavoda vrši pripreme i za izdavanje Enciklopedije NOR-a. Šta mislite o toj ideji i sadržaju takve višetomske edicije?

Mislim, prije svega, da je ta ideja dobra i da bi realizacija tako krupnog poduhvata bila vrlo korisna za cijelovito i sažeto sagleda-

vanje razvoja narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije. S obzirom na složenost i obimnost, taj poduhvat zahtijeva angažovanje velikog broja odgovarajućih institucija i naučnih radnika iz cijele zemlje, a za njegovo ostvarenje nužno je neposredno učešće i dobra saradnja brojnih saveznih, armijskih, republičkih i pokrajinskih naučnih institucija i političkih rukovodstava.

Značaj Enciklopedije NOR-a biće višestruk. Ona treba da naš narodnooslobodilački rat i socijalističku revoluciju obradi s političkog, vojnog, sociološkog, etičkog, ekonomskog, pravnog i drugih aspekata, i da najširoj čitalačkoj publici naučno prikaže razvoj i rezultate narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije pod rukovodstvom KPJ i druga Tita. To djelo, ako se uspješno realizuje, znatno će doprinijeti da naše mlade generacije još bolje shvate ideale ratnih generacija i date žrtve za te ideale, što bi ih napajalo patriotizmom i podsticalo na očuvanje slobode i nezavisnosti naše otadžbine, bratstva i jedinstva naših naroda i narodnosti i socijalističkog samoupravnog razvoja naše zemlje.

Naša revolucionarna prošlost bila bi ovim kapitalnim djelom još bogatije obrađena, jer će u njemu na sintetizovan način biti prezentirana sveukupna do sada istražena i utvrđena naučna saznanja i istorijska fakta o našem narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji. U tom djelu i strani čitalac bi našao potrebne informacije o našem narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji, i o doprinosu Jugoslavije pobjedi nad fašističkim silama.

Za potrebe oružanih snaga, u saradnji sa odgovarajućim upravama SSNO, biblioteka »Pravila i udžbenici« objavila je od 1972. do danas 168 raznih pravila, udžbenika i priručnika. Kako gledate na značaj te literature i na ulogu Vojnoizdavačkog zavoda u njenom izdavanju?

Perspektivnim planom predviđeno je izdavanje velikog broja pravila i udžbenika u kojima treba da se razradi koncepcija, doktrina, sistem i ratna vještina naše opštenarodne odbrane. To ukazuje na značaj te vrste literature za vojnostručnu, ideoško-političku i opšteobrazovnu djelatnost u komandama, jedinicama, ustanovama i školama oružanih snaga i drugim strukturama opštenarodne odbrane. Zadatak je obiman, složen i odgovoran, zbog čega treba angažovati na tom poslu što širi krug kvalifikovanih kadrova, koji će stvarati koncizno i jasno sročena, savremeno oblikovana i za učenje pristupačna pravila, udžbenike i priručnike.

Nosioци programskog dijela ovog zadatka су видови, родови и службе. Нјихова је обавеза да организују израду квалитетних рукописа и обезбједе нјихову верификацију, а све остale послове око припремања и објављивања те врсте литературе треба да ради Вojnoizdavački zavod. Zbog toga on, као zajednički organ svih izdavača pravila i udžbenika, mora biti organizacijski, kadrovski i tehnički ospozobljen za uspešno obavljanje tih poslova. Iskustva iz dosadašnjeg rada na izdavanju vojnih pravila i udžbenika ukazuju на то да сарадња ostvarena између видова, родова и служби, с једне, и Vojnoizdavačkog zavoda, с друге стране — дaje rezultate које smo и очекивали reorganizацијом и integracijom vojnoizdavačke djelatnosti.

Koristim se ovom prilikom da kolektivu Vojnoizdavačkog zavoda čestitam 25. godišnjicu постојања и плодног rada ove naše ustanove, i da im заželim nove uspјехе u daljem radu.

YU ISSN 0042 — 8426

B R O J 2
GODINA XXX

MART—APRIL
IZLAZI DVOMESEČNO

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

IZDAJE VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

General armije
NIKOLA LJUBIĆ

Samoupravni društveni odnosi jačaju i odbrambenu snagu našeg društva

Drugarice i drugovi,

Sa zahvalnošću i zadovoljstvom primam ovo visoko priznanje koje ste ukazali JNA i našim oružanim snagama u cijelini za doprinos u oslobodilačkom ratu, za ulogu graditelja i čuvara slobode i nezavisnosti u poslijeratnom periodu.

Povelju i Plaketu »Crveni barjak samouprave« tumačim, prije svega, kao izraz priznanja našoj armiji, ne samo kao zaštitniku te-kovina revolucije i socijalističkih samoupravnih odnosa, već i kao velikoj školi samoupravljanja i kovačnici novih ljudi u čijim se redovima kale odani branioci, pregaoci i graditelji naše socijalističke samoupravne i nesvrstane zajednice.

Za sve pripadnike JNA i naših oružanih snaga ovo priznanje je utoliko značajnije i dragocjenije što dolazi iz Kragujevca, grada sa svjetlim revolucionarnim tradicijama, kolijevkom klasnog revolucionarnog pokreta u Srbiji, koji je prije više od sto godina ukazao na puteve revolucionarnog i humanističkog streljenja radničke klase bliske našim današnjim shvatanjima samoupravnih društvenih odnosa i koji je, zahvaljujući upravo takvim tradicijama, bio i ostao jedno od najvećih uporišta KPJ i druga Tita u NOR-u i poslijeratnom društvenom preobražaju. Kragujevac je grad svijetle prošlosti, bogate sadašnjosti i još ljepše budućnosti.

Jugoslovenska narodna armija, kao i oružana sila radničke klase i svih naših naroda i narodnosti, nerazdvojno je povezana sa tim i takvim revolucionarnim tradicijama. Cjelokupan proces shvatanja, izgradnje i razvoja naših oružanih snaga značio je, u stvari, stva-

ranje uslova za obezbjeđenje radničke klase i obezbjeđenje njene odlučujuće uloge u društvu. Zato su JNA i naše oružane snage u cijelini bile i ostale pouzdan oslonac radničke klase i SKJ u borbi za očuvanje tekovina revolucije i dalji razvoj našeg samoupravnog društva. Drug Tito je prije 35 godina na smotri jedne od naših divizija rekao: »Narod je stvorio svoju vojsku da mu ostvari mir zauvijek«.

Drugarice i drugovi,

Ako se pogleda cijelo razdoblje koje nas dijeli od 1941. godine naovamo, posebno razdoblje u godinama rata, u kome je rasla i razvijala se naša armija, lako je uočiti da je Partija od samog početka, od pojave njenih partizanskih odreda, nastojala da Armija ima klasni i narodni karakter. Ona se od samog početka stvarala kao oruđe radničke klase i njene avangarde — Komunističke partije Jugoslavije; kao oruđe revolucije za društveni preobražaj zemlje koja se razvijala u vatri oslobodilačkog rata svih naroda i narodnosti, za ostvarivanje socijalne pravde, nacionalne ravnopravnosti i društvenog progresa u cijelini.

Razvijajući se na tako širokoj klasno-političkoj i ideološkoj podlozi, ona je mogla rasti veoma brzo. Ona nije imala, niti je mogla imati, ni časa predaha, kako u organizacionom formiranju tako ni u stvaranju svoje vojne i političke doktrine. O izuzetno brzom tempu njenog razvoja govore mnogobrojne činjenice. Evo samo nekih. Ustanak smo počeli sa partizanskim grupama i odredima kao početnom formom vojne organizacije. Njihov je zadatak bio da se pokrenu mase, nanesu udari okupatoru i stvore uslovi za izrastanje oružane sile ustanka u armiju. Jedna od osnova Titove ratne strategije bila je postepena izgradnja armije u saglasnosti sa narastanjem narodnooslobodilačke borbe i učešćem masa u njoj. Partizanski odredi doprinijeli su dizanju ustanka širom Jugoslavije i njegovom prerasinanju u višu etapu borbe, u narodnooslobodilački pokret. Tako je u prvom talasu ustaničke ofanzive, u ljetu 1941. godine, oslobođeno oko 40 gradova, a slobodna teritorija je iznosila oko 50.000 km². Krajem 1941. godine, u vrijeme kada je Crvena armija vodila teške borbe za odbranu Moskve, u Jugoslaviji je, pod Titovom komandom, vodilo neprekidne borbe protiv fašističkih osvajača i njihovih slugu 80.000 boraca.

Istovremeno, drug Tito je znao da takva ustanička vojska organizovana u partizanske odrede nije pogodna za veće ofanzivne operacije. Zato avgusta 1941. nagovještava da će se, prema potrebi, »u slučaju povoljnih strategijskih i drugih okolnosti, radi izvođenja

krupnih operacija« stvarati »od više partizanskih odreda krupne vojne jedinice«. A početkom januara 1942. on u jednom pismu podvlači: »... mi namjeravamo stvarati više proleterskih brigada u raznim pokrajinama koje će biti sposobne da izvrše ne samo one zadatke koji se danas stavljuju pred nas nego i one u drugoj etapi borbe«. Krajem novembra te, 1942. godine, sumirajući dotadašnje rezultate borbe, drug Tito ukazuje na dalji razvoj:

»... naše brigade, koje su izrasle iz malih partizanskih odreda, koje su narasle u divizije, sutra će prerasti u korpuze i armije, jer su one jezgro iz kojeg naš narod kuje svoju armiju, da mu stvari pravu slobodu i srećnu budućnost«.

Razvojem oslobođilačke borbe u Jugoslaviji takva gledanja i procjene druga Tita su u potpunosti ostvarene. Na kraju prve ratne godine formirana je prva proleterska brigada, a kasnije, u drugoj ratnoj godini — godini odlučujućih bitaka na Neretvi, Sutjesci i istočijskog zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu, formirane su, osim brojnih samostalnih bataljona i odreda, 99 proleterskih, udarnih i drugih brigada, 27 divizija sa 9 korpusa i mornarica NOVJ — ukupno oko 300.000 boraca.

Govoreći o toj etapi rata drug Kardelj kaže:

»Time je naša narodnooslobodilačka armija postala ravnopravni deo savezničkih armija. Istovremeno je završila svoj put od partizanskih odreda do razvijene armije savremenog tipa, ostajući do kraja oružje narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije. Time je praksa u celini potvrdila osnovni kurs Titove vojne strategije kao dela celovite političke strategije narodnooslobodilačkog ustanka i socijalističke revolucije«.

Pred kraj rata su pod vrhovnom komandom druga Tita bile četiri armije sa 64 divizije i sa ukupno 800.000 boraca. Naša armija je imala tada u cijelosti razvijene sve vidove i rodove, školski i pozadinski sistem. Prema tome, za sve vrijeme rata drug Tito je nastojao da u svakoj etapi rata razvija one oblike oružane borbe koji će odgovarati odnosu snaga i stepenu razvoja ustanka.

Uporedo sa stvaranjem adekvatne vojne organizacije, na prištima borbe su se izgrađivale originalna operativna vještina i taktika, koje nisu bile ni šablonske, ni statične i koje su se pokazale daleko superiornije i vitalnije od ratne doktrine kojom su se služili udruženi fašisti. Zahvaljujući brizi Partije i druga Tita stvarane su jedinice koje su kvalitetom nadrasle i nadjačale fašističke okupatorske snage i vojne efektive i one koje su organizovale domaće sluge — ustaše, domobrani, četnici, belogardejci, balisti i drugi neprijatelji.

Možemo reći da je takvim razvojem jedna armija, koja je rasla u ognju revolucionarnog rata i postala njegova udarna pesnica, dosegla u ratu, po organizaciji, stepen moderne armije, što je rijedak primjer u istoriji.

Naši narodi i narodnosti vodili su jedan velik oslobođilački rat, u vrijeme kada u Evropi drugog fronta nije bilo osim Istočnog.

Na taj period svoje istorije naša Partija i narodi Jugoslavije su ponosni, jer su dali sve što su mogli. Dali su, prije svega, velike ljudske žrtve i pretrpjeli ogromna materijalna razaranja.

Front u Jugoslaviji vezivao je za sebe tokom cijelog rata, pored kvislinških snaga, 30—35 okupatorskih divizija koje nisu mogle biti upotrijebljene na savezničkim frontovima, čime se najneposrednije ostvarilo strategijsko sadejstvo i rasterećenje glavnih frontova. Front na jugoslovenskom ratištu se, pred kraj rata, slio u jedinstveni saveznički front koji je zatvorio južni dio obruča oko fašističke Njemačke spajanjem sa Istočnim frontom na svom desnom i sa Zapadnim frontom na svom lijevom krilu.

Govoreći o tom doprinosu, drug Tito je rekao:

»Mjerilo vrijednosti našeg ratovanja ne može biti u tome kako su naši borci bili odjeveni i kakvo je bilo naoružanje, koliko smo i kakvih imali tehničkih sredstava itd., već koliko smo u ratu imali protiv sebe neprijateljskih divizija (koje su okupatorima bile jako potrebne na drugim savezničkim frontovima), koliko i kakve udarce smo bili sposobni zadavati neprijatelju i na kraju — kolika je bila naša brojna snaga«.

Postavlja se pitanje, drugarice i drugovi, kako je bilo moguće sve to postići?

Odgovor na to pitanje dali su CK KPJ i drug Tito, koji je pronicljivošću i vidovitošću revolucionara osmislio vojnu i političku ulogu te nove armije, smisao njene organizacije, rasta i prestrojavanja u hodu, suštinu njene strategije i taktike. Uspješno voditi borbu protiv brojno i tehnički superiornijeg protivnika bilo je moguće u prvom redu zato što su Partija i drug Tito stvarajući našu armiju u nju usadili novi duh, nove, prave drugarske odnose na temelju svjesne discipline — svjesnog izvršavanja zadataka. Stvorenici su bili takvi odnosi da su i borci i starješine svjesno težili istom cilju — pobjedi nad okupatorom i domaćim vojnim formacijama. U takvim odnosima izgrađen je visok borbeni moral, koji je bio odlučujući faktor na bojnom polju.

Sve je to činilo bitan sadržaj Titovog revolucionarnog rada u narodnooslobodilačkom ratu i njegovog vojnog djela. Pri tome, kao

i u svim drugim prilikama, marksistička teorija nije uzeta, ni shvaćena, kao dogma, već kao inspiracija, kao uputstvo za akciju, kao ideja za stvaralaštvo u drukčijim i specifičnim uslovima u poređenju, recimo, s vremenom pariske komune ili drugih revolucionarnih događaja. Jer, društvene okolnosti koje vladaju u različitim istorijskim razdobljima se ne ponavljaju, pa je to, kao što je poznato, važilo i za prilike u našoj zemlji 1941. godine i kasnije.

Stvaralaštvo druga Tita ogledalo se, prije svega, u iznalaženju najcelishodnijih oblika vojne organizacije koja će se kasnije mijenjati, evoluirati, u skladu sa širenjem ustanka i njegovim prerastanjem u narodnooslobodilački rat najširih razmjera i potrebama razvoja revolucionarne borbe.

Drug Tito je poveo narode u borbu protiv odlično organizovanih i moderno naoružanih pukova, divizija i korpusa udružene fašističke okupacione sile nacističke Njemačke, fašističke Italije, carske Bugarske i Horthyjeve Mađarske, protiv razgranatog fašističko-okupacionog i policijskog sistema, protiv udruženih domaćih izdajnika i okupatorovnih slugu — ustaša, četnika, domobrana, belogardejaca, balista i drugih neprijateljskih snaga koje su bile u službi okupatora. U toj žestokoj i neravnopravnoj borbi stvarala se nova armija, što je, u to nema sumnje, bilo jedinstven podvig i trijumf revolucionarne strategije koju su, inspirisani marksizmom i lenjinizmom, postavili drug Tito i Komunistička partija Jugoslavije.

Svemu tome treba dodati i iznalaženje adekvatne ratne doktrine, strategije oružane borbe i drugih oblika otpora kojima su u praksi, na jugoslovenskom ratištu, oborene sve do tada stvorene sheme i norme koje je oblikovala klasična buržoaska vojna misao i ratna doktrina, na katedrama i u generalštabovima velikih vojnih sila.

Tito i KPJ nisu dozvolili da partizanska strategija i taktika stagniraju u svojim prvobitnim oblicima postavljenim u početku ustanka. U mjeri u kojoj se razvijala narodnooslobodilačka borba rastao je broj jedinica, što je omogućilo da se pređe na viši oblik vojne organizacije. Jedinice NOV i POJ, spajajući se u krupnije operativne sastave, ali zadržavajući sve što je pozitivno u partizanskoj ofanzivnoj taktici, izvodile su složene operacije ne oklijevajući da u povoljnim operativnim prilikama stupe i u frontalne okršaje radi oslobođanja većih prostranstava, sela i gradova. Ali, to samo onđe i onda kada se to pokazalo cijelishodnim.

Baveći se tim problemima, drug Tito je pisao u Biltenu VŠ NOPOJ 1941. godine: »Taktika ratovanja naše narodne vojske mora

biti kombinovana s našom dosadašnjom partizanskom taktikom. To znači da se moramo čuvati krutih frontova, začepljavanja rupa, itd... U našoj narodnoj vojsci mora vladati isključivo ofanzivni duh... Ne treba da se bojimo opkoljavanja, kao što se nismo bojali ni onda kada smo imali manje jedinice... Svaki gubitak teritorije mora u isto vrijeme značiti dobitak nove, još veće i važnije teritorije».

Posebno obilježje stvaralačkog pristupa vojnoj organizovanosti jeste uzajamno prožimanje političkih i vojnih ciljeva u borbi, uporedan razvoj narodne vlasti, društveno-političkih i vojnih organizacija i institucija.

Riječ je zapravo o ostvarivanju linije strategijskog značaja. Svaki uspjeh na vojnem planu morao je da ima za posljedicu rušenje organa okupatorske vlasti i nicanja novih, narodnooslobodilačkih odboća, organa revolucionarne vlasti. I obrnuto: širenje političke osnovice revolucije, stvaranje nove, revolucionarne vlasti i političkog organizovanja naroda imalo je za posljedicu stvaranje novih jedinica ili bitno širenje postojećih — pristizanjem novih boraca.

Uspjesi i na jednom i na drugom području bili su podjednako značajni, za tok revolucije pa smo, kao što je rečeno, NOR završili s armijom od 800.000 naoružanih boraca.

Sva ta naša iskustva stečena u NOR-u i revoluciji poslužila su nam u daljoj izgradnji oružanih snaga u cijelom poslijeratnom razdoblju. Ona čine, u stvari, kontinuitet našeg vojnog organizovanja, s tim što se ono obogaćuje svim onim novim što donose socijalistička i samoupravna organizacija našeg društva i njegove potrebe, privredni razvoj zemlje, razvoj ratne tehnike i naoružanja u međunarodnim odnosima, naša borba za mir i nesvrstanost.

Drugarice i drugovi,

Naša armija, izrasla u revoluciji i stvarana od svih naših naroda i narodnosti, bila je i ostala revolucionarna i narodna oružana snaga, izvršavajući dosljedno, predano i odgovorno svoje zadatke u svim etapama naše revolucionarne borbe. Ona se razvijala kao nerazdvojan dio društva, kao njegov nepokolebljivi oslonac u osiguranju mira i bezbjednosti na našim granicama, kao udarna pesnica i okosnica razgranatog sistema opštenarodne odbrane koji gradimo da bismo očuvali nezavisnost i suverenitet naše samoupravne i nesvrstane socijalističke zajednice.

Zato s pravom kažemo da današnja snaga i borbena sposobnost JNA i TO, odnosno — oružanih snaga u cjelini, i njihov borbeni moral i jedinstvo proizlaze iz neraskidivih veza s radničkom klasom, radnim ljudima iz jedinstva naših naroda i narodnosti.

Izrasle iz naroda, naše oružane snage su i u čitavom poslijeratnom razvitu bile čvrsto s narodom i bezbrojnim nitima vezane za naš socijalistički samoupravni sistem, za radničku klasu i njene ciljeve.

U tom kontekstu želim da istaknem društveno-političku aktivnost pripadnika JNA. Samo u 1977. godini starješine su obavljale preko 20.000 funkcija u društveno-političkim organizacijama, samoupravnim i drugim organima. U vojnim jedinicama radi oko 500 delegacija sa 5.432 aktivna vojna i građanska lica na službi u JNA. Može se pouzdano reći da su te delegacije i mnoge druge aktivnosti postale značajan oblik neposrednog učešća vojnih starješina u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja.

Naše oružane snage nisu samo garant bezbjednosti već one daju značajan doprinos izgradnji saobraćajnih, stambenih i drugih objekata širom zemlje.

Mnogobrojne su i isto tako čvrste i sve druge spone Armije s našim narodima i narodnostima, prije svega zato što je svaki čovjek socijalističke, samoupravne i nesvrstane Jugoslavije duboko svjestan toga da je svrha njenog postojanja i jačanja uslov i temelj našeg unutrašnjeg jedinstva i spremnosti da branimo od agresije našu slobodu i nezavisnost, i da čuvamo tekovine narodnooslobodilačkog rata, socijalističke revolucije i izgradnje, čime ona potvrđuje svoj narodni i revolucionarni karakter.

Otuda je razumljivo što se sve teškoće, problemi i napori društva odražavaju i na pripadnike oružanih snaga, jer ih i oni osjećaju i žive s njima.

Naš dosadašnji razvoj je pokazao da se odbrambena snaga društva povećava u srazmjeri s tim koliko i kako se razvijaju i jačaju samoupravni društveni odnosi, kako se poboljšava društveni i ekonomski položaj radnog čovjeka. I obrnuto: ukoliko je naša odbrambena snaga veća utoliko se stvara više mogućnosti za još potpuniji razvoj samoupravljanja, brži ekonomski i privredni prosperitet zemlje, a time i za bolji položaj radnog čovjeka u cjelini. Naš društveno-politički sistem je već pružio najšire mogućnosti za angažovanje svih ljudskih, materijalnih i moralnih snaga društva u odbrani zemlje.

Zahvaljujući visokoj svijesti naše radničke klase i radnih ljudi i njihovom shvatanju da je sloboda skupo plaćena i da se s njom ne može ništa mjeriti, oni su odvajali značajna sredstva u čitavom poslijeratnom periodu za izgradnju oružanih snaga. Ta ulaganja, kad

se vide rezultati, izazivaju gordost u svakom našem čovjeku što su stvorene moćne i savremeno naoružane oružane snage, sposobne da zaštite slobodu i mirnu socijalističku izgradnju.

Savezni sekretar za narodnu odbranu general armije Nikola Ljubičić je govorio i o tome da je naša privreda danas kadra da proizvodi najsavremeniju ratnu opremu i naoružanje i da sa preko 70 odsto ukupnih potreba oružanih snaga podmiruje iz domaće proizvodnje, a do kraja srednjoročnog plana podmirivaće svih 80 odsto.

— Dostignuća koja je naša zemlja ostvarila na području samoupravne organizacije društva, udruživanja rada, u jačanju ekonomskog potencijala zemlje, u razvoju industrije, energetike, proizvodnji hrane, u obrazovanju, socijalnom i zdravstvenom zbrinjavanju, zapošljavanju, životnom standardu itd. — dobra su osnova za kontinuirano jačanje odbrane i efikasnosti oružanih snaga. Sve nam to daje realne izglede da u slučaju agresije — ostvarivanjem temeljnog načela naše strategije, načela o vođenju bespoštene dugotrajne i totalne oružane borbe i otpora — slomimo svakog napadača.

Prema tome, naše OS su u cijelokupnom svom razvoju bile i ostale ne samo značajan faktor očuvanja nezavisnosti zemlje i čuvanja tekovina revolucije već i značajan faktor stabilnosti našeg društva. Dalji razvoj političkog sistema na osnovama socijalističkog samoupravljanja imaće i ubuduće velik značaj za jačanje političke kohezije našeg društva, a time i za njegovu odbrambenu sposobnost.

Drugarice i drugovi,

Naša socijalistička zajednica je, dosljedna svome revolucionarnom opredjeljenju u čitavom poslijeratnom razvitku, na međunarodnom planu bespoštено vodila borbu za jačanje aktivne miroljubive koegzistencije, popuštanje zategnutosti u svijetu, saradnju sa svim zemljama bez obzira na njihovo društveno uređenje, ostvarivanje ciljeva nesvrstanosti i jačanje uloge OUN, za oticanje križnih žarišta i rješavanje spornih međunarodnih problema i za aktivnu solidarnost sa borbom potlačenih naroda. Razumije se, takva međunarodna politika SKJ i naše zemlje doprinosila je povećavanju ugleda naše zemlje u svijetu, a posebno ugleda druga Tita kao tvorca i neimara politike nesvrstanosti, koja je postala bitan faktor preobražavanja međunarodnih ekonomskih i političkih odnosa.

Međutim, međunarodna situacija i svijet opterećeni su dubokim protivurječnostima. Po završetku drugog svjetskog rata, koji je bio najkrvaviji u istoriji, nade čovječanstva u trajan mir praktično su

iznevjerene. Rat gotovo nije prestao. On se svakog dana negdje vodi. Za 32 godine poslije drugog svjetskog rata vodilo se skoro četiri rata godišnje.

U svijetu traje nadmetanje za prevlast u svjetskim okvirima. Stoga trka u naoružavanju neprekidno traje i sve se više ubrzava. Njoj nema kraja. Pregovori koji se godinama vode o smanjivanju i ograničavanju naoružanja ne daju nikakve rezultate. To je breme koje nosi savremeno čovječanstvo više od tri decenije, bez izgleda da ga se osloboди. Otuda je vrijeme u kome živimo karakteristično po tome što je razvoj ratne tehnologije mnogo brži od međunarodnog dogovaranja. Velike sile, i ne samo one, sve se više naoružavaju. Stvaraju se brojni tehnički sistemi — krstareće rakete, strategijske rakete sa višestrukim bojevim glavama, nuklearni i drugi eksplozivi, neutronska bomba, laserska oruđa i druga sredstva.

Ukupni nominalni vojni izdaci u svijetu porasli su u posljednjih 10 godina za oko 64 odsto i dosegli iznos od preko 350 milijardi dolara u 1977. god., ili jednu milijardu dolara dnevno.

Sve je u službi pripremanja za rat. Svi naučni potencijali podređeni su tome i više od 500.000 naučnika u svijetu radi na iznalaženju i razvijanju novih oružja.

Prema tome, trka u naoružavanju poprima sve više globalne razmjere i primorava nesvrstane zemlje i zemlje u razvoju da ulazu značajna sredstva za jačanje svojih oružanih snaga.

U svijetu su brojna krizna žarišta, od kojih su najopasnija ona na području Afrike, gdje se pokušava da se promijeni odnos snaga, ugroze izvojevane tekovine afričkih naroda i uspori proces dekolonizacije i likvidacije rasizma.

Neuralgična su i druga područja — Bliski istok, Mediteran, Evropa itd.

Sve nam ovo govori da je vojna sila prisutna u međunarodnim odnosima, bilo direktnim angažovanjem u ratovima i intervencijama, bilo kao elemenat političkog pritiska prijetnjom upotrebe sile.

Dok je ovakva međunarodna situacija u svijetu, a posebno u Evropi, dok postoji snage koje se i dalje spremaju za rat, koje priželjuju revanšizam, izmijene granica i sl., našoj zemlji su potrebni snažan sistem odbrane i posebno jake oružane snage. Zbog toga naše samoupravno socijalističko društvo ulaže ogromne napore u razvijanju veoma široke i intenzivne aktivnosti u organizovanju sistema opštenarodne odbrane, koji je respektivan faktor odvraćanja i garant pobjede u eventualnom ratu.

General armije Nikola Ljubičić je zatim govorio o društveno-političkom i privrednom razvitku Kragujevca, njegovo bogatoj istoriji, doprinosu stvaranja radničke klase i revolucionarne misli ne samo u gradu, Šumadiji i Pomoravlju, već i šire u cijeloj zemlji. U toku narodnooslobodilačkog rata u Kragujevcu je streljano preko 6.000 rodoljuba, a 3.000 je stradalo u logorima i drugim stratištima. Kragujevac je dao i 15 narodnih heroja. Danas je on postao snažan industrijski centar Šumadije, Pomoravlja i susjednih regiona.

Na kraju, savezni sekretar za narodnu odbranu, general armije Nikola Ljubičić, u ime svih pripadnika oružanih snaga i u svoje ime, najtoplje se zahvalio na visokom priznanju.

YU ISSN 0042 — 8426

BROJ 5
GODINA XXX

SEPT.—OKTOBAR
IZLAZI DVOMESECNO

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

IZDAJE VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

Čvrst i jedinstven sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite

Riječ i misao druga Tita, iskazana na ovom, kao i na prethodnim kongresima i njegova cijelokupna teoretska i praktična djelatnost odražavaju stvaralački, marksistički pristup i metod u razmatranju problema rata i mira uopšte, i oslobodilačkih, revolucionarnih i obrambenih ratova posebno.

Stvaralaštvo druga Tita u oblasti borbe za izvojevanje slobode i nezavisnosti i za odbranu tih najvećih vrijednosti za život svake zemlje i svakog naroda, i posebno njegova uloga u jednom od naj-dramatičnijih razdoblja svjetske istorije, predstavlja jedan od naj-plodotvornijih doprinosa socijalističkom i progresivnom razvoju sa-vremenog svijeta. Drug Tito je u narodnooslobodilačkom ratu i u cijelom poslijeratnom periodu povezujući najneposrednije marksističku teoriju i praksu, ukazivao na pravce borbe malih i porobljenih naroda za izvojevanje i očuvanje slobode i nezavisnosti, otkrivajući složeno uzajamno dejstvo društvenih, političkih, nacionalnih, inter-nacionalnih, vojnih i tehničkih činilaca, ukazujući pri tom da put porobljenih naroda do slobode mora da vodi, prije svega, kroz sop-stveno aktivno učešće za nacionalno i socijalno oslobođenje. Upo-redo s tim on je jasno isticao da interes radničke klase i radnih ljudi, naroda i narodnosti sadrži neiscrpan borbeni potencijal koji zahtijeva specifične oblike organizovanja naoružanog naroda i originalnu stra-tegiju i taktku oružane borbe u skladu sa uslovima, karakterom i fizionomijom rata. Na tim saznanjima drug Tito je gradio vojnu stra-tegiju narodnooslobodilačkog rata. Na njima je izgrađena koncepcija opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Podsjećamo se ovih činjenica da bismo i u ovoj prilici istakli Titovu misao kao misao epohe koja je izražavala stalna osjećanja, potrebe i težnje radnog naroda i narodnosti i pomogla im da izbjigu

na površinu istorijskih zbivanja i organizovane borbe i akcije. Zasnovana na marksističkoj nauci, Titova misao je uvek imala otvoren horizont prema budućnosti i obogaćivala se novim saznanjima i iskustvima.

Drugarice i drugovi,

U periodu posle X kongresa Saveza komunista Jugoslavije, došlo je do izvjesnih pozitivnih promjena u svijetu, koje su nagoveštavale jačanje snaga mira i progrusa. Međutim, današnji svijet je još uvjek bremenit opasnim situacijama, ratnim žarištima, državnim udarima, pučevima i raznim oblicima i metodama specijalnog rata. Sve to ugrožava nezavisnost i bezbjednost, pre svega, malih i nesvrstanih zemalja.

Za međunarodne odnose drug Tito je u svom referatu rekao da su još složeniji nego u vrijeme X kongresa i, na žalost, još više opterećeni krizama i problemima. Lanac kriza i zategnutosti prostire se od Vijetnama, Kampućije, preko Indijskog okeana, Bliskog istoka do Kipra i Afrike koja je trenutno najnemirnije područje. Vojni faktor je sve prisutniji u međunarodnim odnosima, bilo kroz neposrednu primjenu u ratovima i intervencijama, bilo kao elemenat političkog i psihološkog pritiska. U svijetu se vodi borba između velikih sila za ostvarivanje prestiža u svim dimenzijama: na vodi, pod vodom, na kopnu, u vazduhu i u stratosferi. Nikada u istoriji vojni faktor nije predstavljao takvu snagu i igrao takvu ulogu u mirnodopskom periodu kao danas. Vojni izdaci se neprekidno uvećavaju; mada su ukupni vojni izdaci u svijetu u 1976. godini dostigli više od milijardu dolara dnevno, vojni budžeti se i dalje uvećavaju. Od toga se preko 35% troši za istraživanje, razvoj i proizvodnju novih vrsta naoružanja i usavršavanje postojećeg, što ima za posljedicu ne samo stvaranje ogromnih količina sredstava ratne tehnike, već i neprekidno uvećavanje njihove razorne moći. Kao sredstvo u rukama vojne sile i politike, ogromne količine naoružanja podstiču i sve više raspiruju ratove, bez obzira što se današnji svijet deklarativno izjašnjava za mirno rješavanje sporova.

Razgovori o razoružanju koji se vode između velikih sila više od 30 godina nisu dali očekivane rezultate. Uporedo sa pregovorima o smanjenju naoružanja, užurbanije nego ikad ranije radi se na opremanju oružanih snaga svim vrstama oružja, klasičnim, raketnim, nuklearnim i drugim, pri čemu se sve više računa sa činjenicom da velike količine naoružanja daju veću specifičnu težinu političkim argumentima.

Oružane snage većine zemalja nalaze se u procesu intenzivne modernizacije i reorganizacije. Tim procesom su zahvaćene i oružane snage susjednih zemalja. U postojećim uslovima približne ravnoteže velike sile i blokovi nastoje da izbegnu opšti svjetski rat, mada ga нико potpuno ne isključuje. Istovremeno, raste učestalost izbijanja lokalnih ratova i vojnih intervencija. Najnovija zbivanja u svijetu, posebno na tlu Afrike, pokazuju da intervencije postaju pravi ratovi, a što je najgore tih i takvih intervencija u svijetu ima sve više, što počinje ozbiljno da zabrinjava svijet. Radi izbjegavanja neposredne vojne konfrontacije pribjegava se strategiji posrednog nastupanja. U okviru te strategije u novije vrijeme, kao poseban oblik spoljne intervencije, javljaju se tzv. predstavnički ratovi, koji će i ubuduće imati značajnu ulogu u pokušajima realizacije strategijskih ciljeva, posebno u odnosu na nesvrstane zemlje.

Analiza primjene vojne sile u međunarodnim odnosima pokazuje, da je od drugog svjetskog rata bilo preko sto lokalnih ratova i oko 370 drugih vojnih konfliktova. Ratnim dejstvima je bilo zahvaćeno preko 60 zemalja. Ako se uzme u obzir ukupno trajanje ratova dobijamo da je poslije završetka drugog svjetskog rata vođeno više od 10 ratova u jednom danu. Međutim, bitno je zapaziti da broj ratova pokazuje stalnu i postojanu tendenciju porasta. Tako je i ovaj prosjek u 70-tim godinama utrostručen u odnosu na prvu posljeratnu deceniju.

Na osnovu nekih procjena, gubici u oružanim snagama posle drugog svjetskog rata, dostižu ili se približavaju ukupnim gubicima u drugom svjetskom ratu. Po geografskoj rasprostranjenosti i gubicima moglo bi se reći, da svi ovi ratovi zajedno, odgovaraju nekoj vrsti trećeg svjetskog rata, vođenog na specifičan način i to je osnovni vid primjene vojne sile u savremenim uslovima — lokalni rat, uz neposredno ili posredno učešće velikih sila.

U okviru strategije primjenjuju se danas i svi drugi oblici agresije: od političkih pritisaka, propagandne aktivnosti, agenturnog djelovanja, pa preko rata na polju ekonomike i sve do primjene terorizma. Sve se ovo koristi u cilju destabilizacije pojedinih zemalja za postizanje političkih ciljeva, a primjenjuju se na pravcima i u zonama strategijskih interesa pojedinih velikih sila. Vojno-politička situacija u cjelini, prožeta je mnogim protivurječnostima i bremenita je opasnostima. Težnja nekih subjekata da zadrže stare i prevaziđene metode i sredstva u međunarodnim odnosima, dubina blokovske podjeljenosti, međusobno nepovjerenje, ogromne razlike između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju, nezavršen proces dekolonizacije

i unutrašnje suprotnosti kod znatnog broja zemalja, i sve veći međunarodni značaj naoružanja, čine situaciju veoma složenom, a mir i bezbednost u svijetu nesigurnim.

Politika sa pozicija sile koja se vodi između vodećih vojnih sila i blokova, i pored težnje da se izbjegne opšti nuklearni rat, ne garantuje trajan mir i sigurnost. Sve veće nagomilavanje naoružanja, uključujući i sredstva za masovno razaranje, i sve veća orientacija na razvoj ofanzivnih nuklearnih snaga, na račun defanzivnih, nosi u sebi opasnost od izbijanja rata sa nesagledivim posljedicama.

Naša zemlja, kao i do sada, zalagaće se za mir i mirno rješavanje svih pitanja, za razoružanje, za nemiješanje u unutrašnje stvari drugih zemalja, za ravnopravnu međunarodnu saradnju, zasnovanu na nezavisnosti svih naroda i država, i dosljedno poštovanje međunarodnih sporazuma. Jednom riječju, mi smo za to da se ograniči trka u naoružanju, kojoj se ne vidi kraj, a sva pitanja vezana za naoružanje vrate pod okrilje Ujedinjenih nacija. U vezi s tim, i u poruci Predsjednika Republike Specijalnom zasjedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, drug Tito kaže »... ja sam uvjeren da će današnje i buduće generacije cijeniti zemlje i državne, ne po uništavajućoj snazi oružja kojim raspolažu, već po stvarnim naporima i doprinosu da se prepriječi put razaranju i samouništenju, da se ljudska energija, um i bogatstvo stavljuju u službu bezbjednosti i prosperiteta za sve zemlje, za sve narode, u službu najhumanijih ideaala čovjekovih.«.

Zahvaljujući svojoj principijelnoj politici, unutrašnjoj čvrstini, i odbrambenoj sposobnosti, Jugoslavija je u proteklom periodu još više ojačala svoj međunarodni ugled i strategijski položaj.

Drugarice i drugovi,

Sve dok u svijetu postoji borba za prestiž, sve dok se raznim oblicima nastoji ugrožavati sloboda i nezavisnost malih i srednjih zemalja, sve dok postoji takva opasnost za sve, dotle će postojati takva opasnost za ugrožavanje naše zemlje. Zato, sve dok se svijet ne dogovori da mirnim putem rješava sporove, i dok se ne otpočne razoružavati, i mi moramo odbrani i zaštiti poklanjati punu pažnju.

Analize primjene vojne sile u međunarodnim odnosima poslednjih godina ujedno potvrđuje i potpunu aktuelnost konstatacije druga Tita na Desetom kongresu Saveza komunista Jugoslavije gdje on kaže, da agresije po pravilu nisu preduzimane na one zemlje i narode gdje je očekivan jak otpor, a ishod rata za agresora bio neizvjestan. Prema tome, mi moramo pripremiti oružane snage za odbranu.

nu zemlje i moramo da se rukovodimo stavovima druga Tita koji imaju dalekosežan i trajan značaj, da se u odbrani nezavisnosti naše zemlje i njene bezbjednosti oslanjamo prije svega na naše vlastite snage i sredstva. To strategijsko opredeljenje naše zemlje i Partije, to naše istorijsko iskustvo potvrđeno je i potvrđivano u našem oslobođilačkom ratu i poslije njega, kazuje nam da nema slobode i nezavisnosti bez najšireg oslonca na snagu naroda i njegovu odlučnost da brani izvojevanu slobodu. Time revolucija dokazuje svoju vrijednost i sposobnost da razvija i brani svoje tekovine, a to iskustvo biće od izvanrednog značaja i za budućnost.

U periodu između Desetog i Jedanaestog kongresa Savez komunista je otišao još dalje u područtvljavanju odbrambenih poslova. Srazmjerne jačanju uloge udruženog rada i delegatskog sistema rasla je i organizovanost i sposobnost samoupravnih i društveno-političkih zajednica za odbranu i zaštitu od svih oblika i metoda spoljnih prijetnji i pritisaka.

U okviru naše socijalističke zajednice stvorili smo jedan specifičan i celovit, u svijetu jedinstven sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite koji izvire iz našeg dosljednog samoupravnog socijalističkog razvijanja i politike nesrvstavanja, primjene nauke marksizma-lenjinizma, kao i zahtjeva za efikasnom odbranom socijalističke Jugoslavije i u najtežim uslovima rata. Time je odbrana zemlje dobila nov kvalitet koji odgovara društvu koje se gradi na samoupravnim socijalističkim osnovama.

Ovako izgrađen sistem odbrane predstavlja nov vid povjerenja u narod, u čovjeka, u proizvođača i građanina i nov doprinos njegovoj pravoj i punoj afirmaciji. Sve je to doprinijelo da je odbrana zemlje postala još otvorenija prema svima koji stoje na pozicijama borbe za razvoj samoupravnih odnosa, nesrvstane i nezavisne pozicije naše zemlje. Otuda je razumljivo što je dijalektici razvoja našeg sistema odbrane stran svaki šematizam koji ide za tim da sputava inicijativu radnih ljudi i građana, već naprotiv traže se još veća, bolja, efikasnija rješenja. Otuda potreba da pitanje opštenarodne odbrane i društvene samozaštite dovodimo u sklad sa razvojem našeg društveno-ekonomskog i političkog sistema i uporedo s tim, da usavršavamo njegovu organizaciju i mehanizam djelovanja.

Za period u kome sumiramo naše uspjehe i slabosti i postavljamo naredne zadatke, može se reći da smo i na području opštenarodne odbrane i društvene samozaštite kao i na ostalim područjima društvene i političke djelatnosti izgradnje naše socijalističke zajednice, izvršili zadatke koje je postavio Deseti kongres Saveza komunista Jugoslavije i ostvarili značajne uspjehe. Jačanje odbram-

bene sposobnosti zemlje bio je jedan od strategijskih i prioritetnih zadataka Saveza komunista Jugoslavije i ostalih organizovanih socijalističkih snaga.

Polazeći od Ustava i Zakona o udruženom radu, kojima se još više jača materijalno blagostanje zemlje, jača uloga radničke klase, razvija bratstvo i jedinstvo naroda i narodnosti, stvoreni su uslovi da svaki građanin ove zemlje može i hoće da brani naš samoupravni socijalistički sistem i nezavisnost zemlje.

U praksi je potvrđeno uvjerenje svih naših naroda i narodnosti da su opštenarodna odbrana i društvena samozaštita, onaj najbolji i neophodan oblik organizovanja jugoslovenskog samoupravnog socijalističkog društva za odbranu od agresije i svih vrsta spoljne opasnosti. A, jedinstvo i nezavisnost Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije je osnovni uslov opstanka i prosperiteta svakog od naših naroda posebno, i svih zajedno.

Period između dva kongresa bio je ispunjen angažovanjem svih snaga društva na daljoj izgradnji i usavršavanju našeg odbrambenog mehanizma. Navešću neke od rezultata.

Jugoslovensku narodnu armiju kao zajedničku oružanu snagu svih naroda i narodnosti, svih radnih ljudi i građana izgradili smo, dimenzionirali i opremili tako da odgovara zahtjevima savremenih dejstava i savremenog rata. Ona je osposobljena za izvođenje svih oblika borbenih dejstava, samostalno i zajedno sa snagama teritorijalne odbrane i u stanju je da izdrži početni udar i da obezbjedi prelazak zemlje na ratni kolosjek i uspješno vođenje rata do njegovog završetka.

Druga značajna komponenta oružanih snaga jeste teritorijalna odbrana. Ona predstavlja novu pojavu u našoj strategiji vođenja oružane borbe. Jedinicama teritorijalne odbrane, koje smo dobro opremili i naoružali, prekrivena je cijela teritorija zemlje i omogućavaju nam vođenje dugog i za agresora iscrpljujućeg rata u bilo kom kraju naše zemlje.

U izgradnju tih dijelova naših oružanih snaga ulazu ogromne napore i materijalna sredstva sve društveno-političke zajednice i najveći broj organizacija udruženog rada.

Pored uspjeha u pripremi oružanih snaga postignuti su zapaženi rezultati i u pripremi civilne zaštite, službe osmatranja, javljanja, uzbunjivanja, pripremi privrede i društvenih djelatnosti, usavršeni su metod rukovođenja i komandovanja, sistem mobilizacije, obuka, izgrađen je moderan vojno-školski sistem i drugo. Sve vrste provjera, razne vježbe i manevri pokazali su da smo u izgradnji oružanih sna-

ga i u pripremi za odbranu svih činilaca društva i uopšte, postigli nov kvalitet i otvorili nove mogućnosti daljeg razvoja u narednom periodu.

Međutim, samozadovoljstvu nema mesta. Drug Tito je na svečanoj sjednici u Jajcu 29. novembra 1973. godine posvećenoj 30-godišnjici jubileja II zasjedanja AVNOJ-a rekao »Za našu ljepšu sadašnjost i budućnost kakvu želimo, već smo izvojevali odlučujuće bitke, ali mi se, kako je to zapisano u našem Programu Saveza komunista, a što je i poruka Marksove nauke, nikada ne možemo zadovoljiti postignutim, već smjelo treba da idemo naprijed ka onome što je još bolje i progresivnije, što je još slobodnije i ljudskije.« Ovo je utoliko važnije kad se imaju u vidu tendencije razvoja i usavršavanja oružanih snaga, a u vezi s tim i najnovije izjave pojedinih državnika, da će se još brže ići na kompleksno naoružavanje najsavremenijim vrstama oružja, i to u vrijeme kad se na Specijalnom zasjedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija raspravlja o razoružanju, i to na predlog druga Tita.

Koji su pravci naših budućih aktivnosti? Prije svega, pred Savezom komunista i ostalim subjektima društveno-političkog sistema, u organizacijama udruženog rada i društveno-političkim zajednicama stoji zadatak dalje dogradnje i usavršavanja cijelokupnog sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Pri tome polazimo od doktrinarnog stava da je to jedinstven i univerzalan odbrambeno-zaštitni sistem koji mora biti tako organizovan da može uspješno da funkcioniše u miru, da štiti nezavisnost, suverenitet, cijelokupnost teritorije i Ustavom utvrđeno društveno uređenje, kao i ostale materijalne i kulturne vrijednosti zemlje od svih mogućih vidova ugrožavanja, a u ratu da oružanom borborom i drugim oblicima borbe i otpora obezbijedi zemlju protiv svih oblika oružanog nasilja i agresije.

Moramo dalje raditi na izgradnji našeg sistema odbrane i zaštite od baze do vrha i obezbijediti njegovo još efikasnije djelovanje, koje će odgovarati novim kretanjima i strategijama savremenih armija i razvoju vojnog faktora, kao i našim sve širim društvenim i materijalnim uslovima.

Sve društvene institucije, svaki pojedini građanin mora biti pripremljen i organizovan i svi uključeni u odbrambeno-zaštitni mehanizam. Na toj liniji se od Saveza komunista očekuje da u narednom periodu uloži još veći napor u jačanju odbrambene moći zemlje i napor u mobilizaciji svog članstva na izvršavanju zadataka koji doprinose da pripreme za odbranu postanu još sadržajnije i kvalitetnije.

To se mora posebno obezbeđivati u svim tijelima i organima od-govornim za rukovođenje i usmjeravanje i izvršavanje politike od-brambenog pripremanja i organizovanja — mjesnim zajednicama, u opštinama, pokrajinama i republikama, u oružanim snagama, u dele-gatskim skupštinama i njihovim izvršnim organima, organima uprave i organima upravljanja u samoupravnim organizacijama i zajednicama itd. Da bi se ovo moglo obezbijediti neophodno je, na različitim stepenima našeg društvenog i političkog samoupravnog organizovanja, formirati odgovarajuća tijela, po našem mišljenju, vojno-zaštitne komitete i savjete, čiji će zadatak biti rukovođenje u pri-premama i aktivnostima u organizovanju svih činilaca za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, za sve složene situacije koje mogu nastati.

U društveno-političkim organizacijama mogu se takođe formirati komisije za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, koje bi se brinule da ove organizacije obezbijede još neposredniji uticaj na činioce političkog djelovanja koji imaju značaj i uticaj na odbranu zemlje. Ovako postavljen sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite zahtijevaće da se i u pogledu rukovođenja nađu još pri-kladnija rješenja, koja će omogućiti da sistem u cijelini i po djelova-vima funkcioniše još efikasnije.

Osnovno područje aktivnosti komunista u oružanim snagama jeste rad na daljoj izgradnji oružanih snaga. U srednjoročnom planu razvoja planiran je kao prioritatan zadatak — modernizovanje oružanih snaga Jugoslovenske narodne armije i teritorijalne odbrane, kao udarne snage i okosnice sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. One moraju biti uvijek spremne i sposobne da se zajedno sa ostalim strukturama, uspešno suprotstave i najsavremenijim armijama agresora, kao i da spriječe svaku moguću vrstu izne-nađenja.

U naoružavanju i opremanju naših oružanih snaga naša osnovna orijentacija je, kao i do sada, na sopstvene izvore i oslonac na vlastite naučnoistraživačke, razvojne i proizvodne, školske i druge kapa-citete. Već smo do sada obezbijedili da se oko 70% cijelokupnih potreba za oružane snage proizvodi u našoj zemlji, što se može smatrati velikim uspjehom. To je veliki uspjeh i za znatno razvijenije zemlje od naše. Na toj liniji biće potrebni još veći napor i zajednice, kako bi obezbijedili da proizvodimo još modernije oružje i da idemo ukorak sa zahtjevima savremenog rata i vremena u kome živimo.

Intenzivira se naučnoistraživački i razvojni rad u oblasti vojne tehnike, kao i cio kompleks proizvodnje naoružanja i vojne opreme. Pri tom se razvija šira saradnja i zajednički rad naučnih, razvojnih

i proizvodnih kapaciteta u oružanim snagama i drugim dijelovima društva. Kroz naučnoistraživački rad u oblasti ratne vještine i društvenih nauka i kroz druge oblike studijskog rada razvija se šira saradnja i zajednički rad naučnih, razvojnih i proizvodnih kapaciteta u oružanim snagama, i u drugim dijelovima društva. Kroz naučno-istraživački rad u oblasti ratne vještine i društvenih nauka, kao i kroz druge oblike studijskog rada, posebno u školama, insistira se na daljoj razradi teorije i prakse oružane borbe i opštenarodne odbrane u cjelini. U oblasti školskog sistema nastavlja se proces potpunijeg integriranja, bolje dimenzioniranje kapaciteta, kao i modernizovanje materijalno-nastavne baze, radi što boljeg i bržeg osposobljavanja stručnih i naučnih kadrova u skladu sa potrebama izgradnje našeg sistema opštenarodne odbrane u cjelini. Tome pogoduje veoma zdravo i čvrsto moralno-političko stanje u društvu i oružanim snagama, i sve bolji odziv kandidata za popunu vojnih škola i akademija iz redova svih naroda i narodnosti.

Drugarice i drugovi, svi naporci koje činimo u izgradnji oružanih snaga i pripremi zemlje za odbranu, sračunati su isključivo za odbranu suvereniteta, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta naše zemlje. Naš sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, kako je rekao drug Tito, nije uperen ni protiv koga ko želi mir i ko poštuje naše pravo na slobodu i samostalni ekonomski, politički i društveni razvitak. On se ni u kom slučaju ne može pojavit kao agresivna snaga koja bi ugrožavala ma čiju slobodu i nezavisnost. Upravo iz tog proizlazi osnovna karakteristika i opredjeljenje našeg sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, da su oni antinasilje, antirat. Njihov je smisao, u prvom redu, u sprječavanju rata, odvraćanju od agresije i čuvanju mira, sa punom odlučnošću da obezbijedimo dalji nesmetan razvitak našeg samoupravnog socijalističkog društva.

Kad govorimo o komunistima u JNA, Savez komunista Jugoslavije može i ubuduće da računa da će komunisti u našim oružanim snagama samopregorno i časno izvršavati sve zadatke koje budu pred njih postavljali Partija i drug Tito. To je naš dug revoluciji i žrtvama koje su pale za slobodu, to je naša obaveza pred generacijama koje dolaze i pred budućnošću.

YU ISSN 0042 — 8426

BROJ 6

GODINA XXX

NOVEMBAR—DECEMBAR

IZLAZI DVOMESEĆNO

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

IZDAJE VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

Titova strategija

(»VOJNO DELO« br. 1/77)

... Prišavši ratu kao društvenoj pojavi, Tito je u svojoj praktičnoj i teorijskoj djelatnosti dao nov, sveobuhvatan sadržaj vojnoj strategiji. Njegova strategijska misao i praksa izlaze iz uskih tradicionalnih okvira vojne djelatnosti i obuhvataju sve oblasti društvene djelatnosti, od kojih svaka ima svoju posebnu strategiju i taktiku. Iznad svih je opšta revolucionarna strategija, odnosno strategija opštene narodne odbrane u današnjem smislu te riječi, a potom dolaze operativika i taktika. Na vrhu te ljestvice je politika, koja postavlja zadatke i određuje ciljeve strategije i sredstva za njeno ostvarivanje. U skladu s takvim odnosom politike i strategije, logično je izvesti zaključak da je u vrijeme okupacije Jugoslavije narodnooslobodilački rat bio glavno sredstvo revolucionarne politike KPJ, a vojna strategija NOR-a glavno, ali ne i jedino sredstvo opšte revolucionarne strategije, čiji je tvorac bio Tito...

... Uspješnost opštene narodne odbrane podrazumijeva usklađenu jednovremenu borbu u svim oblastima ljudske djelatnosti, ali ne istim sredstvima i istim metodima, budući da ove određuju sama priroda društvenih djelatnosti i uslovi u kojima se borba vodi. Prema tome, posebne strategije (politička, vojna, diplomatska i ekonomска) razlikuju se među sobom po sredstvima i metodima borbe, iako im je svrha postizanje jednog jedinstvenog političkog cilja. Na najvišem stepenu rukovođenja ratom sve što se čini na svakom području borbe međusobno se kombinuje, usklađuje i objedinjava se u opšti ratni napor. To je područje djelovanja opšte ili nacionalne strategije, u jugoslovenskom slučaju strategije opštene narodne odbrane, čije su osnovne konture veoma jasno izražene u strategiji narodnooslobodilačkog rata naroda i narodnosti Jugoslavije.

Ta strategija je nastala nakon svestrane procjene opštih i posebnih uslova u kojima se vodio drugi švjetski rat. U skladu s tom procjenom, rukovodstvo jugoslovenskog oslobođilačkog pokreta s Titom na čelu utvrdilo je cilj rata i odabralo sredstva borbe kako bi se taj cilj ostvario...

... Jugoslavija je, prema ondašnjim mjerilima, bila zemlja srednje veličine, a po privrednoj razvijenosti ispod evropskog prosjeka.

Iz toga bi svi ondašnji klasični politički i vojni stratezi izveli zaključak da ona nema dovoljno snaga da vodi bilo kakav rat, pogotovu kada je okupirana. Tito je, međutim, otkrio potpuno obrnuto stanje stvari: taj, toliki i takav narod, osuđen da i bez borbe bude istrijebljen, slijedeći slobodarsku i ratničku tradiciju svojih predaka, dići će se na ustanak i vodiće rat do pobjede, najprije i u najvećem broju pod zastavom one političke snage koja mu bude ponudila nacionalnu slobodu i socijalnu pravdu. Budući da su upravo ta gesla bila ispisana na revolucionarnoj i ratnoj zastavi KPJ i da su se radnička klasa i sav narod Jugoslavije i u dotadašnjoj borbi bili uvjerili u spremnost komunista da se žrtvuju za te nacionalne i društvene ideale, nije bilo teško zaključiti da predvodnik radničke klase i svih naroda i narodnosti u njihovoj borbi za nacionalno oslobođenje i društveni preobražaj može biti jedino KPJ...

... Politički cilj narodnooslobodilačkog rata proistekao je iz suštine revolucionarne politike Komunističke partije Jugoslavije prije rata, a osobito od Titovog dolaska za njenog generalnog sekretara, 1937. godine.

Odluku da narode Jugoslavije pozove u borbu za nacionalno oslobođenje i da stane na čelo te borbe donijelo je u ime KPJ njenо najuže partijsko rukovodstvo — Politbiro CK KPJ s Titom na čelu. Tito je na istorijskom sastanku od 4. jula 1941. godine, na kojem je donesena odluka o dizanju ustanka, odredio cilj rata koji će početi opštim ustankom. Taj cilj je bio potpuno nacionalno i socijalno oslobođenje svih naroda i narodnosti Jugoslavije, i podrazumijevao je, sem ostalog, stvaranje zajednice u kojoj će narodi i narodnosti Jugoslavije biti potpuno slobodni i ravnopravni. Težište je bilo, očevidno, na protjerivanju okupatora i na nacionalnom oslobođenju zemlje. Ali Tito je već na samom početku presudnih događaja ocijenio da bi ostvarivanje tog cilja bilo polovično rješenje i da bi se čak dovelo u sumnju njegovo postizanje ukoliko se ne bi odredilo šta se ratom želi postići u pogledu socijalnog preobražaja Jugoslavije.

Nacionalno oslobođenje, kao osnovno obilježje postavljenog ratnog cilja, nije se, dakle, moglo svesti na protjerivanje okupatora iz zemlje, već je podrazumijevalo i stvaranje državne zajednice u kojoj će svi narodi i sve narodnosti Jugoslavije biti ravnopravni. Najzad, ratni cilj je morao sadržati i socijalno-klasnu viziju buduće jugoslovenske zajednice, u kojoj će biti ukinuti najamno-eksploatatorski društveni odnosi. Tek tako oblikovan ratni cilj mogao je pokrenuti narode i narodnosti i sve potlačene društvene slojeve da se svrstaju pod zastavu KPJ, političke snage koja im je nudila mogućnosti da ostvare svoje nacionalne i socijalne interese.

Na jedinstvu nacionalnog i socijalnog osolobodenja, onakvom kako su ga definisali KPJ i Tito, izgrađivan je cijelokupan politički program, a iz njega su proistekli vojnostrategijski ciljevi narodno-oslobodilačkog rata. Njih je Tito već tada ovako odredio: vlastitom oružanom silom razbiti i protjerati iz zemlje, ili pak uništiti, vojne snage okupatora i domaćih kvislinga i osigurati da se ostvare društveno-politički ciljevi rata.

Može se slobodno reći da istorija ratova i istorija revolucija do jugoslovenske, pa ni istorija uopšte, ne znaju da je neko sebi postavio tako ozbiljan vojni i tako radikalni politički ratni cilj kao što je to učinila KPJ, iako u trenutku njegova određivanja ona nije imala gotovo nikakve organizovane vojne sile koja će ga ostvariti. Već i to, a i činjenica da su ti ciljevi ostvareni do kraja onako kako se to na samom početku predviđalo, svjedoče da je Tito računao na novu materijalnu snagu i na ratnu vještina koja će, osvježena novim načinom vrednovanja strategijskih elemenata i strategijskog rasudjivanja, donijeti uspjeh. U tome i jest ogroman Titov i jugoslovenski doprinos vojnem djelu zasnovanom na marksističkom učenju.

Sila koju će Tito suprotstaviti okupatorskoj polumilionskoj armiji i domaćim izdajnicima bila je — jugoslovenski narod udružen na političkoj platformi KPJ. Visoka klasna i nacionalna svijest, patriotizam i borbene i slobodarske tradicije jugoslovenskih naroda i narodnosti, kao i saznanje da ako se ne late oružja i ako se udruženi i jedinstveni ne suprotstave okupatoru i njegovim slugama mogu naprsto biti istrijebljeni, uvjerenje da će voditi pravedan, oslobodilački i progresivan rat, da njihova pobjeda u tom ratu može biti potpuna jedino pod uslovom da se jednovremeno poraze i okupator, i kvislinzi, i sve organizovane snage starog društva, saznanje da se neće boriti sami i konačno spremnost i sposobnost KPJ da predvodi radničku klasu i cijel narod u toj borbi — bili su pokretač naroda i jemstvo uspjeha, a narod je, opet, bio nepresušan izvor vojne sile moćnije od neprijateljeve.

Više od tri godine su narodi i narodnosti Jugoslavije sami vodili rat na svom ratištu, vezujući za sebe sve veću neprijateljevu silu i time doprinoseći borbi antifašističke koalicije. Potvrdilo se pravilo da narod koji se riješio da istraje u borbi za slobodu može, kada se osloni na sopstvenu snagu, savladati naoko nesavladljive prepreke i ostvariti svoje težnje i u najsloženijim vojno-političkim i društvenim okolnostima, uprkos najnepovoljnijem odnosu vojnih snaga u početku rata.

Oslanjanje na sopstvenu snagu je sastavni dio revolucionarne vojne strategije NOR-a. To je u stvari izraz Titovog stava da svaki

narod ima pravo na nezavisnost, samostalan put svog unutrašnjeg razvitka i na nezavisan položaj u svijetu. To je i izraz stava Komunističke partije, odnosno Saveza komunista Jugoslavije, da za svaku savremenu zemlju treba i mora da bude bitna njena nezavisnost, pravo da odlučuje o sopstvenoj slobini.

Oslanjanje na sopstvenu snagu je sastavni i nerazdvojan dio svakog društva koje želi da zaštitи i sačuva nacionalnu nezavisnost. To je zakonitost i to je postalo jedan od kamenova temeljaca koncepcije opštenarodne odbrane SFRJ, koja je inspirisana Titovim djelom...

... Iz opšte revolucionarne strategije narodnooslobodilačkog rata i socialističke revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije proisticala je vojna. Njen tvorac je Tito, čovjek koji je, zajedno sa svojim saradnicima, kao generalni sekretar Partije, predsjednik Vojnog komiteta CK KPJ i, potom, komandant Glavnog štaba NOPOJ i vrhovni komandant NOV i POJ, NOVJ i Jugoslovenske armije, najbolje pronikao u uslove u kojima su rat i revolucija otpočinjali i u kojima su se vodili. Sagledavši sve okolnosti, Tito je utvrdio put razvoja narodnooslobodilačkog rata i revolucije i udario je temelje novoj ratnoj vještini.

Jedan od najkrupnijih strategijskih problema za Tita i rukovodstvo Partije bio je oblik rata, jer dotadašnja ratna praksa nije nudila velik izbor. Trebalo se je opredijeliti za jedan od dva klasična oblika, odnosno odrediti da li će dominirajući oblik rata biti frontalni ili partizanski, ili možda za neki treći koji bi bio inspiriran klasičnim oblicima revolucionarne borbe evropskog radničkog pokreta. Tito je procijenio da u našim uslovima ne bi odgovarali do tada poznati oblici ratovanja...

... Proklamovanjem strategijskog načela o rasplamsavanju rata u svim krajevima Jugoslavije, tako da on dobije najšire teritorijalne razmjere, a to podrazumijeva i najšire učešće naroda u njemu, Tito je stvarao osnovu za razrješavanje dva krupna vojno-politička problema. Nedostajanje strategijski pokretljivih jedinica u početku ustanka Tito je nadoknađivao time što je partizanskih odreda bilo na svim značajnim područjima i tačkama jugoslovenskog ratišta. Akcije tih odreda uzev pojedinačno, svaku za sebe, nisu izlazile iz okvira taktičkih dejstava, ali kada se uzmu u cjelini, u povezanosti i usmjerenošći k jednom cilju, vidi se da su bile od strategijskog značaja. Vojno-politički značaj tih dejstava bio je još veći: stvarana je mogućnost za mobilisanje ljudstva u oružane snage i za snabdijevanje narodne vojske hranom, odjećom i obućom, a isto tako i za njeno sanitetsko zbrinjavanje. To dvoje bilo je u isto vrijeme odraz uspješnosti

borbenih dejstava na samom početku rata i uslov najprije opstanka, a potom i razvoja oružanih snaga. S druge strane, to je podrazumijevalo zauzimanje odgovarajućih stavova u pogledu rješavanja druga dva, isto tako krupna strategijska problema — izbora strategijskog težišta ratovanja i stvaranja baza NOR-a...

... Tito je od početka do kraja rata posvećivao izuzetnu pažnju taktici dejstva partizanskih jedinica. On je neprekidno usmjeravao, podsticao, objašnjavao, obrazlagao taktičke postupke koji odgovaraju partizanskom načinu ratovanja. Kada je trebalo utemeljiti taktiku partizanskih jedinica, on je neumorno upućivao na način dejstva, na borbene postupke koje valja primjenjivati u različitim prilikama...

... Upuštanje u frontalne borbe, makar bila posrijedi odbrana većih slobodnih teritorija, Tito nije smatrao cjelishodnim rješenjem. Njegova odluka da se i te važne slobodne teritorije gipko brane, a to podrazumijeva izbjegavanje odsudnih bojeva i velikih gubitaka, najpotpunije izražava njegovu dosljednu antidiognatsku koncepciju u ratnoj vještini. Svaki put kad bi se postavilo pitanje odbraniti slobodnu teritoriju ili sačuvati ljudstvo, Tito je odabirao ovo drugo, jer je znao da će te iste jedinice stvoriti, na drugom prostoru, novu slobodnu teritoriju...

... Put kojim je Tito pošao u ostvarivanju svojih strategijskih zamisli nije bio prosta zamjena jednog organizacionog oblika drugim. Bilo je očevidno da se partizanskim odredima, ako bi oni i dalje bili osnova vojne organizacije, ne bi mogli postići dalekosežni ratni ciljevi. S druge strane je bilo jasno i to da odrede, kao mobilizatore naroda i zaštitnike slobodnih teritorija neće moći da zamijene operativne jedinice. Prema tome, da bi ustank u vojničkom smislu prerastao u opštenarodni morala se je stvoriti oružana sila koja će se sastojati i iz operativnog i iz teritorijalnog dijela. Zbog toga će Tito već od prve etape ustanka i dalje do kraja NOR-a usmjeriti, shodno potrebama vođenja rata, svoju vojnu djelatnost na stvaranje i stalno dograđivanje oružane sile Jugoslavije, kako bi ona svojom strukturom omogućavala prevladavanje svih strategijskih problema, i na davanje ratu svih obilježja opštenarodnog rata. Sem toga, valjalo je uvjek imati strategijsku inicijativu. Takva oružana sila će se sastojati od operativnih jedinica (brigada, divizija, korpusa, itd.) sposobnih da izvode borbena dejstva na svakom dijelu jugoslovenskog ratišta i iz partizanskih odreda, koji će zadržati svoju raniju funkciju i sačinjavaće drugu — teritorijalnu komponentu oružanih snaga.

Donoseći odluku o obrazovanju Prve proleterske brigade Tito je pošao prije svega od vojno-političke situacije u zemlji i od izgleda u

pogledu razvoja oslobodilačkog rata i revolucije. Tražeći organizacione oblike oružanih snaga koji će najviše odgovarati potrebama oslobodilačke borbe i revolucije u svim krajevima Jugoslavije, već u avgustu 1941. godine Tito piše da će se »pri izvođenju krupnih operacija stvarati, prema potrebi, iz više partizanskih odreda krupne vojne jedinice«...

... Prva proleterska je bila vojna jedinica, ali njeni zadaci nisu bili samo vojni: ona je kao i sve jugoslovenske brigade što su obrazovane poslije nje i kao i sva Narodnooslobodilačka vojska, bila tumač i pobornik ideje bratstva i jedinstva, protagonist širenja oslobođilačke borbe, borbeni odred revolucije. Kao i cijela Jugoslovenska armija, ona nije bila samo vojna, operativna formacija već i politička snaga revolucije, oružani oslonac radničke klase i naroda u borbi za ostvarenje njihovih revolucionarnih ciljeva. U tome je Titoova koncepcija o društvenoj funkciji armije, koja živi i razvija se i danas, u miru...

... Već na prvi pogled se zapažaju suštinska svojstva nove. Titove ratne vještine: kombinovanje frontalnog i partizanskog oblika oružane borbe i maksimalna ofanzivnost i inicijativa na svim područjima ratne vještine, ili kako Tito kaže, »taktika ratovanja naše narodne vojske mora biti kombinovana s našom dosadašnjom partizanskom taktkom«. To je ono suštinski novo što je Tito otkrio i primijenio u ratnoj vještini već krajem 1942. godine. Riječ je o novom načinu upotrebe snaga, koji se ogleda u kombinovanom obliku oružane borbe. Pri tome je ofanzivnost vodeće načelo i strategije, i operativike, i taktike...

... Kombinovani oblik oružane borbe, uz stalno držanje potpune inicijative, omogućavao je jedinicama NOVJ da ostvaruju duboke operativno-strategijske prodore, da izvode ofanzivna dejstva na pravcima na kojima to neprijatelj nije očekivao, da zadaju krupne udare neprijatelju na saobraćajnicama i u uporištima, da napadaju na bokove i pozadinu njegovih razvijenih operativnih poredaka, da odsječaju, okružuju, a potom, silovitim udarima, i uništavaju čitave neprijateljeve grupacije. I kad bi dopale okruženja, kada bi odbrana morala biti prevashodan oblik borbenih dejstava, jedinice NOVJ su brzim, iznenadnim i silovitim udarima na jednu ili više najosetljivijih tačaka u neprijateljevom oboruču, dakle opet ofanzivnošću, nametale svoja rešenja.

Taktičke jedinice NOVJ su svoja dejstva izvodile najčešće noću i pri nepovoljnim vremenskim i zemljišnim uslovima. To im je dono-

silo znatnu prednost. One su, između ostalog, skoro uvijek uspjevale da iznenade neprijatelja i da tako anuliraju njegovu tehničku nadmoć.

Primjenom ofanzivnih dejstava kao vodećeg strategijskog načela, ne dovodeći ga ni u jednom trenutku u protivrječnost sa ostalim principima revolucionarne vojne strategije, rukovodstvo NOP-a s Titom na čelu je u razdoblju od pozne jeseni 1941. do sredine 1944. godine uspjelo da ostvari dva krupna strategijska cilja: da osigura stalno povećavanje kvaliteta i brojčani razvoj oružanih snaga i da oružanu borbu rasplamsa u svim krajevima Jugoslavije...

... Ličnost Tita kao vojskovode, stratega oslobođilačkog rata i tvorca koncepcije opštenarodne odbrane Jugoslavije moguće je u cijelosti sagledati samo u svjetlosti njegovog revolucionarnog pregašta u borbi za mir u svijetu i za uspostavljanje odnosa u međunarodnoj zajednici koji će biti oslobođeni politike sile, porobljavanja, agresivnog nasrtanja na male i srednje nezavisne zemlje i svih oblika potčinjavanja drugih.

Tito je bio vojskovoda narodnooslobodilačkog rata, a danas je vrhovni komandant oružanih snaga nezavisne, samoupravno-socijalističke i nesvrstane zemlje, i baš zato je on, po logici revolucionarnih zakonitosti, odlučan borac protiv rata kao načina rješavanja međunarodnih problema. On je vojskovoda po revolucionarnom pozivu i po tom istom pozivu on je neimar mira, graditelj mostova prijateljstva i razumijevanja naroda Jugoslavije s drugim narodima, jedan od najistaknutijih tvoraca politike nesvrstanosti.

U Titovoј strategiji borbe za mir među ravnopravnim narodima, za mir koji svakoj zemlji osigurava pravo na slobodu i nezavisnost — opštenarodna odbrana je jedna od najvažnijih poluga. To je stoga što izražava rješenost radnih ljudi, naroda i narodnosti Jugoslavije da brane svoje revolucionarne tekovine, da odvrate moguće agresore. Zato je jačanje odbrane SFRJ, kojoj Tito poklanja posebnu pažnju i u koju je uložio velik dio svoje revolucionarne energije, ujedno način učvršćivanja bezbjednosti zemlje i doprinošenja jačanju mira u svijetu.

U svojoj strategiji opštenarodne odbrane Tito računa prevašodno na snage kojima Jugoslavija raspolaže. Ta strategija, razumije se, podrazumijeva i pomoć — materijalnu, moralnu, političku — svakoj zemlji koja se bori za svoju slobodu. Međutim, iskustvo i iz drugog svjetskog rata i današnje uči da je ta pomoć uvijek, i po obimu i po brzini kojom se pruža, u srazmjeri sa odlučnošću naroda da brani sopstvenu slobodu i nezavisnost. Bez te odlučnosti takva

pomoć je krajnje neizvjesna. Uostalom, svjedoci smo činjenice da se takozvana vojna savezništva mogu preko noći raspasti i da zemlje koje samo na njima grade odbranu svoje nezavisnosti mogu zapasti u krajnje opasne okolnosti i rizikovati da nezavisnost olako izgube. Stvarna i pouzdana savezništva počivaju na sopstvenoj snazi i na politici široke, aktivne, ravnopravne međunarodne saradnje i solidarnosti sa svima koji se bore za slobodu i društveni pogres.

Oslanjanje na sopstvene mogućnosti je i izraz povjerenja u sopstvenu odbranu, u spremnost radnih ljudi zemlje da brane ono što su stekli. To je sastavni i nerazdvojan dio nastojanja da se nacionalna nezavisnost zaštići po svaku cijenu. To je, razumljivo, u temelju koncepcije opštenarodne odbrane inspirisane Titovim dijelom.

YU ISSN 0042 — 8426

BROJ 1

GODINA XXXI

JANUAR—FEBRUAR

IZLAZI DVOMESECNO

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

IZDAJE VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

Život posvećen revoluciji

(Govor saveznog sekretara za narodnu odbranu generala armije Nikole Ljubičića na komemorativnoj sednici SSNO)

Drugovi i drugarice,

Suočeni smo s neumitnom i gorkom istinom: umro je drug Edvard Kardelj, narodni heroj, član Predsedništva SFRJ i Predsedništva CK SKJ, dobitnik Nagrade AVNOJ-a, redovni član Srpske akademije nauka i umetnosti, počasni član akademije Slovenije, Bosne i Hercegovine i Makedonije, počasni doktor nauka Univerze u Ljubljani i redovni profesor Ekonomskog fakulteta u Ljubljani. Umro je čovjek, revolucionar, marksist, teoretičar socijalističkog samoupravljanja, koji spada u red najistaknutijih boraca jugoslovenskog revolucionarnog, radničkog i komunističkog pokreta. Kobna bolest istrgla je iz naše sredine neumornog revolucionara, najbližeg dugogodišnjeg saradnika i saborca druga Tita koji se nalazio u prvoj borbenoj liniji već više od pet decenija.

Trnovitim revolucionarnim stazama, punim neizvesnosti i stradanja, nadanja i pobjeda otisnuo se još kao sedamnaestogodišnji mladić u Ljubljani, da bi već u dvadesetoj godini, 1930. počeo da robuje svoju prvu robiju u kazamatu nenarodnog režima samo zato što je želeo društvo u kome će biti više pravde i slobode za obespravljene, i što je njegov mladalački nemir bio usmjeren u pravcu stvaranja lepše sutrašnjice u kojoj će čovjek, stvaralac, najzad, postati gospodar uslova i sredstava svoga rada.

Citav život posvetio je radničkoj klasi, Partiji i Jugoslaviji, slobodnoj zajednici naših naroda i narodnosti. Saradujući s drugom Titom i ostalim revolucionarima, on je svojom revolucionarnom misli i delom, teorijskim i praktičnim radom učinio snažan uticaj na rast i fizionomiju Komunističke partije Jugoslavije, na njenu organizacionu i akcionu sposobnost. Na tome je neumorno radio još od onih dana kada se bavio organizovanjem radničkog i komunističkog pokreta, organizovanjem Saveza komunističke omladine u Sloveniji i KP Slovenije, a još više i kompletnije, od ulaska, na predlog druga Tita, u Privremeno rukovodstvo KPJ u zemlji, 1937. godine, pa sve do poslednjeg daha njegovog.

Svojim istupanjima na savjetovanju rukovodećeg aktiva KPJ, marta 1939. godine, na V zemaljskoj konferenciji KPJ, 1940. u Zagrebu, na sjednici CK KPJ 10. aprila 1941. godine u Zagrebu, na

Majskom savjetovanju, drug Kardelj je dao veliki doprinos u pri-premama radničke klase, Partije, naroda i narodnosti Jugoslavije za najsudbonosnije događaje u našoj novijoj istoriji. Veoma je mnogo drug Kardelj učinio perom, riječju i praktičnim djelovanjem u klasi i u narodu na cijelom jugoslovenskom prostoru da se zauzme jedino ispravan i spasonosni smjer kretanja koji će u nama probuditi svijest i vjeru u sebe, rađati u nama hrabrost i snagu koje su potrebne da bismo se oduprijeli fašističkom nasilju koje je, ohrabreno izdajstvom političkih i vojnih vrhova, buržoazije kao klase, nasrnulo izvana i iznutra.

Drug Kardelj je tvorac Manifesta osnivačkog kongresa KP Slovenije, Programa Slovenskog revolucionarnog pokreta u čijoj srži su ugrađena dva međusobno povezana smjera djelovanja: borba protiv rastuće opasnosti od fašizma, spolja i iznutra, i borba za duboke unutrašnje demokratske promjene u društveno-političkim i ekonomskim odnosima.

Kapitalnim djelom: *Razvoj slovenskog nacionalnog pitanja*, čiju je konačnu redakturu obavio u kazamatu nenarodnog kraljevskog režima 1938. godine, Zabeli, drug Kardelj je maksistički analizirao nacionalno pitanje, jedno od najvažnijih pitanja koje je pritisakalo jugoslovensku društvenu stvarnost za vrijeme nenarodnih režima stare Jugoslavije. Nacionalno oslobođenje Slovenaca, kao i ostalih naroda i narodnosti Jugoslavije u tom vremenu vidio je u okviru opšteg antifašističkog i antiimperialističkog pokreta, s radničkom klasom kao nosiocem revolucionarne borbe. Edvard Kardelj je pri tome obrazložio svoj osnovni pogled na nacionalno pitanje prema kome se ono može pravilno riješiti samo ako se svim narodima dâ puno pravo na slobodu, ravnopravnost, na samoopredeljenje do otцепljenja. Ali, u isto vrijeme, i da se stvore svi uslovi potrebni za zbližavanje i ujedinjavanje naroda na osnovi savremenog razvoja proizvodnih snaga i socijalizma. Osnovne prepostavke za socijalistički razvitak, nezavisnost i slobodu slovenskog i svih drugih jugoslovenskih naroda i narodnosti, drug Kardelj je video u njihovom zajedništvu.

U teškim uslovima narodnooslobodilačkog rata a i posleratnoj izgradnji, bitan deo Kardeljevog stvaralaštva posvećen je snaženju Partije, revolucionarne avangarde radničke klase, vodeće snage našeg društva. Stoga je stalno u vrhu njenih rukovodećih tela: član Politbiroa KPJ od 1938. do 1948. godine, član i sekretar Izvršnog komiteta CK KPJ, dalnjih 10 godina — 1948 — 1958, sekretar CK SKJ od 1958 — 1966. i od tada do smrti član Predsedništva CK SKJ i dugogodišnji član najviših organa Socijalističkog saveza. On je ne-

prekidno u središtu bitke za izgrađivanje strategije i taktike SKJ na svim područjima djelatnosti — u oslobođilačkom ratu i revoluciji, u izgradnji socijalizma — u stvaranju društveno-ekonomskog sistema, političkog sistema socijalističkog samoupravljanja, na području međunacionalnih odnosa, politike bratstva i jedinstva, u međunarodnom radničkom i komunističkom pokreту. Jedan je od tvoraca Programa SKJ, usvojenog na VII kongresu SKJ. Uvijek se zalađao za ona rješenja koja su aktivnost Partije povezivala s potrebama najširih radnih masa, koja su u njoj političkoj teoriji i praksi sasijecala korjenje sektaštvu, dogmatizmu i raznim pseudoradikalnim, lijevim, ultralijevim ili liberalističkim zastranjivanjima.

Dijalektička i humanistička misao nosila je druga Kardelja na svakom zadatku koji su mu poverili drug Tito, Partija i naše društvo. On je u njoj živeo i za nju je stvarao. Na XI kongresu SKJ, kada mu je opaka bolest već bila ozbiljno potkopala zdravlje, on je, između ostalog, rekao:

»Našoj marksističkoj misli mora biti tuđe svako tapkanje u mjestu, u okorelim dogmama, u subjektivističkim konstrukcijama, u navikama i pragmatizmu. Život neprekidno teče, progresu nema kraja, svaki dan se menjaju objektivne prilike u društvu. I samo ona komunistička partija koja je sposobna da te nove objektivne mogućnosti što pre pretvori u nove subjektivne korake daljem društvenog progresa, tražeći uvek nova i sve bolja i slobodnija rešenja, može računati na to da zaista bude vodeća idejna i politička snaga u društvu.«

Drugarice i drugovi,

Veliko je djelo što ga je zajedno s drugom Titom i Partijom stvarao i stvorio drug Kardelj; ono je utkano u društveno-politički sistem socijalističkog samoupravljanja, u ustavno uređenje nove Jugoslavije, u njen normativni život. Svojim dijelom na tom području, zadužio nas je da ga pamtimos, da se sadašnje i mnoge nove generacije nadahnjuju njegovim idejama i stvaralaštvom. Jer, dijalektičke vizije date i u njegovim djelima, a naročito u najnovijoj studiji »Pravci daljem razvoja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja« dosezaće, vjerujemo, daleko i u budućnost. A ona je nastala kao sinteza velikog iskustva stečenog u dugom nizu godina u kojima je drug Kardelj, najuže saradujući s drugom Titom, Borisom Kidričem, Mošom Pijade i drugima, razradivao politički sistem socijalističke demokratije nove Jugoslavije. Na tom poslu angažovao se još prve ratne godine u oslobođenom Užicu, u kome je počeo teorijski razradu i praktičku provjeru funkcije osnovnih cilja nove, revolucionarne

narodne vlasti u obliku narodnooslobodilačkih odbora, da bi se zatim prihvatio razrade svih složenih problema koje je trebalo riješiti za budućnost nove Jugoslavije, za koju je drug Tito 1937. godine rekao da mora da bude *slobodna zajednica slobodnih naroda*. U svojstvu vjećnika i potpredsednika AVNOJ-a, jedan je od istaknutih tvoraca istorijskih odluka donetih na njegovom II zasjedanju u Jajcu 1943. godine. Svoj rad na razradi ustavnog sistema nastavio je u cijelom posleratnom razdoblju. Neposredno je rukovodio pripremama na izradi temeljnih zakona nove Jugoslavije — Ustava FNRJ 1946, Ustavnog zakona 1953, Ustava 1963, Ustavnih amandmana, Ustava 1974. i Zakona o udruženom radu, kojima se izražava još veća ravnopravnost naroda i narodnosti i obezbeđuje vodeća uloga radničke klase u odlučivanju. Napisao je veliki broj studija, članaka i rasprava o najznačajnijim pitanjima izgradivanja političkog i zakonodavnog sistema u Jugoslaviji. Posebno se bavio društveno-političkim ustrojstvom komuna — opština. Mnogi radovi s tog područja objavljeni su u zbirci knjiga u 9 tomova pod zajedničkim naslovom *Problemi naše socijalističke izgradnje*.

Osnovna misao koja se provlači kao crvena nit u pomenutom kapitalnom delu druga Kardelja jeste mehanizam socijalističkog samoupravljanja, pri čemu se ono ne tretira samo kao oblik demokratije, već, prije svega, kao društveno-ekonomski odnos u kome se *provodi proces oslobođanja rada i oslobođanja čovjeka od svake vrste političke dominacije i ekonomske eksploracije*. Zato je ne jednom isticao da odlučujuća orijentacija komunista u oblasti društveno-ekonomskog razvijanja mora da bude usredsređena na »one oblike socijalističkih proizvodnih odnosa koji će, u krajnjoj liniji, zahtjevati sve manju primenu prinudnih mera za svoje održanje, i koji će omogućiti da se na njihovoj osnovi razvijaju sve demokratskiji i sve humaniji odnosi među ljudima«.

Nastavljajući tu misao drug Kardelj kaže:

»Pravac naše aktivnosti na tom području treba da bude na izgradivanju jedinstvenog sistema društveno-ekonomskih odnosa u okviru samoupravljanja na celom lancu rada i stvaranja: od rada čovjeka u osnovnoj i proizvodnoj radnoj jedinici, preko njegovog radnog kolektiva do kombinata i poslovnih udruženja i celokupne društvene privrede, a istovremeno i u integraciji celokupnog tog proizvodnog rada sa svim drugim društvenim delatnostima koje ima svoj utočište u društvenom radu.«

Učenje druga Kardelja o socijalističkoj državi i sistemu udruženog rada dovodi nas do jasnih saznanja o zakonitostima i procesima ostvarivanja udruživanja rada i društvenog kapitala na osno-

vama samoupravljanja, čime se i postiže, postepeno, odumiranje države i ostvarivanje istorijskih ciljeva radničke klase i socijalističkog društva. Ali, drug Kardelj nije samo teoretičar socijalističkog samoupravnog sistema; on je ujedno borac za realizaciju i sprovođenje usvojene političke strategije u životu u svakoj celiji našeg društva. On je prisutan u radnim kolektivima, u društveno-političkim zajednicama u celoj Jugoslaviji. Osobito krupan njegov udio vidimo u borbi komunista i svih radnih ljudi protiv raznovrsnih deformacija birokratske samovolje i drugih idejno štetnih pojava koje se u raznim oblicima prenose u samoupravni mehanizam i koje ometaju ili spuštavaju njegov razvoj. Oštro je reagovao i ukazivao na poplavu papira i rukovođenju iza kojih se ne vidi radni čovjek i njegovi interesi.

Govoreći o raznovrsnim deformacijama, koje se javljaju u našem društvenom životu, pred političkim aktivom Mostara, 1973. godine, drug Kardelj je, između ostalog, rekao:

»Imamo poplavu deklaracija, rezolucija, velikih izjava, konferencija, sastanaka itd., ali moramo ipak znati, da snaga Saveza komunista zavisi prvenstveno od toga koliko je sposoban da konkretnim akcijama stvarno menja stanje stvari...« Izlažući svoju misao o neposrednoj akciji i stvaralaštvu komunista, pred delegatima XI kongresa SKJ drug Kardelj nam poručuje — da nikad ne smemo smetnuti s uma to, da je jedna od bitnih osobina Saveza komunista Jugoslavije sposobnost da ima stalne i čvrste veze sa širokim masama. Jer, »Savez komunista ne može, niti ne želi da vlada našim društвom sam. On sebe smatra, a i jeste, samo deo radničke klase i osjeća se sastavnim djelom svih socijalističkih i demokratskih snaga ovog društva. Samo čvrsto povezan i u stalnoj demokratskoj komunikaciji sa svima njima, Savez komunista može ostvariti svoju društvenu ulogu«. I ova njegova poruka izrečena sa govornice XI kongresa SKJ neka nas trajno nadahnjuje i podstiče u našem budućem radu.

Drugarice i drugovi,

Kad govorimo o životnom i revolucionarnom djelu druga Kardelja moramo posebno da istaknemo njegov veliki doprinos izgradњu naše spoljne politike i strategije u borbi za mir, u izgrađivanju sadržaja i pravca djelovanja velikog pokreta nesvrstavanja. Drug Kardelj je najaktivniji saradnik druga Tita u međunarodnoj aktivnosti naše zemlje. Njegova djelatnost na tom planu dolazi do izražaja već 1944. godine, kada se, između ostalog, vodila bitka za međunarodno priznanje nove Jugoslavije. Neposredno pomaže drugu Titu u razrešavanju mnogobrojnih problema vezanih za sporazum Tito — Šubašić, u usklađivanju odnosa sa Zapadnim saveznicima i saradnje

sa Sovjetskim Savezom. U to vrijeme putuje s drugom Titom na razgovore u Moskvu. U svim tim aktivnostima osnovno je bilo sačuvati samostalnost i autentičnost naše revolucije i njenih tekovina, samostalnost i nezavisnost nove Jugoslavije. Kao potpredsednik i ministar spoljnih poslova u vladu FNRJ, drug Kardelj se uspješno zalaže za politiku nove Jugoslavije na mirovnoj konferenciji u Parizu 1946. godine, zatim, kao šef jugoslovenske delegacije na zasjedanjima Saveta ministara pet velikih sila za pripremu mirovnog ugovora u Londonu i Parizu, na zasjedanjima Generalne skupštine OUN, u razdoblju od 1946. do 1951. godine, gdje je, s puno argumentacije, ubjedljivo, obrazlagao sadržinu politike aktivne i miroljubive koegzistencije. Bio je jedan od istaknutih stubova u odbrani Titove linije samostalnosti i autentičnosti naše revolucije, nezavisnosti i vanblokovske orientacije SFRJ od svih nasrtaja spolja.

U studiji *Istorijski korijeni nesvrstavanja* drug Kardelj je, intuicijom teoretičara i marksiste, analizirao istorijske korjene, tokove, forme i manifestacije antiimperijalističke i antikolonijalne revolucije naroda širom svijeta, koji su doveli ili će uskoro dovesti do smjene vodećih, preživjelih snaga društva u korist progresivnih socijalističkih snaga. Ta antiimperijalistička, antihegemonistička revolucija je najširi okvir u kome je nikao veliki pokret nesvrstavanja, koji se već pretvorio u samostalan činilac svjetske politike u borbi za mir za sve, za male i velike, u borbi za bolji i humaniji svijet, svijet bez blokovske podijeljenosti, sile i nasilja, svijet s novim demokratskim i pravičnim političkim i ekonomskim odnosima.

U širenju takve političke strategije SFRJ, u afirmaciji politike velikog pokreta nesvrstavanja i stavova naše zemlje, drug Kardelj je veoma mnogo dao kao naučnik, marksistički mislilac i stvaralač, kao političar, državnik i diplomata i kao revolucionar. Njegova djela, njegova predavanja i govorovi obišli su svijet. Ona su prisutna i u međunarodnom radničkom i komunističkom pokretu posebno, jer ukazuju na puteve i načine saradnje, i otvara perspektivu oslobođanja čovjeka i rada u vremenu sadašnjem i onom koje će doći. Njegova britka i misaona riječ ohrabruje sve borce za progres, za bolji i pravičniji svijet, za nove odnose u međunarodnoj zajednici i u radničkom pokretu na svim meridijanima.

Svojom poznatom studijom *Socijalizam i rat* objavljenom 1966. godine, drug Kardelj je teoretski, argumentovano analizirao društvene, ekonomske i političke činioce i uslove u kojima živi savremeni svijet, analizirao razvoj proizvodnih snaga i ratne tehnike. U tom zapaženom djelu, koje je privuklo pažnju teoretičara i političara širom svijeta, drug Kardelj je dokazivao kapitalno saznanje za svijet

da rat nije neizbjjezan. On je isto tako ukazivao na to da se protivrečnosti u budućnosti neće razrešavati samo na relaciji kapitalizam i rastući socijalizam, koji prerasta u svjetski proces, već da će mir u svijetu u mnogome zavisiti i od samog stanja stvari u svijetu socijalizma, u razrešavanju protivurječnosti u njemu samom, u njegovom unutrašnjem razvitu. Dani u kojima živimo upravo su potvrđili ovu Kardeljevu viziju, napisanu prije punih 13 godina.

Drug Kardelj je djelovao dugo i plodotvorno, neposredno uz druga Tita u najburnijoj epohi novije jugoslovenske istorije. Oni su bili neraskidivi saborci i drugovi i ta duboka ljudska i revolucionarna povezanost trajala je do kraja njegovog života. Život i djelo druga Kardelja postali su tako sastavni dio istorije SKJ, savremene istorije naroda i narodnosti Jugoslavije, njenog preobražaja od despotije u društvo socijalizma i samoupravljanja, u društvo neposredne demokratije, za blagodet i interes radnog čovjeka.

Drugarice i drugovi,

U ovom bolnom času želim da se u ime svih pripadnika oružanih snaga i svih pregalaca na području opštenarodne odbrane, posebno zahvalim drugu Kardelju na ogromnom ličnom doprinosu koji je dao još za vrijeme narodnooslobodilačkog rata, na izgrađivanju originalne partizanske strategije i taktike, koja se pokazala u praksi, u datim uslovima, savremenijom od svega onoga što su na području vojne misli davale visoke vojne škole i njihove ratne katedre u Evropi. Odajemo mu posebno priznanje za svu pomoć koju nam je pružao u izgradnji koncepcije opštenarodne odbrane i stvaranju našeg autentičnog pogleda na pitanja odbrane, rata i mira, što nam garantuje vođenje uspješnog rata protiv svakog agresora. Drug Kardelj se, pored velike zauzetosti obimnim poslovima na izgradnji i usavršavanju našeg društveno-političkog sistema, interesovao i angažovao u rješavanju pitanja izgradnje opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, interesovao se za modernizaciju i idejno-politički život u JNA i oružanih snaga u cjelini. Savjeti i ideje koje nam je davao ranije, a i u novije vrijeme o daljem usavršavanju sistema opštenarodne odbrane i traženju boljih rješenja, bile su dragocjene i velika pomoć za naše dalje stvaralaštvo na području opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Često je isticao da su naša zajednica i SKJ mnogo učinili u modernizaciji Armije i oružanih snaga. Podržavao nas je da istrajemo na tome. Savjetovao nas je takođe da u radu na modernizaciji nipošto ne smetnemo s uma društveno-politički smisao Armije, koja treba i dalje da bude jedan od nosilaca naših revolucionarnih kretanja i

stremljenja. Naša armija treba da bude savremeno naoružana i opremljena, ali ona mora da bude i dalje značajan činilac i sastavni deo društva u izgrađivanju socijalističkih, samoupravnih društvenih odnosa — često nam je govorio drug Kardelj.

Na desetom, jubilarnom susretu samoupravljača »Crveni barjak« drug Kardelj je rekao: »Ove godine susreti samoupravljača »Crveni barjak« dodelili su povelju u plaketu »Crveni barjak samouprave« našoj Narodnoj armiji. Mislim da je to bila i mudra i pravedna odluka. Istina — Armija u užem smislu te reći nije organizacija koja bi se mogla graditi na principima samoupravljanja, ali ogroman deo oružanih snaga naših naroda i narodnosti danas je organizovan kao opštenarodna odbrana — a to znači i kao samoodbrana samoupravljača. Na taj način opštenarodna odbrana je direktni izraz sistema socijalističkog samoupravljanja i odlučnosti samoupravljača da brane svoja društvena prava i svoju slobodu. Sem toga, naša Jugoslovenska narodna armija kao celina nije samo zaštitnik naše nezavisnosti i naših granica, nego je i zaštitnik samoupravnih i socijalističkih odnosa u našem društvu.

Samoupravljanje kao sistem ne može da postoji samo za sebe. Ono mora da se oslanja na državnu vlast radničke klase, a Jugoslovenska narodna armija je upravo revolucionarni instrument te vlasti. Ona zato i zasluguje visoko priznanje ovog jubilarnog susreta«.

Dobro smo razumjeli te, i mnoge druge misli i stavove druga Kardelja, oni su ugrađeni u naše koncepcijске i doktrinarne dokumente vođenja opštenarodnog odbrambenog rata, u razvojne programe, oni žive u svim aktivnostima pripadnika Armije, vojnih jedinica, komandi i ustanova.

Drugarice i drugovi,

Pritisnuti dubokom žalošću zbog preuranjene smrti druga Kardelja, teško se pomiriti s činjenicom da među nama nema više prekaljenog revolucionara, marksističkog teoretičara i stvaraoca, nema one tihе i plemenite ličnosti koja je uvjek zračila nadom i optimizmom, nema više pažljivog sagovornika, našeg dragog Bevca, za koga je svaki čovjek bio cijenjena ličnost, nema jednog od najistaknutijih rukovodilaca naše Partije i države. U ovom času hrabri nas činjenica što znamo da će lik i veliko djelo druga Kardelja, koje nije moguće izložiti u kratkom vremenu, ostati među nama da živi kao naše trajno nadahnuće kako treba raditi i kako se treba boriti bez umora i posustajanja za ideale i dobrobit naše socijalističke zajednice.

Neka nam zbog toga njegov životni put i djelo, kao neugasiva buktinja trajno svijetle primjerom i nadahnjuju nas u našem budu-

ćem radu. Sjećamo se uvijek njegovog stvaralačkog djelovanja, borbe za radnog čovjeka, njegove istrajnosti i humanosti, njegove dosljednosti i odanosti našem Savezu komunista i velikom Titovom revolucionarnom djelu. Izučavajmo njegovu teorijsku misao, začetu još u mladosti na Lenjinskoj školi u prvoj zemlji socijalizma, u kaznionama i kazamatima buržoaske Jugoslavije i razvijanu sve do današnjih dana, kada su mu svijet i najviše naučne institucije odali izuzetna priznanja, dostoјna velikana teorijske misli i prakse.

Sve ono što nam je ostavio za proteklih pedeset i više godina kao naučnik, marksist, teoretičar, akademik, doktor društvenih nauka, državnik, diplomata, kao strasni borac za prosperitet Jugoslavije, za njeno jedinstvo i snagu, podsticaće nas na rad i stvaralaštvo otvaraјуći nam perspektive bolje budućnosti.

I pored tóga što u našim srcima ostaje duboka i bolna praznina, preostaje nam utjeha da će djelo druga Kardelja vječno živjeti u sadašnjim i budućim generacijama, kao primjer kako se služi interesima jedne revolucije čiji je drug Kardelj bio izdanak i njen pokretač u razdoblju više od pet decenija. Drug Kardelj je časno i dostojanstveno živjeo i nadživjeo smrt, služeći do zadnjeg časa interesima svoje zemlje i progresivnog čovječanstva.

Neka je vječna slava i hvala velikom borcu, za stvaranje i razvoj socijalističke Jugoslavije, revolucionaru i prekaljenom komunisti drugu Edvardu Kardeliu.

Trideset godina „Vojnog dela“

General armije
NIKOLA LJUBIĆ

Zadaci u daljoj teorijskoj razradi opštenarodne odbrane i društvene samozaštite

Povodom tridesete godišnjice »Vojnog dela«, savezni sekretar za narodnu odbranu general armije Nikola Ljubić primio je delegaciju Saveta i Redakcije časopisa. Predsednik Saveta general-pukovnik Ilija Radaković predao je saveznom sekretaru Zahvalnicu »Vojno delo« i svečani primerak časopisa za Vrhovnog komandanta, na čemu se general Ljubić zahvalio u ime druga Tita i požeo »Vojnom delu« uspehe u budućem radu. Tom prilikom dodeljena je Zahvalnica i saveznom sekretaru.

General armije Nikola Ljubić podrobnije se interesovao za organizaciju rada, sadržaj, tematsku orientaciju »Vojnog dela« i dao osnovne smernice za teorijsko uopštavanje i dalju razradu koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, što je od posebnog značaja za rad našeg časopisa i publicistike u celini.

Uloga i doprinos »Vojnog dela« u razvoju naše vojne misli, u cijelini gledano, veoma su značajni. Časopis je u tridesetogodišnjem periodu uspješno teorijski razvijao koncepciju i doktrinu opštenarodne odbrane, uopštavao iskustva u razvoju oružanih snaga i napore cijelog društva u pripremi zemlje za odbranu. Time je doprinosio, prije svega, teorijskom i stručnom uzdizanju starješina, moralno-političkom jedinstvu naših oružanih snaga. Taj doprinos se i reljefno može vidjeti na stranicama časopisa, iz sadržaja nekoliko hiljada priloga koje je časopis objavio u ovih trideset godina.

Predstavnici Sareta i Redakcije »Vojnog dela« u razgovoru sa saveznim sekretarom, generalom armije Nikolom Ljubičićem

Sada su pred »Vojnim delom« novi, ništa manje složeni i odgovorni zadaci. U tematskoj orijentaciji osnovno je sagledati kako da se dalje radi na teorijskom i praktičnom razvoju i razradi usvojenih koncepcijskih i doktrinarnih principa.

Težišni zadatak svih struktura koje rade na pitanjima odbrane i društvene samozaštite jeste dalji proces podruštvljavanja ovih djeleznosti, na osnovama kako ih je postavio 11. kongres SKJ. »Vojno delo« taj zadatak treba da analizira i razraduje s naučnog, teorijskog i praktičnog stanovišta još svestranije i dublje, kako bismo došli do najcjelishodnijih rešenja. U tom pogledu treba nastojati da časopis dobije još šire dimenzije i da postane svestrano stručan časopis za pitanja opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Zbog toga pri koncipiranju sadržaja i u budućem radu treba poći od osnovnih zadataka koji imaju strategijsku dimenziju. Riječ je o pripremama cijelog društva i oružanih snaga za odbranu i bezbjednost, o složenim problemima mobilizacije, razvoja itd. Svakako da tu u prvi plan treba istaći napore u daljoj razradi teorije ratne vještine, odnosno sagledavanja vizije eventualnog rata i oružane borbe posebno. Poznato je da su pripreme za odbranu i društvenu samozaštitu složen proces,

koji se mora neprekidno pratiti i teorijski razvijati, i to u skladu sa opštim društvenim razvojem i materijalnim mogućnostima zemlje.

Iz oblasti teorije ratne vještine takođe ima mnogo tema o kojima u časopisu treba pisati i tako doprineti njenoj dubljoj razradi. Obavješten sam da u tom pogledu ulažete napore, da su Savjet i Redakcija nedavno organizovali raspravu o tome. To je dobro. Jer, anketa među čitaocima i saradnicima o kojoj ste govorili pokazala je da vlada veliko interesovanje za polemiku u teorijskoj razradi konцепције, a prije svega, teorije ratne vještine. Posebno je potrebno da se detaljnije analiziraju pitanja iz oružane borbe kao što su: operacija i bojevi, sistem rukovođenja i komandovanja, sadejstvo, protivoklopna i protivdesantna borba itd. Svakako da i druge oblasti odbrambene problematike društva, kao što su privreda, zdravstvo, kultura, itd. — moraju da se skladno uklope u tematski sadržaj časopisa. U tom pogledu treba više angažovati drugove iz naučnih institucija, zatim društveno-političke radnike i druge aktiviste. Treba uspostaviti tešnji kontakt sa jedinicama, društveno-političkim zajednicama, organizacijama udruženog rada itd. i pisati o korisnim iskustvima iz prakse. Dakle, sadržaj časopisa može biti veoma bogat, raznovrstan i aktuelan.

Težišta orientacija »Vojnog dela« treba ipak da bude na pitanjima teorije ratne vještine, jer je to jedini časopis u zemlji koji se tim problemima neposredno bavi. Mislim da je i dosadašnja tematska orientacija u tom pogledu bila dobra, ali ima još mnogo posla u teorijskom radu. Ima i važnih pitanja iz oblasti taktike o kojima treba pisati na stranicama časopisa. Bila bi pogrešna orientacija ako bi se sadržaji koncipirali samo od krupnih, strategijskih, operativnih i drugih opštih teorijskih pitanja, a zanemarila ona praktična. I o taktici se može pisati kao naučnoj disciplini, što je vrlo značajno. Jer, ona služi za teorijsko uopštavanje i proveravanje načela i rješenja operatike, pa i strategije. To je posebno značajno za našu doktrinu koja je jedinstvena i u kojoj masovni bojevi i borbe imaju izuzetan značaj u oružanoj borbi. Iskustva jedinica teritorijalne odbrane i partizanskih jedinica i njihova taktička dejstva unose svježinu i značajno utiču na kvalitet savremene teorije ratne vještine.

U načinu tretiranja teorijskih problema važno je da se, što je moguće više, pokreću pitanja koja nameće naša praksa, dakle ona od kojih će starješine u trupi imati i neposredne koristi u svom radu. Drugim riječima, treba razrađivati ona pitanja i probleme koji otkrivaju perspektivu i podsticu na razmišljanje o načinu dejstva u savremenim bojevima i operacijama, pa samim tim dočaravaju i re-

alnu sliku eventualnog rata. Pripremajući se za oružanu borbu, mi moramo sve dublje i svestranije izučavati sve elemente koji mogu uticati na njeno izvođenje u savremenim uslovima. Pri tome, ne može se uvek očekivati vrhunski kvalitet priloga, jer to objektivno nije ni moguće. Treba razvijati konstruktivnu polemiku i borbu mišljenja na stranicama časopisa, pružati saradnicima mogućnosti da iznose svoje poglede i mišljenja, i tako ih podsticati na stvaralački rad i na razmišljanje o problemima teorije ratne vještine, odbrane i bezbjednosti zemlje.

Za takav vaš rad osnovna polazišta su jasna — to su ocjene i smjernice za budući rad u oblasti vojne nauke i publicistike koje je dao Vrhovni komandant drug Tito, zatim, stavovi i rezolucije kongresa, posebno XI kongresa Saveza komunista Jugoslavije, i stavovi dati u strategiji oružane borbe i drugim našim dokumentima.

Izvršavajući zadatke, »Vojno delo« treba više i organizovanije nego do sada da sarađuje sa svim vojnim školama, vojnim akademijama, zatim sa Centrom za strategiska istraživanja, Savjetom za naučni rad u oružanim snagama i drugim srodnim institucijama. Ta saradnja će biti višestruko korisna, pogotovo ako se zajedničkim snagama budu pokretala i izučavala težišna pitanja koncepcije i doktrine, ako se budu uopštavale teorija i praksa i mjenjala iskustva. Imam utisak da se u tom pogledu može postići znatno više.

Kada je riječ o kvalitetu rada u vojnoj nauci i publicistici u cijelini, moramo biti i samokritični. Jer, vojnonaučna djelatnost nam je dosta heterogena i parcijalna, tako da se rasipaju snage. Moramo uložiti napore za bolju organizovanost i produktivniji rad i u toj oblasti, pa će i doprinos vojne nauke i publicistike jačanju opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, a posebno jačanju i daljem razvoju oružanih snaga, biti još veći. U tom pogledu možemo učiniti i odgovarajuće organizacijske promjene koje će objediti neke poslove u toj djelatnosti i učiniti našu izdavačku djelatnost efikasnijom.

Svakako nije dobro to što ne vlada podjednak interes za »Vojno delo« kod svih starješina i u svim strukturama. Naše starještine moraju više da koriste časopis u svom vojnostručnom i moralno-političkom izgrađivanju, i ne samo one, već i svi oni koji se bave pitanjima odbrane i bezbjednosti zemlje izvan oružanih snaga. Ali, osnovno mjerilo za interes i praćenje vašeg časopisa treba da budu aktuelnost i kvalitet sadržaja, a to je briga i zadatak, prije svega vas koji radite u Redakciji i Savjetu »Vojnog dela«. Komande i organizacije SKJ u tom pogledu moraju se takođe više angažovati i podsticati stvaralački rad starješina, bolje vrednovati i isticati takvu

aktivnost. Ako časopis bude donosio kvalitetne priloge, onda mogu biti umjesna i izvesna usmjeravanja, preporuke i podrška komandi i organizacije SKJ. Dakle, kvalitet časopisa i izbor tema će zainteresovati širi krug čitalaca bitna su pretpostavka za njegov ugled i interes čitalaca.

Sve to ukazuje da se narednim zadacima mora prići odgovorno, planski i organizovano. Prije svega, tematski planovi rada moraju biti realni i s njima upoznati komande i starješine. Može se organizovati i to da se odrede precizni izvršioci i svi drugi elementi, kako bi se postavljeni zadaci bolje realizovali. »Vojno delo« treba da sačini dvogodišnji tematski plan rada u kojem će se sadržati teme koje će biti nosioci sadržaja. Treba se prethodno konsultovati sa upravama i svim drugim zainteresovanim subjektima i vidjeti koja su to najaktuellnija opštedoruštvena pitanja iz oblasti opštenarodne odbrane i društvene samozaštite o kojima treba pisati. Ako važnost i aktuelnost pojedinih pitanja i problema zahtjeva, na tim zadacima se mogu angažovati i najviši vojni i društveno-politički rukovodioci. Jer, pitanja odbrane su od vitalnog i zajedničkog interesa za sve nas. Dobro bi bilo da »Vojno delo« u tom pogledu izraste na nivo opštajugoslovenskog teorijskog časopisa, što treba da bude njegov trajni zadatak.

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

Vanredno izdanje

maj 1980

IZDAJE VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

General armije
NIKOLA LJUBIĆ

Tito spada u red najznamenitijih vojskovođa u istoriji ratova

Na Komemorativnoj sednici oružanih snaga SFRJ o životu i delu vrhovnog komandanta oružanih snaga SFRJ maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita govorio je general armije Nikola Ljubičić, savezni sekretar za narodnu odbranu.

Drugarice i drugovi,

Umro je Josip Broz Tito, predsjednik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, predsjednik Saveza komunista Jugoslavije, vrhovni komandant oružanih snaga Jugoslavije, najznamenitija ličnost u dugoj istoriji naših naroda, međunarodni tribun koji je svojim imenom obilježio epohu istorijskog buđenja naroda, najuvaženiji osnivač pokreta nesvrstanih i priznati rukovodilac međunarodnog radničkog pokreta.

U ovom tragičnom času naša zemlja je ujedinjena najdubljom tugom i najčvršćom riješenošću da nastavi Titovo djelo.

Za radničku klasu i radne ljude, narode i narodnosti socijalističke Jugoslavije, za čitav progresivni svijet, smrt druga Tita je neizmjeran gubitak. Od mladičkog doba do posljednjeg časa, Tito se s neviđenom energijom borio za to da naš radni čovjek i radnička klasa, naši narodi i narodnosti budu kovači svoje sreće i svoje istorije.

Cio život posvetio je neumornoj borbi za socijalizam i društveni progres. Od početka svoje revolucionarne djelatnosti bio je

privržen Marksовоj ideji o oslobođanju rada i stvaranju slobodnih asocijacija udruženih proizvođača. I niko kao on nije poštovao pravo svakog naroda na samoopredjeljenje i ravnopravni položaj u međunarodnoj zajednici. Njemu su bili duboko tuđi bilo kakvi oblici imperijalizma, hegemonizma i ugnjetavanja.

Titovo ime i djelo živjeće kroz vijekove

Ponosimo se što je naša zemlja rodila i odgojila takvog čovjeka, druga i prijatelja kakav je bio Tito. Svuda, u zemlji i u svijetu, dočekivan je s iskrenom ljubavlju i dubokim poštovanjem.

Ljudi u svijetu cijene i poštuju velike vrijednosti. Zato je normalno što je Tito kao revolucionar i državnik bio okružen simpatija i uvažavanjem na svim kontinentima, i od svih je bio priznat kao građanin svijeta.

Malo je državnika koji su bili kao Tito poštovani i voljeni od miliona ljudi na svim meridijanima. On je mogao imati i protivnika, ali mu ni oni nisu mogli odreći poštovanje. Njegovu smrt danas žale svi oni kojima su mir, sloboda i pravda na srcu.

Ako može biti utjehe zbog nenadoknadivog gubitka, ona je u tome što njegovo djelo, njegov ugled i plemenitost nikada neće umrijeti.

Titovo ime i djelo živjeće kroz vijekove.

Opraštajući se od druga Tita, imamo stalno pred očima lik čovjeka kojeg smo najviše voljeli, njegovu divnu figuru, isklesanu revolucionarnom idejom i akcijom. Iskazujemo voljenom drugu Titu svoje duboko poštovanje i zahvalnost za sve što je učinio za naše radne ljudе, narode i narodnosti dugotrajnim revolucionarnim radom na čelu Komunističke partije i Saveza komunista Jugoslavije, naše države i oružanih snaga.

Jugoslavija, nesvrstane zemlje, radnički i komunistički pokret svijeta, svjetska zajednica izgubili su državnika, borca za progres ljudskog roda, čije je djelo ušlo u istoriju.

U prelomnim trenucima naše oslobođilačke i revolucionarne borbe, na onim najtežim razmedima i prekretnicama, drug Tito je presudno uticao na postavljanje ciljeva, na pravce i metode borbe, dajući svemu tome lični pečat hrabrosti, vizionarstva i čovječnosti.

Josip Broz je ličnost kroz koju govori istorija i koji nju stvara, baš zato što je duboko proniknuo u njene zakone i potrebe. Dvadeseti vijek je epoha u kojoj se ruše građevine dotrajalih društve-

nih poredaka i iz njihovih razvalina rađa novo društvo. To vrijeme traži za svoje neimare one koji su kadri ne samo da vjeruju u svoj cilj, već i da druge pale tom vatrom i vjerom, ljudi koji vide jasnije i dalje od drugih. Takav neimar bio je naš Tito. Rodio se u vrijeme kad su Evropom gospodarila carstva i kraljevstva, a drugim kontinentima kolonijalne metropole, a završio svoj život u eri pobjede socijalizma u mnogim zemljama i njegovog prodora u društveni život na ogromnom prostoru naše planete. Svojom ulogom, on je pružio lavovski doprinos tom presudnom preokretu, najznačajnijem u čitavoj ljudskoj istoriji.

Titov ogromni talenat i njegove bogate sposobnosti najbolje su se ogledali u tome što je on, boreći se, djelujući i stvarajući u tom burnom vremenu jasno uvidio povezanost i međuzavisnost ekonomskih, političkih, vojnih, nacionalnih i međunarodnih zbivanja. Samo tako može se objasniti njegova svestrana uloga na svim poljima revolucionarne borbe. Samo velike ličnosti posjeduju mogućnosti sagledavanja cjelebitosti ukupnih kretanja. Drug Tito je dalje od drugih ponirao u budućnost. Zato je izrastao u državnika svjetskog značaja.

Život i djelo druga Tita ugrađeni su u najslavnije stranice naše istorije. To je tako zbog toga što je on svoje idejno i političko opredjeljenje i svoje mnogostrukе sposobnosti neraskidivo povezao sa borbom radničke klase, kao najnaprednije društvene snage, i što je uvijek imao na umu i u srcu istorijsku težnju i interes naših naroda i narodnosti da žive u bratskoj zajednici ravnopravnih. On je to mogao, jer je posjedovao duboke ljudske osobine, a kao radnik neposredno je osjetio probleme svoje klase. Sreća je za naše narode i narodnosti, za Jugoslaviju kao cjelinu, što se Tito pojавio u sudbonosnim danima za naše narode. Tokom čitave svoje revolucionarne borbe, a naročito od 1937. godine, kad se stavlja na čelo KPJ, on neprekidno radi na stvaranju uslova da pretvori ropstvo u slobodu, bol u radost, siromaštvo u razvijenost, lutanja u cilj, maštanja u stvarnost.

U dramatičnoj 1941. godini, Tito je bio na čelu Komunističke partije i jugoslovenskog revolucionarno-oslobodilačkog pokreta i pod njegovim neposrednim rukovodstvom otpočeli smo prvi oružani ustank protiv fašističkih zavojevača u porobljenoj Evropi. U tadašnjim okolnostima to je bio najteži izazov koji je istorija mogla postaviti pojedincu, radničkoj klasi i porobljenom narodu. Tito je taj izazov prihvatio bez dvoumljenja, ispoljavajući smjelost i odlučnost kojima nema ravne.

Prodornim umom revolucionara i vojskovođe, on je na bespuću raspada bivše Jugoslavije i potpunog poraza njene vojske jasno sa-gledao istorijsku društvenu snagu u narastanju. On je tu snagu vidio u organizovanosti i političkom profilu Komunističke partije, u revolucionarnoj energiji radničke klase, seljaštva i napredne inteligencije, u slobodarskim tradicijama i težnjama svih naših naroda i narodnosti.

Tito je, kao komunista i revolucionar, živio, radio i borio se u sredini radnika i radnih ljudi u svim krajevima Jugoslavije. On je zato mogao proniknuti u njihova srca i razumjeti njihova najdublja osjećanja, potrebe i težnje, a i njihovu spremnost da »jurišaju na nebo«. U tim predviđanjima i očekivanjima nije se prevario.

Kada je trebalo donijeti istorijsku odluku za pokretanje naroda i narodnosti na ustanak, Tito je kao revolucionar i vojskovođa nepokolebljivo slijedio ideju da istinska sloboda i nezavisnost, samostalnost i društveni preobražaj mogu nastati samo kao rezultat revolucionarne i oslobođilačke borbe radničke klase i najširih narodnih masa. Na tom izvoru on se napajao istrajnošću i čvrstom, odvažnošću i heroizmom.

Govoreći o borbi naših naroda i narodnosti za slobodu, drug Tito je rekao: »Mi slobodu nismo dobili na tanjiru i za zelenim stolom. I mi, mali narodi u moru fašističke Evrope, digli smo se da spasimo čast svojih naroda, da se borimo za svoju nezavisnost i da jednoga dana smjelo i otvorenih očiju možemo kazati: mi smo dali sve što smo mogli da bismo doprinijeli općoj stvari, to jest oslobođenju Evrope, oslobođenju naše zemlje od fašističkog okupatorskog žiga«. U tim njegovim riječima odzvanja osjećanje časti i ponosa svakog našeg čovjeka zbog masovnog heroizma koji su naši narodi pokazali u borbi protiv fašizma, zbog lavovskog doprinosa koji su dali pobjedi u toj borbi, zbog ispunjene odgovornosti pred istorijom.

Kroz oganj i borbu, kroz krv i patnje Tito je stvarao oružanu snagu ustanka i revolucije koja je bila kovačica bratstva i jedinstva i ravнопravnosti, »oslonac i štit« nove narodne vlasti. Tito je u posebnim do tada nepoznatim uslovima pokrenuo narode i narodnosti Jugoslavije na ustanak. On je dublje nego iko prije njega shvatio uslove i zakonitosti revolucionarnog momenta. On je dublje nego drugi pronikao u suštinu marksizma, primijenio i obogatio marksističku ideju o naoružanom narodu, i to u konkretnim uslovima drugog svjetskog rata, otkrivajući nove oblike vojne organizacije i nove metode vođenja oružane borbe. Za njega je revolucionarna i oslobođilačka armija uvijek bila nerazdvojni dio naših naroda i narodnosti, u čijim se redovima bore njihovi najbolji sinovi i kćeri.

Tito je organizovao i poveo rat na cijelom jugoslovenskom prostoru u vrijeme kad je Jugoslavija bila razbijena i podijeljena. Na platformi borbe protiv okupatora, KPJ na čelu sa drugom Titom, zahvaljujući njegovoj dalekovidosti, pokreće u borbu za nacionalno i socijalno oslobođenje sve naše narode i narodnosti. U vatri revolucije, ujedinjuju se svi dijelovi zemlje u jednu cjelinu i stvara se nova Jugoslavija. Taj doprinos je od epohalnog značaja za sve narode i narodnosti koji su u takvoj zajednici doživjeli svoju renesansu i progres, doživjeli svoje najpunije oslobođenje.

U borbi za oslobođenje zemlje, pod Titovim neposrednim rukovođenjem, dobili smo velike i slavne bitke i pobjede — Užice, Foča, Bosanska krajina, Crna Gora, Sandžak, Bihać, Jajce, Neretva i Sutjeska, Bela krajina i još mnoge druge.

Tita svrstavaju u red najznamenitijih vojskovođa u istoriji rata. Trajna je njegova zasluga u tome što je dokazao mogućnost uspješne oružane borbe i protiv višestruko nadmoćne imperialističke sile. Njegove političke i strategijske ideje i praktična rješenja u toj oblasti postala su svojinom svih naroda koji se bore za slobodu i nezavisnost ili se brane od spoljnog pritiska i agresije. To je njegov doprinos borbi naroda za svoje konačno oslobođenje.

Tito je bio duboko misaona ličnost. On je uvijek, prije nego što je donio odluku, vršio svestranu procjenu konkretnih uslova i sagledavao ne samo bliske, već i dalekosežne posljedice novih poduhvata. On nije mogao voditi tako težak rat samo rješavanjem konkretnih problema koje je nametala savremena praksa, već je i svakodnevne taktičke probleme sagledavao u mnogo širim strategijskim okvirima, u okviru cjeline revolucionarnih promjena. Tako je postupao zato što je u rat ušao kao izgrađen revolucionar, što je poznavao naučne zakonitosti vođenja rata i revolucije, pa je zato pronicao i dublje i dalje u ono što nastaje kao neposredna ratna stvarnost. Zbog toga su u Titovom djelu tako čvrsto bili slivani u kompaktnu cjelinu teorijski prilaz ratu i vođenje rata kao prakse.

Sa genijalnom dalekovidnošću uvijek je na vrijeme stvarao i dalje razvijao vojnu organizaciju i prilagođavao je novim uslovima vođenja rata. Zahvaljujući tome što smo imali na čelu takvog vrhovnog komandanta, mi smo se mogli tući sa mnogo bolje naoružanim i brojno nadmoćnjim neprijateljem i redovno izlaziti kao pobjednici.

Značaj njegovih naučnih i praktičnih ostvarenja ne ograničava se isključivo na onaj rat koji smo vodili pod njegovim rukovodstvom, već ona imaju punu važnost i za sve buduće teške dane, ako bi do njih došlo. Zato, kada bismo ponovo došli u situaciju da se

borimo protiv agresora za slobodu svoje zemlje, mi ćemo to činiti tako uporno i znalački kako smo to činili kad je Tito komandovao našim oružanim snagama, jer su njegove misli i stavovi utkani u naš sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Tito je bio dinamična ličnost. To su crte koje krase velike vojskovođe i velike ljudi. On je svoju dinamičnost unio kao bitnu karakteristiku vođenja borbenih dejstava. Uvijek je isticao da se rat ne dobija defanzivom, već stalnim napadima. Zato je on unosio ofanzivni duh u sve oblike kombinovanog vođenja oružane borbe i visoko nadmašio mehaničke ideje o ofanzivi, koje je neprijateljsko komandovanje zasnilovalo isključivo na vojno-tehničkoj nadmoćnosti.

U Titovom konceptu opštenarodnog rata sadržana je negacija okupacionog sistema neprijatelja. On je tačno predvidio da neprijatelj, ma koliko bio jak, ne može »sjediti na bajonetima« i da nikada ne može imati dovoljno snaga da se suprotstavi narodu koji je spremjan na borbu i otpor. On je formulisao strategijsko načelo od najveće važnosti: ako budemo prinuđeni da napustimo jednu teritoriju, oslobodićemo drugu, još veću i značajniju.

Kao vrhovni komandant, izrekao je geslo: nema bezizlaznih situacija, i te njegove riječi duboko su se uvrežile u način mišljenja i ponašanja naših ljudi u ratu i miru. One podstiču inicijativu i odgovornost, istrajnost u naporima i riješenost da se savladaju sve teškoće.

Tito je bio najhumaniji ratnik svog vremena koji je rat nadvisio humanizmom

Tito je, kao vrhovni komandant, bio uzor odvažnosti, heroizma i najveće istrajnosti u izvršavanju strategijskih ciljeva. On je ovjenčan besmrtnom slavom vrhovnog komandanta koji je neposredno komandovao jedinicama u borbi i koji je ranjen na bojnom polju. Niko kao on nije prenosio na ljudi s kojima se susretao i razgovarao čvrstinu uvjerenja i borbeni optimizam. Sam on često je govorio da su problemi i teškoće na koje je nailazio uvećavale njegovu snagu i odlučnost da ih riješi. I, ako se događalo da mu se obrate ljudi koji su obrvani teškoćama, nije se događalo da ne odu ohrabreni.

Tito je bio najhumaniji ratnik svog vremena, koji je rat nadvisio humanizmom. Ni u najokrutnijim ratnim okolnostima on nije zaboravljaо najplemenitije veze ljudskosti koje moraju da budu očuvane. Briga za ranjenike bila je njegova najveća briga. U svima

nama savremenicima i u budućim generacijama, za vječna vremena ostaće u sjećanju njegov imperativ: da ni kao čovjek ni kao vrhovni komandant ne može i neće ostaviti ranjenike bez zaštite. Istim humanim obzirima bio je inspirisan i njegov plemenit odnos prema zarobljenicima.

U svim ljudskim odnosima Tito je bio čovjek, drug i prijatelj. U svakom čovjeku, starom i mladom i onom najmlađem gledao je ličnost i pokazivao mu uvažavanje. Za njega je suštinski kvalitet naše armije i naših oružanih snaga bio i ostao drugarski karakter međuljudskih odnosa, drugarstvo između starješina i vojnika. On je često isticao da su disciplina, vojna organizovanost, besprijeckorno izvršavanje naređenja prepostavljenog — bezuslovne osobine Armije. Ali je, u isto vrijeme, naglašavao da drugarski međuljudski odnosi tome ne protivrječe, već umnogome doprinose svjesnoj vojnoj disciplini, organizovanosti i izvršavanju naređenja.

Tito je nama, vojnim starješinama, ostavio u amanet da poštujemo i uvažavamo ličnost mlađeg, ličnost vojnika, da nikada ne vrijedamo njihovo dostojanstvo. Ne može biti u tom smislu veće obaveze od one koju je odredio svojim ličnim primjerom.

Oslanjajući se na iskustvo revolucionara, državnika i vojskovođe, koji je bio u središtu istorijskih zbivanja u dugom vremenskom razdoblju, od oktobarske socijalističke revolucije do naših dana, Tito je povezao zadatak razvoja i odbrane revolucije riječima koje će ostati trajno upamćene. »Svaka revolucija vrijedi«, rekao je Tito, »onoliko koliko je sposobna da se stalno razvija i da brani svoje tekovine«.

On je uvijek polazio od toga da je socijalizmu neophodan mir kao bitan uslov borbe za nove društveno-ekonomске odnose u kojima će biti ukinuta eksplatacija, za ravnopravnost svih naroda i zemalja, za humanost i ljudsku solidarnost. U isto vrijeme stalno je imao na umu da se, u uslovima postojećih blokovskih i drugih međunarodnih suprotnosti, kada se prijetnja silom i upotreba vojne sile sve više širi, mir i bezbjednost mogu osigurati samo jedinstvom cijele nacije, svih naroda i narodnosti osloncem na njihove odbrambene snage.

Dogadjaji su mu dali za pravo. Iako je naša zemlja, u više navrata, bila izložena snažnim pritiscima spoljnih sila, koje su po pravilu podsticale i neprijateljsku djelatnost iznutra, mi smo pod Titovim vođstvom uvijek uspijevali da savladamo sve opasnosti i da ostanemo dosljedni sopstvenom putu socijalističke izgradnje i nezavisnoj i nesvrstanoj spoljnoj politici. Nepogrešivim odbrambenim

instinktom, Tito nas je učio i naučio da jasno uočavamo svaki znak spoljne opasnosti i da blagovremeno preduzimamo sve što je potrebno za odbranu zemlje. U svakoj takvoj situaciji dolazile su do punog značaja one vrijednosti koje je stvorio drug Tito, a to su bratstvo i jedinstvo, povezanost svih naroda i narodnosti u cjelovitost Jugoslavije kao bratske ravnopravne zajednice, naš samoupravni socijalistički sistem, nesvrstana politika ONO i DSZ.

*Tito je inicirao najšire podruštvljavanje
odbrambenih poslova za koje zna
savremeni svijet*

Tito je uvijek gledao naprijed, uzimao u obzir bitne karakteristike međunarodnih odnosa, sagledavao prijetnje koje takvi poremećaji odnosa mogu donijeti i blagovremeno poduzimao mjere da se takvi poremećaji preduprijede. Isto kao i u ratu, on je i u poslijeratnom periodu bio inicijator i pokretač usavršavanja ratne vještine i unošenja u oružane snage nove ratne tehnike. Uvijek smo od njega dobijali naređenja i zadatke u kojima se ogledao dugoročan, strategijski pravac razvoja naših oružanih snaga. On nas je stalno podsticao da neprekidno naoružavamo i opremamo oružane snage savremenom ratnom tehnikom, da se efikasno obučavamo za izvođenje borbenih dejstava u najsloženijim ratnim uslovima, te da takve uslove imamo u vidu i prilikom usavršavanja rukovođenja i komandovanja.

U isto vrijeme, on je naglašavao da je naša najveća odbrambena snaga u ljudima visokog morala i političke svijesti, koji su privrženi interesima radničke klase, naroda i narodnosti, socijalističkoj samoupravnoj, nezavisnoj i nesvrstanoj Jugoslaviji.

Ove Titove poruke bile su i ostaće zvijezda vodilja ratnih, poslijeratnih i budućih generacija. Mi ćemo uvijek izvršavati odbrambene zadatke kao da je Tito s nama.

U skladu s opštim razvojem socijalističkog samoupravljanja u našoj zemlji, Tito je inicirao najšire podruštvljavanje odbrambenih poslova za koje zna savremeni svijet. On je najbolje mogućnosti zaštite i odbrane zemlje video u okviru cjelovitog razvoja socijalističkog samoupravljanja, naglašavajući da naši radni ljudi i građani, izgrađujući socijalizam na samoupravnim osnovama, najbolje znaju kako treba te tekovine braniti. Na pitanje koje je on postavio: Ko bi danas mogao ugroziti samoupravljanje milionskih masa samouprav-

ljača, ko bi mogao ugroziti slobodu i nezavisnost naših naroda i narodnosti, mi odgovaramo njegovim riječima — nema te žrtve koju ne bismo podnijeli i nema te snage kojoj se ne bismo suprotstavili u održani slobode, nezavisnosti i socijalističkog samoupravljanja.

Opraštajući se od druga Tita u ime oružanih snaga socijalističke Jugoslavije, kojima je on komandovao od ustaničke 1941. do današnjeg dana, mi se zavjetujemo da ćemo slijediti njegov primjer, da ćemo se pripremati za odbranu zemlje i boriti se, ako zatreba, kao što smo to činili pod njegovom komandom. Obećavamo, produžićemo Titovim putem. Samo tako ćemo biti dostojni velikog Titovog djela i šreće što smo živjeli i radili u Titovoј epohi.

Drugarice i drugovi,

Tito je u svim oblastima naše društvene djelatnosti tražio i nalažio put i način za neposredno organizovanje i akciju radničke klase i narodnih masa. U borbi najširih slojeva naroda, pod rukovodstvom radničke klase i njene avangarde SKJ, video je osnovnu pretpostavku za ostvarivanje ciljeva revolucije.

Ako se pažljivo slijedi Titov životni put, onda se iz svih borbi koje je on vodio i svih njegovih pregalaštava od stupanja u radnički pokret do danas provlači kao crvena nit svekolikog njegovog angažovanja — borba za revolucionarnu partiju u Jugoslaviji koja jedina može pokrenuti, organizovati i voditi revolucionarni društveni preobražaj i osigurati tekovine tog preobražaja. To je bio titovski put iskivanja oružja radničke klase Jugoslavije u borbi za njene istorijske i aktuelne interese. Takvu avanguardnu snagu Tito je gradio više od četiri decenije. Bez Komunističke partije, odnosno Saveza komunista Jugoslavije kakav je izgrađen pod Titovim rukovodstvom, ne bi bilo ni oslobođilačkog rata i socijalističke revolucije u Jugoslaviji, ne bi bilo federativne jugoslovenske zajednice ravнопravnih i jedinstvenih naroda i narodnosti, ne bi bilo samoupravljanja, ne bi bilo naše nezavisnosti i nesvrstanosti.

Zato pamtimmo Titove riječi o jačanju vodeće uloge i odgovornosti Saveza komunista, kao stalan i prvorazredan zadatak u očuvanju i razvoju naše revolucije. Samo takva titovska partija mogla je decenijama neprekidno biti otvorena za savremene procese, sposobna za promjene kada to život traži, kadra da se hvata ukoštač sa odgovornostima koje donosi vrijeme i sposobna da otvara perspektivu razvoja. Samo takva partija je mogla krčiti puteve novog, radi ostvarivanja ciljeva i interesa radničke klase.

Kao vizionar koji gleda naprijed na horizonte budućih dana, Tito je, još prije početka oružanog ustanka naših naroda i narodnosti, sagledao značaj okupljanja i mobilisanja svih progresivnih snaga u zemlji. Njegov osvjeđeni smisao za organizovanje i pokretanje masa došao je potpuno do izražaja kroz narodnooslobodilački rat i revoluciju.

Tito je bolje od svih ocijenio da revolucija može pobijediti ako stvori svoje oružane snage i obezbijedi narodnu vlast. Zato je on bio inicijator u stvaranju narodnooslobodilačkih odbora, kao istinskih organa narodne vlasti. Po njegovoј zamisli, narodnooslobodilački odbori postali su, u najtežim ratnim uslovima, najdemokratski organi koje je sam narod birao i kome su oni polagali račun o svom radu. Oni su bili sastavni dio revolucionarne vlasti, a bili su ugrađeni u zadatke narodnooslobodilačke borbe, zaštite i upravljanja društvenim poslovima radnika, seljaka, omladine i žena.

U istoriju međunarodnog radničkog i komunističkog pokreta Tito je ušao kao revolucionar koji se prvi latio praktičnog ostvarivanja Marksove ideje — fabrike radnicima. Radnička klasa Jugoslavije primila je ključeve svojih fabrika prije gotovo tri decenije. Našoj socijalističkoj revoluciji i Titu pripada zasluga, što je, i u teoriji i u praksi, reafirmisan davnašnji san međunarodnog proletarijata, ideja koja je u jedno vrijeme bila potpisnuta i zaboravljena.

Ove godine obilježićemo tri decenije od istorijske odluke o predaji fabrika i preduzeća na upravljanje radnim kolektivima. Sasvim je izvjesno i očevidno da je ta Titova inicijativa potvrđena dubokim, socijalističkim preobražajem našeg društva i ogromnim rezultatima u materijalnom i kulturnom razvoju cijele Jugoslavije, svih naših republika i pokrajina.

Titova misao i praksa ugrađeni su u temelje našeg društveno-ekonomskog i političkog sistema. U njegovom središtu su radni čovjek, udružen s drugim ljudima, njegova sloboda i sreća, njegova prava kao proizvođača i samoupravljača, njegovi neposredni i dugoročni interesi. Ostajemo duboko zahvalni drugu Titu i radi toga što nas je, ostvarujući zadatke i ciljeve komunističke avangarde, uveo u epohu u kojoj čovjek postaje stvarni gospodar svoga života i svoga rada.

Dozvolite mi da, u ovom bolnom trenutku, podsjetim na ideju i poruku koju nam je Tito uvijek stavljao na srce: čuvajte, drugovi, bratstvo i jedinstvo kao zjenicu oka svoga! Iz dubine svog revolucionarnog iskustva i osjećanja za opasnosti koje su našim narodima kroz dalju i bližu prošlost prijetile on je gotovo svaki svoj govor, svoje razgovore s narodom i mnogobrojne susrete s radnicima, omladinom

i pripadnicima Armije završavao tim lijepim, jednostavnim i nadahnutim riječima, koje kao da i sada odjekuju među nama: »Kad smo jedinstveni, niko nam ništa ne može«. Upravo zbog toga on je temelje našeg jedinstva počeo graditi već 1937. godine, oslobađajući Partiju od frakcijskih borbi, gradeći strpljivo njeno unutrašnje jedinstvo i sposobljavajući je za borbu u teškim danima koji su se približavali.

U narodnooslobodilačkom ratu, pod vođstvom Tita i Partije, iskovano je nerazrušivo bratstvo naših naroda i jedinstvo zemlje, uprkos podmukloj težnji fašističkih okupatora i domaćih izdajnika da zauvijek razbiju Jugoslaviju i podijele njene narode. Na Drugom zasjedanju AVNOJ-a bratstvo i jedinstvo i ravnopravnost naših naroda i narodnosti ozakonjeni su odlukama o uređenju Jugoslavije na federalivnom principu.

Tito je u razvoju socijalističkog samoupravljanja vidio široku mogućnost za dalje produbljavanje nacionalne ravnopravnosti i solidarnosti, ističući, u isto vrijeme, da u jednoj višenacionalnoj zajednici ni samoupravljanje ne bi moglo da se ostvaruje bez ravnopravnosti naroda i narodnosti. Jednostavnim i jasnim riječima on je neprekidno podsticao ravnopravnost i svestranu saradnju republika i pokrajina, naglašavajući njihovu odgovornost za sopstveni razvoj i za razvoj jugoslovenske zajednice kao cjeline.

U svom cjelokupnom revolucionarnom djelu on je uvijek tražio spone, gradio mostove i puteve koji vode oslobađanju i zblžavanju naših naroda i narodnosti. Bratstvo i jedinstvo je jedna od najdragocjenijih tekovina naše revolucije koju nam Tito ostavlja. Ono je bilo i ostaće izvorište naše snage i naših budućih pobjeda.

Tito je imao presudnu ulogu u suprotstavljanju svim pritiscima spola koji su, u suštini, značili napad na samostalnost i nezavisnost socijalističke Jugoslavije. On je u svim prilikama pravilno cijenio spremnost naših ljudi da brane slobodu i nezavisnost zemlje i unutrašnju čvrstinu i borbeno jedinstvo. A oni su u Titu vidjeli revolucionara i državnika kojeg nikakav pritisak ne može pokolebiti i koji je spreman da u najkritičnijim trenucima donosi prave, velike i smjele odluke. »Istina mora pobijediti», govorio je Tito. Pobjedom te istine otvoren je put ravnopravnim odnosima u međunarodnom radničkom i komunističkom pokretu. Te riječi Tito izgovara u ime svih nas. On govorи u ime budućnosti ne samo naše, jugoslovenske, već čitavog radničkog i komunističkog pokreta.

Tito je to načelo ravnopravnosti uvažavao sa ubjeđenjem marksiste i principijelnošću revolucionara. Zbog toga je uživao visok ugled i iskreno poštovanje.

Za Tita je odgovornost Komunističke partije pred radničkom klasom i narodom svoje zemlje bila najviša odgovornost i prava pretpostavka dobrovoljne internacionalističke saradnje i solidarnosti s borbom drugih naroda za slobodu i nezavisnost, za mir i društveni progres. Uzimajući u obzir iskustvo naše revolucije i specifične uslove borbe za socijalizam u svakoj zemlji, Tito se kao i Lenjin nepopustljivo borio za pravo svake zemlje na svoj put u izgradnji socijalizma, za nezavisnost i ravnopravnost, a protiv svakog spoljnog miješanja i privilegovanog položaja bilo koje partije ili države. Ta borba donijela mu je ugled i dostojanstvo koje će se još više uvažavati u budućnosti.

Titova posljednja zapovijest — razvijajte jedinstvo svojih redova i stremite ka višim dometima borbene spremnosti Armije

Tito je utemeljio spoljnu politiku socijalističke Jugoslavije. Ta njegova aktivnost začela se u narodnooslobodilačkom ratu, kada je u teškoj borbi za međunarodno priznanje nove Jugoslavije postavio glavne principe njene spoljne politike. Oni su proistekli iz činjenice da su naši narodi, vodeći borbu za svoje oslobođenje i preuzimajući svoju sudbinu u vlastite ruke, čvrsto riješili da sami odlučuju o svom životu i svojoj budućnosti.

Iz te rješenosti, kojoj je drug Tito udario snažan lični pečat, izrasla je spoljna politika Jugoslavije — politika slobode i nezavisnosti, politika nesvrstanosti, mira i društvenog napretka, politika aktivne miroljubive koegzistencije i solidarnosti sa borbom svih naroda za nacionalno i socijalno oslobođenje.

Titov lični doprinos zasnivanju, razvoju i usponu politike nesvrstanosti praktično je nemjerljiv. U trenucima najopasnijih međunarodnih kriza, predviđajući pravac savremenih kretanja, sa istančanim, nepogrešivim čulom revolucionara i vizionara, on je pronalažio najbolje odgovore za neposredne i dugoročne zadatke u borbi za mir i ravnopravnu međunarodnu saradnju. Tito postaje tvorac nove politike, politike nesvrstanosti. To ga je učinilo najistaknutijom figurom nesvrstanog pokreta i savremenog svijeta.

Titov doprinos nesvrstanosti uvijek je bio mobilizatorski podsticajan i stvaralački. On je uvidio i iskazao težnje ogromne većine naroda i zemalja u svijetu da žive u miru, da budu slobodni i nezavisni, da samostalno odlučuju o svom društvenom životu i raspoložuju prirodnim bogatstvom i da ravnopravno sarađuju sa drugima.

Na tim osnovama on je gradio jedinstvo nesvrstanih, ističući u prvi plan njihovu ravnopravnost i saglasnost, a odbijajući svaku podjelu na više ili manje progresivne. Borio se za saradnju ravnopravnih i nepomirljivo suprotstavljao svakom nametanju i potčinjanju.

Tito je imao istaknutu ulogu u uspjehnom ishodu svih konferencijskih nesvrstanih na vrhu, u razradi njihove politike i traženju odgovora za rješavanje konkretnih problema. To posebno važi za njegove inicijative i praktične akcije koje su doprinijele tome da politika nesvrstanosti postane bitan činilac međunarodnih odnosa.

Za svoj ogromni doprinos afirmaciji politike nesvrstanosti, za sve što je dao tom pokretu i savremenom svijetu, drug Tito je dobio izuzetna priznanja, među kojima i Nehruovu nagradu za mir i međunarodno razumijevanje i Specijalno priznanje na konferenciji u Havani.

U tim priznanjima o Titu se govori kao o jednoj od najpoštovanijih ličnosti našeg vremena, čija se riječ slušala kao glas razuma i mira.

Drugarice i drugovi,

Cijelog svog života Tito se borio za slobodu i dostojanstvo čovjeka, a protiv svakog ugnjetavanja. Borio se za nezavisnost i ravnopravnost naroda i zemalja, a protiv politike sile i potčinjanja. Zbog toga je postao istinita legenda našeg naroda, istinita legenda naše slobode i nezavisnosti.

U toj svojoj borbi on je i u našem unutrašnjem životu i u međunarodnim odnosima stalno doprinosio najširem okupljanju naprednih društvenih snaga i njihovom najvećem jedinstvu. Ali, bio je beskompromisran u suprotstavljanju svakoj usurpaciji prava radnog čovjeka, naroda i zemalja.

U svojoj dugoj revolucionarnoj praksi, on se nepomirljivo borio protiv dogmatizma i etatizma, birokratije i tehnokratije, liberalizma i nacionalizma — protiv svega što je ugrožavalo tekovine naše revolucije i dostignuća naroda u borbi za nezavisnost, mir i društveni napredak.

Titova revolucija živi i živjeće.

Tito je živ u nama, u svakom našem stroju, u svekolikoj Jugoslaviji. I dokle budemo postojali na ovom mjestu, dokle bude borbe za čovjekovu sreću — i Tito će postojati.

Titovom djelu otvoren je horizont budućnosti.

Poneko u svijetu u ovom času se pita: šta će biti poslije Tita?

Odgovaramo: BIĆE TITO!

Tito je za života govorio: »Vara se svatko ko misli da bi i onda, kada ja ne budem na tom položaju, mogao oslabiti Jugoslaviju iznutra, da bi ona mogla postati plijen invazije sa strane... jer mi imamo čvrst i jedinstven SKJ, imamo snažnu armiju i opštenarodnu odbranu... imamo novu organizaciju vlasti od dolje do vrha, stvorili smo Predsjedništvo, kako bismo se osigurali od mogućih trzavica...«

Titovoj sjeni najbolje ćemo se odužiti ako dostoјno izvršimo njegovu poruku koju je pred smrt uputio svim pripadnicima Armije: Njegujte i dalje razvijajte jedinstvo svojih redova; stalno unapređujte moralno-političko stanje svojih jedinica i ustanova; neprekidno stremite ka višim dometima ukupne borbene spremnosti Armije.

Ta poruka je za nas njegova posljednja zapovijest.

Dragi naš druže Tito, mi Tvoji vojnici, svečano se obavezujemo da ćemo ovu Tvoju poruku slijediti i ispunjavati iz dana u dan, i prenositi iz generacije u generaciju.

U ovom bolnom trenutku odajemo najveće priznanje, najdublje poštovanje, najtopliju ljubav Tebi, dragi druže Tito — čovjeku čije je srce kucalo za sve nas, za ljude cijelog svijeta.

Odajemo najdublje poštovanje:

Titu — čelnom vojniku naše revolucije i slobode,

Titu — prvom neimaru nove Jugoslavije i mira u svijetu,

Titu — vizionaru naše svijetle budućnosti,

Titu — predsjedniku Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, predsjedniku Saveza komunista Jugoslavije, vrhovnom komandantu oružanih snaga, trostrukom narodnom heroju i junaku socijalističkog rada.

Slava i hvala Josipu Brozu Titu.

General armije
NIKOLA LJUBIĆ

Titova strategija narodnooslobodilačkog rata i revolucije

Izuzetna Titova sposobnost da logički i racionalno rasuđuje, kombinujući političke, materijalne, moralne i psihološke činoce jedno-stavnim postupkom — što, opet, podrazumijeva sposobnost za dialektičku analizu i sintezu — omogućila je da rat gleda kao složenu društvenu pojavu, a ne samo kao vojno pitanje. Otuda se njegove strategijske zamisli najbolje mogu razumjeti ako se posmatraju kao vještina upravljanja društvenim sukobima na svim područjima ljudske djelatnosti, bilo da se oni razrješavaju političkom, diplomatskom ili oružanom borbom, ili na neki drugi način.

Iz toga se sam po sebi nameće metodološki pristup analizi strategije NOR-a čiji je tvorac Tito. Ako želimo da proniknemo u suštinu te strategije, nećemo u tome uspjeti ukoliko je budemo posmatrali samo kao vojnu strategiju, kao vještiniu upravljanja bojevima i operacijama na bojištu, kao što se ne mogu razumjeti ni bitna obilježja narodnooslobodilačkog rata ako se on posmatra samo kao vojno pitanje, odvojeno i nezavisno od revolucionarne politike Komunističke partije Jugoslavije.

Prišavši ratu kao društvenoj pojavi, Tito je u svojoj praktičnoj i teorijskoj delatnosti dao nov, sveobuhvatan sadržaj vojnoj strategiji. Njegova strategijska misao i praksa izlaze iz uskih tradicionalnih okvira vojne djelatnosti i obuhvataju sve oblasti društvene djelatnosti, od kojih svaka ima svoju posebnu strategiju i taktiku. Iznad svih je opšta revolucionarna strategija, odnosno strategija opštene odbrane u današnjem smislu te riječi, a potom dolaze operativika i taktika. Na vrhu te ljestvice je politika, koja postavlja zadatke i određuje ciljeve strategije i sredstva za njeno ostvarivanje. U skladu s takvim odnosom politike i strategije, logično je izvesti zaključak da

je u vrijeme okupacije Jugoslavije narodnooslobodilački rat bio glavno sredstvo revolucionarne politike KPJ, a vojna strategija NOR-a glavno, ali ne i jedino sredstvo opšte revolucionarne strategije, čiji je tvorac bio Tito.

Pri tom se politička i vojna strategija medusobno, i obe ove sa diplomatskom strategijom, prožimaju i dopunjaju. Politička strategija se služi rezultatima oružane borbe kao svojim novim, veoma moćnim sredstvima. Na isti način se i politička borba javlja kao sredstvo oružane borbe, s obzirom na njene rezultate koji se posredno ili neposredno odražavaju na kvalitet i kvantitet vojnih snaga, a obe one zajedno kao sredstvo diplomatske strategije.

Uspješnost opštenarodnog odbrambenog rata podrazumijeva usklađenu jednovremenu borbu u svim oblastima ljudske djelatnosti, ali ne istim sredstvima i istim metodima, budući da ove određuju sama priroda društvenih djelatnosti i uslovi u kojima se borba vodi. Prema tome, posebne strategije (politička, vojna, diplomatska i ekonomска) razlikuju se među sobom po sredstvima i metodima borbe, iako im je svrha postizanje jednog jedinstvenog političkog cilja. Na najvišem stepenu rukovođenja ratom sve što se čini na svakom području borbe međusobno se kombinuje, usklađuje i objedinjava se u opšti ratni napor. To je područje djelovanja opšte ili nacionalne strategije, u jugoslovenskom slučaju strategije opštenarodne odbrane, čije su osnovne konture veoma jasno izražene u strategiji narodnooslobodilačkog rata naroda i narodnosti Jugoslavije.

Ta strategija je nastala nakon svestrane procjene opštih i posebnih uslova u kojima se vodio drugi svjetski rat. U skladu s tom procjenom, rukovodstvo jugoslovenskog oslobodilačkog pokreta s Titom na čelu utvrdilo je cilj rata i odabralo sredstva borbe kako bi se taj cilj ostvario...

Iskustva iz kratkotrajnih ratnih okršaja poljske, belgijske, hrvatske, francuske, grčke i nadalje jugoslovenske vojske s njemačkim jedinicama navela su Tita i rukovodstvo NOP-a da zaključe da je drugi svjetski rat izrazito manevarski i da je svaka ratna vještina koja počiva na defanzivi osuđena na neuspjeh.

Drugi bitan zaključak tiče se odnosa snaga. Zanijet prvim velikim

sima u početku, a i nedovoljno pripremljene za rat (dvadeset godina su sve nade polagane u statičnu odbranu kao nasljeđe iz prošlog rata), najviši vojni i politički vrhovi evropskih zemalja su, suočivši se s ratnom opasnošću, najčešće, i u politici izlaz tražile u pasivizmu, a neminovno su ga nalazile u kapitulantstvu.

Odnos snaga na svjetskom ratištu i, s tim u vezi, predviđanja o trajanju i ishodu rata, KPJ i njen generalni sekretar Tito procjenjivali su prema sasvim drugaćijim mjerilima.

Ulaskom u rat prve zemlje socijalizma, SSSR-a, stvarali su se uslovi da u borbu krenu sve napredne snage svijeta. Time su stvorenii uslovi da odnos vojnih snaga vremenom prevagne u korist anti-fašističke koalicije. Prema tome, Tito je realno ocijenio da će trajanje rata zavisiti prije svega od mogućnosti svih članica antihitlerovske koalicije zajedno da agresora najprije zaustave, a potom da ga primoraju da uzmakne. Uspjesi Nijemaca na Istočnom frontu, a oni čitavo pola godine nisu davali svijetu mira, sve više su Tita i rukovodstvo NOP-a uvjerali u to da će rat dugo trajati.

Tito je, isto tako, realno ocijenio okolnosti u kojima su se komunisti, radnička klasa i narodi Jugoslavije našli po raspadu Kraljevine Jugoslavije.

Već aprilskeh dana 1941. moglo se zaključiti da će Hitler nastojati da u najvećoj mogućoj mjeri iskoristi jugoslovenski prostor za osiguranje boka i pozadine svog ogromnog napadnog mehanizma usmjerenog ka SSSR-u, kao i za održavanje najkraće veze sa Mediteranom i sjevernoafričkim ratištem. Iz ocjene da će vođstvo fašističke Njemačke u rat protiv SSSR-a morati da uvede glavninu snaga kojima je u danom trenutku raspolagalo, pogotovo oklopne jedinice i vazduhoplovstvo, rukovodstvo KPJ s Titom na čelu je izvelo zaključak da će Hitler nastojati da što manje svojih jedinica upotrijebi na drugim ratištima, pa i na jugoslovenskom ...

S obzirom na geostrategijski značaj Jugoslavije i na njenu blizinu matičnim fašističkim zemljama, rukovodstvo KPJ i Tito su ocjenili da će neprijatelj povremeno dovlačiti pojačanja, premda će ga prilike na Istočnom frontu stalno prisiljavati da svoje glavne snage odvaja za rat protiv SSSR-a. S druge strane, saveznička ratišta su bila udaljena od jugoslovenskog, iz čega je Tito sa svojim saradnicima izveo zaključak da će se oslobođilački pokret Jugoslavije morati da osloni gotovo isključivo na sopstvene snage.

Jugoslavija je, prema ondašnjim mjerilima, bila zemlja srednje veličine, a po privrednoj razvijenosti ispod evropskog prosjeka. Iz toga bi svi ondašnji klasični politički i vojni stratezi izveli zaključak

da ona nema dovoljno snaga da vodi bilo kakav rat, pogotovu kada je okupirana. Tito je, međutim, otkrio potpuno obrnuto stanje stvarijataj, toliki i takav narod, osuđen da i bez borbe bude istrijebljen, slijedeći slobodarsku i ratničku tradiciju svojih predaka, dići će se na ustanak i vodiće rat do pobjede, najprije i u najvećem broju pod zastavom one političke snage koja mu bude ponudila nacionalnu slobodu i socijalnu pravdu. Budući da su upravo ta gesla bila ispisana na revolucionarnoj i ratnoj zastavi KPJ i da su se radnička klasa i sav narod Jugoslavije i u dotadašnjoj borbi bili uvjerili u spremnost komunista da se žrtvuju za te nacionalne i društvene ideale, nije bilo teško zaključiti da predvodnik radničke klase i svih naroda i narodnosti u njihovoј borbi za nacionalno oslobođenje i društveni preobražaj može biti jedino KPJ ...

Politički cilj narodnooslobodilačkog rata proistekao je iz suštine revolucionarne politike Komunističke partije Jugoslavije prije rata, a osobito od Titovog dolaska za njenog generalnog sekretara, 1937. godine.

Odluku da narode Jugoslavije pozove u borbu za nacionalno oslobođenje i da stane na čelo te borbe donijelo je u ime KPJ njen najuže partijsko rukovodstvo — Politbiro CK KPJ s Titom na čelu. Tito je na istorijskom sastanku od 4. jula 1941. godine, na kojem je donesena odluka o dizanju ustanka, odredio cilj rata koji će početi opštim ustankom. Taj cilj je bio potpuno nacionalno i socijalno oslobođenje svih naroda i narodnosti Jugoslavije, i podrazumijevao je, sem ostalog, stvaranje zajednice u kojoj će narodi i narodnosti Jugoslavije biti potpuno slobodni i ravnopravni. Težište je bilo, očejidno, na protjerivanju okupatora i na nacionalnom oslobođenju zemlje. Ali Tito je već na samom početku presudnih događaja ocijenio da bi ostvarivanje tog cilja bilo polovično rješenje i da bi se čak dovelo u sumnju njegovo postizanje ukoliko se ne bi odredilo šta se ratom želi postići u pogledu socijalnog preobražaja Jugoslavije.

Nacionalno oslobođenje, kao osnovno obilježje postavljenog ratnog cilja, nije se, dakle, moglo svesti na protjerivanje okupatora iz zemlje, već je podrazumijevalo i stvaranje državne zajednice u kojoj će svi narodi i sve narodnosti Jugoslavije biti ravnopravni. Najzad, ratni cilj je morao sadržati i socijalno-klasnu viziju buduće jugoslovenske zajednice, u kojoj će biti ukinuti najamno-eksploatatorski društveni odnosi. Tek tako oblikovan ratni cilj mogao je pokrenuti narode i narodnosti i sve potlačene društvene slojeve da se svrstaju pod zastavu KPJ, političke snage koja im je nudila mogućnosti da ostvare svoje nacionalne i socijalne interese.

Na jedinstvu nacionalnog i socijalnog oslobođenja, onakvom kako su ga definisali KPJ i Tito, izgrađivan je cjelokupan politički program, a iz njega su proistekli vojnostrategijski ciljevi narodno-oslobodilačkog rata. Njih je Tito već tada ovako odredio: vlastitom oružanom silom razbiti i protjerati iz zemlje, ili pak uništiti, vojne snage okupatora i domaćih kvislinga i osigurati da se ostvare društveno-politički ciljevi rata.

Može se slobodno reći da istorija ratova i istorija revolucija do jugoslovenske, pa ni istorija uopšte, ne znaju da je neko sebi postavio tako ozbiljan vojni i tako radikalni politički ratni cilj kao što je to učinila KPJ, iako u trenutku njegova određivanja ona nije imala gotovo nikakve organizovane vojne sile koja će ga ostvariti. Već i to, a i činjenica da su ti ciljevi ostvareni do kraja onako kako se to na samom početku predviđalo, svjedoče da je Tito računao na novu materijalnu snagu i na ratnu vještinu koja će, osvježena novim načinom vrednovanja strategijskih elemenata i strategijskog rasuđivanja, donijeti uspeh. U tome i jest ogroman Titov i jugoslovenski doprinos vojnom djelu zasnovanom na marksističkom učenju.

Sila koju će Tito suprotstaviti okupatorskoj polumilionskoj armiji i domaćim izdajnicima bila je — jugoslovenski narod udružen na političkoj platformi KPJ. Visoka klasna i nacionalna svijest, patriotizam i borbene i slobodarske tradicije jugoslovenskih naroda i narodnosti, kao i saznanje da ako se ne late oružja i ako se udruženi i jedinstveni ne suprotstave okupatoru i njegovim slugama mogu naprsto biti istrijebljeni, uvjerenje da će voditi pravedan, oslobodilački i progresivan rat, da njihova pobjeda u tom ratu može biti potpuna jedino pod uslovom da se jednovremeno poraze i okupator, i kvislinzi, i sve organizovane snage starog društva, saznanje da se neće boriti sami i konačno spremnost i sposobnost KPJ da predvodi radničku klasu i cio narod u toj borbi — bili su pokretač naroda i jemstvo uspjeha, a narod je, opet, bio nepresušan izvor vojne sile moćnije od neprijateljeve...

Oslanjanje na sopstvenu snagu je sastavni dio revolucionarne vojne strategije NOR-a. To je u stvari izraz Titovog stava da svaki narod ima pravo na nezavisnost, samostalan put svog unutrašnjeg razvijanja i na nezavisan položaj u svijetu. To je i izraz stava Komunističke partije, odnosno Saveza komunista Jugoslavije, da za svaku savremenu zemlju treba i mora da bude bitna njena nezavisnost, pravo da odlučuje o sopstvenoj sudsbi.

Oslanjanje na sopstvenu snagu je sastavni i nerazdvojan dio svakog društva koje želi da zaštititi i sačuva nacionalnu nezavisnost.

To je zakonitost i to je postalo jedan od kamenova temeljaca konцепције opštenarodne odbrane SFRJ, koja je inspirisana Titovim djelom.

Polazeći od opštih i posebnih uslova u koje je zemlja zapala nakon okupacije, a prevashodno od odnosa društvenih i, posebno, vojnih snaga na jugoslovenskom ratištu, Partija je od sredstava kojima je raspolagala imala da izabere ona koja će biti u potpunom skladu s proklamovanim političko-strategijskim ciljevima rata i koja će najviše odgovarati prilikama. Za Tita i cijelo rukovodstvo Partije nije bilo nedoumice u tome kako treba voditi borbu, da li samo političkim ili samo vojnim sredstvima. Njima je bilo jasno da se borba mora voditi svim sredstvima, jer pasivnošću ili samo propagandno-političkom i diverzantskom aktivnošću u gradovima i gerilskim akcijama izvan njih ne bi se mogli ostvariti strategijski ciljevi. Tito nije mehanički prihvatio načine pružanja otpora okupatoru u drugim zemljama, jer je smatrao da svako mora i treba, u zavisnosti od sopstvenih uslova, da odredi svoju strategiju i taktiku vođenja borbe. I u Jugoslaviji je bilo ljudi, pogotovu među političarima građanskih partija, koji su mislili da nije vrijeme za ustanak i da treba sačekati ishod rata između velikih sila. Međutim, to gledište nije bilo prihvatljivo jer ni izdaleka nije obećavalo ostvarenje strategijskih ciljeva...

Iz opšte revolucionarne strategije narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije proisticala je vojna. Njen tvorac je Tito, čovjek koji je, zajedno sa svojim saradnicima, kao generalni sekretar Partije, predsjednik Vojnog komiteta CK KPJ i, potom, komandant Glavnog štaba NOPOJ i vrhovni komandant NOV i POJ, NOVJ i Jugoslovenske armije, najbolje pronikao u uslove u kojima su rat i revolucija otpočinjali i u kojima su se vodili. Sagledavši sve okolnosti, Tito je utvrdio put razvoja narodnooslobodilačkog rata i revolucije i udario temelje novoj ratnoj vještini.

Jedan od najkrupnijih strategijskih problema za Tita i rukovodstvo Partije bio je oblik rata, jer dotadašnja ratna praksa nije nudila velik izbor. Trebalo se je opredijeliti za jedan od dva klasična oblika, odnosno odrediti da li će dominirajući oblik rata biti frontalni ili partizanski, ili možda za neki treći koji bi bio inspirisan klasičnim oblicima revolucionarne borbe evropskog radničkog pokreta. Tito je prognozirao da u našim uslovima ne bi odgovarali do tada poznati oblici ratovanja...

Prema tome, Tito nije prihvatio kao isključivo rješenje nijedan od klasičnih oblika rata koje su mu nudili dotadašnja vojna teorija i ratna praksa, ali ih nije ni odbacio, već ih je kombinovao, u skladu sa uslovima. On je u stvari bio originalan u izboru i cilja i oblika

rata, jer se je rat koji je vodila NOVJ kvalitetom razlikovao od svih dotadašnjih narodnih ratova. On se od njih razlikovao već samim tim što je vođen radi ostvarenja krupnih i radikalnih ciljeva, a to su nacionalno oslobođenje i socijalni preobražaj društva; što je bio potpuno samostalno organizovan i vođen u potpuno okupiranoj zemlji, bez strategiskog i vojnotehničkog oslanjanja na sopstvenu operativnu armiju ili na saveznike; što je za sve vrijeme borbi planski vođen iz jednog centra i što je programiran tako da su u njemu kombinovana partizanska i frontalna borbena dejstva i drugi vidovi i oblici suprotstavljanja agresoru; što je postepeno, počev od nižih formi vojnog organizovanja oružane sile ka višim, stvorena operativna vojska koja će u završnoj etapi rata prerasti u savremenu armiju; što je u ratu narod imao presudnu ulogu, zapravo što je to stvarno bio narodni rat; što se on vodio na teritoriji cijele Jugoslavije i što su u njemu učestvovali svi narodi i narodnosti Jugoslavije; što su uporedo sa stvaranjem oružane sile stvarane nova, narodnooslobodilačka vlast i društveno-politička organizacija koja je okupila u svoje redove ogromnu većinu jugoslovenskih građana svih uzrasta, svih nacionalnosti i različite političke pripadnosti i vjeroispovesti.

Riječ je, dakle, o sasvim novom obliku rata, dotad neprimjenjrenom, koji je sam po sebi iziskivao nov, autentičan način strategijske upotrebe snaga. Prema tome, narodi i narodnosti Jugoslavije su vodili narodnooslobodilački i revolucionaran rat koji je po obliku bio, kako to Tito kaže, »općenarodni rat, vođen iz jednog centra, Vrhovnog štaba, sa kombinacijom partizanskog ratovanja sa frontalnim borbama«.

Tim riječima je Tito prikazao dva najbitnija svojstva novog načina ratovanja: da je taj rat opštenarodni (kad je riječ o učešću snaga u njemu) i da su kombinovani oblici oružane borbe (kad je posrijedi primjena odgovarajuće ratne vještine) . . .

U stvaranju i izgrađivanju oružane sile opštenarodnog rata u Jugoslaviji i ratne vještine NOVJ Titu nisu mogle biti uzor klasične armije i klasičan način upotrebe snaga. To su nalagali posebni istorijski uslovi. Za sve jugoslovenske narode i narodnosti oni su bili izuzetno složeni i krajnje teški, možda čak i najteži u njihovoј inače surovoj istoriji. Mnogima je situacija izgledala bezizlazna, te se i sam nacionalni spas mogao svrstati u istorijska ostvarenja.

Ali za Tita situacija nije stanje stvari iz kog on traži izlaz, jer traženje izlaza, pogotovu kakvog-takvog, ne znači ništa drugo do priznati da si u podređenom položaju. A u ratu to priznati znači prijeći u defanzivu. Zbog toga se Tito opredijelio za akciju. Drugačije

nije moglo ni biti, jer je njome bilo ispunjeno cijelokupno njegovo dotadašnje revolucionarno djelo: umjesto da traži izlaz iz situacije, Tito će u nju unijeti nešto svoje, novo, i učiniće da izlaz mora tražiti protivnik, a Tito će mu nametati svoja rješenja.

Prvo što je Tito unio u složenu situaciju 1941. bio je poziv avant-gardi, cijelokupnoj radničkoj klasi i svim narodima i narodnostima Jugoslavije, svima kojima »u srcu leži sloboda«, na nepoštedan obraćun sa okupatorom, kvislinzima i starim društvenim poretkom. Taj poziv, definisan i proklamovan kao krajnji političko-revolucionarni i vojnostrategijski cilj rata, prodro je u svijest i srca radničke klase i radnih masa, i one su ga svojski prihvatile, jer im se otkrivala jedina mogućnost da ostvare svoje interese. Tako se situacija preobraćala u stanje u kojem jedinice NOVJ neće morati da traže izlaz, već u kojem će one protivniku nametati rješenja.

Izborom oblika rata i borbenih dejstava, odabiranjem pravog trenutka za otpočinjanje ustanka i za njegovo prerastanje u opštenarodni rat, te odnosom prema savezništvu i svim drugim strategijskim činocima i svim problemima rata, na traženje izlaza iz situacije, Tito će nagnati okupatora i kvislinge, a nešto kasnije i kontrarevolucionarne snage.

U stvaranju i izgrađivanju oružanih snaga i njihove ratne vještine Tito je polazio od ovih osnovnih načela: prvo, da se, postepeno i planski, stalno imajući na umu krajnji političko-strategijski cilj rata, ide od najnižih stepena vojnog organizovanja ka višim i da se oružane snage stalno povećavaju i formacijski objedinjuju kako bi se što prije stvorila organizovana vojna sila i izgradila savremena armija; drugo, da se borba rasplamsa na cijeloj teritoriji Jugoslavije i da se što prije pokrenu u borbu i okupe oko narodnooslobodilačkog pokreta radne mase svih naroda i narodnosti Jugoslavije i, treće, da se strategijska i operativno-taktička upotreba oružanih snaga stalno usklađuje sa stepenom njihove organizovanosti i s razvojem komandovanja...

Proklamovanjem strategijskog načela o rasplamsavanju rata u svim krajevima Jugoslavije, tako da on dobije najšire teritorijalne razmjere, a to podrazumijeva i najšire učešće naroda u njemu, Tito je stvarao osnovu za razrješavanje dva krupna vojno-politička problema. Nedostajanje strategijski pokretljivih jedinica u početku ustanka Tito je nadoknađivao time što je partizanskih odreda bilo na svim značajnim područjima i tačkama jugoslovenskog ratišta. Akcije tih odreda uzev pojedinačno, svaku za sebe, nisu izlazile iz okvira taktičkih dejstava, ali kada se uzmu u cjelini, u povezanosti i usmjerenošći k jednom cilju, vidi se da su bile od strategijskog značaja. Vojno-po-

litički značaj tih dejstava bio je još veći: stvarana je mogućnost za mobilisanje ljudstva u oružane snage i za snabdevanje narodne vojske hranom, odjećom i obućom, a isto tako i za njeno sanitetsko zbrinjavanje. To dvoje bilo je u isto vrijeme odraz uspješnosti borbenih dejstava na samom početku rata i uslov najprije opstanka, a potom i razvoja oružanih snaga. S druge strane, to je podrazumijevalo zauzimanje odgovarajućih stavova u pogledu rješavanja druga dva, isto tako krupna strategijska problema — izbora strategijskog težišta ratovanja i stvaranja baza NOR-a.

Za Tita je težište vojnostrategijskih dejstava u početku rata, pa i kasnije, jer je ocijenio da će rat dugo trajati, sve dok odnos u oružanim snagama nije prevagnuo u korist Narodnooslobodilačke vojske, bilo na širokim vangradskim područjima i na saobraćajnicama koje su povezivale gradove, osobito na onima što su spajale industrijska, energetska i saobraćajna središta značajna za neprijatelja. To su nametali kako raspored objekata napada na teritoriji tako i demografske osobenosti prostora. Sem toga u gradovima su bile skoncentrisane najjače snage neprijatelja. Kao što se javljala potreba da se jedinice razastiru na širokom prostoru kako bi se nadoknadilo nedostajanje strategijske pokretljivosti, tako je bilo nužno veće rasturanje stanovništva na tom istom prostranstvu. Pretežan dio stanovništva bio je upravo tako raspoređen. Više od tri četvrtine Jugoslovena živjelo je u selu, bilo je raštrkano po cijeloj zemlji. Prema tome, Titova strategijska orientacija i njegovo čvrsto opredjeljenje, od samog početka, za opštenarodni rat ostvarivani su uspješno i u punoj mjeri. Kao što znamo, praksa je najmjerodavniji sudija, a ona je potvrdila ispravnost Titovog izbora i oblika rata i njegovog strategijskog težišta. »Mobilizacija seljačkih masa u oslobođilačkoj borbi nesumnjivo predstavlja najkrupniju političku pobjedu narodnooslobodilačkog pokreta. Pretežno učešće seljačkih masa u oslobođilačkoj borbi što je danas karakterističko za sve zemlje u Jugoslaviji, daje našem pokretu onu širinu i masovnu podršku bez kojih bi partizanski način ratovanja bio nemogućan i osuđen na propast.«

Gradovi su, međutim, za jugoslovensku oslobođilačku oružanu silu, a to znači i za opštu strategijsku orientaciju NOVJ, bili više-strukro značajni. U njima se za sve vrijeme rata razvijala izuzetno živa političko-revolucionarna i vojna aktivnost, osobito diverzantska...

U zavisnosti od razvijenosti oružanih snaga NOVJ i od njihovog naoružanja, težište dejstava se postepeno pomjeralo prema gradovima, najprije k manjim, a potom ka srednjim i velikim.

Iz svega toga se vidi da se Tito nije odričao vojne aktivnosti u gradovima, ali je bio čvrsto uvjeren u to da gradovi, budući da su

dobro branjeni, ne mogu biti mesta za izvođenje težišnih vojnostrategijskih dejstava. Takva strategijska orientacija, koju je Tito izgradio još u dane kada se odlučivalo o ustanku i kada su partizanski odredi svojim prvim akcijama potvrdili njenu ispravnost, omogućila je jedinicama NOVJ da, borborom u širim vangradskim područjima i na međugradskim saobraćajnicama, za relativno kratko vrijeme postignu veoma krupne početne rezultate.

Ispравnim izborom težišta strategijskih dejstava već na početku rata, dakle u vrijeme kada vojna organizacija ustanka nije dosezala dalje od taktičkih jedinica, Tito je uspeo da s malobrojnom oružanom silom umanji neprijateljevu manevarsku sposobnost i da najveći dio njegovih jedinica veže za željezničke magistrale i druge saobraćajnice, čije mu obezbjeđenje postaje prvorazredan zadatak. Isto tako, tim akcijama su nanošeni neprijatelu znatni gubici u živoj sili, a partizanski odredi su s minimalnim gubicima i malim utroškom municije pribavljali sebi veće količine oružja, municije i ratne opreme.

Uspješnim oružanim akcijama su ostvareni uslovi i za stvaranje slobodnih teritorija, koje su bile krupna tekovina ustanka. Uporedo sa izgrađivanjem vojne organizacije, čiju su osnovu činili partizanski odredi, na tim se teritorijama razvijao proces političkog organizovanja naroda. U oslobođenim selima i gradovima su obrazovani organi vlasti — narodnooslobodilački odbori i odbori Narodnooslobodilačkog fronta, kao i antifašističke organizacije žena i omladine. Zajedno s partizanskim odredima, te su organizacije činile moćan narodnooslobodilački pokret. Nova vlast i masovne društveno-političke organizacije, čiji su rad usmjeravala rukovodstva i organizacije KPJ i SKOJ-a, aktivirale su sve stanovništvo slobodnih teritorija i doprinijele su da se organizovano podmiruju osnovne potrebe oružanih snaga. Slobodne teritorije su ubrzo postale oslonac za dalje vođenje rata. Štaviše, postale su osnovni činilac i nastanka i opstanka krupnih partizanskih odreda obrazovanih na svim slobodnim teritorijama poslije savjetovanja u Stolicama ...

Tito je od početka do kraja rata posvećivao izuzetnu pažnju taktici dejstava partizanskih jedinica. On je neprekidno usmjeravao, podsticao, objašnjavao, obrazlagao taktičke postupke koji odgovaraju partizanskom načinu ratovanja. Kada je trebalo utemeljiti taktiku partizanskih jedinica, on je neumorno upućivao na način dejstva, na borbene postupke koje valja primenjivati u različitim prilikama.

Dovoljno je zadržati pažnju na jednom dokumentu iz tog vremena da bi bila jasna osnova Titove zamisli o načinu dejstva u početnoj etapi rata. Tito je tu ideju ovako sažeо u pismu koje je uputio Operativnom štabu za Bosansku krajinu:

»Držite se partizanskog načina ratovanja, izbjegavajući krute frontove. Kvarenje komunikacija, uništavanje transporta, zasjede, iznenadni prepadi daju najviše uspjeha, a pri tome trpimo manje gubitaka. Mrtve blokade oko varoši nijesu pogodne. Oko tih varoši redovno borbe poprime frontalni karakter. Neprijatelju se ne dozvoljava da se udalji od varoši, pa se ne može dobiti nikakav pljen. Oko takvih varoši neprijatelj ima dobro uporište vatrom, pa nam nanosi i veće gubitke«.

Mada ta Titova misao dotiče nekoliko suštinskih obilježja jugoslovenske ratne vještine i nekih njenih bitnih načela iz tog razdoblja rata, treba najprije istaći što je Titu dalo neposrednog povoda da te pismo napiše. Riječ je o njegovom stavu koji će postati osnovno načelo cijelokupne ratne vještine NOVJ, odnosno oružanih snaga SFRJ, a to je izbjegavanje krutih frontalnih borbi.

Ulaženje u neposredan sukob s jačom oružanom silom u odsudnim frontalnim bitkama ne bi bilo ništa drugo do ići u poraz. Drugim riječima, upuštati se u okršaje te vrste značilo je, po Titu, tek stvorenu i nedovoljno opremljenu oružanu silu staviti pod udar neprijateljeve ratne tehnike i već na početku borbi odreći se političko-revolucionarnih i vojnostrategijskih ratnih ciljeva.

Tito je svoj odlučan doktrinarni stav, koji je proizlazio iz uslova na jugoslovenskom ratištu, još preciznije izrazio, uz opširna uputstva o načinu dejstava, u pismu što je uputio Operativnom štabu NOP odreda za Hercegovinu maja 1942. godine. U njemu se sem ostalog kaže:

»Brzi iznenadni udari, noćni napadi, neprijatelja opkoljavati i redovno ga napadati iz pozadine. Umješnost, kuraž i sposobnost streljina cijeniti po tome kako se neprijatelj napada: iz pozadine ili frontalno«.

Osim tog osnovnog načela, Tito je u ratnu vještinu unio i druga značajna strategijska načela kao što su: iznenadenje, ofanzivnost, izbjegavanje poraza, nastojanje da se pobijeđuje i, s tim u vezi, težnja ka postupnosti u izvođenju akcija (od sitnih ka krupnijim), itd...

Put kojim je Tito pošao u ostvarivanju svojih strategijskih zamisli nije bio prosta zamjena jednog organizacionog oblika drugim. Bilo je očevidno da se partizanskim odredima, ako bi oni i dalje bili osnova vojne organizacije, ne bi mogli postići dalekosežni ratni ciljevi. S druge strane je bilo jasno i to da odrede, kao mobilizatore naroda i zaštitnike slobodnih teritorija, neće moći da zamijene operativne jedinice. Prema tome, da bi ustanak u vojničkom smislu prerastao u opštenarodni morala se stvoriti oružana sila koja će se sas-

tojati i od operativnog i od teritorijalnog dijela. Zbog toga će Tito već od prve etape ustanka i dalje do kraja NOR-a usmjeriti, shodno potrebama vođenja rata, svoju vojnu djelatnost na stvaranje i stalno dograđivanje oružane sile Jugoslavije, kako bi ona svojom strukturom omogućavala prevladavanje svih strategijskih problema, i na davanje ratu svih obilježja opštenarodnog rata. Sem toga, valjalo je uvijek imati strategijsku inicijativu. Takva oružana sila će se sastojati od operativnih jedinica (brigada, divizija, korpusa, itd.) sposobnih da izvode borbena dejstva na svakom dijelu jugoslovenskog ratišta i iz partizanskih odreda, koji će zadržati svoju raniju funkciju i sačinjavaće drugu — teritorijalnu komponentu oružanih snaga...

Ulogu svake komponente, svakog dijela oružanih snaga, njihove strategijske zadatke i način upotrebe u ostvarivanju globalnih ratnih ciljeva, najsažetije i najljepše je odréđio Tito u vrijeme kada je tek počinjao da funkcioniše takav model vojnog organizovanja NOP-a. U »Biltenu« Vrhovnog štaba NOV i POJ za septembar — novembar 1942. godine Tito je pisao:

»Stvaranjem narodne vojske stvoreni su preduslovi za operacije većeg stila, za još snažnije udarce protiv okupatora i njegovih ustaških i četničkih slugu. Ali, u isto vrijeme, rukovođenje postaje sve složenije i zahtijeva mnogo više spremnosti i ratne vještine komandanata, koji su izrasli u procesu dosadašnje borbe, kada se primjenjivala skoro isključivo partizanska taktika ratovanja. Taktika ratovanja naše narodne vojske apsolutno mora biti kombinirana sa našom dosadašnjom partizanskom taktikom. To znači da se moramo čuvati krutih frontova, i izbjegavati ih, da moramo izbjegavati da nam nepriatelj, svojom taktikom, nametne odbranu pomoću dugačkih i rasplinutih frontova, začepljavanje rupa itd. Naprotiv, u našoj narodnoj vojsci mora vladati isključivo ofanzivni duh, ne samo kad smo u ofanzivi već i defanzivi.

Ofanzivni duh za vrijeme neprijateljske ofanzive ispoljava se u snažnoj, smjeloj partizanskoj taktici, taktici prodora u neprijateljsku pozadinu, u uništavanju ne samo komunikacija nego i neprijateljskih centara snabdijevanja, njegovih baza, koje su za vrijeme neprijateljske ofanzive vojnički oslabljene ili potpuno ispraznjene. Ne treba da se bojimo opkoljavanja, kao što se nismo bojali ni onda kad smo imali manje jedinice. Svaki naš gubitak neke teritorije mora u isto vrijeme značiti dobitak nove, još veće i važnije teritorije.

Stvarajući narodnu vojsku, mi zadržavamo naše mnogobrojne teritorijalne partizanske odrede. Štaviše, mi moramo stvarati sve nove i novije partizanske odrede na neoslobodenoj teritoriji, u svim

oblastima zemlje. Ti odredi imaju ogromne i časne zadatke kao što su ih imali i odredi koji su se pretvorili u današnju narodnu vojsku«.

Te značajne Titove misli, u kojima su kratko i jasno izloženi osnovni doktrinarni stavovi u cijeloj jednoj etapi rata, sadrže i osnove svih disciplina ratne vještine Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije. Već na prvi pogled se zapažaju suštinska svojstva nove, Titove ratne vještine: kombinovanje frontalnog i partizanskog oblika oružane borbe i maksimalna ofanzivnost i inicijativa na svim područjima ratne vještine, ili, kako Tito kaže, »taktika ratovanja naše narodne vojske mora biti kombinovana s našom dosadašnjom partizanskom taktikom«. To je ono suštinski novo što je Tito otkrio i primijenio u ratnoj vještini već krajem 1942. godine. Riječ je o novom načinu upotrebe snaga, koji se ogleda u kombinovanom obliku oružane borbe. Pri tome je ofanzivnost vodeće načelo i strategije, i operativike, i taktike...

Iz primjera oslobodilačkog rata u Jugoslaviji vidi se da je vojni činilac sastavni dio društvenog, revolucionarnog, političkog sadržaja, iako sam po sebi povratno na njega djeluje.

Za Tita je taj činilac sav narod, a ne samo oružane snage; ove su samo naoružani dio naroda. Prema tome, u Titovoј teoriji i praksi vojnu silu ne čine samo oružane snage, već cjelokupno društvo sa svim svojim ljudskim i materijalnim mogućnostima. Vojna sila se, dakle, izjednačuje sa cjelokupnom društvenom moći. U tome se i sastoji Titovo revolucionarno otkriće u vojnoj nauci. *Tito je otkrio nove materijalne snage odbrane. Drugo njegovo veliko otkriće je nov način angažovanja tih snaga.*

Titov način angažovanja oružanih snaga i naroda u odbrambenom ratu odlikuje se veoma složenim kombinovanjem organizovanja snaga i sredstava i metoda vođenja borbe u svim oblastima društvene djelatnosti, pri čemu oružanoj borbi pripada najznačajnije, odlučujuće mjesto. Okvir u kojem se te kombinacije skladno i uspješno ostvaruju — u najširim razmjerama i u svim vidovima ratne vještine — jeste opštenarodni rat, koji je, istorijski uzevši, nov oblik rata. U njemu se oružana borba, kombinovana s drugim, neoružanim vidovima otpora, ne ispoljava kao u klasičnoj ratnoj vještini u dva međusobno različita vida borbenih dejstava, već svaki oblik neizbjegno dobija dvopolno — odbrambeno-napadačko značenje, pri čemu je ofanzivno izraženo do te mjere da cjelokupnim dejstvima daje obilježje najizrazitije ofanzivnosti. Drugo bitno obilježje oružane borbe u opštenarodnom ratu je kombinovani oblik oružane borbe...

(»Vojno delo« br. 1/77)

YU ISSN 0042 — 8426

B R O J 3
GODINA XXXII

MAJ—JUN
IZLAZI DVOMESEĆNO

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

IZDAJE VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

Uz 35. godišnjicu pobjede nad fašizmom i oslobođenja Jugoslavije

General armije
NIKOLA LJUBIĆ

Snažna narodnooslobodilačka borba u Jugoslaviji bila je od vitalnog značaja za sve antifašističke snage

Savezni sekretar za narodnu odbranu general armije Nikola Ljubić napisao je, povodom tridesetpetogodišnjice pobjede nad fašizmom i oslobođenja Jugoslavije, sljedeći članak za Tanjug:

Nekoliko minuta prije svitanja 9. maja 1945. u Evropi je pobjedno završen drugi svjetski rat. Nacistička Njemačka je bezuslovno kapitulirala. Progresivno čovječanstvo izvojevalo je jednu od najvećih pobjeda koje bilježi novija svjetska istorija. Iako je taj rat bio težak za sve porobljene zemlje i sve članice Antihitlerovske koalicije, činjenica je da je Sovjetski Savez podnio glavni teret drugog svjetskog rata, dao najveće žrtve i pretrpio velika ratna razaranja. Od velikog značaja bile su i pobjede zapadnih saveznika. Bilo je to vrijeme velikog provjeravanja koliko je ko na djelu, u surovom ratu protiv najmračnijeg neprijatelja čovječanstva, dorastao istorijskim odgovornostima. Narodi Jugoslavije su ponosni što su u tom sudobnosnom sudaru snaga slobode i ljudskog progresu protiv mraka i tiranije oličenih u fašizmu bili na strani Antifašističke koalicije i, pod rukovodstvom druga Tita i Komunističke partije, dali najveći mogući doprinos koji po svom značaju prevazilazi teritorijalnu veličinu i snagu Jugoslavije.

Jugosloveni su masovnim učešćem u narodnooslobodilačkom ratu, istrajnošću boraca Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i cijelog naroda, prolazeći kroz najveće teškoće i iskušenja, ispisali najsvjetlijе stranice svoje novije istorije i stekli veliki ugled u svijetu.

»Jugoslavija je u prošlom ratu na strani saveznika dala najviše što je mogla dati — dala je svakog desetog čovjeka«, rekao je maršal Tito u Skoplju 1975. godine.

Drugi svjetski rat predstavljaо je sukob reakcionarnih snaga okupljenih pod zastavom fašizma i antifašističkih, progresivnih — oslobođilačkih i revolucionarnih — snaga objedinjenih u Antifašističkoj koaliciji. Prema tome, rat za uništenje fašizma, za oslobođenje porobljenih naroda i za očuvanje slobode i nezavisnosti ugroženih zemalja odgovarao je željama najširih narodnih masa svih zemalja učesnica u ovom ratu. Povećanju antifašističkog i oslobođilačkog karaktera drugog svjetskog rata znatno su doprinijele i težnje za oslobođenjem kolonijalnih i zavisnih naroda, čija je klasna i nacionalna svijest veoma brzo rasla. Riječ je o jednom tako snažnom talasu emancipacije naroda, koji, po riječima Edvarda Kardelja, »možemo nazvati pravom svetskom antiimperialističkom revolucijom naroda za njihovo oslobođenje i za njihovu ekonomsku i političku nezavisnost . . .«

Ulaskom Sovjetskog Saveza u rat stvoreni su povoljni međunarodni uslovi za oslobođilačku borbu porobljenih naroda Evrope i svijeta uopšte. Drug Tito kaže: »Mi smo te uslove shvatili još 1941, kada smo 22. juna, na dan napada na SSSR, pozvali narode Jugoslavije na ustanak i u tom proglašu CK KPJ kazali da vlastitom borbi protiv okupatora ujedno pomažemo herojsku borbu Sovjetskog Saveza . . .«

Još na Petoj zemaljskoj konferenciji KPJ, održanoj u oktobru 1940, iako drugi svjetski rat do tada nije trajao više od godinu dana i u njega nisu bile uvučene sve evropske države i dvije supersile — Sovjetski Savez i SAD, Josip Broz Tito, u svom referatu, dao je ocjenu koju je istorija kasnije potvrdila.

On kaže da je drugi svjetski rat »mnogo strašniji, bezobzirniji i krvaviji« od prvog svjetskog rata, da »prouzrokuje pravu pustoš jer se vodi ne samo na frontovima nego i u pozadini protiv civilnog pučanstva — protiv žena, djece i staraca« i da se »vodi do istrebljenja i potpunog uništenja čitavih golemih gradova i sela, uništavanja svega onoga što su stvorili čovječji umovi i radne ruke«, da se »ne poštuje ničija nezavisnost ili bilo kakva prava malih naroda«, da se »drsko i brutalno nameće tzv. totalitarni poredak«. Iako je tada preovlađivalo mišljenje da je njemački munjeviti rat najveće savršenstvo i da se nalazi pred konačnom pobjedom, drug Tito, očima velikog vizionara, u svom referatu dalekovido sagledava da su »osovinske sile još daleko od pobjede«.

U drugom svjetskom ratu Jugoslavija je vodila dva rata. Prvi je bio onaj kratkotrajni, u aprilu 1941., u kojem je bila poražena, okupirana i podijeljena među agresorima, a drugi je četvorogodišnji, oslobođilački i revolucionarni, u toku kojeg je, usred velikog svjetskog sukoba, iz okupirane zemlje izrasla nova Jugoslavija, kao ratujuća država Antihitlerovske koalicije.

Još u toku kratkotrajnog aprilskog rata Komunistička partija Jugoslavije, pod rukovodstvom Josipa Broza Tita, ostajući dosljedna svojoj antifašističkoj liniji i borbi za odbranu slobode i nezavisnosti Jugoslavije, opredijelila se za nastavljanje borbe protiv agresora i okupatora, bez obzira na sudbinu Kraljevine Jugoslavije i njene vojske. U tom duhu je već 10. aprila Centralni komitet KPJ obrazovao Vojni komitet, pod predsjedništvom generalnog sekretara KPJ Josipa Broza Tita, i uputio proglašenje narodima Jugoslavije, u kome se ističe da će se borba protiv okupatora nastaviti do konačnog oslobođenja Jugoslavije i da će se u toj borbi »radati novi svijet« i stvarati »na istinskoj nezavisnosti svih naroda Jugoslavije slobodna, bratska zajednica«.

Mada je otpor Jugoslavije u aprilskom ratu 1941. isuviše kratko i simbolično trajao, samo 12 dana, on je ipak značajan. Prinudio je nacističku Njemačku da napad na Sovjetski Savez odgodi za šest nedjelja, što je bilo od značaja za Crvenu armiju. Jugoslavija se, dakle, već tada našla na strani antifašističkih zemalja i slobodoljubivih naroda i dala početni i značajan doprinos zajedničkoj borbi protiv fašističke agresije i tiranije.

Kommunistička partija Jugoslavije u julu 1941., u najkritičnijim trenucima drugog svjetskog rata, dosljedna svome revolucionarnom cpredjeljenju, povela je narod na opšti ustanak protiv njemačke, italijanske, mađarske i bugarske vojske i kvislinga, čije su snage u to vrijeme u Jugoslaviji brojale preko 400.000 vojnika. Okupator je tada bio na vrhuncu vojne moći, raspolagao je moderno organizovanim, tehnički dobro opremljenim, obučenim i brojčano velikim snagama (23 divizije).

Time se Jugoslavija, pod rukovodstvom komunista, javila kao nova ratujuća snaga među državama Antifašističke koalicije. Otvoren je u Evropi novo — jugoslovensko ratište, na kojem je od 1941. do 1945. godine prosječno bilo 30—35 okupatorskih divizija, koje su trpjeli velike materijalne i ljudske gubitke i koje nijesu mogle biti upotrebljene ni na jednom drugom frontu — sovjetsko-njemačkom, afričkom, zapadnom ili onom u Italiji, čime smo najneposrednije ostvarivali strategijsko sadejstvo i rasterećenje glavnih frontova.

Okupatoru je nametnut »rat kao i onaj koji se vodi u Rusiji, Libiji i na Dalekom istoku«, rekao je general Mario Roata, komandant 2. italijanske okupacione armije u Jugoslaviji.

Narodnooslobodilački rat u Jugoslaviji je bio društveno-politički uslovljen teškim političkim, socijalnim i ekonomskim položajem radničke klase i ostalih radnih slojeva, posebno neriješenim nacionalnim pitanjem. Prema tome, njegova istorijska neminovnost je proizilazila iz opšte i posebne situacije u Jugoslaviji, objektivnih okolnosti prouzrokovanih karakterom i sadržajem drugog svjetskog rata, nužnošću istorijske smjene vladajuće klase, stupanjem na društvenu pozornicu Komunističke partije Jugoslavije, koja je pod zastavu oslobođilačke borbe protiv okupatora i njegovih pomagača, za nove društvene odnose, okupila sve narode i narodnosti Jugoslavije.

Narodnooslobodilački rat u Jugoslaviji, iako se vodio u okvirima drugog svjetskog rata, bio je politički i vojno potpuno samostalan. On se razvijao po svojim unutrašnjim zakonima, najpotpunije i najsvjesnije pripreman, organizovan i rukovođen od strane KPJ. Time se, naravno, ne negira uticaj spoljnih faktora koji su djelovali tokom drugog svjetskog rata, ali oni nisu imali odlučujući značaj.

Izvorni korijeni uspješnog razvitka i pobjedonosnog ishoda narodnooslobodilačkog rata nalaze se u revolucionarnom djelovanju KPJ u godinama uoči drugog svjetskog rata, u vrijeme dolaska na čelo KPJ Josipa Broza Tita, koji je borbu protiv fašizma smatrao istorijskom nužnošću.

Tito i Partija pošli su od stanovišta da je oslobođilačka borba svakog naroda, prije svega, njegova nacionalna stvar i da borbu treba početi čim se za to steknu i međunarodni uslovi, dati svoj doprinos slamanju fašizma ne čekajući oslobođenje od velikih sila Antihitlerovske koalicije.

U tome je suština koncepta KPJ u pokretanju i razvijanju narodnooslobodilačkog pokreta, kao samostalnog faktora u sklopu opštih napora zemalja Antihitlerovske koalicije za slamanje fašizma. Intenzivna i snažna narodnooslobodilačka borba u Jugoslaviji bila je od vitalnog značaja za sve antifašističke snage. Razvoj međunarodnih odnosa i borba za međunarodno priznanje nove Jugoslavije nedvosmisleno su pokazali da je oslobođenje zemlje sopstvenim snagama bio presudan činilac u osiguranju tekovina narodnooslobodilačke borbe i čitavog socijalističkog preobražaja i politike nesvrstavanja. »Mi smo u narodnooslobodilačkom ratu, vlastitim snagama, pobijedili strane osvajače i domaće izdajnike. Naše oslobođenje je naše djelo...« (Tito).

Jugoslavija je prije 35 godina potpuno oslobođena. Oružane snage nove Jugoslavije, koje su se počele stvarati u oružanom ustanku 1941., porasle su na preko 800.000 boraca, svrstanih u 62 divizije. U završnim operacijama saveznika protiv nacističke Njemačke u proljeće 1945., Jugoslovenska armija je po broju vojnika bila četvrta, odmah iza Crvene armije, američke i britanske vojske. Ona je imala samostalni dio strategijskog fronta u opštem konačnom jurišu protiv Trećeg Rajha, što je značilo veliko priznanje i povjerenje naših saveznika stečeno u oružanoj borbi. Jugoslovenska armija je časno izvršila taj zadatok. U završnoj ofanzivi od 20. marta do 15. maja 1945., ona je potpuno razbila, uništila i zarobila njemačku balkansku grupaciju i kvislinge. Rat u Jugoslaviji trajao je najduže u Evropi — sve do 15. maja, kada je položila oružje i posljednja neprijateljska grupacija. Time su narodi i narodnosti Jugoslavije, poslije natčovječanskih napora, velikih ljudskih i materijalnih žrtava, uspješno završili četvorogodišnji narodnooslobodilački rat i socijalističku revoluciju.

Obilježavajući danas 35-godišnjicu pobjede nad fašizmom i oslobođenja Jugoslavije, moramo se podsjetiti na istorijsko iskustvo da su oslobodilački ratovi i revolucije uvijek za svoje vođe tražili ljudе koji će olicavati njihove težnje i stremljenja, koji će cijelovito sagledati ciljeve borbe i usmjeravati njene učesnike da te ciljeve ostvaruju. Po prirodi stvari, takve ličnosti su univerzalne, one, su, istovremeno, i državnici, i vojskovođe, i revolucionarni pregaoci, i vizionari. Takva ličnost u jugoslovenskoj istoriji je Josip Broz Tito.

Titov životni put i njegovo revolucionarno djelo na izuzetan način potvrđuju Marksovу tezu da društvene okolnosti stvaraju ljude, ali i da ljudi stvaraju društvene okolnosti. Upravo tu započinje velika Titova uloga u istoriji radničke klase i naroda Jugoslavije. Jer, Tito je ona vodeća stvaralačka ličnost našeg revolucionarnog radničkog pokreta koja je Komunističku partiju Jugoslavije naoružala sa najviše saznanja i sredstava, što joj je obezbijedilo uspjeh i pobjedu.

Tito i KPJ su sa najvećom odgovornošću pred sopstvenim narodom, radničkom klasom i istorijom, organizovano vodili i pobijedili završili narodnooslobodilački rat i socijalističku revoluciju.

Mnogima u svijetu se 1941. godine činilo da Tito i jugoslovenski komunisti ne mogu savladati sve teškoće nastale okupacijom zemlje i da nisu u stanju da povedu narode i narodnosti Jugoslavije u uspješnu oslobodilačku i revolucionarnu borbu. Vidjeći dalje od drugih i oslanjajući se na društvene snage, Tito i Komunistička partija Jugoslavije su pozvali narode okupirane zemlje na ustanak — u oslo-

oslobodilački rat, svjesni odgovornosti koju time primaju na sebe, ali i uvjereni da ako rat postane narodni — pobjeda u njemu mora biti izvojevana.

Kao vojskovođa, Tito je početkom rata bio suočen s najtežim ratnim problemima koji se mogu zamisliti. Pitanje je bilo kako da se mala zemlja — Jugoslavija, koju su okupirale fašističke sile, pripremi za oružanu borbu, da se digne na ustank i da sopstvenim snagama izvojuje pobjedu, a i da poslije završetka rata, u slobodi, sačuva i dalje razvija tekovine revolucije, prvenstveno svoju nezavisnost i samostalnost, u uslovima blokovske podijeljenosti svijeta i vođenja politike s pozicija sile.

Početkom ustanka 1941. godine u Jugoslaviji je otvoren krupan revolucionarni društveni proces, a oružani ustank je bio izuzetan vojni poduhvat. Bez odgovarajuće vojne organizacije i dejstva, u skladu s tadašnjim jugoslovenskim prilikama, bilo je nemogućno na odgovarajući način izraditi i ostvariti stremljenja radničke klase, naroda i narodnosti Jugoslavije i njihovu riješenost da slijede politiku KPJ. Tovo vojno djelo, iako se ne može odvojiti od Titovog društvenog, revolucionarnog i filozofskog djela u cjelini, ima svoje posebnosti, ali čini nerazdvojnu cjelinu. Valjanost tog djela je potvrđena u ratu, a njegova životnost se potvrđuje i za sve vrijeme posljednjeg razvijatka jugoslovenskog društva.

U okolnostima kakve su bile u Jugoslaviji 1941. godine, pozvati narod u oslobodilačku borbu značilo je, pored ostalog, uzeti u svoje ruke istorijsku inicijativu i primiti se istorijske odgovornosti pred radničkom klasom i pred narodima i narodnostima Jugoslavije. To je bilo vrijeme velike odluke, istorijske provjere čvrstine i povezanosti Partije s radnim masama i njenog internacionalizma. Tom teškom ispitu KPJ se, pod Titovim rukovodstvom, podvrgla svjesno i bez dvoumljenja. Njen poziv na ustank široko je odjeknuo u narodu, i to, prije svega, zato što su ciljevi oslobodilačkog rata, koje su odredili Tito i Partija, bili ciljevi samog naroda, što su izražavali njegove najpreče interese.

Oslobodilačka i progresivna socijalna sadržina rata bila je, dakle, poluga pomoću koje su Partija i Tito pokrenuli narod u borbu, ono osnovno što je najšire narodne slojeve opredijelilo i što ih je povuklo u oslobodilački rat i revoluciju.

Zasluga je Josipa Broza Tita što su oslobodilački rat i socijalistička revolucija u Jugoslaviji bili od samog početka opšte jugoslovenski. To, ta zajednička borba radničke klase, naroda i narodnosti Jugoslavije bila je bitna prepostavka pobjede, od koje nas dijeli 35

god na. A zajedništvo i jedinstvo je osigurala svojim revolucionarnim radom Komunistička partija Jugoslavije. Od raskomadane zemlje, u kojoj su živjeli međusobno zavađeni narodi, Tito je stvorio zbratimljenu jugoslovensku zajednicu. To je istorijska zasluga KPJ i Tita.

Narodi Jugoslavije su, pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije i Josipa Broza Tita, u četvorogodišnjem oslobođilačkom ratu i revoluciji, izvojevali nacionalno i socijalno oslobođenje i stvorili novu Jugoslaviju, zajednicu ravnopravnih naroda i narodnosti. Oni su u tu svoju slobodu i nezavisnost ugradili 1,700.000 ljudskih života. Jugoslavija je pretrpjela ogromna razaranja i uništenja materijalnih dobara.

Strateg pobjede jugoslovenskog oslobođilačkog rata i socijalističke revolucije u Jugoslaviji je drug Tito. Sve sudbonosne odluke koje su otvarale puteve toj pobjedi vezane su za njegovo ime. Svojom revolucionarnom odlučnošću, on je nadahnuo Partiju, radničku klasu, narode i narodnosti svoje zemlje u borbi za ostvarivanje ciljeva oslobođilačkog rata i socijalističke revolucije u Jugoslaviji. Zato je njegovo djelo trajno ugrađeno u velike tekovine koje su u tom ratu izvojene.

I danas je aktuelna Titova poruka upućena 9. maja 1945. godine preko talasa Radio-Beograda, kada je kazao: »Želim da ovaj veliki dan bude dan nadahnuća i težnji svih ujedinjenih naroda ka trajnom miru i međusobnom razumijevanju...« Titova je stalna poruka bila i ostala da je mir danas uslov ne samo napretka nego i opstanka čovječanstva.

B R O J 1
GODINA XXXIII

YU ISSN 0042 — 8426
JANUAR—FEBRUAR
IZLAZI DVOMESEČNO

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

IZDAJE VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

General armije
NIKOLA LJUBIĆ

Ostvarivanje stavova XI kongresa SKJ o razvoju sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i jačanju odbrambene snage našeg društva

*Izlaganje na 17. sednici Centralnog komiteta SKJ
26. februara 1981. godine*

Stavovi Jedanaestog kongresa SKJ imaju istaknuto mjesto u stvaralačkoj razradi koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Njihovo ostvarivanje zahtijevalo je intenzivnu aktivnost Saveza komunista i drugih organizovanih socijalističkih snaga na dogradnji odbrambeno-zaštitne organizovanosti i jačanju snaga odbrane i bezbjednosti našeg samoupravnog socijalističkog društva. Za nama je gotovo trogodišnji period ostvarivanja kongresnih opredjeljenja i odluka, u kome smo stekli dragocjena iskustva i pouke. Zbog toga je sasvim razumljivo što se ova tema razmatra na sjednici Centralnog komiteta SKJ. Analizirajući dostignute rezultate i aktuelna pitanja, ovom prilikom bi trebalo da sagledamo i neposredne zadatke u daljoj izgradnji i razvoju opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

O odbrani i bezbjednosti zemlje Centralni komitet prvi put raspravlja bez druga Tita — stratega narodnooslobodilačke borbe i revolucije i tvorca koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Pripremajući današnju sjednicu nismo mogli da se oslonimo na njegovu živu riječ, neposredna uputstva i pouke, koji nikada u sličnim prilikama nisu izostajali. Titovo stvaralaštvo, me-

đutim, i sada nam je, i uvijek će biti, siguran oslonac i orijentacija u svim našim opredjeljivanjima i akcijama.

U proteklih četrdeset godina, koliko nas bezmalo dijeli od početka ustanka i revolucije, a i znatno ranije, Titova misao i djelo neprekidno su potvrđivali svoju životnost i univerzalno značenje. Kao izraz jugoslovenske revolucije i socijalističke izgradnje oni su utkani u sve vrijednosti naše stvarnosti, u njima se sadrže nepresušna vrela snage i neugasivi putokazi k novim stvaralačkim pregnućima. Zbog svega toga će naše sadašnje i buduće aktivnosti u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti biti logičan, kontinuiran nastavak Titove politike i prakse.

Razvoj međunarodnih odnosa i njihov uticaj na odbrambeno organizovanje našeg društva

Odluke Jedanaestog kongresa SKJ o opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti ostvarivale su se u uslovima stalnog pogoršavanja međunarodnih odnosa i vrlo teške vojno-političke situacije. Krupne protivrečnosti savremenog svijeta sve se više produbljuju, a dalji razvoj događaja neizvjestan je i teško predvidiv. Složene i brojnim opasnostima bremenite svjetske političke prilike još više komplikuju sve veći ekonomski problemi, jer energetska kriza, inflacija, nezaposlenost i druge teškoće ozbiljno pogađaju sve, naročito zemlje u razvoju.

Takva međunarodna situacija, kao posljedica politike koja se vodi s pozicija sile, blokovskog nadmetanja i borbe supersila za prestiž i sfere uticaja, podstiče trku u naoružavanju, čiji se kraj ne nazire. Predviđa se da će se vojni izdaci u svijetu za tekuću finansijsku godinu popeti na 550 milijardi dolara, ili 1,5 milijardu dolara dnevno. Stokovi nuklearnog oružja odavno su dostigli razmjere besmisla, ali se uprkos tome najavljuje razvijanje i uvođenje u naoružanje novih nuklearnih i konvencionalnih borbenih sredstava.

Mada OUN, nesvrstane zemlje i druge progresivne snage u svijetu ulazu napore da se ograniči naoružavanje, ili bar donekle obezbijedi kontrola nad njim, u tome se u dovoljnoj mjeri ne uspijeva. Pregовори и споразуми о ограничавању војног фактора и разоруђавању често су само предах пред нову и још већу трку у наоружавању. Рјечит пример за то су пробе нукларних убојничких средстава. До 1963. године, када је постигнут споразум о нјиховом ограничавању, извршено је око 450, а од тада до прошле године око 550 проба. Данас само осам земаља располаже нукларним оруђјем,

ali u narednih pet godina, s obzirom na ekonomске mogućnosti pojedinih država, broj se može popeti na 30, što povećava i značaj ostvarivanja međunarodne kontrole u toj oblasti.

Svijet sve više zabrinjava i to što se razvojem taktičkog nuklearnog oružja praktično otvara put njegovoј upotrebi u ograničenom ratu, što bi moglo dovesti do toga da se lokalni ili regionalni rat proširi u sukob najširih razmjera. To povećava opasnost po bezbjednost onih zemalja koje nemaju nuklearnog oružja. Uspostavljena ravnoteža u vojnoј moći i obostrano posjedovanje razornih borbenih sredstava dovode do izbjegavanja direktne vojne konfrontacije između velikih sila. Ali, porast kvaliteta i kvantiteta naoružanja ne čini svijet bezbjednim. Naprotiv, on nosi veću opasnost za svjetski mir, a posebno za sigurnost malih zemalja. To potvrđuje i činjenica što se zbog širenja zona uticaja, u zonama takozvanih nedefinisanih interesa sve češće primjenjuju raznovrsni oblici vojnog pritiska, prijetnje, vojne intervencije i ratovi.

Situacija puna opasnosti prijeti na Bliskom i Srednjem istoku, azijskom kontinentu, jugu Afrike, a toga ima i u drugim područjima svijeta.

Evropa je posebno u središtu pažnje politike velikih sila. Natom kontinentu je najveća koncentracija vojnih efektiva. Zato trka u naoružavanju imá na evropskom kontinentu naglašeniji prizvuk.

Veliko nepovjerenje u međunarodnim odnosima izazivaju povećavanje finansijskih sredstava za naoružanje i najavljeno postavljanje novih nuklearnih sredstava u nekim evropskim zemljama.

Navedenim opasnostima treba dodati i stalno povećavanje vježbovnih aktivnosti. Njih je sve više po vrstama — na kopnu, moru i u vazduhu — i po broju učesnika. Takvo stanje zabrinjava sve zemlje, a pogotovo one koje žele mir na svojim granicama. Sredozemlje i jugoistok evropskog kontinenta su područja u kojima se takođe povećavaju vojni kontingenti. Flotne snage u Sredozemnom moru stalno jačaju. Formirane su komande koje objedinjavaju snaže za dejstvo na južnoevropskim pravcima. Stvaraju se novi vojni efektivi za brze intervencije, jačaju brojni elementi infrastrukture, povećavaju se ukupne ratne materijalne rezerve.

Tako se i prostor na kome se nalazi naša zemlja objektivno našao u središtu evropskih i širih vojno-političkih zbivanja iz čega proističu određene posljedice po našu bezbjednost i ukupnu odbrambenu politiku. Zbog toga moramo vrlo ozbiljno da pratimo događaje u tim područjima i šire, jer stvaranje kriznih žarišta bilo koje vrste u Evropi ili u ma kojem dijelu svijeta koja mogu dovesti do promjene odnosa snaga, velika je opasnost za svjetski mir.

Ovo što se sad dešava u svijetu, ratovi koji se vode u nekim područjima, dalje jačanje vojnog faktora i pritisci sa pozicija sile, ukazuje na to da će se snage koje teže osvajanju i porobljavanju drugih zemalja još dugo koristiti ratom kao sredstvom politike. Ratovi i vojne intervencije, kojih je u minule tri decenije bilo u prosjeku pet godišnje, i drugi oblici ugrožavanja — jesu realnost koja će trajnije karakterisati međunarodne vojno-političke odnose.

Lokalni i ograničeni ratovi mogući su gotovo u svim dijelovima svijeta. Tome doprinose i mnogobrojni neriješeni ekonomski i socijalni problemi u mnogim zemljama.

Sagledavajući opasnosti i posljedice koje prijete čovječanstvu od rata predstavnici mnogih progresivnih oslobođilačkih pokreta i ličnosti su upozoravali i tražili izlaze.

Tako, govoreći na Jedanaestom kongresu SKJ predsjednik Tito je ukazao na pravce izlaska iz tako složene i neizvjesne međunarodne situacije. Naša zemlja, naime, smatra da sadašnji koncept detanta, koji je zapao u najozbiljniju krizu, ne može da obezbijedi trajan i siguran izlaz iz stanja koje vodi hladnoratovskoj politici i sukobima sa najozbilnjim posljedicama. Pravo rješenje, u tom pogledu, vidimo u univerzalnoj politici međunarodnog sporazumijevanja i dogovaranja, odnosno u izgrađivanju takvih odnosa u kojima će sada suženi front sporazumijevanja biti nadgrađen aktivnim angažovanjem nesvrstanih zemalja i drugih subjekata međunarodne zajednice. Predlogom o obnavljanju i jačanju detanta u Evropi, iznijetim na Konferenciji o evropskoj bezbjednosti i saradnji u Madridu, Jugoslavija je tim nastojanjima dala još jedan konkretan doprinos.

U situaciji kada se postojeća krizna žarišta produbljuju ijavljaju nova, neophodno je da nesvrstane zemlje ulože povećane napore radi očuvanja svjetskog mira. Krupan prilog u tom pogledu su i rezultati nedavno održane ministarske konferencije u Nju Delhiju. Treba i ovom prilikom naglasiti da će se naša zemlja, kao i na toj konferenciji i uvijek u prošlosti, i ubuduće zalagati za jačanje jedinstva i akcione sposobnosti nesvrstanog pokreta kao nezamjenjivog činioca u borbi za mir i bezbjednost u svijetu. Jedinstvom u pokretu nesvrstanosti, na osnovi izvornih principa, sužava se prostor za nastup snaga dominacije i hegemonije i podsijecaju se krijeni politike interesnih sfera i uticaja. U tom kontekstu Jugoslavija se aktivno angažuje i zalaže za miroljubivo rješavanje postojećih sporova i sukoba među nesvrstanim zemljama.

U pravcu prevazilaženja sadašnje situacije djeluju i druge snage mira i progrusa, što otvara perspektivu i sadašnje odnose ne

čini izglednijim. Jugoslavija nikada nije smatrala da su gorući svjetski problemi nerješivi, jer u svijetu ne djeluju samo one snage zbog kojih su međunarodni odnosi tako teški i složeni. U novogodišnjoj poruci Predsjedništva SFRJ se s tim u vezi kaže da »ohrabiće to što jačaju otpori glavnim uzrocima takvog stanja — blokovskom nadmetanju i politici sile, raznim pritiscima i mešanju u unutrašnje stvari drugih, svim vidovima ugrožavanja suvereniteta, slobode i nezavisnosti naroda i zemalja«.

Cijeneći ukupan razvoj međunarodnih odnosa, a da bismo osigurali uslove za mirnu izgradnju našeg društva, mi ćemo i ubuduće saradivati sa svim snagama koje se bore za mir, ali ćemo u isto vrijeme jačati snage odbrane i samozaštite.

Sav naš poslijeratni razvitak pokazao je da ukoliko smo jači i za odbranu organizovani, utoliko smo sigurniji da ćemo preduprediti svaki oblik ugrožavanja naše nezavisnosti i slobode.

Uporedo s jačanjem vojnog faktora i primjenom politike s pozicijom sile, danas se u svijetu podstiču i razni drugi oblici preko kojih se ugrožava bezbjednost pojedinih zemalja. Snage koje teže osvajaju računaju i na povećano aktiviranje unutrašnjeg neprijatelja u zemljama koje su objekat ugrožavanja. U takvoj orijentaciji ohrabruju ih rezultati koji su ostvareni u nekim dijelovima svijeta.

Realno je očekivati da će se u mjeri u kojoj se bude usložavala vojno-politička situacija primjenjivati različiti oblici specijalnog rata uopšte, pa i prema našoj zemlji. Jugoslavija je i do sada bila izložena takvoj aktivnosti, a treba računati na to da će se ta nastojanja ubuduće pojačavati.

Zahvaljujući efikasnosti društvene samozaštite, uspješnom djelovanju organa bezbjednosti i prije svega stalnoj idejno-političkoj akciji Saveza komunista, neprijatelj u svojoj aktivnosti prema našoj zemlji nije imao uspjeha. Savez komunista i druge organizovane socijalističke snage, međutim, i dalje treba da poklanjaju punu pažnju sprečavanju i suprotstavljanju svakoj aktivnosti koja je usmjerenja ka destabilizaciji i slabljenju društveno-ekonomskog, političkog i odbrambeno-zaštitnog sistema naše zemlje. Osim aktivne idejne i političke borbe, i sve druge mjere i akcije protiv neprijateljskog djelovanja moraju biti odlučno, energično i na vrijeme poduzete.

Pogoršani međunarodni odnosi i nepovoljna vojno-politička zbijanja u svijetu, čija sam neka od obilježja ukratko iznio, postavljaju pred Savez komunista i naše društvo u cjelini krupne obaveze i zadatke u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti.

Poslije Jedanaestog kongresa SKJ razvijena je vrlo dinamična i široka aktivnost svih društvenih činilaca na ostvarivanju njegovih stavova i odluka. Danas, kada analiziramo rezultate, možemo reći da se osnovna opredjeljenja Kongresa u pogledu daljeg razvoja odbrane i zaštite uspješno sprovode u život. Izgrađivan na najširim samoupravnim osnovama, na inicijativi i stvaralaštvu miliona radnih ljudi i građana i svih organizovanih socijalističkih snaga, naš odbrambeno-zaštitni sistem snažno je ojačao i u stalnom je usponu.

Podruštvljena odbrana i zaštita je jedinstvena funkcija društva

Polazeći od nedjeljivosti odbrane i bezbjednosti zemlje, Jedanaesti kongres SKJ posebno je istakao potrebu još tješnje povezanosti i jedinstva u ostvarivanju ciljeva opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Suština te orijentacije bila je da se osigura takva organizovanost društva koja će omogućavati angažovanje svih ljudskih i materijalnih potencijala radi uspješnog suprotstavljanja svakom obliku ugrožavanja nezavisnosti, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretku SFRJ. Efikasnost tog koncepta o jedinstvu odbrane i zaštite potvrđuje se na mnogobrojnim vježbama i provjera- ma naše sposobljenosti i pripremljenosti.

Naša aktivnost je u posljednje dvije godine posebno bila usmjerena ka podsticanju podruštvljavanja odbrane i bezbjednosti, a prije svega ka jačanju uloge radnih ljudi i građana u sistemu odbrane i zaštite. Ideju o tome lijepo je izrazio drug Tito u referatu na Jedanaestom kongresu kada je rekao: »Radni ljudi i građani — samoupravljači — sami organizuju svoju odbranu i zaštitu u radnim i društveno-političkim zajednicama, a samo neophodne zajedničke poslove prenose na društvene, za to specijalno organizovane institucije, kao što su Jugoslovenska narodna armija i službe bezbjednosti. Na taj način u praksi obezbjeđujemo podruštvljavanje odbrambene funkcije, koja je u drugim društvenim sistemima otuđena od radnog čovjeka. To je praktično ostvarivanje marksističke koncepcije naoružanog naroda«.

U ostvarivanju te Titove zamisli postignuti su značajni rezultati. Zadaci na području odbrane i zaštite predmet su interesovanja, brige i neposredne aktivnosti svih činilaca društveno-političkog sistema. Radni ljudi i građani postaju istinski nosioci odbrambenih priprema i samozaštitne aktivnosti, a aktuelna pitanja iz ove oblasti

su sve više dio svakodnevnih političkih rasprava i samoupravnih odnosa. Takva uloga samoupravljača, prirodno je, uslovila je i jačanje uloge organizacija udruženog rada, mjesnih zajednica i opština u odbrani i zaštiti, u kojima se one u ukupnom samoupravnom preobražaju — na osnovama Ustava i Zakona o udruženom radu — javljaju kao njihove izvorne funkcije. Iako je to za sada ispod stvarnih mogućnosti, sve više se i na tom području potvrđuje uloga samoupravnih tijela, delegacija, delegatskih skupština i njihovih političko-izvršnih i upravnih organa.

Posebna vrijednost postignutih rezultata je u tome što je organizovanje odbrane i zaštite u velikoj mjeri preneseno na samoupravne organizacije i zajednice, na republike, pokrajine i opštine, i što obuhvata sva područja društvenog života. To je omogućilo da se naš odbrambeno-samozaštitni sistem zasniva na konkretnoj ocjeni stanja, potreba, materijalnih i drugih mogućnosti svakog dijela društveno-političkog i ekonomskog sistema zemlje, a zahvaljujući tome je on sposobljen za uspješno funkcionisanje u svim situacijama.

Rat koji bi u naše vrijeme mogao biti nametnut našoj zemlji bio bi sveobuhvatan i totalan i podrazumijevao bi maksimalno naprezanje svih ljudskih i materijalnih potencijala zemlje. Sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite koji izgrađujemo osigura organizovano učešće i pripremanje svih snaga društva u efikasnom suprotstavljanju agresoru i izvojevanju pobjede.

Za vođenje opštenarodnog odbrambenog rata imamo sve preduslove i prednosti. Prije svega, imamo idejno i politički jedinstven Savez komunista, i jedinstvo naših naroda i narodnosti kao izraz njihove svijesti da su sudsinski međusobno povezani, da jedni bez drugih ne mogu slobodno živjeti i opstojati, da samo u socijalističkoj samoupravnoj zajednici mogu imati osiguranu svoju pravu budućnost i slobodu.

Opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu razvili smo na jedinstvenim ciljevima i interesima svih naših naroda i narodnosti. U tom jedinstvu, u ravnopravnom položaju i zajedničkim interesima i ciljevima dolaze do izražaja sva izvorna, suverena prava naroda i narodnosti, sve nacionalne, republičke, pokrajinske, regionalne i druge osobenosti.

Jugoslovensku narodnu armiju i teritorijalnu odbranu izgrađujemo na osnovama jedinstvene doktrine i strategije, jedinstva rukovođenja i komandovanja, pripreme i mobilizacije.

Jugoslovenska narodna armija je u periodu od XI kongresa do danas izvršavala zadatke koje su joj poštavili Savez komunista, drug Tito i naše društvo. Razvijajući se u skladu s potrebama i materi-

jalnim mogućnostima zemlje, ona je osposobljena da izvrši sve zadatke koje bi joj mogli postaviti naši narodi i narodnosti i koje od njih zemlja očekuje da izvrši. Mi znamo da su sredstva koja društvo izdvaja za JNA znatno opterećenje za zajednicu. Ali mislim da u međunarodnim uslovima kakvi traju nema drugog rješenja, niti možemo dozvoliti zaostajanje u tehničkom pogledu i u njihovoj borbenoj izgradnji.

Vojno komandovanje i partijska organizacija u JNA angažovali su se u maksimalnoj štednji na svim stepenima, u čemu su postignuti značajni rezultati. Nastavljanje tim putem će i ubuduće biti jedan od naših prioritetnih zadataka.

JNA je savremeno naoružana i osposobljena za djelstvo na cijelom jugoslovenskom ratištu i uvijek je spremna da zajedno s jedinicama teritorijalne odbrane u društveno-političkim zajednicama, radnim organizacijama i jedinicama civilne zaštite obezbijedi zemlju od iznenadenja.

U modernizaciji JNA u narednom periodu posebna pažnja će se posvetiti osavremenjavanju vidova, rodova i službi, povećavanju vatreñih mogućnosti u borbi protiv vazdušnih i oklopnih ciljeva, protivdesantnoj borbi i manevarskim sposobnostima operativnih i taktičkih sastava u užim i širim prostorima ratišta. Na taj način naše oružane snage osposobljavamo za borbena djelstva protiv glavnih nosilaca agresorove udarne i vatrene moći. U skladu s tim razvijamo odgovarajuća borbena sredstva — za djelstvo na kopnu, moru i u vazduhu. Za odbranu našeg mora i priobalja imamo male ali brze, dobro naoružane i za borbu spremne plovne sastave koji mogu uspješno da vode borbena djelstva za odbranu našeg Jadrana.

U izgradnji štabova, komandi i jedinica JNA, povećavanju borbene gotovosti i učvršćenju moralno-političkog jedinstva vojničkog i starješinskog sastava veliku ulogu su odigrale organizacije SK u JNA. Sada u Armiji ima oko 100.000 članova SKJ. Među oficirima ih je 99, a među mlađim oficirima 94,5 odsto. Preko 25 procenata cijelokupnog sastava ratne armije čine komunisti, a oko 83 posto rezervnih oficira sa ratnim rasporedom u JNA članovi su Saveza komunista. Broj članova SKJ stalno raste, ali je u nekim sredinama potrebno da još veći broj partijskih i drugih političkih radnika dobije ratni raspored u oružanim snagama.

Na XI kongresu SKJ je još jednom podstaknut razvoj teritorijalne odbrane. Doktrinarni stavovi o njenoj izgradnji prihvaćeni su u svim sredinama. Teritorijalna odbrana, bez obzira na to u kom se obliku formiraju njene jedinice, sve više dobija obilježja samorganizovanja radnih ljudi i građana za izvršavanje zadataka u mo-

gućoj oružanoj borbi i u društvenoj samozaštiti. U razvoju te komponente naših oružanih snaga sve više dolazi do izražaja uloga republika i autonomnih pokrajina, opština, mjesnih zajednica i OUR-a.

U protekle dvije godine dosta je urađeno na usavršavanju organizacijsko-formacijske strukture, mobilacijske gotovosti i obuke pripadnika teritorijalne odbrane. Time je završena jedna značajna etapa u njenom razvoju. Teritorijalna odbrana je izrasla u milionsku oružanu snagu, i njene jedinice, čija veličina ničim nije ograničena, već danas pokrivaju cijelu teritoriju naše zemlje.

Zajedno sa Jugoslovenskom narodnom armijom, teritorijalna odbrana je činilac odvraćanja, nosilac oružane borbe i okosnica opštendarodnog otpora, posebno na privremeno zaposednutoj teritoriji.

Značajan doprinos razvoju i jačanju teritorijalne odbrane daju aktivi Saveza komunista, koji su obrazovani u svim njenim jedinicama i štabovima i redovno rade i djeluju na vježbama. U toj komponenti naših oružanih snaga sada imamo oko 22 odsto članova SK, a među oficirima preko 86 odsto.

Razvoj oružanih snaga išao je ukorak s razvojem vojne nauke, pa je u duhu koncepcije opštendarodne odbrane dalje razrađena ratna vještina, a razrađeni su i drugi oblici borbe i suprotstavljanja agresoru. Krupne rezultate dao je i naučnoistraživački rad u oblasti proizvodnje naoružanja i vojne opreme. U realizaciji velikog broja istraživačkih zadataka ostvarena je plodna saradnja s naučnim institucijama u društvu, mada se još nedovoljno iskorišćavaju mogućnosti.

Snage civilne zaštite su narašle na blizu 2,5 miliona ljudi. U njima ima preko 66.000 jedinica i oko 14.000 štabova. Znatno su poboljšani kvalitet i forme njihovog obučavanja za izvršavanje zadataka u miru i u ratu i za sadejstvo sa ostalim komponentama opštendarodne odbrane i društvene samozaštite. Poboljšane su i mjeri civilne zaštite, mada su još nedovoljne, posebno kada je riječ o izgradnji skloništa, što je u znatnoj nesrazmjeri s potrebama.

Uzoran stepen organizovanosti, opremljenosti i sposobljenosti civilne zaštite potvrđen je prilikom otklanjanja posljedica velikih zemljotresa koji su pogodali neke dijelove naše zemlje i u svim drugim situacijama kada se trebalo boriti protiv stihije — vode, požara i drugih elementarnih nepogoda. Štete koje nam one donose su, na žalost, i dalje velike, što na poseban način obavezuje sve činioce društvene samozaštite.

Služba osmatranja, obavještavanja i uzbunjivanja se, uprkos tome što ima izvjesnih rezultata, dosta sporo razvijala. Još nemamo

organizaciono i funkcionalno povezan i jedinstven sistem. Potrebno je ulagati više napora kako bi se taj sistem sposobio za efikasnije izvršavanje namjenskih zadataka u miru i ratu.

Dosljedno ostvarivanje koncepcije naoružanog naroda

Posebno želim da naglasim da smo poslije XI kongresa znatno unaprijedili sposobljavanje radnih ljudi i građana, a naročito omladine, za zadatke odbrane i zaštite. U školama i na fakultetima, u radnim i društvenim organizacijama, mnogobrojnim nastavnim centrima u JNA, teritorijalnoj odbrani i civilnoj zaštiti više od polovine stanovništva Jugoslavije stiče znanja i vještine neophodne za učešće u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti. Kadar za oružane snage i za potrebe odbrane i zaštite u cijelini sposobljavamo u našim vojnim školama. Za naše potrebe imamo vrlo razgranat vojni školski sistem, a prema mogućnostima školujemo i znatan broj kadra iz nekih nesvrstanih prijateljskih zemalja, čime doprinosimo jačanju njihove odbrambene sposobnosti.

Izmjenom Zakona o vojnoj obavezi stavili smo sve mlade ljudе u jednak položaj i obezbijedili da se u najpogodnijem dobu života, prije nego što se uvrste u proizvodni rad ili odu na fakultete, sposobne za odbranu zemlje, uključiv i učešće u oružanoj borbi. Takvim rješenjem znatno je unaprijeđen sistem vaspitanja i obrazovanja mlade generacije za zadatke opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Posljednjih godina Savez komunista poklanja mnogo pažnje sposobljavanju privrede i društvenih djelatnosti za funkcionisanje u mirnodopskim vanrednim situacijama i u ratu. Danas u zemlji praktično nema organizacije udruženog rada bez plana ratne proizvodnje i plana odbrane i zaštite, a potrebe i mogućnosti utvrđeni su na svim stepenima. Na desetine hiljada proizvođača usaglašavaju planove proizvodnje, prometa i usluga sa uslovima u ratu, pričemu se sve više afirmišu samoupravno sporazumijevanje i društveno dogovaranje.

Proizvodnja u brdsko-planinskim područjima, uprkos izvjesnom napretku ostvarenom posljednjih godina, još ne zadovoljava. Sporo se ostvaruje naša težnja da se brže razvijaju ta područja, pa se ne postižu očekivani rezultati, pogotovo u proizvodnji hrane i povećanju stočnog fonda.

Poseban je problem veliki odliv stanovništva iz tih krajeva, pogotovo onog koje je najsposobnije za proizvodnju i učešće u odbrani zemlje.

U pripremanju privrede u cjelini, a naročito velikih tehničkih sistema — energetskog, putnog, pomorskog i vazdušnog saobraćaja, veza, vodoprivrede i drugih, ostvareni su početni rezultati, ali će morati da se uloži još više napora kako bi se privreda svestrano osposobila za funkcionisanje u svim situacijama.

Imajući na umu značaj ekonomске i tehnološke samostalnosti zemlje za odbranu, potrebno je pooštavati kriterijume o uslovima pod kojima se uvozi tehnologija u jugoslovensku privedu. To je pitanje i inače aktuelizovano politikom i mjerama ekonomске stabilizacije, i u središtu je pažnje Saveza komunista.

Kad je riječ o rezultatima u privredi, treba spomenuti i značajne uspjehe koje postižemo u proizvodnji naoružanja i vojne opreme. Zahvaljujući naporima naših radnih ljudi i naučnog kadra i neprestanoj brizi Saveza komunista i društvene zajednice, i na tom području ostvarujemo princip oslanjanja na sopstvene snage, koji je bio i ostao suštinsko obilježje naše političke i vojne strategije. Sve je to omogućilo da se uspješno ostvaruje planirani obim tehničke modernizacije oružanih snaga. JNA i teritorijalna odbrana dobijaju sve veći broj najsavremenijih borbenih sredstava i sistema, posebno za vođenje protivoklopne i protivdesantne borbe i za protivvazdušnu odbranu.

Želim da kažem da sve uspješnjom vojnoekonomskom razmjenom sa zemljama u razvoju i drugim, ostvarujemo značajne finansijsko-devizne rezultate.

Svim tim dostignućima treba dodati i krupne uspjehe u pripremanju svake naše mjesne zajednice, opštine, gradskе i regionalne zajednice, pokrajine i republike za funkcionisanje u opšteno-narodnom odbrambenom ratu. Ti subjekti našeg političkog sistema sve uspješnije ostvaruju svoju Ustavom utvrđenu ulogu u opšteno-narodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti.

Rezultati o kojima sam govorio na nabjbolji način potvrđuju ocjenu da je Savez komunista poslije Jedanaestog kongresa SKJ ojačao svoju vodeću idejno-političku ulogu u opšteno-narodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti. Organizacije Saveza komunista, gotovo bez izuzetka, svjesne su svoje posebne političke odgovornosti za stanje odbrambenih priprema i ostvarivanje samozaštite u sredinama u kojima djeluju. Proširen je krug pitanja iz te oblasti kojima se one bave, a i povećala se njihova sposobnost za sagledavanje i procjenjivanje svih društveno-ekonomskih i političkih činilaca koji utiču na snagu naše odbrane i efikasnosti društvene samozaštite.

Kao inicijator aktivnosti svih činilaca našeg odbrambeno-zашtitnog organizovanja i nosilac masovne političke akcije, Savez ko-

munista sve uspješnije ostvaruje svoju ulogu dosljednim djelovanjem komunista u sistemu socijalističkog samoupravljanja. U borbi za izgradnju i djelovanje svenarodnog fronta odbrane i zaštite posebno se afirmiše uloga Socijalističkog saveza kao fronta organizovanih socijalističkih snaga i svih rodoljuba zemlje. Sve je uspješnija aktivnost i Saveza sindikata, Saveza socijalističke omladine, Saveza rezervnih vojnih starješina, Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata, društvenih organizacija i udruženja građana.

Krupan prilog jačanju jedinstva opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i ostvarivanju vodeće uloge i odgovornosti Saveza komunista u ovoj oblasti daju komiteti za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu. Kao političko-operativna tijela oni su formirani na svim stepenima — od osnovnih organizacija udruženog rada i mjesnih zajednica do republika i pokrajina. Njihovo konstituisanje proizašlo je iz naglašenog značaja operativnog praćenja i procjenjivanja političko-bezbjednosne situacije, i iz potrebe za potpunijim usmjeravanjem i koordiniranjem mjera i akcija u ostvarivanju jedinstvenih ciljeva odbrane i zaštite. Komiteti su opravdali postojanje i potvrdili svoj značaj u osiguravanju efikasnosti opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Kao trajna institucija našeg društveno-političkog sistema, oni bi imali veoma odgovornu ulogu i u eventualnim vanrednim situacijama i u ratu.

Dosadašnja vrlo plodna i dinamična aktivnost komiteta dovoljna je osnova za prevazilaženje nekih nejasnoća i nedosljednosti u njihovom djelovanju. Novi zakon o opštenarodnoj odbrani, koji u toku godine treba da bude usvojen, sa svoje strane će podstići rad i još potpunije ispoljavanje komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu.

Koncepcija opštenarodne odbrane i društvene samozaštite SFRJ je koncepcija mira

Po svojoj društveno-političkoj suštini ona je odbrambena i potvrđuje spoljnopolitičku orijentaciju i spremnost Jugoslavije da, na poznatim osnovama, razvija odnose sa svim susjedima i drugim, velikim i malim, državama, oslobođilačkim i drugim progresivnim pokretima. Naša zemlja razvija svoj odbrambeni sistem prije svega da bi mogla da odvratи agresiju, što se u današnje vrijeme, kada postoje jake oružane snage i kada pojedine od njih služe agresivnim ciljevima, može postići samo ukoliko je društvo u cjelini organizованo i spremno da se suprotstavi agresiji. Isto toliko koliko želi

dobre odnose sa svima, SFRJ je odlučna da se suprotstavi svakom pritisku i da u slučaju oružane agresije vodi opštenarodni rat do pobjede.

U opštoj orientaciji Saveza komunista u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti nemamo potrebe da bilo šta mijenjamo. Savez komunista će ubuduće morati još više i neposrednije da utiče na razvijanje svijesti i uvjerenja kod naših radnih ljudi i građana da su odbrana zemlje i zaštita tekovina revolucije stvar svih samoupravnih i drugih činilaca društva i da je svako, počev od mjesne zajednice i organizacije udruženog rada do federacije, odgovoran za izvršenje svog dijela obaveza.

U predlogu zaključaka ove sjednice polazi se od čvrste međusobne povezanosti opšte društvene stabilnosti i odbrambeno-zaštitne sposobnosti našeg društva. Borba za razvoj socijalističkih samoupravnih odnosa, bratstvo i jedinstvo, jugoslovenski socijalistički patriotizam i dosljedno ostvarivanje politike ekonomске stabilizacije u najneposrednijem su interesu odbrane i zaštite i bitan uslov nesmetanog i kontinuiranog rasta njihove snage i efikasnosti. Za naš još brži i potpuniji socijalistički razvitak važno je da dosljedno sprovodimo politiku i planove privrednog razvoja, uključujući i brži razvoj nedovoljno razvijenih republika, a posebno SAP Kosovo, zatim udruživanje rada i sredstava, jačanje jedinstva jugoslovenskog tržišta i potpuna afirmacija društvenog dogovaranja i samoupravnog sporazumijevanja.

Sve što jača jugoslovensku zajednicu jača i njen odbrambeno-samozaštitni sistem. Zato se Savez komunista mora boriti protiv svakog odstupanja u ostvarivanju dogovorene politike i kada su u pitanju mjere i akcije kojima se obezbeđuje porast proizvodnje, poboljšanje snabdjevenosti tržišta i planirani porast cijena. Za realizaciju utvrđene politike SK na tom području i uspješnije rješavanje ekonomsko-socijalnih problema i teškoća potrebna je još veća kolektivna i lična odgovornost. Na području odbrane i zaštite ovo je od izuzetnog značaja. Kad su u pitanju cijene i njihov brz porast, moram da naglasim da će nestabilnost na tom području, ukoliko se ne spriječi, dovesti u pitanje planiranu modernizaciju JNA.

Sa stanovišta odbrane zemlje isto tako je važno da SK u svim sredinama povede odlučniju borbu protiv neopravdanih socijalnih razlika, bogaćenja mimo rada, mita, korupcije, protekcije i drugih deformacija koje negativno utiču na političko raspoloženje radnih ljudi i građana. Većom aktivnošću svih samoupravnih činilaca društvene samozaštite, a i poreskom politikom, efikasnijim radom inspekcijskih službi, SDK i drugih državnih organa — takođe se u

tome mogu i moraju postići značajni rezultati. Komiteti za opštenu narodnu odbranu i društvenu samozaštitu mogu mnogo da podstaknu rješavanje tih problema.

Dosljedno oživotvorenje stavova Predsjedništva CK SKJ usvojenih na sjednici od 17. februara ove godine, ima dalekosežan značaj za ostvarivanje mjera ekonomskе stabilizacije, a to znači i za dalje jačanje odbrambenog potencijala našeg društva.

U daljem organizovanju i sposobljavanju za odbranu Savez komunista mora polaziti od obilježja aktuelne vojno-političke situacije i tendencija njenog razvoja. Sadašnje prilike u svijetu, o kojima je već bilo riječi, podstiču jačanje vojnih efektiva i njihovo angažovanje za vršenje pritisaka, vođenje lokalnih ratova i za agresiju.

S obzirom na najavu sve većih finansijskih izdataka za oružane snage, realno je očekivati ukupno jačanje oružanog potencijala, pogotovo dalji rast udarne i vatrene moći armija velikih sila. Na razvoj vojno-političke situacije, može da utiče, osim jačanja vojnih snaga, i stalno narastanje vojnonaučnog i tehničko-tehnološkog kompleksa, koji omogućava usavršavanje postojećih i stvaranje novih, zastrašujućih, u prvom redu ofanzivnih borbenih sredstava, čijom bi se pojmom mogao izmijeniti vojni odnos snaga u svijetu.

Savez komunista, na kom je istorijska odgovornost za razvoj i zaštitu tekovina naše revolucije, moraće da i ubuduće pažljivo prati zbivanja u međunarodnim odnosima i da pravovremeno preduzima neophodne mјere za jačanje odbrane i bezbjednosti zemlje. U tom pogledu stavovi Jedanaestog kongresa SKJ o podruštvljavanju poslova opštendarodne odbrane i društvene samozaštite — i danas su veoma aktuelni. Savez komunista i ubuduće treba da uočava i rješava sva konkretna pitanja u odbrambenoj politici društva kojima je uslovljeno brže podruštvljavanje u ovoj oblasti. Na sadašnjoj etapi razvoja jedinstvenog sistema odbrane i zaštite najznačajnije je osigurati da se svi radni ljudi i građani angažuju na odbrambeno-samozaštitnim zadacima, jer Titova koncepcija odbrambene organizacije cijelog naroda crpe svoju moć i efikasnost iz inicijative i stvaralaštva najširih slojeva stanovništva i iz aktivnog djelovanja svih samoupravnih, društveno-političkih i državnih institucija.

U daljem organizovanju i sposobljavanju društva za odbranu, SK treba da pokloni punu pažnju svrstavanju svih radnih ljudi u postojeće oblike odbrambeno-zaštitnog organizovanja, a ako je to potrebno, moraćemo, osobito u društvenoj bazi, da stvaramo i nove jedinice teritorijalne odbrane, civilne zaštite i druge. Takođe je neophodno da se i sve institucije društveno-političkog i ekonomskog

sistema zemlje preko mirnodopskih poslova osposobljavaju za uspješno obavljanje svojih ustavnih obaveza u slučaju da naše društvo bude ugroženo.

Dalje organizaciono i borbeno osposobljavanje i jačanje oružanih snaga — naš neposredni zadatak

Zbog jačanja oružanog potencijala u svijetu potrebno je da stalno usavršavamo naše oružane snage. Njihovom planskom izgradnjom i opremanjem, oslonjenim na ukupan razvoj našeg društva, mi ćemo i ubuduće obezbjediti to da one budu tako borbeno osposobljene da obeshrabre svaki pokušaj pritiska ili drugu vrstu ugrožavanja nezavisnosti, teritorijalne cjelokupnosti i samoupravnog sistema Jugoslavije.

Razvoj naših oružanih snaga odgovara potrebama vođenja odbrane u našim uslovima, odnosno koncepciji opštenarodne odbrane. One su osposobljene da se suprotstave savremeno opremljenim i naoružanim armijama agresora. Dalja izgradnja takve vojne organizacije pretpostavlja njeno stalno usavršavanje, naoružavanje najsvremenijom ratnom tehnikom, efikasan mobilizacijski sistem, a prije svega visokokvalitetnu obuku armijskog sastava, pogotovo starješina i komandi. Razumljivo je da moderne oružane snage moraju imati oslonac u snažnoj i zdravoj privredi, kako bi bile materijalno obezbijedene i sposobne za vođenje dugotrajnog opštenarodnog odbrambenog rata.

U tekućem srednjoročnom razdoblju posebna pažnja će se posvetiti skladnom razvoju vidova, rodova i službi naših oružanih snaga, i povećanju njihove borbene sposobnosti za odbranu kopnenog, vazdušnog i pomorskog prostora, odnosno svakog dijela naše teritorije. Organizaciju i formaciju JNA i TO još više ćemo prilagoditi našim uslovima i učiniti efikasnijim i racionalnijim. Formacija jedinica naših oružanih snaga će se, prema potrebi i u zavisnosti od rata, mijenjati — u jedinice će se primati onoliko boraca koliko zahtijevaju ratne okolnosti. Kad se front približava teritoriji društveno-političke zajednice, velika većina radnih ljudi sliće se u postojeće jedinice TO ili JNA. Ostali će se uvrstiti u civilnu zaštitu i druge organizacije koje pomažu u vođenju oružane borbe.

Kad prođe front i prilike se na teritoriji normalizuju, najveći dio radnih ljudi nastaviće proizvodnu i druge aktivnosti. Tako će biti i u dubini naše teritorije — u borbi protiv vazdušnih desanta, ubačenih grupa i sl. Vojno komandovanje i komiteti za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu moraju se osposobiti za

tako gibak način reagovanja. Samo tako možemo da postignemo to da cijelokupna vojna organizacija, kao i širina i sveobuhvatnost našeg odbrambenog pokreta, bude u službi kako oružane borbe tako i zaštite teritorije i obezbjeđenja proizvodnje.

Konkretna rješenja će zavisiti od uslova u kojima se vodi oružana borba i od mogućnosti društveno-političkih zajednica u pogledu popune ljudstvom, naoružanjem i drugim materijalnim sredstvima. U svakom slučaju, nikome neće biti uskraćeno pravo da se bori, a svaki starješina, bilo da je u JNA ili u TO, mora da omogući svakom pojedincu — građaninu i patrioti naše zemlje da to svoje pravo ostvari.

Iz takvog načina saradnje oružanih snaga — JNA i TO — vidi se koliko su one povezane sa društvenim bićem zemlje, u čemu se i ogleda njihov narodni karakter. Takvu saradnju i povezanost s narodom, kao dragocjeno iskustvo, nosimo još iz narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije.

Gipkost takve organizacije oružanih snaga i pripreme društva za odbranu donijeće nam izvanredan spoj oružane borbe, drugih oblika otpora, proizvodnje za potrebe u ratu i za funkcionisanje cijelokupnog sistema. Takva koncepcija pripreme društva za odbranu i organizacije jedinstvenih snaga ONO i DS praktično znači oživotvorene ideje o totalnoj organizovanosti i odbrani koja ima karakter opštenarodnog pokreta.

Savez komunista i društvo u cjelini treba i dalje da se angažuju u razvijanju teritorijalne odbrane, posebno u osnovnim organizacijama udruženog rada, mjesnim zajednicama i opštinama. Njeno organizovanje treba još više da proizlazi iz konkretnih ocjena društvene osnovice, i to ne samo sa stanovišta oružane borbe već i potreba njene bezbjednosti. Razvojem TO valja stvarati uslove za što šire i raznovrsnije učešće radnih ljudi i građana, osobito žena i omladine u njoj. Još više pažnje moramo posvetiti obuci i materijalnom opremanju komandi, štabova i jedinica te značajne komponente naših oružanih snaga.

U svemu tome ni za trenutak se ne smije smetnuti s uma poruka i zahtjev druga Tita da jačanje moralno-političke snage, produbljivanje revolucionarno-klasnog i narodnog karaktera JNA i TO moraju ostati naše trajno opredjeljenje i jedan od osnovnih pravaca aktivnosti. Organizacija SKJ u oružanim snagama ima, u tom pogledu, posebnu ulogu i odgovornost.

Svestrani razvoj sistema opštenarodne odbrane i društvene sa-mozaštite pretpostavlja još veću brigu Saveza komunista i drugih organizovanih socijalističkih snaga za dalju izgradnju civilne za-

štite i službe osmatranja, javljanja obavještavanja i uzbunjivanja. Potrebno je uložiti nove napore, osobito u opštinama i gradovima, da bi se i jedna i druga komponenta saobrazile savremenim potrebama.

U razvoju civilne zaštite treba insistirati na većoj masovnosti i boljem osposobljavanju stanovništva u toj oblasti. Posebno se mora voditi računa o tome da se izgradi dobar sistem zaštite u velikim gradovima i industrijskim zonama, jer će se glavni problemi civilne zaštite rješavati upravo u njima. Masovnu osnovicu te značajne komponente ONO i DS treba da čine organizacije koje se, po prirodi svoje djelatnosti, bave ili se mogu baviti zaštitom i spasavanjem. Jedinice civilne zaštite treba osposobljavati i kao borbenе sastave za vođenje oružane borbe, zaštitu teritorije i raznih dobara na njoj — kulturnih i drugih.

Savremene armije, a posebno one koje se spremaju za odbranu nezavisnosti svoje zemlje sopstvenim snagama i sredstvima, u prvom redu se oslanjaju na vlastiti naučni potencijal. U opremanju naših oružanih snaga mi se dosljedno držimo načela da se oslanjamo na sopstvene snage, na materijalni potencijal zemlje i naš naučni kadar. Zbog toga i naučni rad u oblasti opštenarodne odbrane i društvene samozaštite treba ubuduće da se još izrazitije objedini s naučnoistraživačkim radom u zemlji. Zajedničkim snagama moramo brže dolaziti do domaćih rješenja u proizvodnji svega onog što nam je za odbranu zemlje potrebno. Nauka treba da postane čvršći oslonac i realna snaga jugoslovenskog društva u njegovoj odbrani i zaštiti.

Pripremanje privrede i društvenih djelatnosti za rad i funkcionisanje u ratnim uslovima veoma je složeni dio odbrambenih aktivnosti. Ta složenost se ogleda u tome što se cijelokupna privreda javlja kao opslužujuća snaga odbrane zemlje i njen odlučujući oslonac, ali i zbog toga što bi u savremenim ratnim uslovima pri-vredni kapaciteti i njena infrastruktura bili izloženi snažnim ratnim djelstvima i razaranjima. Polazeći od planova odbrane i sistema rješenja, radne organizacije u privredi treba i dalje da se pripremaju za proizvodnju i u najtežim uslovima, a u isto vrijeme i da se osposobljavaju za učestvovanje u oružanoj borbi. Zbog svega toga se organizacijama Saveza komunista u organizacijama udruženog rada postavljaju veoma odgovorni zadaci.

Sa stanovišta obezbjeđenja neophodnih materijalnih sredstava za vođenje borbe i otpora na cijeloj teritoriji naše zemlje veoma je značajno da se što više radnih organizacija preorijentiše kad zatra-ba, na proizvodnju oružja, municije i drugih borbenih potreba. Po-

gotovo za to moraju biti sposobljene organizacije udruženog rada namjenske proizvodnje, čijoj tehničko-tehnološkoj modernizaciji, kadrovskoj popunjenoosti i sposobljenosti moramo pokloniti više pažnje. Proizvodnja u složenim ratnim uslovima podrazumijeva obezbjeđenje dovoljno sirovina, repromaterijala, izvora energije, sredstava za rad i dr. — iz sopstvenih izvora ili blagovremeno stvorenih materijalnih rezervi.

Prema tome, da bi se mogao uspješno voditi opštenarodni odbrambeni rat treba sve dijelove društva jačati i dalje pripremati.

U isto vrijeme treba posebno insistirati na što boljem obučavanju i boljoj obučenosti pripadnika oružanih snaga, radnih ljudi i građana, a pogotovo omladine. Razgranat sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, a posebno teški uslovi vođenja savremnog rata, nameću potrebu za još organizovanijom obukom i povećanim naporima cijelog društva, a prije svega njegovih osnovnih cilja — mjesnih zajednica, radnih organizacija, škola, sportskih i društvenih organizacija, kako bi se osiguravala vrhunska obučenost za učešće u odbrani i zaštiti stanovništva od upotrebe sve razornijih sredstava za masovno uništavanje. Takvim angažovanjem i obukom »kroz rad i uz rad« ostvarićemo ne samo masovnost već i neophodnu ekonomičnost i racionalnost.

Da bi se osvojile pozicije, ali po mogućству bez oružanog sukoba, prije svega bez svjetskog, danas se u svijetu sve više primjenjuje strategija specijalnog rata. Nju čini kompleks dobro primijenjenih aktivnosti na ideološkom, političkom, psihološko-propagandnom, ekonomskom, vojnem i naročito obavještajno-subverzivnom planu protiv zemlje prema kojoj su one usmjerene. Odbrana i zaštita od tih aktivnosti stalno je zadatak Saveza komunista i drugih društvenih subjekata i sastavni je dio borbe za očuvanje nezavisnosti, društveno-političkog sistema i svih vrijednosti našeg društva.

Naša zemlja se do sada uspješno suprotstavljala svima koji su nasrtali na njenu nezavisnost i jedinstvo zahvaljujući tome što se Savez komunista Jugoslavije, naša radnička klasa i svi radni ljudi i građani jedinstveno i odlučno bore protiv svih onih koji ugrožavaju tekovine naše revolucije.

Želim da naglasim potrebu da ubuduće posvetimo više pažnje ostvarivanju društvene samozaštite, u svim njenim sadržajima, naročito jačajući preventivno djelovanje.

Samozaštitne mjere i akcije svih subjekata treba više usmjeriti protiv svih onih pojava koje ometaju sprovođenje ekonomske stabilizacije, i ka zaštiti socijalističkog samoupravljanja, samouprav-

nih i drugih prava radnih ljudi i građana. Odlučnije se mora raditi i na suzbijanju privrednog kriminala i svih drugih oblika ugrožavanja društvene imovine. U oblasti bezbjednosti saobraćaja takođe je neophodna šira i efikasnija društvena akcija, jer učestale nesreće u putnom i željezničkom prometu donose nenadoknadive gubitke i mogu da imaju vrlo velike političke i druge posljedice. Uz kontinuirani razvoj organa unutrašnjih poslova i drugih stručnih organa društvene samozaštite, potrebno je da svi naši građani i samoupravne institucije uzimaju na sebe još veću odgovornost u toj oblasti.

Komiteti za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu takođe treba više da se angažuju na zadacima društvene samozaštite, da koordiniraju napore svih subjekata društva na učvršćivanju stabilnosti i kohezije naše socijalističke zajednice i da daju svoj doprinos u angažovanju svih subjektivnih snaga u sproveđenju zadataka postavljenih na XI kongresu. Komiteti za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu će i dalje nastojati da se afirmišu kao značajan činilac socijalističke samoupravne demokratije i ostvarivanja vodeće uloge SKJ u pripremanju zemlje za odbranu i za zaštitu društveno-političkog sistema i svih vrijednosti našeg društva.

Veliku odgovornost za sproveđenje tih i drugih zadataka o kojima se govori u materijalu imaju komunisti, organizacije i organi Saveza komunista Jugoslavije. Potrebno je, otuda, uložiti još više napora kako bi Savez komunista postao još organizovaniji i akciono sposobniji, jer je to osnovna prepostavka jačanja njegove vodeće idejno-političke uloge i još uspješnijeg djelovanja u svim oblastima, pa i u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti.

Mislim da u ovom trenutku poseban značaj ima dalja afirmacija uloge i osposobljavanja članstva i osnovnih organizacija SK za zadatke na području odbrane i bezbjednosti, i razvijanje takvih odnosa u našoj partiji koji će isključivati svaki nesklad između riječi i djela i svaki oblik komformističkog i oportunističkog ponašanja. Inače, radi jačanja svoje povezanosti sa širokim masama i svim organizovanim socijalističkim snagama, još potpunije se moramo koristiti mogućnostima koje pruža djelovanje u društveno-političkim organizacijama, a posebno u Socijalističkom savezu.

Savez komunista dijeli nešto više od godinu dana od XII kongresa. To nije dugo razdoblje, ali ipak pruža mogućnost da se mnogo učini u svim sferama života i rada. Uvjereni smo da će aktivnost u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti, koja će se sprovoditi u organizacijama udruženog rada, mjesnim zajednicama, opštinama, pokrajinama, republikama i organima i organizacijama u federaciji, i u tom razdoblju biti dinamična i plodna. Dosadašnji rezultati u ostvarivanju stavova XI kongresa SKJ ispunjavaju vjerom i optimizmom i podstiču na dalji stvaralački rad svakog komunistu i radnog čovjeka naše zemlje.

Mir na granicama najvažniji je uslov našeg razvoja i napretka. Zbog toga moramo i dalje činiti sve što je potrebno kako bismo sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite razvijali u svim njegovim dijelovima, jer samo tako možemo biti sigurni da će bezbjednost našeg društva biti zagarantovana. Svjesni smo, pri tome, činjenice da je snaga naše odbrane i zaštite u samoupravljanju, u bratstvu, jedinstvu i ravnopravnosti naših naroda i narodnosti, u nesvrstanoj spoljnoj politici, u našoj organizovanosti i spremnosti da očuvamo slobodu i nezavisnost i pravo na sopstveni put u razvoju i izgradnji zemlje. Zato u jačanju tih tekovina naše revolucije i vidimo osnovni pravac daljeg snaženja opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija ostaje i dalje odlučno na tom putu — na Titovom putu, neprekidno pružajući nove dokaze da u tome nema niti će biti bilo kakvog kolebanja i skretanja.

B R O J 2
GODINA XXXIII

YU ISSN 0042 — 8426
MART—APRIL
IZLAZI DVOMESECNO

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

IZDAJE VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

General armije
NIKOLA LJUBIĆ

Odlučno koračamo Titovim putem

Prošla je godina otkako smo se suočili s činjenicom da živimo i stvaramo bez Tita, čovjeka čija su revolucionarna misao i djelo ostali sastavni dio našeg života i izvor trajnih nadahnuća za pregalaštvo, hrabrost, sampouzdanje i životni optimizam. Tita nema, ali on živi u svakoj pori našeg društva, u svakoj instituciji našeg društveno-političkog sistema, u svakoj jedinici naših oružanih snaga, u srcima Jugoslovena. Živi Titova Jugoslavija, stvorena u vatri rata i revolucije po mjeri i htijenju svih naših naroda i narodnosti, kojoj je obilježe u svakoj etapi njenog razvoja davao drug Tito.

Protekla godina je bila bremenita velikim opasnostima za svjetski mir i veoma složena u domenu ekonomskih i političkih odnosa. No, uprkos tome što nam nije bilo lako bez druga Tita, naše socijalističko samoupravno društvo nastavlja da ide dosljedno njegovim revolucionarnim putem na svim područjima života i rada, i u rješavanju i najkrupnijih zadataka naše zajednice.

Bilo je, istina, i onih koji su očekivali i nadali se da će poslije Tita oslabiti naša zajednica i uloga Jugoslavije u međunarodnom životu. Međutim, naš život i stvaralaštvo od prošlogodišnjeg maja do danas pokazali su cijelom svijetu da tog takozvanog perioda posle Tita u stvari nema. Jer, ostala je Titova Jugoslavija, ostala je snažna socijalistička zemlja u kojoj vlada ista idejno-politička klima, ista filozofska misao, isti sadržaj socijalističkog samoupravljanja. Najbolje manifestacije takvog idejno-političkog kontinuiteta bile su donošenje i usaglašavanje raznih mjera za rješavanje složenih ekonomskih problema, zauzimanje stavova za plansko usmjeravanje tarednog srednjoročnog razvoja, do 1985. godine, rasprave o primjeni Titove inicijative o kolektivnom radu i odgovornosti, razvoju

našeg odbrambeno-zaštitnog sistema i spremnosti svih društvenih činilaca da socijalističko samoupravljanje i ustavni poredak zemlje dalje dograđuju radi zaštite od raznovrsnih oblika ugrožavanja. Jednom riječju, jugoslovensko rukovodstvo je odlučno, bez kolebanja, nastavilo Titovim putem u svim oblastima društvenog života — od samoupravljanja i nesvrstanosti do socijalističke izgradnje i daljeg razvoja jugoslovenske revolucije.

Naš sistem socijalističkog samoupravljanja dobio je, baš u to vrijeme, i u dinamici razvoja i u kvalitetu. Naša aktivnost u borbi za mir i demokratizaciju političkih i ekonomskih odnosa u svijetu se — djelovanjem u velikom pokretu nesvrstavanja, u međunarodnom komunističkom i radničkom pokretu i Organizaciji ujedinjenih nacija — znatno povećala. Sve naše akcije u međunarodnoj zajednici zasnivaju se na istim onim idejno-političkim osnovama za koje smo se, predvodenim Titom, opredijelili u toku revolucije i borbe za potpunu samostalnost našeg revolucionarnog pokreta i socijalističkog društvenog preobražaja, a protiv svih oblika pritisaka i uplitanja sa strane. Sve te aktivnosti na međunarodnom planu vidljiva su manifestacija naše samostalne, nesvrstane i vanblokovske pozicije i uloge u borbi za mir i rješavanje i najznačajnijih međunarodnih problema.

To su činjenice koje ne mogu da potisnu ni naše realne teškoće u privređivanju i razvoju samoupravnih odnosa, a koje nastojimo da što prije rješimo mobilizacijom svih socijalističkih subjektivnih snaga društva, sa Savezom komunista na čelu. I riješićemo ih, jer znamo pravo porijeklo naših ekonomskih problema. Oni potiču prije svega iz naše prevelike želje da se što prije iščupamo iz zaostalosti i poravnamo sa industrijski razvijenim zemljama svijeta, kojima su istorijske prilike bile naklonjenije u razvoju nego što su to bile nama.

Drug Tito je posljednjih godina u više navrata ukazivao na složena ekonomска kretanja u svijetu i na pritisak koji vlada u tim odnosima, osobito na ekonomije manje razvijenih i nerazvijenih zemalja. Takvi odnosi izazivaju po pravilu ekonomsku zavisnost od određenih ekonomskih centara moći, novu podjelu tržišta između razvijenih zemalja, plasiranje inostranog kapitala, uvoz tehnologije i slično. Razumije se da naša zemlja nije van svih tih uticaja. Ali, neosporno je da ima protivuriječnosti i subjektivnih slabosti koje su rezultat našeg ekonomskog razvitka i odnosa koji u toj sferi vladaju. Teškoća je bilo i biće ih, a na nama je da ih prevladamo. Zbog svega toga je neophodno dalje jačati vlastite ekonomске potencijale, povećati proizvodnju, bolje je koristiti kapacitetima, po-

većati produktivnost i ekonomičnost rada i preuzimati sve drugo što doprinosi da se sadašnje teškoće prebrode.

Od svog nastanka naša zemlja je, u bližoj i daljoj prošlosti, uvek bila izložena nastojanjima neprijatelja raznih boja da nas na ovoj balkanskoj vjetrometini, gdje su ratovi ostavljali pustoš, međusobno zavade i pokore. Tako je bilo i s novom Jugoslavijom. Drug Tito je često upozoravao da nas razni neprijatelji neće ostaviti na miru. Eto, oni su to pokušali i sada, samo godinu dana poslije Titove smrti, zaplitanjem situacije na Kosovu. To je razumljivo ako se ima na umu činjenica da mračnim snagama u svijetu smeta jaka i snažna Jugoslavija. Zato će one stalno težiti da nas spriječe u izgradnji ljestve i srećnije budućnosti i pokušavaće da nas na tome putu zaustave. To moramo uvek imati na umu, pogotovu danas, u vrijeme mnogostrukih opasnosti po mir u svijetu, u kom se postojeće protivrječnosti produbljuju a nova krizna žarišta raspaljuju, u kome se troše ogromne sume novca za proizvodnju sve razornijeg oružja, a vojna sila sve više služi kao instrument za ostvarivanje osvajačkih ciljeva, bilo otvorenim prijetnjama, bilo neposrednim angažovanjem oružanih snaga u oružanim agresijama i intervencijama ili u pokušajima destabilizacije pojedinih zemalja sredstvima i metodama tzv. specijalnog rata.

Zbog svega toga odbrana slobode i nezavisnosti postaje najvažnije pitanje života malih i srednjih zemalja, pogotovu onih koje se nalaze u zonama strategijskih vojnih i ekonomskih interesa super-sila i vojno-političkih blokova.

Za dosljedno vođenje politike mira i suprotstavljanje politici agresije, rata i pritisaka bilo koje vrste, od neprocjenjive je vrijednosti sve što nam je drug Tito ostavio u naslijede kao inspirativno i djelotvorno djelo koje znači, u stvari, u teoriji razrađen i u praksi ostvaren i provjeren modalitet marksističke teorije o naoružanom narodu. Njegova je suština u samoupravnom organizovanju odbrambenih snaga društva i angažovanju milionskih narodnih masa u oružanoj borbi i otporu, ako bi agresor pokušavao da posegne za našom slobodom i mirom. To Titovo učenje služi nam kao trajno nadahnuće i putokaz za očuvanje slobode, nezavisnosti i integriteta naše socijalističke zajednice, za stalni uspon naše revolucije. U tom smislu su posebno značajni temeljni strategijski principi od kojih Tito nikada nije odstupao u svojoj revolucionarnoj praksi, a kojih se i mi moramo držati ako hoćemo da zemlji osiguramo pouzdan i trajan mir.

Prvi Titov strategijski princip, stvoren i provjeren u narodno-osllobodilačkom ratu i revoluciji, koji cijenimo izuzetno vrijednim

u ovom današnjem vremenu, jeste princip oslanjanja na sopstvene snage. On izražava našu vjeru da smo kadri da se uspješno suprotstavimo svakom neprijatelju koji bi pokušao da ugrozi našu slobodu i mir; vjeru da možemo u takvoj borbi istrajati duže od agresora i samim tim ga pobijediti, kao što smo to, predvođeni Titom i Komunističkom partijom Jugoslavije, i u prošlom ratu činili.

U tumačenju tog stava Tito je uvijek bio određen i jasan. Tako je u razgovoru s novinarima u Jajcu novembra 1968. godine rekao da u slučaju ugrožavanja naše zemlje »mi ne bismo nikoga zvali u pomoć, jer imamo dovoljno sopstvenih snaga, koje počivaju na veoma velikom jedinstvu naših naroda odlučnih da brane suverenitet«. Taj iskaz odražava kontinuitet i dosljednost Titovog stava u vezi sa spoljnopoličkom orientacijom i pozicijom Jugoslavije u međunarodnoj zajednici, koji je on, na sebi svojstven način, oštro i jasno izrazio već u ratu i odmah nakon njega, dajući do znanja svima u svijetu da interesne sfere prestaju na našim granicama.

Takav, odlučan stav Titova je temeljio na spoznaji mogućnosti realizacije ciljeva naše spoljne politike u pogledu očuvanja nezavisnosti, integriteta i ustavnog poretku naše zemlje. Saznanje o tome najreljefnije je izraženo u Ustavu, kojim se ne priznaju kapitulacija i okupacija. To je prvi slučaj u istoriji ustavnosti da jedna zemlja u svom osnovnom zakonu negira kapitulaciju i okupaciju zemlje. Već iz same činjenice da se te kategorije negiraju ustavnim aktom vidi se koliko je čvrsto Titovo i naše uvjerenje da nema vojne sile u svijetu koja bi mogla da narode i narodnosti Jugoslavije baci na koljena i prinudi ih da priznaju poraz.

Cijelom svijetu je dobro poznata istorijska činjenica da je narodnooslobodilački pokret Jugoslavije u drugom svjetskom ratu imao protiv sebe vojnu silu fašističkih okupatora i domaćih izdajnika koja je bila brojnija i jača od fašističkih grupacija na afričkom i kasnije na italijanskom frontu. Bila je to milionska armija naoružana, u ondašnje vrijeme, najsavremenijim oružjem i opremom. Poznat je ishod tog rata na jugoslovenskom ratištu: Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije, kao najviši izraz samoorganizovanosti jugoslovenskih naroda i narodnosti u opštenarodnom oslobođilačkom i revolucionarnom ratu, tukla je svoje protivničke u mnogim bitkama i bojevima na cijelom nacionalnom ratištu, da bi na kraju okružila i blokirala veliku Lerovu grupu armija na sjeverozapadnim granicama naše zemlje i prisilila ih na predaju. Takav epilog rata na balkanskom ratištu нико nije mogao ni da zamisli 1941. godine, osim Tita, jer je tako nešto bilo s gledišta klasičnih vojnih doktrina nepojmljivo i nepredvidljivo. Mada je taj fenomen mnogima u svijetu

ostao zagonetan sve do danas, jugoslovenski narodnooslobodilački rat više nije nikakav poseban slučaj. Poslijе jugoslovenskog primjera, kojim je započela epoha opštenarodnih oslobodilačkih ratova, slijedili su primjeri Alžira, Vijetnama, Kube, Mozambika, Angole, Zimbabvea i drugi opštenarodni ratovi koji su vođeni i koji se vode u epohi svjetske antikolonijalne revolucije. Prema tome, opštenarodni rat je veoma izražena pojava u savremenom svijetu koja je zakonomjerna i ima svoje zakonitosti koje je čine osobenom društvenom kategorijom, čije je bitno svojstvo totalnosti ratnog procesa i u smislu učešća svekolikih narodnih snaga u ratu i u smislu primjene sredstava i metoda vođenja rata.

Iz rečenog logično slijedi da je naše uvjerenje u mogućnost uspješne totalne odbrane, sa osloncem na vlastite snage, zasnovano na istorijskom iskustvu i naučnim spoznajama do kojih smo s Titom na čelu došli izučavajući to iskustvo i savremena zbivanja u međunarodnim odnosima. Drugim riječima, prvo ishodište naše savremene koncepcije opštenarodne odbrane je u iskustvu iz našeg NOR-a i u iskustvima opštenarodnih oslobodilačkih ratova vođenih nakon drugog svjetskog rata. Ali ta iskustva nisu primjenjiva u svim istorijskim uslovima i u svim društveno-političkim ambijentima. Potrebno je dakle, ostvariti određene društvene pretpostavke da bi se to iskustvo moglo djelotvorno primijeniti. A to znači da je drugo (po značaju svakako prvo) ishodište opštenarodne odbrane i društvene samozaštite društveno biće socijalističke samoupravne i nesvrstane Jugoslavije, u kojem se i skrivaju mogućnosti efikasne, totalne opštenarodne odbrane. Samim tim se određuje smjer analize koji treba slijediti da bi se utvrdile te mogućnosti i dokazala naučna zasnovanost teorije opštenarodne odbrane.

Titova teza o nesavladivosti jugoslovenske opštenarodne odbrane implicira stav o nadmoćnosti jugoslovenskih odbrambenih snaga nad snagama svakog potencijalnog agresora. U protivnom bi bila nenaučna i stvarno utopijska. Jer, cjelokupno ratno iskustvo i teorijsko saznanje govori o presudnom uticaju odnosa snaga na ishod rata i svake operacije u ratu. Otuda korektan metodološki postupak nalaže da se ona prva teza od najopštijeg značaja — o nesavladivosti jugoslovenske opštenarodne odbrane — na kojoj se uostalom i temelji stav kojim se negira kapitulacija i okupacija, i to ne samo oružanih snaga i zemlje u cjelini već i njihovih pojedinih dijelova, dokazuje, na posredan način, dokazivanjem ove druge, tj. teze o nadmoćnosti jugoslovenskih odbrambenih snaga nad snagama svakog potencijalnog agresora.

U teoriji ratne vještine i ratnoj praksi dobro je poznat i podrobno razrađen metod procjene odnosa snaga. Na strategiskom stepenu se ta procjena svodi na razmatranje odnosa osnovnih činilaca oružane borbe. To su: ljudski, materijalno-tehnički, prostorni i vremenski činilac. Pri tome se ova posljednja dva uzimaju kao objektivno dati, a druga dva se utvrđuju na temelju podataka koji se prikupljaju o sopstvenim i protivnikovim snagama.

Prema Titovom poimanju odbrambene moći, oružane snage su samo jedan, doduše najvažniji, ali ne i jedini činilac odbrambenih snaga. To stanovište se načelno sve više prihvata i drugdje u svijetu, ali samo u globalnom tretiranju moći u kontekstu teorije sile u širem smislu, s tom razlikom što se drugi, nevojni elementi moći uzimaju samo kao uslovi ali ne i kao elementi snaga u ratnim operacijama. Oni se, dakle, ostvaruju posredno, preko oružanih snaga. U klasičnoj vojnoj teoriji i praksi to drukčije i ne može. U našem slučaju, međutim, svaki vid društvene moći se neposredno ispoljava i ostvaruje u operacijama, bojevima i borbama. Nije, razumije se, stvar samo u subjektivnom opredjeljenju u pogledima i koncepcijama već u mogućnostima koje su sadržane u posebnim uslovima u kojima bi se vodio opštenarodni odbrambeni rat na jugoslovenskom prostoru. Posebnost tih uslova proističe iz dvije osnovne činjenice: prvo, što se jugoslovensko društvo po svojoj unutrašnjoj političkoj i ekonomskoj strukturi i društvenim i ekonomskim odnosima bitno razlikuje od svih državnih tvorevina savremenog svijeta, i drugo, što bi se opštenarodni odbrambeni rat vodio na sopstvenoj teritoriji. Sve prednosti jugoslovenske opštenarodne odbrane nad tradicionalnim strategijskim koncepcijama i doktrinama uslovljene su sklopovima tih posebnih jugoslovenskih uslova, koji je bitno određuju.

U širokoj lepezi tih uslova, posmatranih posebno u tri osnovne sfere — tehničkoj, društveno-organizacijskoj i kulturnoj (u širem smislu), izdvaja se aktivno jezgro koje je sposobno da — posredstvom subjektivne djelatnosti, dakle, ne spontano i ne neumitno kao slijepo djelovanje sila jednih na druge — proizvodi događaje i promjene. To jezgro nije statična kategorija. Ono se proširuje ili sužava, u zavisnosti od djelovanja subjektivnog činioča na pojedine uslove kao sklop okolnosti koje omogućavaju djelovanje uzročnih činilaca. U tom djelovanju subjektivnog činioča na uslove i u odnosima koji se uspostavljaju među samim uslovima, u interakciji, razvija se proces prelaženja činilaca uslova u uzročne činioće, to jest u činioce snaga koji su najuži dio aktivnog jezgra. Na taj način se povećavaju opseg i energija snaga, pa i samih oružanih snaga, čiji

se pojam znatno proširuje, razumije se do određene mjere. Ta je mјera određena operativnim potrebama i stanjem ljudskog činiočeg, tj. njegovim kvantitativnim i kvalitativnim svojstvima. Praktična implikacija tog procesa proširivanja opsega vojnih snaga izražena je u ustavnoj odredbi prema kojoj je svaki građanin koji s oružjem u ruci ili na bilo koji drugi način učestvuje u oružanoj borbi, u isto vrijeme i vojnik. No, to je samo jedan vid, jedna strana šireg procesa u kojem se ukupna društvena moć preobraća u osoben vid odbrambene moći, koja narasta do neslućenih razmjera i praktički se poistovjećuje sa ukupnom društvenom silom. Tu nije teško prepoznati slobodno djelovanje osnovne zakonomjernosti rata, koju je utvrdio Klauzević, a to je njegova prirodna težnja ka proširenju do krajnosti i u pogledu opsega učešća snaga i u pogledu njihovog naprezanja. Tu su zakonomjernost u prošlosti uvijek u praksi spuštavali klasna ograničenost društva i klasni karakter rata kao sredstva osvajačke i porobljivačke politike.

U opštenarodnom odbrambenom ratu, u kojem cио narod brani svoje autentične interese i sopstvenu egzistenciju, ništa ne može da ograniči aktiviranje cjelokupne energije masa u odbrani sopstvenih vitalnih interesa i društvenih vrijednosti koji su izvor i sadržina njihove sreće i slobode. Vjekovne slobodarske težnje jugoslovenskih naroda u socijalističkom samoupravnom društvu dobile su nove inspiracije i podsticaje. Pojam ljudske slobode dobio je nov sadržaj njegovim proširenjem na cjelokupno područje slobode rada u Marksovom smislu riječi i potpuno čovjekovo razotuđenje u svim njegovim vidovima. U tom procesu podruštvljavanja svih društvenih funkcija, među kojima je odbrambena, koja je u cijeloj ljudskoj istoriji bila najotuđenija sféra ljudske djelatnosti, stvaraju se osnovni preduslovi za maksimalno i kvantitativno i kvalitativno uvećavanje odbrambenih snaga i na toj osnovi, za ostvarivanje premoći nad snagama svakog potencijalnog agresora u oba ta smisla. Kvantitativno — u tom smislu što podruštvljena odbrana objektivno omogućava da se svi radni ljudi i građani koji su sposobni za oružanu borbu i druge vidove i oblike borbe i otpora, neprekidno i aktivno suprotstavljaju, prema naročito razrađenoj tehnologiji, agresorovoј živoj sili. Kvalitativno — u tom smislu što podruštvljena odbrana objektivno omogućava najvišu moralno-političku čvrstinu, psihičku pripremljenost, opštu i vojnu organizovanost i stručnu obučenost, kao činilaca borbenih mogućnosti. Sve je to izraz odlučnosti i inicijativnosti širokih narodnih masa, svojstava koja ih praktično čine nepobjedivom društvenom snagom. U toj svjetlosti se društveno-politi-

tički i ekonomski uslovi javljaju kao dublji, to jest kao posljednji uzroci totalnosti, efikasnosti i nesavladivosti opštenarodne odbrane.

Eto, na tome se temelji Titovo i naše uvjerenje da je mogućno ostvariti totalnu odbranu Jugoslavije oslanjanjući se na vlastite snage. To je uvjerenje toliko jako da ga je Tito podigao na stepen najvišeg strategijskog principa. Tako ga i mi shvatamo i prema njemu se upravljamo.

Drugi strategijski princip koji smo, predvođeni Komunističkom partijom Jugoslavije i Josipom Brozom Titom, u revoluciji stvorili je nepokolebljiv stav da odlučno branimo svaki pedalj svoje teritorije i da nikada i ničim ne ugrožavamo nikog drugog. To je Tito pred kraj drugog svjetskog rata izrazio poznatom maksimom »Tuđe nećemo — svoje ne damo«. Taj princip je od izuzetne vrijednosti za jačanje moralne snage u svih branilaca naše socijalističke samopravne zajednice, koji su svjesni toga da se njihova krv i znoj neće nikada prolivati u osvajanju tuđih teritorija i za tuđe interese, već isključivo radi odbrane slobode, nezavisnosti, teritorijalne cjelokupnosti i ustavnog poretka naše zemlje. Nadahnuti Titovim učenjem o odbrani zemlje, mi ujedno podizemo i mostove priateljstva prema svim našim susjedima i svim narodima svijeta. Koliko će se priateljstvo ostvariti i postati realnost — to ne zavisi samo od nas, već i od drugih. Naš neprijatelj je svaki onaj koji bi pokušao da povrijeti slobodu i suverenitet SFRJ. To mora biti jasno svim koji bi htjeli da posegnu makar i za dijelom naše zemlje ili da ugroze Jugoslaviju kao cjelinu. Jedinstveni i čvrsto povezani razvijenim sistemom opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, dosljedni Titovim stavovima, naši radni ljudi i građani, narodi i narodnosti Jugoslavije, svjesni svoje sposobnosti da se odupru svakom agresoru i uvjereni u nepobjedivost naše opštenarodne odbrane, nikome neće dozvoliti da na bilo koji način ugrožava nacionalni suverenitet i teritorijalni integritet naše zemlje i bezbjednost njenih konačno utvrđenih granica.

Treći krupan strategijski princip koji nam je Tito ostavio u našljeđe jeste — potpuna nezavisnost i samostalnost u usmjeravanju unutrašnjeg razvoja zemlje. To podrazumijeva samostalnost našeg pokreta, samostalnost Saveza komunista Jugoslavije, samostalnost SFRJ u preduzimanju mjera i postupaka na unutrašnjem i spoljno-političkom planu u borbi za mir i progres, u opredjeljivanju za one oblike međunarodne saradnje i solidarnosti koji su za sve strane korisni.

Ta naša orijentacija, iako nas je stajala dosta napora, donijela nam je veoma mnogo dobrega. I ne samo nama. A nama je donijela

i to što danas možemo slobodno i ponosno da razgovaramo i da sa-
rađujemo sa svim zemljama i narodima, malim i velikim, i s poli-
tičkim partijama i progresivnim pokretima ravnopravno. U osnovi
takvih odnosa je Titov stav da je svaka zemlja i partija dužna da
o svom radu polažu račun sopstvenom narodu. Takvu svoju poziciju,
koju smo zajedno s Titom stvorili, ljubomorno ćemo čuvati, razvi-
jati i braniti od svih oblika ugrožavanja.

Posebno su za našu odbranu i bezbjednost značajne poruke koje
nam je Tito ostavio o stvaranju sistema naoružanog naroda, naučno
i idejno-politički osmišljenog u koncepciji opštenarodne obrane i
društvene samozaštite. Tome je on posvetio velik dio svog revolu-
cionarnog, teorijskog i praktičnog rada. O tome postoji impozantan
teorijski opus, koji nam služi kao putokaz i izvor nadahnuća za sa-
dašnjost i budućnost.

Ostajući dosljedno na Titovom smjeru pripremanja zemlje za
odbranu, naš odbrambeno-zaštitni sistem izgrađujemo kao integralni
dio društvenog sistema socijalističkog samoupravljanja. U njegovoj
osnovi su, kako je Tito rekao na Jedanaestom kongresu SKJ, klasni
interesi radničke klase i socijalistički samoupravni društveni odnosi.
Oni se ostvaruju kao sastavni dio samoupravnih prava, odgovornosti
i obaveza radnih ljudi i građana, njihovih radnih i društveno-političkih
zajednica i organizacija, u kojima postoje, kako je Tito go-
vorio, »široke mogućnosti za stvaralačko, samoupravno i samoinici-
jativno djelovanje svih društveno-političkih organizacija u pogledu
organizovanja, obuke, opremanja, snabdijevanja, pa i načina upo-
trebe dejstva jedinica teritorijalne odbrane«. Pri tome je Tito nagla-
šavao da radni ljudi i građani — samoupravljači treba sami da or-
ganizuju svoju odbranu i samozaštitu u radnim i društveno-politič-
kim organizacijama, da se u poslove odbrane i zaštite uvrste najveći
dio stanovništva oba pola, osobito omladina, praktično svi sposobni
građani naše zajednice, da svako selo, zaselak, naselje, fabrika, grad
pretvorimo u odbrambenu tvrđavu, u sastavni dio jugoslovenskog
odbrambenog sistema.

Takov, razgranat i sveobuhvatni sistem opštenarodne odbrane
i društvene samozaštite Tito je izgrađivao na temeljima revolu-
cionarnih ostvarenja sazdanim na iskustvima iz NOR-a i, posebno, na
idejno-političkom jedinstvu radnih ljudi i bratstvu i jedinstvu svih
naših naroda i narodnosti, koji su cementirani aktuelnim istorijskim
interesima radničke klase i svih radnih ljudi i građana izraženim
u ciljevima opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Gotovo da nije bilo Titovog javnog nastupa ili pisane riječi a da nije posebno istakao potrebu stalnog učvršćivanja bratstva i jedinstva. Boraveći oktobra 1979. godine na Kosovu, rekao je:

»Htio bih i ovom prilikom da istaknem značaj bratstva i jedinstva. Jer, u tome je uvijek bila naša glavna snaga. Tako je bilo i u ratu, tako je bilo u cjelokupnom poslijeratnom periodu, tako je i danas. Samo u slozi mogu da se savladaju i najveće teškoće. Zato ja apeliram na vas, kao i na sve naše narode i narodnosti, da čuvate bratstvo i jedinstvo. Mi to moramo stalno ponavljati. Svima mora postati jasno da svako od nas sam za sebe ne bi bio ništa, a da jedinstveni i udruženi možemo sve da postignemo...«

Pogledajmo šta je sve postignuto i ovdje kod vas na Kosovu. Pa, i pored toga, oko Kosova i dan-danas ima špekulacija. Vani se, na raznim stranama, o tome mnogo špekuliše. Priželjuje se nesloga kako bi se nešto ušiċarilo. No, to je dio špekulacija koje se prave oko naše zemlje uopšte. Traži se, prenaglašava i krivo interpretira svaka naša teškoća, ono što mi sami kritikujemo, a prečutkuju se naša ogromna ostvarenja. Ne smijemo gubiti iz vida da ima podriwanja našeg bratstva i jedinstva i unutar zemlje. O tome je i ovdje bilo riječi. Ja mislim da je to pojačano u posljednje vrijeme.«

Kao što se vidi, Tito nije gledao na bratstvo i jedinstvo kao na nešto što je jednom zauvijek dato. Kao dijalektičar — marksist uvijek je naglašavao da se naše jedinstvo mora dalje razvijati na svim etapama našeg razvoja, svakog naroda i narodnosti ponaosob i svih zajedno. Izgradnja još čvrćeg jedinstva i ubuduće mora da nam bude težišta u svim našim nastojanjima, pogotovo danas, kada neprijatelj nastoji da razori naše jedinstvo raspirivanjem nacionalističkih strasti nastojeći da dovede u pitanje naš društveno-politički sistem, poredak i cjelovitost zemlje.

Sve naše ratno i poslijeratno iskustvo upućuje nas na zaključak da nezavisnost, samostalnost i slobodan razvitak možemo da očuvamo jedino ako smo potpuno jedinstveni i spremni da, oslanjajući se prije svega na sopstvene snage, svim silama i sredstvima branimo nepovredivost naših granica, nacionalni suverenitet i socijalistički samoupravni razvoj. U svim tim nastojanjima rukovodićemo se Titovim riječima da naša revolucija mora da ostane nepokolebliva u osnovnim opredjeljenjima, humana u težnji da stalno proširuje prostore ljudskim slobodama i nepomirljiva prema onima koji bi željeli da ugroze njene tekovine i skrenu joj osnovne tokove. U tim opredjeljenjima nismo se nikad kolebali i nećemo se kolebatи ni u budućnosti.

Tito nije samo utvrdio opšta načela o suprotstavljanju agresiji. Opštenarodna odbrana je za njega sinteza iskustava stečenih u narodnooslobodilačkom ratu, oružanoj borbi i svim drugim oblicima borbe i otpora koji se stalno mijenjaju pod uticajem snažnog razvoja nauke i tehnike i oružanih snaga u današnjem svijetu.

Dograđujući koncepciju opštenarodne odbrane poslije rata Tito je isticao da su iskustva koja smo stekli u narodnooslobodilačkom ratu nešto što je od najveće vrijednosti za nas. I ne samo za nas. I u NOR-u i revoluciji, a i u poslijeratnom razvoju zemlje, pokazalo se da je stvaralaštvo ljudi nadahnutih rodoljubljem i političkom, klasnom i moralnom svijeću bitan činilac odbrambene moći našeg društva. I upravo na visokoj moralnoj svijesti i na tom masovnom stvaralaštvu i inicijativi narodnih masa, kako kaže Tito, zasnivaju se djelotvornost i nesavladivost naše današnje koncepcije. Prema tome, koncepcija opštenarodne odbrane nije nešto što je posve novo, jer mi smo, kako je primijetio Tito 1969. godine govoreći na Ljubljanskom univerzitetu, tu koncepciju »formirali i razvijali još u našem narodnooslobodilačkom ratu, kada smo poveli narod u borbu za odbranu svoje nezavisnosti i slobode«.

Ukazujući na društvene korijene odbrambenih snaga zemlje, Tito je nastojao da duboko pronikne u složene idejno-političke probleme na kojima počiva i izrasta snaga zemlje kao što je naša. On je tu snagu vidio prije svega u našem radnom čovjeku i građaninu, visoko svjesnom i spremnom da se bori sa zlobodu i za očuvanje tekovina revolucije i socijalističke samoupravne izgradnje. Vidio ju je u širokim narodnim masama koje mogu da se aktiviraju i pretvore u silu koju ne može da slomi ratna mašina nikakvog agresora. Vidio ju je, u prvom redu, skrivenu u »srcima, mislima i svijesti naših ljudi«.

Dalekosežan značaj za pripremu zemlje za odbranu i očuvanje tekovina revolucije imaju za nas ona poglavљa Titovog revolucionarnog stvaralaštva koja se tiču naše vojne doktrine, strategije oružane borbe i otpora, koja sadrži autentične odgovore na mnogobrojna pitanja o pripremanju i vođenju opštenarodnog odbrambenog rata i u najtežim oblicima agresije. U Titovom učenju nalazimo pouzdane i realistične odgovore na suštinska pitanja o odbrani: kako da se izdrži i prevlada i ono što može biti najteže, tj. kako da se savlada tehnički opremljeniji i nadmoćniji napadač ako bi eventualno preduzeo oružanu agresiju protiv naše zemlje; kako da se objedini napor oružanih snaga i svih drugih činilaca socijalističkog samoupravnog sistema u oružanoj borbi i drugim oblicima suprotstavljanja agresoru; kako da se održi neprekidna strategijska

inicijativa i ofanzivnost u upotrebi oružanih snaga; kako da se sav jugoslovenski prostor pretvorí u stalno aktivno ratište i da se na taj način ostvari kontrola nad svakom stopom zemlje i u najtežim ratnim uslovima; kako da se održe neprekidnost oružane borbe i otpora i njihovo jedinstvo; kako da se podstaknu masovna inicijativa, stvaralaštvo i heroizam radnih ljudi i građana u raznim oblicima borbe i otpora i u proizvodnji dobara za život; kako da se neprijatelju nametnu sopstveni oblici borbe i metodi vođenja rata tako da se on dovede u situaciju koja je bez izlaza i bez izgleda na uspjeh.

Odgovore na ta i druga najvažnija pitanja Tito je tražio u odgovarajućem vrednovanju i kombinovanju činilaca rata i oružane borbe, postavljajući temelje novoj, autentičnoj teoriji činilaca, koja se suštinski razlikuje od građanskih i drugih dogmatizovanih teorema.

Pošavši od osnovnog zaključka da »ljudi rješavaju rat«, Tito je nikada ne potegnjenujući značaj tehničkog činioca, uvek smatrao da se i protiv neprijatelja opremljenog najsavremenijom tehnikom može pronaći takтика borbe kojom će se eliminisati njegova tehnička nadmoćnost. Zbog toga je izložio svoju poznatu tezu o primarnom značaju subjektivnog činioca, čija se snaga zasniva na tri podjednako važna stuba — moralno-političkoj čvrstini, psihološkoj pripremljenosti i organizovanosti i na pripremljenosti i umijeću kadra i naših radnih ljudi da u opštenarodnom odbrambenom ratu primjene osobenu vještinu ratovanja, posebno vještinu opštenarodne oružane borbe, kojoj neprijatelj, ma koliko bio jak, ne može da na prikidan način parira.

Ta tri činioca se uzajamno dopunjaju i čine nerazdvojnu celinu. Samo moralno-politički čvrsti, psihološki uzorno pripremljeni i dobro obučeni i organizovani ljudi mogu da savladaju ratna iskušenja. Isto tako, samo svestranom vojnou spremnošću može efikasno da se odbije agresija, odnosno da se spriječi da do nje uopšte dođe.

Analizirajući izvore moralne snage ljudskog činioca i uopšte odbrambene snage našeg društva u završnoj riječi na Jedanaestom kongresu SKJ, Tito je ta izvorišta označio u kompleksnoj povezanosti svih vrijednosti koje su dale naša narodnooslobodilačka borba i revolucija i poslijeratna socijalistička izgradnja, a to su prije svega samoupravljanje, ravnopravnost, bratstvo i jedinstvo, kompleksan odbrambeno-zaštitni sistem, s riješenošću naroda i narodnosti da, sudbinski među sobom povezani i ujedinjeni, obogaćuju svoj razvoj i brane ga od svih oblika ugrožavanja.

Pošavši od istorijske činjenice da svaka revolucija dokazuje svoju vrijednost sposobnošću da razvija i brani svoje tekovine, Tito je, uslijed zaoštravanja međunarodne situacije i sve češćih pokušaja da

se ugrozi mir, često govorio da treba jačati oružane snage i još brže i organizovanije pripremati zemlju i društvo za odbranu. S tim u vezi trajno ćemo se sjećati riječi koje je izrekao kada je promovisan za doktora vojnih nauka, 21. decembra 1976. godine u Centru visokih vojnih škola. Govoreći o osnovnim pravcima naše odbrambene politike, sem ostalog, je rekao:

»Uporedo sa jačanjem uloge udruženog rada i razvojem delegatskog sistema u našem socijalističkom samoupravnom društvu, mi moramo raditi na daljem jačanju sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u svim društvenim strukturama naše zemlje. Na taj način, klasni karakter našeg odbrambenog sistema i rukovodeća uloga Saveza komunista i radničke klase dobiće još puniji značaj.«

Stoga je logično što je Tito, kad je bilo u pitanju jačanje oružanih snaga, odnosno odbrane zemlje u cjelini, ukazivao na značaj angažovanja svih naučnih potencijala koji treba i mogu da tome dadu potpuni doprinos.

Savez komunista Jugoslavije s Titom na čelu stvorio je Jugoslovensku narodnu armiju i teritorijalnu odbranu, dva osnovna oblika odbrambenog organizovanja radnih ljudi, naroda i narodnosti Jugoslavije za oružanu borbu. To je konkretna primjena Marksove ideje o naoružanom narodu na današnjem stepenu razvitka našeg socijalističkog društva i u sklopu postojećih međunarodnih odnosa.

U svom revolucionarnom radu u pravcu jačanja odbrambenih snaga zemlje Tito je posebnu pažnju posvećivao razvoju Jugoslovenske narodne armije i oružanih snaga u cjelini. Zauzimao se i za organizacijsko-formacijski razvoj, za tehničku modernizaciju, klasni i odgovarajući nacionalni kadrovski sastav primjereno biću naše višenacionalne zajednice, a ponajviše za visok moral pripadnika Armije, njihovo idejno-političko obrazovanje, dobre uslove života, međusobne odnose, drugarstvo i disciplinu. Uvijek je povezivao nekoliko bitnih trajnih svojstava Jugoslovenske narodne armije i svakog njenog vojnog kolektiva. Za Tita su to: revolucionarno-klasni, narodni karakter Armije i moralni lik njenih pripadnika koji je stvoren u narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji.

»Ja bih htio«, govorio je Tito, »da naša armija ostane onakva kakva je bila Narodnooslobodilačka vojska, naoružana visokom svi-ješću i dubokom vjerom da će pobijediti... Htio bih, takođe, da u Armiji vlada duh drugarstva, onakvog drugarstva kakvo je vladalo u velikom oslobodilačkom ratu. Mislim da u svijetu nema armije koja je tako usko povezana s narodom kao što je to slučaj s našom. Naša armija je ne samo po svom imenu već po cijelokupnom svom biću

opštenarodna. Nastala iz naroda, ona je takva ostala i do danas, predužujući da čuva tekovine koje smo izvojevali u prošlom ratu».

Naše oružane snage su rezultat zajedničke brige radničke klase i radnih ljudi, svih naših naroda i narodnosti, njihov nerazdvojni dio, često je naglašavao Tito. One taj svoj narodni i socijalistički karakter treba stalno da produbljuju.

Govoreći o prirodi naše armije Tito je naglašavao i to da ona mora i dalje da ostane masovna škola socijalističkog vaspitanja naših mlađih naraštaja. Mlade ljudi treba u Armiji još svestranije vaspitavati na osnovama marksizma, u duhu bratstva i jedinstva i potpune ravnopravnosti naših naroda i narodnosti, na tekovinama i svijetlim tradicijama našeg narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije i na dostignućima našeg socijalističkog samoupravljanja i politike nezavisnosti i nesvrstanosti.

Posebnu brigu je Tito posvećivao akcionaloj i organizacionoj sposobnosti organizacije Saveza komunista Jugoslavije u Jugoslovenskoj narodnoj armiji i moralno-političkom i radnom liku komuniste starještine. Svaki susret s pripadnicima Armije iskoristio bi da naglaši etičke vrijednosti koje su stvorene u revoluciji.

U tim susretima Tito je naglašavao da Savez komunista u Armiji mora da bude čvrsta organizacija, da mora preduzimati oštре mjere prema onima koji smetaju, koji nisu za platformu SKJ, koji prave poteškoće na putu kojim ide SKJ. Zbog toga je izričito tražio veću odgovornost i zalaganje komunista u političkom radu i obrazovanju, a posebno kada je riječ o komunistima na višim vojnim funkcijama.

Ove i druge Titove riječi bile su i ostaće rukovodstvo za akciju i svakodnevnu aktivnost svim vaspitnim činiocima u oružanim snagama. Na tim idejama vaspitavaju se naraštaji vojnika i starješina — branilaca naše socijalističke zajednice, bogate se i naoružavaju učenjem svog vrhovnog komandanta, čovjeka koji je pred izazovima vremena i istorije nalazio rješenja u svakoj situaciji.

Jedna od ključnih komponenata koje su Titu omogućavale da uspješno rješava zadatke i odgovara izazovima istorije bilo je oslanjanje na narod, na široke narodne mase. U Titovoј strategiji su narodne mase prvi put u istoriji ratova postale prvorazredan vojni činilac. To je izraz Titove duboke vjere u radnike, seljake i intelektualce, vjere u snagu naroda i sposobnost Komunističke partije, odnosno Saveza komunista Jugoslavije, da pokrene milione ljudi, sve ljudske i materijalne moći u oružanu borbu i otpor ako bi zemlja bila napadnuta. To je mogao samo čovjek koji se učio od širokih

narodnih masa, koji je godinama pratio i proučavao njihova stremljenja, koji se nikad nije odvajao od radnika i od radnog naroda uopšte. Zato i kažemo da je Titova strategija — strategija radničke klase, najnaprednije društvene snage u kojoj je Tito uvijek imao oslonac i podršku. Stoga nam ta strategija ostaje kao trajno nadahnucé u stvaralačkom radu na području bezbjednosti naše zemlje.

U borbi koja za Tita nikad nije prestajala on daje grandiozan doprinos stoljeću u kom je živio, zbog čega to vrijeme mnogi s pravom nazivaju Titovom epohom.

Jugoslovenski narodi i narodnosti, naši radni ljudi i građani, omladina, Savez komunista i naše oružane snage i danas i ubuduće će se napajati Titovim učenjem i djelom i biće mu zahvalni za sve pobjede i uspjehe u revoluciji i u socijalističkoj izgradnji, za teško stecenu slobodu i nezavisnost koje su nam postale svetinja, za dobrostanstvo koje smo s njim stekli, za ljubav i plemenito srce u kom je bilo mjesta za svakog čovjeka u svijetu, bez obzira na nacionalnu, vjersku ili drugu pripadnost. Krvlju izvojevane tekovine će sadarsnja i buduća pokoljenja Jugoslovena umjeti da brane. Ona će ponosno i odlučno koračati Titovim putem i čuvati njegovo veliko djelo — socijalističku Jugoslaviju, a Titu većeg zavjeta i ljepšeg spomenika od tog ne treba.

B R O J 5
GODINA XXXIII

YU ISSN 0042 — 8426
SEPTEMBAR—OKTOBAR
IZLAZI DVOMESECNO

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

IZDAJE VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

General armije
NIKOLA LJUBIĆ

*Nesvrstanost i opštenarodna odbrana**

Pokret i politika nesvrstanosti nastali su kao rezultat ekonomskih, društvenih, političkih, vojnostrategijskih i drugih dubokih promjena i kriza čovječanstva, koje je poslije drugog svjetskog rata zakoračilo u novo doba svoje istorije. Zbog toga nesvrstanost nije slučajnost, već istorijska i društvena potreba naroda i progresivnih pokreta za uspostavljanje drukčijih odnosa u svijetu, zasnovanih na slobodi, nezavisnosti i ravnopravnosti svih zemalja i naroda i međusobnim odnosima. Nesvrstanost je odgovor na stalnu prijetnju ratom, blokovsku podijeljenost i antagonizam, potčinjavanje i dominaciju, jačanje vojne sile i trku u naoružavanju, na eksploraciju i zaostajanje.

Principi pokreta nesvrstanosti — osnova za mir i bezbjednost savremenog svijeta

Nesvrstanost, kao autentični politički pokret, nastao je u borbi protiv podjele svijeta na blokove, protiv dominacije i svih oblika potčinjavanja. U razvoju nesvrstanosti stalno su sejavljale nove potrebe za odgovor na svjetske probleme, što je opredjeljivalo sadržaj i aktivnost članica pokreta nesvrstanih. Postignutim rezultatima i ostvarenim prestižom u svijetu pokret nesvrstanosti se konstituisao kao samostalna akcionala snaga sposobna da se bori za mijenjanje i demokratizovanje cijelokupnog sistema međunarodnih od-

* Upravo je, u izdanju Vojnoizdavačkog zavoda, Beograd, izašlo iz štampe treće prerađeno i dopunjeno izdanje knjige generala armije Nikole Ljubića *Opštenarodna odbrana — strategija mira*, iz koje za naše čitaoce prenosimo deo o nesvrstanosti.

nosa. U novije vrijeme posebno je naglašena aktivnost usmjerenja na mijenjanje međunarodnih ekonomskih odnosa, što je bitna pretpostavka za rješavanje i ostalih problema, naročito prevazilaženja zaoštrenih odnosa u kriznim žarištima u svijetu.

Djelovanje nesvrstanih je *raznovrsno*, ali je u središtu njihove pažnje uviјek borba protiv agresije i rata, odnosno očuvanje mira i bezbjednosti čovječanstva. O tome je Tito, u svom referatu na Desetom kongresu SKJ, rekao: »Izrasla iz borbe za oslobođenje i suprotstavljanje imperijalizmu i stranoj dominaciji, iz najdubljih težnji naroda i zemalja za nezavisnošću, ravnopravnošću i slobodnim razvojem, politika nesvrstanosti igra sve veću ulogu u međunarodnim odnosima. Dosljedno zastupajući principe miroljubive aktivne koegzistencije, ona se afirmisala kao svjetska politika i sve uticajniji međunarodni faktor. Politika nesvrstanosti je kontinuirano jačala i proširivala procese svoje aktivnosti. Od Beogradske konferencije, preko konferencija u Kairu, Lusaki i Alžиру, nesvrstane zemlje su sve odlučnije istupale protiv svih vidova strane dominacije, a za demokratizaciju međunarodnih odnosa, nezavisan razvoj zemalja i očuvanje svjetskog mira«.¹

Nesvrstanost je nastala iz borbe progresivnih i miroljubivih snaga protiv hladnog rata, dominacije i hegemonije, imperijalizma, kolonijalizma i neokolonijalizma i uopšte protiv svih oblika ekonomskog, političkog, vojnog i kulturnog potčinjavanja »malih« i »slabih« od strane »moćnih« i »velikih«. »Po svojoj društveno-historijskoj suštini politika nesvrstanosti je antiimperijalistička i antihegemonistička i zbog toga nije i ne može biti ničiji instrument, niti rezerva bilo koga i bilo koje druge politike. To proizlazi, kao što sam rekao, iz same činjenice da je ona nastala kao izraz borbe za nezavisnost i ravnopravnost naroda. Njen antiimperijalistički karakter je objektivno zasnovan i ne zavisi od toga da li se to priznaje ili ne. Opredjeljenje nesvrstanih zemalja za ovakvu politiku, nije proizvod privremenih taktičkih potreba, već njihov životni interes. Mi smo uviјek isticali da nesvrstanost nikako ne znači neutralnost. Prema velikim silama i drugim državama politika nesvrstanosti se odnosi u zavisnosti od njihovog stvarnog ponašanja i djelovanja u međunarodnom životu.«²

Pokret nesvrstanih je već od svojih prvih aktivnosti u međunarodnoj zajednici postao osnovni činilac borbe za mir, ravnopravne i demokratske odnose među svim zemljama i narodima svijeta, zasnivajući svoje djelovanje na borbi za dosljedno ostvarivanje načela

¹ Tito, *Vojna djela*, knj. V, izd. VIZ 1977, str. 152.

² Isto, str. 152.

miroljubive aktivne koegzistencije. Zahvaljujući odlučnoj akciji nesvrstanih u svijetu se mnogo šta izmjenilo. Rezimirajući, zaista, bogate rezultate nesvrstanih, Josip Broz Tito je na samitu u Havani, pored ostalog, rekao:

»Tokom protekle dvije decenije afirmisali smo izvorne principi i ciljeve nesvrstanosti kao trajne vrijednosti.

Odlučno smo se borili za mir, sigurnost i slobodu u svijetu.

Dali smo bitan doprinos uspješnom razvoju i ishodu antikolonijske revolucije.

Kodifikovali smo i odlučno se zalagali za primjenu principa aktivne i miroljubive koegzistencije.

Suprotstavljeni smo se politici sile i stranom mješanju u svim oblicima u kojima su se javljali.

Pokrenuli smo dugoročne akcije za uspostavljanje novog međunarodnog ekonomskog poretka.

Doprinijeli smo ostvarivanju univerzalnosti i jačanju uloge i značaja Ujedinjenih nacija.

Učinili smo zapažene korake u pokretanju problema razorenja.

Poveli smo odlučnu borbu za dekolonizaciju u oblasti tehnologije, informacija i kulture uopšte.

Time se politika nesvrstanosti, objektivno, potvrdila i kao najprogresivnija snaga u svjetskim razmjerama, koja ruši temelje na kojima počivaju postojeći nepravedni međunarodni odnosi i stvara uslove za izgradnju svijeta pravde, ravnopravnosti i općeg napretka.³

Očuvanje nezavisnosti, slobode, suvereniteta i teritorijalnog integriteta, borba za pravo da sami biraju sopstveni put društvenog i ekonomskog razvoja i da samostalno odlučuju o svojoj sudbini i načinu raspolažanja nacionalnim bogatstvom jesu ciljevi koje su nesvrstani postavili pred sebe odlučivši se za politiku nesvrstavanja. To, međutim, ne znači da se oni bore za ostvarivanje isključivo svojih uskih interesa, jer bi to bilo u suprotnosti sa izvornim principima na kojima je nastao pokret.

Osnova na kojoj nesvrstani zasnivaju svoje pravo da samostalno odlučuju o svom unutrašnjem razvitku i da ravnopravno učestvuju u rješavanju međunarodnih problema, jesu *načela miroljubive aktivne koegzistencije*, koja su kodifikovana i u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija, a to su: zabrana prijetnje silom i upotrebe

³ Tito, *Vojna djela*, knj. VI, izd. VIZ 1981, str. 329—330.

sile u međunarodnim odnosima, mirno rješavanje međunarodnih sporova, nemiješanje u poslove koji spadaju u unutrašnju nadležnost države, dužnost država da sarađuju jedna s drugom u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija, ravnopravnost i samoopredjeljenje naroda, suverena jednakost država i savjesno ispunjavanje obaveza preuzetih u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija. Dosljednom borbom za ostvarivanje tih načela u međunarodnim odnosima nesvrstani doprinose sprečavanju rata i očuvanju mira u svijetu.

Na svim dosadašnjim konferencijama nesvrstanih (Beograd, Kairo, Lusaka, Alžir, Kolombo i Havana) i na drugim bilateralnim i multilateralnim susretima državnika nesvrstanih zemalja najznačajnije teme o kojima se raspravljalo bile su nezavisnost, mir, bezbednost, sloboda, ravnopravnost i društveni i privredni razvoj zemalja. Tako se nesvrstanost nametnula kao stvarna i jedino moguća alternativa ratu, odnosno kao osnovni nosilac borbe za mir i bezbjednost, a time i za progresivni razvoj čovječanstva. Zbog toga je ona i značajan *činilac odvraćanja od agresije*.

Nesvrstanost, kao nosilac borbe za mir i bezbjednost u svijetu, jednako je aktivna u borbi za sprečavanje svjetskog nuklearnog sukoba i za sprečavanje ograničenih — lokalnih i regionalnih ratova, kojima se ugrožavaju nezavisnost, sloboda, samostalnost, suverenitet i teritorijalni integritet u prvom redu malih i nerazvijenih zemalja i naroda.

Kako *otkloniti uzroke i spriječiti rat* u središtu je pažnje nesvrstanih zemalja od početka njihovog organizovanog djelovanja do danas. Da bi se u tom osnovnom problemu svijeta postigli određeni rezultati, nesvrstani su preduzimali različite akcije, počev od održavanja konferencija i sprovođenja u život odluka donešenih na njima do aktivnosti u Ujedinjenim nacijama. Osnovno je bilo prevladati hladni rat i zaoštravanje odnosa supersila i blokova, okončati krize i oružane sukobe koji su prijetili da prerastu u svjetski rat i privoljeti sve one od kojih zavisi mir u svijetu da međunarodne sporove rješavaju mirnim putem.

Zauzimajući se za prevazilaženje prijetnje silom i za zabranu upotrebe sile, nesvrstani ne samo što su prihvatili postavku Povelje Ujedinjenih nacija da je *rat najveći zločin* protiv čovječanstva, već su preduzeli sve mjere da se ona poštuje. Od samog početka djelovanja nesvrstanih zemalja u OUN je shvaćeno da nije dovoljno upozoriti na posljedice rata i osuđivati zagovornike upotrebe sile kao sredstva za rješavanje međunarodnih sporova, već da rat valja prevazići kao sredstvo politike.

Nesvrstane zemlje – faktor mira u svijetu

Nesvrstane zemlje su od samog početka svoje organizovane međunarodne aktivnosti uzele obavezu da će činiti sve da se svijetu osigura mir, da će svestrano raditi na onemogućavanju izbijanja oružanih sukoba i svih oblika agresije, a ako agresija ipak uslijedi, da će se uporno boriti za njeno okončanje i za otklanjanje njenih posljedica. Suština djelovanja nesvrstanih je, prema tome, u očuvanju svjetskog mira.

To što se nesvrstani prevashodno bore za očuvanje mira u svijetu ne znači, međutim, da se zauzimaju za »status quo«. Naprotiv, jedno od bitnih obilježja njihove aktivnosti je djelovanje u pravcu mijenjanja postojećih odnosa u svijetu. Borbom za očuvanje mira, za prevazilaženje blokovske podijeljenosti, za dosljednu primjenu principa miroljubive aktivne koegzistencije, za likvidaciju kolonializma, protiv neokolonijalizma i hegemonizma, za stvaranje novog pravednijeg ekonomskog sistema, a i podržavajući i pomažući nacionalnooslobodilačke pokrete i odbrambene ratove, nesvrstani *ubrzavaju promjene* u ljudskom društvu.

Boreći se protiv svih oblika agresije, ugnjetavanja i dominacije nesvrstani podstiču i ubrzavaju pozitivne promjene i preobražaje u svijetu. Uloga nesvrstanosti se ne svodi samo na suprotstavljanje politici sile i blokovskom grupisanju, već joj je cilj konstituisanje *novih međunarodnih odnosa* koji će omogućiti progresivan razvoj društva. Iako je aktivnost nesvrstanih bila usmjerena, prije svega, protiv politike sile i rata, oni su oduvijek podržavali *nacionalnooslobodilačke i odbrambene ratove*. Za njih se nikad nije postavljalo pitanje prava svakog naroda da vodi pravedan odbrambeni rat, niti da sam prema svojim potrebama *mijenja unutrašnje društvene odnose*. Nesvrstani su podržavali i pomagali narode koji su vodili ratove s takvima ciljevima.

Jedan od najvažnijih zadataka nesvrstanih oduvijek je bio i ostao *održavanje od agresije*, odnosno njeno sprečavanje i očuvanje mira i bezbjednosti. To se vidi iz svih dokumenata koje su do sada usvojili, i iz aktivnosti u međunarodnim odnosima. Stavovi zauzeti u prvim susretima osnivača pokreta nesvrstanosti izražavni su i kasnije, na svim bilateralnim i multilateralnim skupovima na kojima je središnje mjesto zauzimala borba za mir. U zajedničkoj izjavi predsjednika SFRJ Josipa Broza Tita, predsjednika Egipta Gamala Abdela Nasera i indijskog premijera Pandir Džavaharlala Nehrua od 19. juna 1956. godine, poznatoj pod nazivom *Brionska deklaracija*,

najviše mjesto dato je miru, nastojanju da se sprijeći rat, likvidiraju sukobi i krizna žarišta, i imperialisti i ostale snage koje teže porobljavanju odvrate od agresije.

Prva konferencija nesvrstanih je održana u Beogradu od 1. do 6. septembra 1961. godine, dakle u vrijeme kada je prijetila opasnost da se hladni rat pretvor u oružani sukob svjetskih razmjera. Konferencija je usvojila tri glavna dokumenta: Izjavu o opasnosti od rata i apel za mir, Deklaraciju šefova država i vlada vanblokovskih zemalja i Pismo predsjedniku vlade SSSR-a i predsjedniku SAD. Sadržina sva tri dokumenta je, u suštini, borba za mir, protiv rata, odnosno odvraćanje od agresije.

I na svim slijedećim konferencijama nesvrstanih na prvom mjestu je bio mir, odnosno borba protiv rata i agresije i sprečavanje i odvraćanje od agresije. Dokumenti koji su usvojeni na njima i sve što se preduzimalo na osnovi njih značilo je ne samo osudu agresije i rata već i praktičnu borbu protiv svih oblika ugrožavanja mira i svjetske bezbjednosti, kao i sprečavanje izbijanja lokalnih sukoba i ratova širih razmjera.

Nesvrstani su svojom aktivnošću u drugoj polovini pedesetih i u šezdesetim godinama znatno doprinijeli očuvanju mira, odvraćajući od agresije i izbjegavanju svjetskog rata. U tome su ih podržavale sve progresivne i miroljubive snage u svijetu.

Upornost nesvrstanih u borbi za mir i nemogućnost imperijalističkih i hegemonističkih snaga da svoje ciljeve ostvaruju ratom, odnosno nesagledive posljedice rata i njegova društvena i ekonomска nesvrshodnost, umnogome su doprinijeli da se *umanji opasnost* od izbijanja svjetskog nuklearnog sukoba. Supersile i blokovske grupacije su počele međusobno pregovarati i sporazumijevati se. Ali, to je povećalo mogućnost od izbijanja ograničenih i drugih oblika agresivnih prijetnji i pritisaka. »U uslovima izbegavanja opšteg nuklearnog rata sve više dolazi do izražaja politika dogovaranja, uz dalje odmeravanje snaga, trku u naoružanju i kvalitativno jačanje oružanih snaga. Upotreba vojne sile u takvim uslovima sve više se ograničava na lokalna područja, ograničene ratove i specijalni rat u borbi protiv nacionalnooslobodilačkih i revolucionarnih pokreta, i kao represivna snaga u sprečavanju progresivnih tendencija i kretanja u mnogim zemljama sveta«.⁴

Tada su nesvrstane zemlje počele sve više usmjeravati svoju aktivnost na sprečavanje izbijanja ograničenih ratova i onemogućavanje »lokalnih« agresija, jer su oni, sem što su ugrožavali suvere-

⁴ Platforma za pripreme stavova i odluka Desetog kongresa SKJ, izd. Izdavački centar »Komunist«, Beograd, 1973, str. 164—165.

nitet i teritorijalni integritet pojedinih zemalja i sprečavali revolucionarne i progresivne društvene promjene, često prijetili da se prošire, pa i da prerastu u svjetski sukob (Vijetnam, Bliski i Srednji istok, Kampućija, Avganistan itd.). Razumije se, nesvrstani su i dalje odlučno i uporno nastavili borbu za očuvanje svjetskog mira, što je bila egzistencijalna potreba cijelog svijeta. Takva upornost i postignuti rezultati doprinosili su sve većem ugledu pokreta i politike nesvrstavanja.

Četvrta konferencija nesvrstanih, održana u Alžиру septembra 1973., i Peta, avgusta 1976. u Kolombu, znatno su doprinijele očuvanju svjetskog mira. Glavni dokumenti koji su na njima usvojeni (Ekonomski i Politička deklaracija i Akcioni program privredne saradnje), i govor šefova delegacija prožeti su stavovima o sprečavanju agresije i očuvanju mira i bezbjednosti svijeta u cjelini i nesvrstanih zemalja posebno. Na Petoj konferenciji je, u Političkoj deklaraciji, istaknuto da nesvrstani »... odbijaju stav da međunarodni mir može da se zasniva jedino na ravnoteži snaga ili da se bezbjednost može osigurati jedino ako se zemlje pridruže blokovima sila i vojnim savezima sa velikim silama«.⁵ Na njoj su, takođe, kao i na konferencijama u Lusaki i Alžiru, zauzeti stavovi o rješavanju akutnih problema svijeta (dekolonizacija, vojne baze, pretvaranje Indijskog okeana u zonu mira, osuda imperijalizma, trke u naoružanju i slično). Učesnici skupa su, takođe, digli glas protiv zloupotrebe prava veta, podržavši zahtjev da se Ujedinjene nacije prilagode novim uslovima kako bi se ostvarila potpuna ravnopravnost svih zemalja i naroda.

Značaj pokreta nesvrstanosti u očuvanju mira i odvraćanju od agresije istakao je Tito u govoru na Petoj konferenciji, rekavši i ovo: »Uostalom, nesvrstanost je oduvijek izražavala jedinstvo interesa u osnovnim pitanjima mira i bezbjednosti, nezavisnosti, sestrjanog društvenog i ekonomskog razvitka«. Ukazujući na postojeće opasnosti. Tito je rekao: »Nezavisnost i bezbjednost mnogih nesvrstanih zemalja su ugroženi spoljnim pritiscima u pokušajima mijenjanja, što pokazuje da neprijatelji mira i slobode ne miruju i zato im se moramo zajednički suprotstaviti« ... »Štaviše, zategutost i trka u naoružavanju se proširuju i na nove zemlje i regije, što je suprotno interesima mira i bezbjednosti koji su nedjeljivi« ... »Smatram da i ova naša konferencija treba odlučno da se založi da popuštanje zategnutosti obuhvati cijeli svijet i sve oblasti odnosa među zemljama«⁶.

⁵ *Politička deklaracija Pete konferencije nesvrstanih zemalja.*

⁶ Tito. *Vojna djela*, knj. V, izd. VIZ 1977, str. 286.

U razdoblju između Pete i Šeste konferencije nesvrstanih zemalja došlo je do krize detanta, koji je iscrpio svoja pozitivna dejstva, uglavnom, u regulisanju međublokovskih odnosa u Evropi, posebno u stvaranju neophodnih uslova za održavanje Konferencije o evropskoj bezbjednosti i saradnji i usvajanju Završnog akta u Helsinkiju. Ne zanemarujući ni značaj koji je detant imao za pregovore o ograničavanju strateškog nuklearnog naoružanja, ipak su u ovom razdoblju preovladale njegove *negativne* strane, zbog toga što se sveo na bilateralizam supersila i što nije zahvatio sve regije, sfere i subjekte međunarodnih odnosa. Pri tome su supersile pojačale svoja nastojanja da postignu odredene političke i strateške prednosti u prostorima u kojima se nalazi gro nesvrstanih zemalja, prije svega u Aziji i Africi.

»Pokret nesvrstanosti se danas suočava sa teškoćama i iskušenjima. Njegovi protivnici na raznim stranama nastoje da ga razjedine, i oslabe njegovu akcionu sposobnost, jer u njemu vide glavnu pokretačku snagu svestrane emancipacije naroda i zemalja. Zato i ne prezaju od direktnih pritisaka i napada na njihovu nezavisnost i svakovrsnog miješanja u njihove unutrašnje poslove. Iskorišćavaju se sporovi i nesuglasice između pojedinih nesvrstanih zemalja u cilju raspirivanja konflikata, a svjedoci smo i ratnih sukoba. To je velika šteta.«⁷

Spoljno *podsticanje razdora i sukoba* između nesvrstanih zemalja, miješanjem u njihove unutrašnje poslove, ideoškom indoktrinacijom i ekonomskom infiltracijom, raznim oblicima specijalnog rata, a u nekim slučajevima i direktnim oružanim intervencijama nosioci politike sa pozicije sile nastoje da prošire svoje sfere uticaja i da uspostave dominaciju na širokim prostorima nesvrstanih zemalja. Pri tome atakuju na jedinstvo pokreta nesvrstanosti, nastojeći da ga razbiju i pojedine njegove članice pridobiju za svoje interese.

Međutim, uprkos jačanju blokovskog pritiska na nesvrstane zemlje i širenju kruga nosilaca problokovskih shvatanja u pokretu nesvrstanosti, Šesta konferencija nesvrstanih zemalja u Havani, održana 1979. godine, jasno je pokazala da se većina nesvrstanih zemalja dosljedno zalaže za očuvanje i sprovođenje *izvornih principa* i ciljeva nesvrstanosti, ustanovljenih na Beogradskoj konferenciji 1961. godine. U završnom dokumentu Šeste konferencije snažno je reaffirmisana nezavisna, vanblokovska i globalna uloga pokreta nesvrstanosti u izgradnji novih međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa koji će se temeljiti na miru, bezbjednosti i blagostanju svih zemalja i naroda u svijetu.

⁷ Tito, *Vojna djela*, knj. VI, izd. VIZ 1981, str. 163.

Izvanrednu zaslugu za uspješan ishod Šeste konferencije i otvaranje realnih perspektiva za dalji uspon politike i pokreta nesvrstanosti imao je Josip Broz Tito, kome je odato specijalno priznanje ... »za njegov doprinos formulisanju principa i ciljeva nesvrstanosti, za njegove neumorne napore u očuvanju i učvršćivanju jedinstva i solidarnosti nesvrstanih zemalja i za njegov lični doprinos uspostavljanju ravnopravnijeg, pravednijeg i miroljubivijeg poretka u svetu«.⁸

Na planu očuvanja mira i bezbjednosti u svim regionima svijeta i na svim nacionalnim granicama, Šesta konferencija je istakla da učvršćenje detanta i bezbjednosti u Evropi može biti trajno samo ako se proširi i na druga područja i doprinese rješavanju takvih svjetskih problema kao što su razoružanje, iskorjenjivanje kolonijalizma, podsticanje razvijanja svih zemalja, uklanjanje sukoba i križnih žarišta, i drugih »da bi se eliminisali vojni blokovi i paktovi«. Konferencija je potvrdila svoju riješenost da »jača solidarnost i međusobnu pomoć među nesvrstanim zemljama da bi se oduprli imperializmu, kolonijalizmu, tudioj dominaciji i stranoj okupaciji, rasizmu kao i cionizmu, pretnjama, pritisku, agresiji i svim drugim ekonomskim i političkim akcijama uperenim protiv njih«. Najzad, Konferencija je izrazila stav da nesvrstane zemlje treba da dje luju još odlučnije protiv prijetnji, napada, pritisaka, nasilja, subverzija i miješanja u njihove unutrašnje poslove i »ponovo istakla potrebu da nesvrstane zemlje odgovaraju na sve to hrabro i solidarno«.⁹

Pokret nesvrstanosti stalno se širi i postaje sve uticajniji činilac rješavanju ključnih problema savremenog svijeta. Od 25 zemalja i 3 posmatrača, koliko ih je učestvovalo na Beogradskoj konferenciji 1961. godine, do danas pokret nesvrstanosti se gotovo učetverostručio. Na poslednjem samitu u Havani učestvovali su 92 zemlje i oslobodilačka pokreta u punopravnom svojstvu, 20 posmatrača i 19 gostiju. Takva širina pokreta ne govori samo o njegovoj demokratičnosti već dokazuje i to koliko je pokret nesvrstavanja izvor moralne i političke snage čiji su temelji i osnovni principi postavljeni na Beogradskoj konferenciji, na kojima se gradi njegova budućnost.

⁸ Rezolucija o priznanju Njegovoj ekselenciji predsjedniku Josipu Brozu Titu, čas. »Međunarodna politika« od 16. 9. 1979.

⁹ Završni dokument Šeste konferencije šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja; Isto.

Svestrana saradnja nesvrstanih zemalja – bitan uslov očuvanja nezavisnosti i suvereniteta

Savremena svjetska zbivanja posebno karakterišu: nastavljanje sve opasnije trke u nuklearnom i konvencionalnom naoružavanju; dalje zaoštravanje među velikim silama i pored nastojanja da se očuva detant; pokušaji da se težiše djelovanja osvajačkih snaga prenese na područje »trećeg svijeta«, odnosno na tzv. »nedefinisana područja« ili »sive zone«; sve češće krize, lokalni sukobi i ograničeni ratovi, koje najčešće podstiču centri ekonomske i vojne moći u svijetu; usavršavanje sredstava i metoda vođenja specijalnog rata i njihova sve šira primjena. Agresivnim pritiscima reakcionarnih snaga sve više se ugrožava nezavisnost nesvrstanih zemalja, što zahitjeva preuzimanje određenih mjera radi očuvanja vlastite slobode i nezavisnosti.

Do četvrte konferencije u Alžиру nesvrstane zemlje rijeđe su raspravljale o međusobnoj *saradnji u oblasti odbrane i bezbjednosti*. Pojedini predstavnici pokreta nesvrstavanja su smatrali da bi se saradnji u toj oblasti moglo prigovoriti da vodi stvaranju »trećeg bloka«, tj. odnosima koji liče na one u postojećim vojno-političkim savezima i blokovskim grupacijama. U stvari, do tada nije bilo svuda prihvaćeno gledište da je upravo takva saradnja među nesvrstanim najpouzdaniji način odvraćanja od agresije i odbrane vlastite slobode i nezavisnosti.

Kada su velike sile i blokovske grupacije uvidjele da bi svjetski nuklearni rat bio besmislen, stratezi ekspanzionizma su se sve više počeli opredjeljivati za osvajanje pozicija i sfera uticaja na širokim područjima nesvrstanih zemalja. Istovremeno, da bi oslabili nesvrstani pokret i tako lakše ostvarili svoje ciljeve oni su pojedine članice pokreta gurali u međusobne sukobe. Pošto nisu bile dovoljno snažne da se odupru tim nasrtajima, neke nesvrstane zemlje su bile žrtve različitih oblika agresije. Takve i slične opasnosti podstakle su nesvrstane na razvijanje šire međusobne saradnje i na planu odbrane, što znatno doprinosi odvraćanju neprijatelja od agresije, odnosno pomaže svakoj ugroženoj zemlji da uspešnije organizuje odbranu vlastite slobode i nezavisnosti.

Pokret nesvrstanosti nikad nije izdvajao odbranu i bezbjednost iz opštih društveno-političkih i ekonomskih procesa, niti ih je svodio na klasične sheme i strukture vojne sile. Snaga nesvrstanosti počiva na njihovim principima u borbi za mir i saradnju među narodima. U rješavanju problema koji ugrožavaju mir u svijetu, nesvrstani iznose svoje stavove i na vlastitim skupovima i u Ujedi-

njenim nacijama. To je mjesto i najšira tribina gdje nesvrstani mobilisu čitav miroljubivi svijet u borbi protiv pritisaka, nasilja i rata.

Snaga nesvrstanih je u ogromnom ljudskom potencijalu ne samo zemalja koje su uključene u pokret već i ostalog naprednog dijela čovječanstva koji prihvata principe i podržava konstruktivne napore nesvrstanih. Na taj način pokret nesvrstanih postaje ogromna *moralna snaga i savjest čovječanstva*.

Snaga nesvrstanih je u velikom *materijalnom*, pogotovo sirovinskem i energetskom potencijalu, koji se iz godine u godinu sve više eksploatiše u međunarodnim ekonomskim odnosima i podjeli rada.

Snaga nesvrstanih je u ogromnom *prostoru*, naročito pojedinih geostrategijskih regiona koji su od izuzetnog značaja za održavanje svjetskih komunikacija, zbog čega su stalno pod prismotrom super-sila i blokova.

Konačno, snaga nesvrstanih je u stalnom *jačanju njihovih odbrambenih potencijala i oružanih snaga*, koji iz godine u godinu jačaju u svim zemljama članicama nesvrstanog svijeta.

Saradnja među nesvrstanim ima veliki značaj za očuvanje slobode i nezavisnosti njih samih, a i za očuvanje mira u svijetu. Nesvrstani svojom borbom protiv sile i pritisaka, protiv rata i nasilja stvaraju probleme osvajačkim pretenzijama onih koji nastoje da očuvaju ili prošire svoje sfere uticaja i da ostvaruju svoje ciljeve silom. Zato oni nastoje da ga razbiju i oslabe.

Teorijsko ishodište odbrane i bezbjednosti nesvrstanih polazi od potpuno suprotnih premsa od blokovskih i oslanja se na pravo svake zemlje da samostalno odlučuje o svojoj sudbini, jer je *odbrana zemlje neodvojiva funkcija svake samostalne države*. Na takvim osnovama se grade *zajednički interesi i solidarnost nesvrstanih*, a jedinstvo se izražava u zajedničkom cilju — očuvanju slobode i nezavisnosti. Prema tome, odbrana i bezbjednost nesvrstanih zemalja zasniva se: na autentičnosti i samostalnosti odbrane i bezbjednosti svake od njih osloncem na sopstvene snage; na odbrambenoj moći nesvrstanih zemalja, koja se temelji na društvenim faktorima moći (ekonomskoj, društvenoj, političkoj, demografskoj, vojnoj) svake nesvrstane zemlje i pokreta u cjelini; na odbrambenoj saradnji nesvrstanih zemalja, koja se izražava u obliku solidarnosti i u pružanju podrške i pomoći, a ne u obliku formalnih vojnih sporazuma.

Polazna osnova nesvrstanih u razmatranju *savezništva* je član 51. Povelje Ujedinjenih nacija, u kome se kaže: »Ništa u ovoj povelji ne dira u prirodno pravo individualne ili kolektivne samoodbrane u slučaju oružanog napada...« Prema tome, nesvrstani, ako budu smatrali za potrebno, mogu međusobno sklapati i savezništva

da bi odbranili svoju slobodu, nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet, odnosno da bi agresora odvratili od ostvarivanja njegovih osvajačkih planova. Pri tome se nesvrstane zemlje zauzimaju za dosljednu primjenu principa miroljubive aktivne koegzistencije, a „... nisu se unapred opredelile za konfrontaciju sa određenim društvenim sistemima, razvijenim zemljama, blokovima ili njihovim vodećim državama.“¹⁰

Iskustva iz dosadašnjih ratova uče da je savezništvo uvijek bilo poseban oblik odnosa među državama i narodima. Ti su odnosi proizlazili iz društveno-istorijskih uslova i zbivanja, kao i iz bliskosti i podudarnosti osnovnih interesa i ciljeva koji se ratom žele postići. Na toj osnovi bi se mogla, bez ikakve sumnje, stvarati savezništva među nesvrstanim zemljama i u eventualnom ratu, na njoj se mogu i danas preduzimati zajedničke akcije radi odvraćanja ili odbrane od agresije. Nesvrstane zemlje nemaju nikakvog razloga da se uzdržavaju od takve saradnje, jer ona nije u suprotnosti ni s politikom nesvrstavanja ni s Poveljom Ujedinjenih nacija.

Savezništva koja se sada, u miru, stvaraju multilateralnim ili bilateralnim ugovorima su najčešće vojno-politički savezi, tj. okupljanje izvjesnog broja malih, srednjih, pa i velikih zemalja oko neke od supersila. Takvi savezi donose mnoštvo neprilika i neizvjesnosti i ne jamče podršku i pomoć saveznika u eventualnom ratu, zbog konfrontacije, borbe za sfere uticaja i drugih blokovskih razloga. Zato su oni neprihvatljivi za nesvrstane zemlje.

Istinska savezništva, koja se najčešće stvaraju u ratu, posebno u narodnooslobodilačkim i revolucionarnim ratovima, ne moraju biti zasnovani ni na kakvim formalnim ugovorima. To potvrđuju i dosadašnja iskustva. Prema Frontu nacionalnog oslobođenja Južnog Vijetnama, na primjer, ni jedna zemlja nije imala nikakve formalne obaveze o pružanju pomoći u njegovoј oslobođilačkoј borbi, ali je vijetnamski narod za sve vrijeme borbe uživao moralnu i materijalnu podršku svih progresivnih snaga svijeta, u čemu su prednjaci bile nesvrstane i socijalističke zemlje. Isti slučaj bio je i sa revolucionarnim, narodnooslobodilačkim i antikolonijalnim pokretima u Alžиру, Angoli, Zimbabveu itd., a sada takvu podršku ima oslobođilačka borba palestinskog naroda u borbi protiv izraelske agresije i okupacije, kao i svi ostali narodi koji se bore za slobodu i nezavisnost.

Saveznički odnosi, prema tome, ne moraju biti utvrđeni formalnopravnim aktom, već mogu biti izraženi u mnoštvu neformalnih, a

¹⁰ E. Kardelj, *Istorijski korenji nesvrstavanja*, Izdavački centar »Komunist«, Beograd, 1975, str. 30.

u suštini vrijednih i opipljivih oblika saradnje. To znači da nesvrstane zemlje mogu na razne načine saradivati radi organizovanja odbrane i bezbjednosti. Ta saradnja mora da bude u skladu s načelima nesvrstavanja i Povelje Ujedinjenih nacija, što znači da ni u kom slučaju ni na koji način ne može biti vezana za blokove, niti za stvaranje novog — »trećeg bloka«, jer je to suprotno osnovnoj ideji nesvrstavanja koja je i nastala kao antiteza blokovskom svrstavanju.

Osim toga što su u svojim glavnim dokumentima izrazili načelne stavove o miru i bezbjednosti i što su osudili svaki agresivni čin reakcionarnih snaga koje teže porobljavanju, nesvrstani su na Četvrtoj, Petoj i Šestoj konferenciji zauzeli aktivan stav i odnos i prema bezbjednosti vlastitih zemalja. Predsjednik Tito je, u vezi s tim, u govoru na Četvrtoj konferenciji nesvrstanih zemalja rekao:

»Ne možemo prepustiti tok događaja, a pogotovo našu sudbinu, velikim silama, njihovom dogovaranju i sporazumijevanju — čak i kada je to motivisano i najboljim namjerama — niti se možemo ograničiti samo na zahtjev da budemo prisutni u tim zbivanjima«. I dalje: »Naša saradnja treba, prije svega, da dode do izražaja u pojačanoj solidarnosti i međusobnoj podršci u slučaju kada je neka od nesvrstanih zemalja ugrožena ili izložena stranim pritiscima. Zatim, trebalo bi sve više da udružujemo svoju političku i ekonomsku snagu da bismo povećali našu sposobnost za akciju i time svojom prisutnošću i djelovanjem vršili sve snažniji uticaj na rješavanje međunarodnih problema, ma gdje i ma u kom obliku se to činilo.«¹¹ Sa govornice Pete konferencije u Kolombu Tito je poručio: »... neprijatelji mira i slobode ne miruju i zato im se moramo zajednički suprotstaviti«.¹²

U političkoj deklaraciji Alžirske konferencije o tome se kaže i ovo: »Učesnici su posebnu pažnju posvetili jačanju bezbjednosti i odbrani nesvrstanih zemalja od svih opasnosti spolja. Oni su izrazili riješenost svojih zemalja da povećaju svoju ... solidarnost i pomoć u slučaju prijetnji njihovoј nezavisnosti i teritorijalnom integritetu«.¹³ A u deklaraciji Ministarskog sastanka Komiteta bezbjednosti nesvrstanih zemalja u Havani (1975) ističe se da će »svaka agresija protiv jedne nesvrstane zemlje biti smatrana agresijom protiv nesvrstanih zemalja«, i ponovo se potvrđuje spremnost na međusobnu saradnju. Sve to govori o sve većem značaju i potrebi koju izražavaju nesvrstani u borbi protiv primjene sile.

¹¹ Tito, *Vojna djela*, knj. V, izd. VIZ 1977, str. 113.

¹² Isto, str. 286.

¹³ *Politička deklaracija Četvrte konferencije nesvrstanih zemalja*, čas. »Informator«, br. 10/1973, str. 139.

Pošto u društveno-političkim sistemima nesvrstanih zemalja postoje *razlike*, ima mišljenja, uglavnom van pokreta, da one ne mogu jedna drugoj pružati pomoć i podršku. Takva shvatanja su neprihvatljiva, jer izvjesne razlike među državama ne moraju biti smetnja saradnji. Treba samo pogledati u prošlost pa se uvjeriti da su se mnoga tzv. prirodna savezništva, koja su se temeljila na ideološkoj osnovi, u toku rata brzo raspadala. Teorijom o visokoj vrijednosti takvih sporazuma zanosila se, na primjer, i buržoazija u Velikoj Britaniji i Francuskoj (Čemberlen, Daladje) pred drugi svjetski rat, nadajući se da će Hitler ratovati samo protiv SSSR-a, a da će zapadne kapitalističke zemlje ostaviti na miru. Događaji u tom ratu su pokazali suprotno. S druge strane, da razlike u društvenim sistemima ne moraju uvijek biti smetnja u ostvarivanju pravog savezništva, potvrđuju primjeri opet iz drugog svjetskog rata, u kom se razvilo savezništvo između SSSR-a i zapadnih kapitalističkih zemalja (antihitlerovska koalicija) i između jugoslovenskog narodnooslobodilačkog i revolucionarnog pokreta i zapadnih saveznika. Polazeći od realnosti savremenog svijeta, problema, teškoća, pa i ratnih kriza među nesvrstanim zemljama, Tito je ukazivao na puteve prevazilaženja i najvećih iskušenja.

»Nesvrstane zemlje treba da se organizuju tako da, u slučaju iskrsllog ratnog sukoba među pojedinim članicama pokreta nesvrstanosti, mogu pružiti sve moguće vrste usluga radi ograničenja i otklanjanja sukoba. One treba, prije svega, da se bore protiv toga da se takvi sukobi pretvaraju u političku konfrontaciju blokova, jer to neminovno dovodi sukobljene zemlje u zavisnost od blokova«.¹⁴

Do Četvrte konferencije nije bilo znatnije saradnje među *oružanim snagama* nesvrstanih zemalja. Međutim, iskustva iz ratnih sukoba i kriza, u kojima su na različite načine bili ugrožavani suverenitet, nezavisnost i teritorijalni integritet nesvrstanih, pokazala su da mnoge zemlje koje pripadaju pokretu nesvrstanosti često nisu bile u mogućnosti da se same odupru nasrtajima spolja, niti unutrašnjim teškoćama koje su, takođe, najčešće bile inicirane spolja. Uzrok tome treba tražiti, pored ostalog, u slabijoj obučenosti kadra, pomanjkanju iskustava u pripremanju oružanih snaga i društva za odbranu i zaštitu zemlje kao i u tehničkoj i drugoj podređenosti i zavisnosti većine nesvrstanih zemalja od doskorašnjih kolonizatora, nekolonijalističkih i hegemonističkih sila koje se i pojavljuju kao agresori.

¹⁴ Josip Broz Tito, *Referat na XI kongresu SKJ, »Borba«* od 21. juna 1978.

Mnoge nesvrstane zemlje kupuju veći dio oružja i opreme za svoje oružane snage od nekih velikih i blokovskih zemalja, a upravo su ti izvori snabdijevanja veoma nepouzdani u najkritičnijim trenucima. Prodajući naoružanje i opremu, te zemlje ne propagiraju samo svoje ideje, već stvaraju odgovarajuće snage i uporišta na koje će se osloniti u ostvarenju svojih agresivnih ciljeva. Izlaz je u još čvršćem oslanjanju na sopstvene izvore i u svestranom razvoju naučne, ekonomski i tehničke, pa i vojne saradnje među nesvrstanim zemljama. Ta je *saradnja* već sve opipljivija i konkretnija, jer jedan broj nesvrstanih zemalja može znatna finansijska sredstva da odvoji u tu svrhu, a ima ih koje već raspolažu jakim industrijskim i drugim potencijalima za proizvodnju oružja i opreme.

To što su nesvrstani do sada učinili u *jačanju međusobne saradnje* radi odvraćanja neprijatelja od agresije i očuvanja svoje nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta, kao i bezbjednosti vlastitih zemalja, dalo je dobre rezultate. Zahvaljujući dobrim dijelom njima, obustavljena su ratna dejstva na Bliskom istoku u oktobru 1973. godine (neposredno poslije konferencije u Alžиру), osuđeni su vojni udari, vojnofašistički režimi i vojne intervencije, pružena je značajna pomoć narodima Vijetnama, Kambodže i Laos-a protiv spoljne intervencije, snažnu podršku imala je borba naroda Angole, Zimbabvea i Namibije za slobodu i nezavisnost, kao i svih drugih naroda i zemalja koje su se oslobođale kolonijalnog jarma ili se i sada bore za iste ideale, kao što to čine narodi Palestine, Namibije i dr. Nesvrstani su, takođe, u ogromnoj većini, i na skupovima nesvrstanih zemalja i u Ujedinjenim nacijama i u raznim regionalnim organizacijama, osudili oružane intervencije i druge oblike prijetnje i pritisaka svuda gdje su se pojavili.

Pokret nesvrstanosti je od samog početka zauzeo principijelan stav i negativan odnos prema *stranim vojnim bazama*, vojnim postrojenjima, razmještaju nuklearnog i drugog oružja na teritorijama drugih zemalja. Poznato je da se među uslovima koji su postavljeni da bi neka zemlja mogla dobiti status nesvrstanosti, već u prvom beogradskom sastanku 1961, izričito zahtevano da ne smije prihvati strane vojne baze na svojoj teritoriji. U tom kontekstu nesvrstane zemlje su se uporno borile i podržavale napore da se strane vojne baze eliminišu sa teritorija nekih nesvrstanih zemalja (ukidanje francuske baze u Bizerti na tlu Tunisa, britanskih baza na Malti i Kipru, podrška Panami i Kubi za ukidanje američkih vojnih baza na njihovim teritorijama itd). Takav stav pokreta nesvrstanosti prema stranim vojnim bazama proizlazi iz posljedica koje zbog toga nastaju ne samo za nesvrstane zemlje na čijim teritori-

jama se one nalaze, već i zbog toga što vojne baze podstiču zaoštravanje i krize u svijetu. Vojne baze, naime, služe za pritisak na unutrašnja politička zbivanja u zemlji u kojoj su razmještene, što znači da ta zemlja nema potpunu nezavisnost i slobodu u pogledu odlučivanja o unutrašnjoj i spoljnoj politici. Sem toga, te baze služe i za širenje uticaja stranih sila na širi region u kome se one nalaze, a koriste se i kao sredstvo u globalnoj strategiji supersila i blokova.

Pokušaji da se na teritorijama nesvrstanih zemalja stvaraju »konstruktivne« i »destruktivne« vojne baze velikih sila odlučno su *odbijeni* kao nastojanje da se razbije jedinstvo pokreta i da se on uključi u međublokovski sukob, što bi osjetno smanjilo njegovu političku i akcionu sposobnost. Takav principijelan stav je došao do izražaja i na Ministarskoj konferenciji nesvrstanih zemalja u Nju Delhiju 1981., kada se odlučno zahtijevalo povlačenje stranih trupa iz svih zemalja, bez obzira pod kakvim motivima su one došle na teritorije drugih zemalja. Takođe su osuđeni pokušaji uspostavljanja novih vojnih baza, vojnih postrojenja i razmještaja nuklearnog oružja i drugih sredstava za masovno uništavanje na tuđim teritorijama.

Nesvrstani vode odlučnu i upornu borbu za uspostavljanje pravednih *međunarodnih ekonomskih odnosa*, što je, takođe, sastavni dio njihove borbe za odvraćanje od agresije, očuvanje nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta njih samih. U toj borbi nesvrstani se sukobljavaju sa stalnim miješanjem u privredu nerazvijenih zemalja, što neposredno utiče na životnu egzistenciju mnogih naroda koji su, dobrim dijelom i zbog toga, izloženi gladi, nemštini i bolesti.

»Jaz koji je nastao između razvijenih i nerazvijenih zemalja nije samo faktor koji na ovaj ili onaj način produžuje ekonomsku zavisnost mnogih nerazvijenih zemalja od ekonomski i politički jakih zemalja, već je u isto vrijeme postao i faktor kočenja razvoja proizvodnih snaga u samim razvijenim zemljama, a time i izvor zaostrevanja ekonomskih i političkih kriza i izvor veoma opasnih suprotnosti koje ugrožavaju svetski mir«.¹⁵

Nesvrstani su se posljednjih godina sa više uspjeha koristili i svojim prirodnim resursima, energetskim izvorima i ekonomskim mogućnostima da bi onemogućili imperijalističke sile da se agresivno ponašaju prema njima, da bi ih odvratili od agresije ili ukonili poslijedice agresije. O tome se u Ekonomskoj deklaraciji Pete konferencije nesvrstanih kaže: »Šefovi država ili vlada nesvrstanih

¹⁵ E. Kardelj, *Istorijski korenii nesvrstavanja*, izd. »Komunist«, Beograd, 1975, str. 15.

zemalja primili su k znanju uspehe zemalja u razvoju u mobilisanju njihovih prirodnih resursa, kao efikasnog oružja u odbrani njihove nacionalne bezbednosti, suvereniteta i egzistencije, i unapređenju njihove kolektivne brige protiv agresije i okupacije, rasne diskriminacije, aparthejda, cionizma i kolonijalizma koji predstavljaju najveću pretnju miru i bezbednosti. Ovo je u velikoj meri pokazano i trijumfom borbi u Africi, na Bliskom istoku i u Aziji i efikasnim merama koje su preduzele zemlje izvoznice nafte i druge zemlje u razvoju, proizvodači sirovina u očuvanju i kontroli svojih prirodnih resursa.¹⁶

Međutim, realne mogućnosti ekonomске saradnje među nesvrstanima nisu dovoljno iskorišćene, naročito ako se zna kakvim energetskim resursima (u nafti i rudama) i finansijskim sredstvima neke nesvrstane zemlje raspolažu. To pruža mogućnost nesvrstanima da se uspješnije suprotstavljaju ekonomskoj dominaciji najrazvijenijih zemalja, koje stalnim povećanjem cijena industrijskoj robi, protekcionističkim mjerama i monopolskim položajem na međunarodnom tržištu, ostvaruju ogromne profite i nemilosrdno eksploratišu prirodna bogatstva (izvore sirovina, posebno nafte), jeftinu radnu snagu i prostrana tržišta nedovoljno razvijenih zemalja. Na tim osnovama je i stvoreno carstvo multinacionalnih kompanija. Zbog toga, veća solidarnost, borba za prevazilaženje teškoća najsiroromanjih i zajednička akcija svih progresivnih snaga moraju doći do punog izražaja, jer je to u interesu napretka svih nesvrstanih i očuvanju mira u svijetu.

Konferencija Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju, redovna zasjedanja Generalne skupštine i njenog Ekonomsko-socijalnog savjeta, pa i zasjedanja Savjeta bezbjednosti posvećena ekonomskoj problematici; zatim, specijalna zasjedanja Generalne skupštine, djelatnost specijalizovanih agencija i organizacija Ujedinjenih nacija i »Grupe 77«, kao i zauzeti stavovi i pokrenute akcije na konferencijama nesvrstanih (Beograd, Kairo, Lusaka, Alžir, Kolombo i Havana), na skupovima ministara inostranih poslova i na svim drugim multilateralnim i bilateralnim sastancima i cjelokupna aktivnost nesvrstanih znatno su doprinijeli odvraćanju od agresije i očuvanju mira, a time je učvršćena i nezavisnost nesvrstanih zemalja. »Bezbjednost svijeta, mir i stabilnost« — kako je rekao Tito na VI konferenciji nesvrstanih u Havani — »ne mogu se ostvariti bez korjenite izmjene međunarodnih ekonomskih odnosa u kojima su zemlje u razvoju izložene diskriminaciji i neravnopravnosti. Materijalne mogućnosti kojima čovjek danas raspolaže, umjesto da

¹⁶ Čas. »Informator« br. 10/1976, str. 145.

doprinose blagostanju i harmoničnom razvoju svih, pretvaraju se u svoju suprotnost. Neravnopravni ekonomski odnosi postaju sve opasniji izvor novih zaoštravanja i sukoba».¹⁷

Sve što nesvrstane zemlje preduzimaju, ne rade to zato da bi se zatvorile u sebe, obrazujući sistem izvan Ujedinjenih nacija. Njima nije cilj ni stvaranje novog bloka ili vojnog saveza. Pokret nesvrstavanja je *otvoren* za sve miroljubive, progresivne i demokratske snage svijeta, jer je samo pod tim uslovom moguća njegova dosljedna borba protiv politike sile, dominacije, pritisaka i agresija, borba za ukidanje rata kao sredstva politike.

Odnos pokreta nesvrstanosti prema ratu i miru određuje i njegov *odnos prema agresiji*. Agresija na jednu miroljubivu zemlju u isto vrijeme je i atak na mir u cjelini, a to neizbjegno vodi i treba da vodi učešće svih miroljubivih snaga i zemalja u borbu protiv agresora. U tom smislu, agresija na neku nesvrstanu zemlju istovremeno je agresija na nesvrstanost u cjelini.

Posmatrajući sve to u sklopu savremenih zbivanja u svijetu, može se zaključiti da su sve do sada preuzete oružane intervencije, nasrtaji i agresije na slobodu i nezavisnost, još više potencirali pitanje saradnje u odbrani nesvrstanih zemalja. Nema sumnje da u toj vitalnoj oblasti za svaku nesvrstanu zemlju i za pokret nesvrstanosti u cjelini težište mora biti *oslonac na vlastite snage*. Organizovanjem svih nacionalnih kapaciteta za odbranu od moguće agresije, svaka nesvrstana zemlja u najvećoj mjeri obezbjeđuje svoju slobodu i nezavisnost i ujedno doprinosi stabilnosti i jačanju uticaja pokreta nesvrstanosti. S druge strane, pokret nesvrstanosti, jačanjem svoje uloge i raznim aktivnostima u međunarodnim odnosima, postaje sve značajniji faktor u sistemu svjetske ravnoteže snaga i efektivno doprinosi stvaranju osnovnih prepostavki za uspješnu odbranu slobode i nezavisnosti nesvrstanih zemalja. Solidarnost nestvrstanih zemalja i njihova zajednička akcija u svim forumima i tijelima međunarodne zajednice, kao i na regionalnom i subregionalnom nivou, bezrezervna osuda oružanih intervencija i odlučno suprotstavljanje već diskreditovanom »pravu jačega«, predstavljaju nezamjenjivu snagu u odbrani slobode i nezavisnosti nesvrstanih zemalja.

U tom kontekstu su *neprihvatljive* one ideje koje poručuju da se nezavisnost i bezbjednost mogu očuvati osloncem na jednu ili drugu supersilu i blokovsku grupaciju. To je u punoj suprotnosti sa izvornim principima i kriterijima nesvrstanosti. Uostalom, nesvrstanost je i nastala kao izraz istorijske težnje novooslobođenih

¹⁷ Tito, »Vojna djela«, knj. VI izd. VIZ 1981, str. 330.

i ostalih, prije svega, malih zemalja da sačuvaju svoju slobodu i nezavisnost nevezivanjem za vojno-političke grupacije okupljene u saveze oko velikih sila. Zbog toga su teorije o »prirodnom savezništvu« manje inspirisane brigom za očuvanje slobode i nezavisnosti, a više prihvatanjem blokovske politike interesnih sfera i blokovske konfrontacije, koja ne stabilizuje već ugrožava svjetski mir, pa time u najvećoj mjeri i bezbjednost nesvrstanih zemalja.

Ako imamo sve to u vidu, ako vodimo računa o položaju i ugledu nesvrstanih među progresivnim i miroljubivim snagama svijeta i u međunarodnim organizacijama, posebno u Ujedinjenim nacijama, kao i karakter odbrane nesvrstanih zemalja, možemo zaključiti da u eventualnom ratu ni jedna nesvrstana zemlja ne može ostati sama — bez saveznika, bez podrške i pomoći. U slučaju agresije, uz svaku od njih bila bi ogromna većina čovječanstva. Svi koji se spremaju za agresiju moraju da i o tome vode računa i da dobro razmisle da li im se isplati upuštati se u tako rizične poduhvate. U tome je snaga nesvrstanosti kao činioца odvraćanja od agresije i borca za mir i bezbjednost savremenog svijeta.

Uloga i doprinos Jugoslavije u jačanju saradnje na planu odbrane i bezbjednosti nesvrstanih zemalja

Jugoslavija je poznata kao jedna od najaktivnijih nesvrstanih zemalja koja se dosljedno bori za mir i ravnopravne odnose u svijetu i kao država koja se oslanja na sopstvenu opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, što je i logično s obzirom na njen društveno-politički sistem i principijelu spoljnu politiku, u kojoj se zalaže za demokratizaciju međunarodnih odnosa i za dosljednost u izgradnji socijalizma. Korelacija između opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i spoljne politike Jugoslavije u prvi plan ističe značaj politike nesvrstavanja. Upravo zbog toga što Jugoslavija polazi od istih načela u izgrađivanju novih odnosa u međunarodnoj zajednici i u unutrašnjem socijalističkom samoupravnom sistemu, a u okviru njega u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti — njena unutrašnja i spoljna politika, odnosno njena nesvrstana politika, socijalistički samoupravni razvitak, opštenarodna odbrana i društvena samozaštita su međusobno usklađeni. Oni u isto vrijeme svaki za sebe i svi zajedno doprinose odvraćanju od agresije na Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju. Nesvrstanost, dakle odvraća od agresije uopšte, a i od agresije na Jugoslaviju.

Tako su nesvrstanost i borba za mir, socijalizam, ravnopravne odnose među narodima i opštenarodna odbrana i društvena samozaštita činioci jedne *jedinstvene politike*. Jugoslavija kao nesvrstana zemlja odlučno odbacuje rat i politiku s pozicije sile kao sredstva za rješavanje međunarodnih sporova, i zastupa stanovište koje je u skladu s njenom nestvrstanom politikom i Poveljom Ujedinjenih nacija — da je osnovno pravo svakog naroda da brani svoju slobodu, nezavisnost i suverenitet, da sam odlučuje o svom društvenom uređenju i da mu to pravo niko ne može uskratiti. Iz toga proizlazi pravo svih naroda da se bore za svoju nacionalnu nezavisnost. Ti opšti stavovi, koji su proistekli iz aktivnosti Jugoslavije kao nesvrstane zemlje u međunarodnom životu, iz načela njene unutrašnje i spoljne politike, određuju smisao sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Odbrambeni sistem SFRJ je usmjeren isključivo na odbranu suvereniteta, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta zemlje i »... nije uperen ni protiv koga koželi mir i ko poštuje pravo na slobodu i samostalan ekonomski, politički i društveni razvitak«.¹⁸ On se ni u kom vidu ne može pojaviti kao sila koja bi ugrožavala mačiju slobodu, nezavisnost i mir. Znači, opštenarodna odbrana i društvena samozaštita su usmjerene protiv nasilja i rata. Njihov smisao je upravo u sprečavanju rata, u odvraćanju od agresije i očuvanju mira, u zaštiti društveno-političkog sistema i njegovih vrijednosti. One su oslonac Jugoslaviji i u njenim međunarodnim odnosima, u njenoj politici nesvrstavanja, odnosno u borbi za očuvanje mira i za sprečavanje upotrebe sile u rješavaju međunarodnih problema. Kao što je nesvrstanost činilac odvraćanja od agresije i doprinosi miru i bezbjednosti čovječanstva u cjelini i štiti slobodu, nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet svih nesvrstanih i miroljubivih zemalja, tako su i opštenarodna odbrana i društvena samozaštita štit jugoslovenskim narodima u njihovoj borbi za slobodu, nezavisnost, suverenitet, teritorijalni integritet i zaštitu Jugoslavije. One odvraćaju agresiju na Jugoslaviju i njen društvo i u isto vrijeme u punoj mjeri doprinose odvraćanju od agresije uopšte, što znači jačaju mir i bezbjednost svih nesvrstanih i miroljubivih zemalja u svijetu. Na taj način nesvrstanost i opštenarodna odbrana i društvena samozaštita su u najneposrednijoj međusobnoj vezi i uzajamno se dopunjaju.

¹⁸ Josip Broz Tito *Opštenarodna odbrana Jugoslavije, »Međunarodna politika«*, Beograd, 1970, str. 18.

B R O J 6
GODINA XXXIII

YU ISSN 0042 — 8426
NOVEMBAR—DECEMBAR
IZLAZI DVOMESEČNO

VOJNO DELO

OPŠTEVOJNI TEORIJSKI ČASOPIS

IZDAJE VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

General armije
NIKOLA LJUBIĆ

Oružane snage na Ttovom putu revolucije

Trenutak je da se na kraju ove jubilarne, 40-godišnjice stvaranja i razvoja oružanih snaga kaže, makar i ukratko, o tom dugom, teškom, ali svijetlom putu njihovog rasta, o silnim preprekama koje smo morali, jednu po jednu, strpljivo i odvažno da uklanjamo, sve do ovih jubilarnih dana kada sa ponosom možemo konstatovati da su nam oružane snage, pod vođstvom Komunističke partije i Tita, izrasle u borbenu snagu koju danas svako mora uvažavati.

Od ustaničkih dana — preko Rudog, Čajniča, Neretve, Sutjeske, Drvara, Drine, Srema i mnogih drugih poprišta širom naše zemlje, pa sve do Trsta i konačne pobjede — i opet — od početka u miru, preko učešća u izgradnji zemlje i njenoj pripremi i osposobljavanju njenih ljudi za oružanu borbu, osvajanja složenih borbenih i tehničkih sistema, pa sve do ovog svečanog trenutka kada bacamo pogled unazad da dokučimo glavne tokove našeg rasta i razvoja — koračale su naše oružane snage iz pobjede u pobjedu i bivale sve jače i jače.

Njihova prošlost je bogata i slavna, sadašnjost veoma impresivna, a budućnost perspektivna. Iako su mnogi događaji iz prošlosti već istraženi i istoriografski obrađeni, ima još dosta i onih koji će kaju da budu svestrano osvijetljeni i objašnjeni, kako bi tu svijetlu prošlost što više približili mladim generacijama da se na tom nepresušnom vrelu napajaju novim nadahnućima, koja će ih pokretati i voditi u nova pregalaštva. To je trajan zadatak naše istoriografije i vojne teorije. Ovom prigodom namjera nam je da ukažemo na neke

činjenice bitne za dalja traganja i izučavanja razvojnog puta naših oružanih snaga.

Iako je to svim našim radnim ljudima poznato i premda je to više puta isticano u različitim prilikama, trenutak je takav da sam po sebi iziskuje potrebu da se i ovom prilikom istakne dobro poznata istina: *sve što naše oružane snage danas jesu, što su bile u prošlosti i što će biti u budućnosti — djelo je naše partije, našeg SKJ, naših radnih ljudi, radničke klase naroda i narodnosti naše zemlje, koje su stvorili pod Titovim vodstvom. Sve najprogresivnije težnje naroda, radničke klase i Partije (SKJ) u izgradnji oružanih snaga personificirao je Josip Broz Tito*, prvi vojnik naše revolucije, vrhovni komandant oružanih snaga u ratu i dugom poslijeratnom razdoblju. Pod brižnom rukom Tita i Partije stvarane su, razvijale se i stasale naše oružane snage na jedinstven način koji je zabilježila istorija. Neće biti neskromno ako ovom prilikom konstatujemo da smo i mi, pripadnici oružanih snaga, Titu i našem narodu, našoj radničkoj klasi i našoj partiji, jednom riječju — našoj revoluciji, uzvratili na isti način: stasali smo u tako moćan činilac odbrane tekovina revolucije da naši narodi mogu biti sigurni u svoju budućnost, da mogu mirno nastaviti svojim putem izgradnje samoupravnog socijalizma. Ovo ističemo sa puno razloga, jer smo to kao faktor odvraćanja do sada monoga puta i na djelu potvrdili, iako se neprijatelji naše zemlje, našeg samostalnog socijalističkog samoupravnog razvoja, stalno regenerišu, a ponekad i umnožavaju. Kao da ih naši uspjesi ljute i čine izrazito nervoznim. Ali, uzalud čekaju na to da se njihove mračne želje i namjere ostvare. Sve naše teškoće, koje su brojne i krupne, u stanju smo da udruženi i zbratimljeni savladamo. To smo do sada u našoj poslijeratnoj istoriji mnogo puta pokazali.

O oružanim snagama i njihovom revolucionarnom razvojnom putu govorićemo slijedeći glavne tokove toga razvojnog puta, nastojeći da obuhvatimo bar neke ključne momente na tom putu, da izdvojimo nekoliko perioda koji se odlikuju nekim specifičnim karakteristikama, ali tako da to bude *sintetički pristup*, da svaki od perioda i njihovih karakteristika budu momenat cjeline slike revolucionarnih oružanih snaga. U izboru pitanja i argumenata za odgovore na ta pitanja, kao i u oblikovanju tih odgovora, imamo u vidu prvenstveno ovaj polazni stav: u svojoj istoriji naše oružane snage su vjerno pratile osnovne tokove društvenog razvoja i revolucionarne promjene u pogledu sopstvenih zadataka, sopstvenog djelovanja i bitnih društvenih i vojnih karakteristika; one su na svakoj dionici svog razvojnog puta bile moćni zaštitnik tokova i tekovina revoluci-

je i pokretač revolucionarnih promjena. Sve bitne karakteristike naših društvenih preobražaja prelamale su se i kroz organizaciju, unutrašnje odnose i djelovanje oružanih snaga, koje su se na taj način, u svakom momentu naše novije istorije, u NOR-u i nakon njega, sve do danas, potvrdivale i kao snaga odbrane revolucije i kao njen značajan sadržaj.

Stvaranje i razvoj naših oružanih snaga u narodnooslobodilačkom ratu

Svi naši počeci su, kao što je svakom znano — u narodnooslobodilačkom ratu. To je ishodište naših oružanih snaga i naše savremene koncepcije opštenarodne odbrane. Iskustva iz toga perioda su kapitalna i za našu sadašnjost i za našu budućnost, podjednako za našu teoriju i praksu. Jer, način na koji su stvarane i razvijale se naše oružane snage u narodnooslobodilačkom ratu, kako je Tito često isticao, jedinstven je primjer u istoriji. A istorija je dala svoj sud o tom putu, on se, dakle, potvrdio u ratnoj praksi. Otuda su i mnoga naša savremena rješenja u domenu opštenarodne odbrane utemeljena na iskustvima iz narodnooslobodilačkog rata, valorizovanih u kontekstu savremenih društveno-istorijskih i vojnostrategijskih uslova u kojima živimo i djelujemo. U tom smislu ostvaren je puni kontinuitet u razvoju naših oružanih snaga.

Stvaranje i razvoj oružanih snaga, kao što sam to već istakao, neodvojivo su vezani za Titovo ime i djelo. One su uslovljene cjelovitom Titovom strategijskom koncepcijom NOR-a i revolucije kao opštenarodnog rata, ali su i bitan konstitutivni element te strategijske koncepcije. Bez novih revolucionarnih snaga, kao materijalne snage revolucije, Titova strategijska koncepcija ne bi bila cjelovita i ne bi mogla računati na punu realizaciju. Oružane snage revolucije i Titova odlučna orientacija na njihovo stvaranje i jačanje značajan su činilac i praktična potvrda Titovog oslanjanja na vlastite snage: «Ko će nam donijeti slobodu, ako se sami za nju nećemo boriti.» To su poznate Titove riječi izgovorene davno, u teškim ratnim vremenima, u kojima je orijentacija oslonca na vlastite snage izričito formulisana. No, te riječi i danas nam znače i zrače kao upozorenje i poziv da teškoće moramo sami savladati. Jer, oslonac na sopstvene snage nam je i danas, a biće i ubuduće, naše trajno opredjeljenje u odbrani tekovina revolucije.

Titova odluka i orientacija na stvaranje oružanih snaga revolucije utemeljene su u njegovoj dubljoj spoznaji novih materijalnih

snaga rata i revolucije. Suština tog saznanja je u spoznavanju mogućnosti angažovanja u ratu i revoluciji širokih narodnih masa okupljenih na platformi koja izražava njihove vitalne potrebe, masa koje su — organizovane i angažovane u oružanoj borbi u okviru doktrine i ratne vještine koja odgovara opštim i posebnim uslovima rata i ratišta (dakle i revolucije) — nepobjediva snaga rata i oružane borbe. Izgrađujući oružane snage na ovim spoznajama, Tito je dokazao mogućnost uspješne oružane borbe relativno male zemlje, ograničenih materijalnih resursa, protiv najmoćnije imperialističke vojne sile. To otkriće i ovaj dokaz ima kapitalno značenje i značaj za borbu tzv. malih naroda protiv svih oblika porobljavanja u savremenom svijetu.

U stvaranju i izgrađivanju oružane sile narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije Jugoslavije, u kreiranju njene doktrine i ratne vještine, Titu nisu mogle biti uzor klasične armije i doktrine i klasičan način upotrebe oružanih snaga u ratu. To su nalagali opšti i posebni istorijski uslovi. Za sve jugoslovenske narode i narodnosti oni su bili i izuzetno složeni i izuzetno teški, vjerovatno i najteži u njihovoj inače surovoj istoriji. Mnogima je situacija izgledala bezizlazna. Prvo što je Tito učinio u tako složenoj situaciji 1941. godine bio je poziv avangardi, cijelokupnoj radničkoj klasi i svim narodima i narodnostima Jugoslavije, svima kojima »u srcu leži sloboda«, na nepoštedan obračun sa okupatorom, kvislinzima i starim društvenim poretkom. Taj poziv, definisan i proklamovan kao krajnji političko-revolucionarni i vojnostrategijski cilj rata, prodrio je u svijest radničke klase i radnih masa, i one su ga svojski prihvatile, jer im se otkrivala jedina mogućnost da ostvare svoje interese.

Opredjeljenjem za narodnooslobodilački rat, izborom načina vođenja oružane borbe, odabiranjem pravog trenutka za početak oružanog ustanka i njegovog prerastanja u opštenarodni rat, odnosima i saradnjom sa saveznicima i stvaralačkim korišćenjem svih ostalih činilaca rata i oružane borbe, Tito će primorati okupatora i kvislinge na defanzivu i nanijeti im poraz.

U stvaranju i izgrađivanju oružanih snaga i njihove ratne vještine Tito je polazio od ovih osnovnih načela: pravo, da se postepeno i planski, stalno imajući na umu krajnji strategijski cilj rata, ide od najnižih stepena vojnog organizovanja ka višim i da se oružane snage neprekidno povećavaju i formacijski objedinjuju kako bi se što prije organizovala i izgradila savremena armija; drugo, da se borba rasplamsa na cijeloj teritoriji Jugoslavije i da se što prije pokrenu u borbu i okupe oko narodnooslobodilačkog pokreta radne mase svih naroda i narodnosti Jugoslavije, i treće, da se strategijska, ope-

rativna i taktička upotreba oružanih snaga stalno usklađuje sa stepenom njihove jačine, organizovanosti i razvojem komandovanja.

U početnom razdoblju NOR-a, to jest do početka stvaranja brigada, vojna organizacija se odlikovala postojanjem široke mreže partizanskih i teritorijalnih jedinica različitih vrsta, naziva i veličina. Ipak, osnovni oblik vojnog organizovanja bili su narodnooslobodilački partizanski odredi.

Iskustva koja su ustanici stekli već u prvim okršajima uvjerila su Tita da su partizanski odredi oblik vojnog organizovanja koji omogućuje da dođu do potpunog izražaja energija i odlučnost narodnih masa, koje su ne samo izvor vojne sile, već i zaloga rasplamsavanja oružane borbe. Partizanski odredi su u pravom smislu te riječi bili oblik podruštvljene vojne sile, a kao vojne formacije ispoljili su mnoge prednosti u primjeni partizanske taktike ratovanja.

S obzirom na sve okolnosti i uslove u Jugoslaviji 1941. godine, Tito je smatrao da je uspješan samo onaj ustanak koji se neprekidno razvija i koji usavršava i vojnu organizaciju. Zato je najveći dio obimne prepiske s nacionalnim i pokrajinskim partijskim i vojnim rukovodstvima, prve teorijske radove i doktrinarno-normativna akta posvetio rješavanju najvažnijih problema vojne organizacije koje je nametala praksa. U tim radovima Tito je, uporedo s isticanjem zahtjeva da se sav ljudski i materijalni potencijal zemlje što više angažuje u borbi protiv okupatora i kvislinga, ukazivao i na potrebu izgrađivanja čvrste vojne i političke organizacije, koja će biti prilagođena tome da vodi drugotrajan rat u uslovima tehničke nadmoćnosti neprijatelja.

Prvo vojno-političko savjetovanje najviših predstavnika nacionalnih i pokrajinskih štabova u Glavnom štabu NOPOJ, koje je na Titov zahtjev i pod njegovim rukovodstvom održano u Stolicama 26. septembra 1941. godine, donijelo je, osim drugih strategijskih odluka, i zaključke o stalnom jačanju i učvršćavanju vojne organizacije. Za to se savjetovanje slobodno može reći da je bilo preloman događaj u organizovanju oružane sile u ustanku i revoluciji. Svojim odlukama značilo je potpuno prihvatanje Titovog puta u izgrađivanju vojne sile, koja će postepeno dobivati sva obilježja savremene armije.

Naglasivši da je potrebu za održavanje tog savjetovanja nametnuo nagli porast narodnooslobodilačkog pokreta, koji u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, na Kordunu, u Lici i ostalim krajevima sve više prerasta u opštenarodni ustanak, i da su rezultat toga krupni uspjesi partizanskih odreda u borbama, pa i u napadima na okupatorske i kvislinške garnizone, dakle, na gradove, što se sve ogledalo

u stvaranju prostranih oslobođenih teritorija. Tito na Savjetovanju ističe da je neophodno što čvrše međusobno povezati partizanski odrede i organizaciono ih ojačati, jer je to osnovni uslov uspješnog razvijanja oružane borbe, omasovljavanja oružanih snaga i izvođenja krupnih operacija. On i tom prilikom postavlja odlučan zahtjev učesnicima Savjetovanja da se prevlada zaostajanje u izvršavanju osnovnog zadatka prve etape ustanka, to jest, da se savladaju teškoće i slabosti u široj mobilizaciji naroda za oružanu borbu (a toga je u nekim djelovima zemlje bilo), kako bi se na višem stepenu razvoja oružanih snaga i oružane borbe postigla ravnomjernost i jedinstvo NOP-a u cijeloj zemlji. Na Savjetovanju u Stolicama donijeto je više odluka o tome kako da se poboljša organizacija do tada stvorenih ustaničkih jedinica, i to na jedinstvenoj osnovi.

Sprovodenjem u djelo odluka sa savjetovanja u Stolicama, u slijedećim mjesecima su partizanske snage, koje su se u početku odlikovale usitnjenošću i međusobnom nepovezanošću većeg broja odreda, postepeno dobivale osnovne oblike jedinstvene i organizovane vojne sile. Svuda gde je ustanak dobivao šire razmjere, vojne jedinice su bile organizovane u čete, bataljone i odrede. Partizanski odredi, kao u to vrijeme najkrupnije vojne formacije, imale su od 1.000 do 2.000, pa i više boraca, a već su se u izvođenju operacija javljale i grupe odreda, s privremenim operativnim štabovima. U jedinicama su uspostavljeni unutrašnji odnosi karakteristični za narodne revolucionarne armije. U stvaranju i organizovanju jedinica, prvorazrednu ulogu su imali nacionalna i pokrajinska rukovodstva i organizacije KPJ i SKOJ-a, koje su, prema Titovim upustvima, u tom razdoblju osnivane u svim jedinicama. Te organizacije su bile stubovi u izgradivanju moralno-političkog jedinstva jedinica, koje se razvijalo na istim osnovama na kojima su počivali jedinstvo i snaga Partije i SKOJ-a.

Partizanski odredi su odigrali značajnu ulogu u podizanju i razvijanju oružanog ustanka, u mobilizaciji naroda za borbu itd.; ali oni su pokazali i odredene organizacijske slabosti, naročito u borbenim dejstvima koja su im nametale manevarske snage okupatora. Borbe u Srbiji s njemačkim operativnim formacijama to su nedvosmisleno pokazale. Sve to, a i potreba da se ustanak prenese i u druge krajeve Jugoslavije zahtijevali su da se formiraju nove formacije. Riješenje je nadeno u partizanskoj brigadi kao novom organizacijsko-formacijskom sastavu. Tako je, u Rudom 22. decembra 1941. godine, formirana Prva proleterska brigada. Vrlo brzo se pokazalo da je to pravi put budućeg razvoja vojne organizacije jer su prvi bor-

beni rezultati bili očevидни. Uskoro je došlo do formiranja novih brigada. Pohod grupe brigada u zapadnu Bosnu, kvaliteti koje je ona pokazala na tom putu, njen uticaj na razvoj ustanka u zapadnim dijelovima zemlje itd. ukazali su na značaj i potrebu formiranja krupnijih združenih sastava koji bi bili sposobni da izvrše i veće i teže zadatke, da izvode složene manevre i operacije. Tako je nastalo formiranje divizija, kasnije i korpusa, a u završnim operacijama i samih armija. Naporedо s tim jedinicama i formacijama razvijala se ratna mornarica (već 10. septembra 1942. godine formirana je prva mornarička jedinica) i ratno vazduhoplovstvo (21. maj 1942. godine označio je početak stvaranja ratnog vazduhoplovstva).

Partizanski odredi, kao teritorijalne snage, zadržani su do kraja rata i odigrali su izuzetnu ulogu u mobilizaciji, organizaciji pozadine, organizovanju bezbjednosnih poslova i izvođenju borbenih dejstava samostalno i u sadejstvu s operativnim jedinicama. Od samog početka pored komandi područja formirane su i druge vojnoteritorijalne komande i jednice i vojnopožadinski organi (korpusne oblasti, komande mjesta, straže i dr.), što je bila značajna snaga u angažovanju ljudskih i materijalnih potencijala za vođenje oružane borbe, organizaciju pozadine, učvršćenje slobodne teritorije itd.

Razvoj vidova i rodova i drugih struktura oružanih snaga Jugoslavije u toku NOR-a bio je veoma specifičan i originalan. Može se slobodno reći da su iskustva iz toga krupan doprinos vojnoj nauci, naročito vojnoj organizaciji i teoriji ratne vještine.

Razvoj oružanih snaga u poslijeratnom periodu

Oružane snage Jugoslavije izašle su iz rata sa oko 800.000 boraca i starješina koji su bili organizovani u četiri armije i KNOJ, sa snažnim vazduhoplovstvom, ratnom mornaricom i drugim brojnim jedinicama i ustanovama, i sa odgovarajućim ratnim iskustvom. U prvim poslijeratnim godinama one su se našle pred složenim zadacima. Trebalo je voditi borbu sa ostacima kvislinških vojnih formacija, očuvati tek izborenu slobodu i nezavisnost, koje su ugrožavale političke igre nekih velikih sila i nesporazumi sa nekim susjedima zbog njihovih teritorijalnih pretenzija na dijelove naše teritorije. Trebalo je, napokon, obnoviti ratom opustošenu zemlju. U tim gotovo sudbonosnim trenucima i u takvim uslovima trebalo je pristupiti reorganizaciji oružanih snaga, uvesti ih u novi tip odnosa i života kakav je mirnodopski i slijediti neke procese modernizovanja, a uz to biti u stalnom najvišem stepenu borbene gotovosti. To znači da

je trebalo da oružane snage budu stalno spremne da odmah mogu stati na branik granica domovine i da se u isto vrijeme neprekidno razvijaju i modernizuju.

Otuda je prirodno što izgradnja oružanih snaga u čitavom poslijeratnom periodu na sebi nosi pečat protivurječnih i složenih opštih i posebnih međunarodnih, društvenih i vojnotehnoloških uslova i činilaca. Svi ti brojni uslovi i činioci, od kojih inače zavisi organizaciona izgradnja oružanih snaga, mogu se grupisati u ovih nekoliko grupa: međunarodni politički i vojno-politički odnosi u svijetu i u Evropi i položaj naše zemlje u sklopu toga: geografske, geopolitičke i geostrategijske karakteristike naše zemlje, našeg ratišta i položaj Jugoslavije u sklopu moguće međublokovske konfrontacije i posljedice koje iz toga mogu nastupiti za bezbjednost naše zemlje: karakteristike rata i oružane borbe s obzirom na skokovit razvoj vojnog faktora u svijetu; demografske i ekonomski mogućnosti i karakteristike Jugoslavije; karakteristike cjelovitog društvenog sistema, i konceptijsko-doktrinarna opredjeljenja Jugoslavije u pogledu potreba, mogućnosti i načina odbrane zemlje i odbrambenog organizovanja društva u savremenim uslovima. Navedeni faktori nisu po-ređani ni po kakvom strogom zahtjevu, pa ne bi trebalo unaprijed formirati stav o rangu njihovog uticaja na razvoj naših oružanih snaga.

U različitim periodima naše poslijeratne istorije oni su djelovali različitim intenzitetom i ispoljavali različiti uticaj na naša rješenja u izgradnji oružanih snaga.

U periodu neposredno poslije rata (od 1945. do 1950. godine) trebalo je rješavati odbrambene probleme uporedo sa naporima koje smo činili na obnovi ratom opustošene zemlje i naporima na izgradivanju institucija i učvršćivanju vlasti radničke klase, jačanju njenog materijalnog i društvenog položaja. To je vrijeme učvršćivanja međunarodnog položaja nove Jugoslavije, čije smo temelje postavili sami svojim doprinosom pobjedi Antihitlerovske koalicije nad fašizmom. Napokon, to je vrijeme kada smo bili izloženi pritiscima spolja i sa strane unutrašnje reakcije, što je ugrožavalo našu nezavisnost i našu bezbjednost. Svi ti momenti i opšta ekonomski i društvena nerazvijenost uslovili su da sva vlast u tom periodu bude u rukama države. Shodno tome, svi poslovi odbrane i odbrambenog organizovanja društva bili su u nadležnosti centralizovanih državnih organa — organa federacije, kao reprezentanta opštih društvenih interesa. No, ulogu države u našem društvu toga doba ne smijemo shvatiti klasično, kao da se radi o otudenoj sili izvan i iznad društva. Naša država nije prazna apstrakcija koja nema svog sadr-

žaja, već konkretna organizacija i koncretan sistem. Na čelu svega, kao kreator svih naših oblika i nosilac njihove realizacije bila je KPJ. Državna administracija nije mogla imati ulogu kakva se susreće u tipičnim etatizovanim političkim sistemima savremenog svijeta.

S obzirom na opšte stanje u svijetu i u Evropi i našu svekoliku nerazvijenost u to vrijeme, a i na činjenicu da je Jugoslovenska armija iz rata izašla kao brojna i organizovana oružana sila, naše oružane snage u to vrijeme su, ipak, izgrađivane kao snažna operativna armija. Bilo je sasvim prirodno da se u uslovima totalne nerazvijenosti, ograničenih društvenih resursa i pojačane prijetnje našoj nezavisnosti, oslonimo na najorganizovaniji dio naoružanog naroda, a to su nesumnjivo bile oružane snage. To rješenje ne smao da je bilo iznuđeno, nego jedino razumno i društveno opravdano. Jer, oružane snage moraju pratiti, kako razvoj međunarodnih odnosa i oružanih snaga u svijetu, tako i razvoj društvenog sistema i na sebe primiti njegova bitna obilježja.

Društvena suština, nastanak, predeni put u razvoju, način organizovanja, unutrašnji odnosi i njihova društvena uloga davali su oružanim snagama pečat revolucionarne i duboko narodne armije. Kao takve, oružane snage uklapale su se u marksistički koncept o naoružanom narodu upravo tim svojim karakteristikama, a ta svoja obilježja zadržale su tokom čitavog poslijeratnog perioda. Marksistička ideja o naoružanom narodu u ovom periodu realizuje se preko razgranatih osnova organizovanja, pripremanja i funkcionalisanja masovnih revolucionarnih oružanih snaga i njihove duboke i neraskidive povezanosti sa narodom. Pored toga, u našim shvatanjima bile su svježe i prisutne ideje o mogućnosti i potrebi unapređivanja vojnog organizovanja putem partizanskih, diverzantskih i drugih jedinica i ustanova.

Drugi period u razvoju oružanih snaga nakon rata je period od začetka najdubljih promjena našeg društvenog bića — od uvođenja radničkog samoupravljanja (1950), preko njegovog ustavnog sankcionisanja i normativnog regulisanja u toku čitave tri decenije.

U ovom periodu jačanje i modernizacija oružanih snaga odvijali su se u okviru razvoja i jačanja cjelokupnog sistema opštenarodne odbrane kao njegova okosnica. Jer, cjelokupno ratno iskustvo, praksa odbrambenog organizovanja i rezultati naučnoistraživačkog rada upućivali su na zaključak da samo potpuno razvijen sistem opštenarodne odbrane omogućava optimalnu borbenu spremnost i sposobnost oružanih snaga i cijelog jugoslovenskog samoupravnog društva da agresora odvrati, odnosno da se, ako dođe do oružane agresije, u opštenarodnom odbrambenom ratu izvojuje pobjeda. Iz te či-

njenice proisticali su konkretni zahtjevi u vezi s razvojem sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u svakoj etapi tog razvoja, uvijek veći i strožiji i u kvantitativnom i u kvalitativnom pogledu. Evo nekih od tih zahtjeva.

1. Da bi oružane snage Jugoslavije i društvo u cijelini uvijek bili u najvećoj mogućoj mjeri spremni za rat i oružanu borbu, moralo se preduzimati sve što je potrebno kako bi se, na osnovu procjene ljudskih, ekonomskih, tehničkih i svih drugih činilaca, predviđalo šta predstoji, kako bi se na osnovu sagledavanja fizionomije eventualnog rata uskladio razvoj svih struktura društva koje skladno kao cijelina treba da dejstvuje u ratu. U tome je nezamenljiva uloga nauke. Nikada, a pogotovo u ratu, nijedan projektovani program za riješavanje aktuelnih problema ne ostvaruje se prema očekivanju ukoliko se u njemu što detaljnije ne predvide svi mogući događaji. Da bi se ovo ostvarilo potrebno je što više se koristiti naukom. Savremeno organizovanim timskim radom visokoobrazovnih, klasno svjesnih i politički opredijeljenih ljudi, starješina oružanih snaga i pripadnika civilnih naučnih institucija, najbrže će se postići rezultati koji će zadovoljiti odbrambene zahtjeve i danas i u vremena koja dolaze.

2. Da bi projekti modernizovanja i opšteg razvoja oružanih snaga SFRJ i cijelog jugoslovenskog društva odgovorili aktuelnim i budućim potrebama, moraju biti ne samo sveobuhvatni, zasnovani na naučnim dostignućima i predviđanjima, već, što je najvažnije, i realni. Za svaku etapu razvoja opštenarodne odbrane treba prona-laziti najbolji oblik organizovanja i najpogodniji način upotrebe oružanih snaga u oružanoj borbi. Stoga valja odrediti i odgovarajuće načine obučavanja ljudstva, naroda i oružanih snaga, za učestvova-nje u zadacima opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Jedino tako se može postići da sve snage odbrane, a to znači i narod i oružne snage, budu stalno spremne da se oružanom borbom i drugim vidovima otpora uspješno suprotstave agresoru. Komande i štabovi jedinica oružanih snaga i svi drugi organi što rukovode i rade na poslovima opštenarodne odbrane, moraju dobro poznavati protivnika, a u prvom redu njegove mogućnosti, način ratovanja, naoružanje i sve drugo što čini njegovu vatrenu i udarnu moć.

Jugoslovenska socijalistička zajednica je stvorila takve mogućnosti da na jasno određenim teorijskim osnovama koncepcije i na njoj zasnovanim doktrinarnim načelima može dalje izgrađivati optimalne planove priprema i upotrebe oružanih i drugih odbrambenih snaga društva. Kadar u oružanim snagama mora biti na visokom ideološkom, političkom i stručnom nivou, spreman i sposoban da

pruži stručnu i drugu pomoć svima, počev od federacije do opštine, mjesne zajednice i organizacije udruženog rada, u planiranju priprema za rat i njihovom oživotvorenju, organizaciji života i rada u uslovima rata, sve u skladu sa zahtjevima i potrebama odbrane zemlje u izuzetno složenim uslovima koje nameće savremeni rat i oružna borba.

Strategijsko opredjeljenje u vezi sa odbranom zemlje, da Jugoslavija mora imati dobro organizovane, moderno naoružane i obučene oružane snage, obavezuje svakog ko se bavi pitanjima odbrane da stalno prati vojno-naučni i tehnički progres i da pruža svoj doprinos usavršavanju i modernizovanju oružanih snaga. Iskustva iz ratova vođenih poslije drugog svjetskog rata (Koreja, Vijetnam, Bliski istok, Alžir, Kampućija i dr.) uče nas da ne smijemo zaostajati ni u teoriji ratne vještine ni u naoružanju za moderno opremljenim armijama.

3. Da bi borbena spremnost jugoslovenskih oružanih snaga i cijelog društva bila sve veća, neophodno je i kod pripadnika oružanih snaga i svih drugih struktura društva razvijati stvaralaštvo i preduzimljivost. To se mora raditi u svim vojnim kolektivima, jedinicama i ustanovama, a posebno u vojnim školama i naučnoistraživačkim institucijama i fabrikama, jer su to mjesta koja treba da budu središta okupljanja što šireg kruga naučnih radnika koji se bave i pitanjima odbrane i zaštite.

U razvoju koncepcije i doktrine, strategije, operatike i taktike, veoma je značajno predvidjati kakva se sve nova oružja i nova oprema može pojaviti na bojištu. U tom pogledu se ne smije dopustiti iznenadenje. Ukoliko teorija i praksa ne bi isle ukorak s razvojem tehnike u svijetu, zaprijetila bi opasnost od zaostajanja u razvoju, a posljedice bi mogle biti teške.

4. U opštenarodnom odbrambenom ratu, pored oružanih snaga, učestvovaće narod i sve strukture jugoslovenskog društva. Ali, to ne znači da bi se u takvom ratu naše društvo angažovalo stihijski. Naprotiv. I ljudstvo i materijal bi se uvodili u oružanu borbu i rat organizovano i do kraja racionalno. Visoka organizovanost odbrambenog sistema podrazumijeva i njegovu gipkost, mogućnost da se oružane i ostale odbrambene snage društva uspješno upotrijebe i angažuju u skladu sa opštom idejom o vođenju rata i kada direktive nema. To znači da svi koji učestvuju u pripremi za odbranu zemlje, a pogotovo odgovorni rukovodioci i starješine oružanih snaga, moraju da potpuno poznaju sistem opštenarodne odbrane i svoju ulogu u njemu, moraju da budu u stanju da uvek pronađu najbolje, najuspješnije rješenje. Oni moraju ovladati koncepcijom, doktrinom i

ratnom vještinom, tako da su u svakoj borbenoj situaciji u stanju da dejstvuju i samostalno, da samostalno odlučuju kada su s jedinicama kojima rukovode odvojeni od cjeline kojoj pripadaju. Preduzimljivost i sposobnost da se na pravi način postupa u svakoj prilici — uslov je oživotvorenja koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite i ratne doktrine. Pri tome valja poštovati osnovno načelo da agresoru treba nanositi gubitke svuda gdje se on nalazi, usmjeravajući težište tamo gdje je on najosjetljiviji i gdje se postižu najveći efekti. Borba protiv agresora, od trenutka kada on pređe državnu granicu, je najvažniji zadatak svih građana SFRJ. To se odnosi u prvom redu na sav rukovodeći sastav od mjesne zajednice do federacije, od organizacije udruženog rada do najsloženijih sistema, od ustanova do društveno-političkih organizacija. Sve misli, ideje i akcije moraju biti usmjerene da se agresor tuče i da se pobijedi. Svako treba da u tome doprinese svoj udio.

Ako bismo sve te zahtjeve uopštili i sveli na jedan najopštiji zahtjev, polazeći od opštег cilja opštenarodnog odbrambenog rata — a to je razbijanje ili uništavanje agresora, odnosno njegovo iscrpljivanje do mjere slabljenja njegove volje za nastavljanje agresije, što implicira odustajanje agresora od namjeravanih ciljeva — i polazeći od opšte ideje koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane i društvene samozaštite o učešću u ratu svih snaga i potencijala Jugoslavije, sve sa težnjom da se pobjeda postigne, što je moguće prije i sa što manje gubitaka, onda bismo mogli reći da je smisao cjelokupnih odbrambenih aktivnosti da se izgradi, istorijski gledano, nov odbrambeni sistem u kojem će doći do izražaja cjelokupne ljudske, duhovne i materijalne snage jugoslovenskog socijalističkog samoupravnog društva u funkciji odvraćanja, odnosno slamanja eventualne agresije. Shodno tome, neophodno je da se svaki jugoslovenski građanin organizuje i osposobi da, ma gdje se u trenutku agresije zatekao, i ma gdje u toku borbe bio, postupa na odgovarajući način i da svoju patriotsku dužnost časno izvrši. Tu potrebu izražava i dobro poznato načelo u Ustavu SFRJ da je odbrana zemlje ne samo pravo već i dužnost svakog građanina, i to najviša. Doktrina opštenarodnog odbrambenog rata omogućuje svakom Jugoslovenu da se bori protiv osvajača bilo s oružjem u ruci ili na bilo koji drugi način. A mogućnosti oblika za pružanje otpora ima mnogo.

U skladu sa tim ustavnim načelom i osnovnom idejom koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, svi društveni faktori učestvuju u razvijanju cjelokupnog sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Pošto je oružana borba glavni vid otpora, to se kao najvažniji zadatak postavlja stalna izgradnja oružanih sna-

ga, u prvom redu njihova stalna modernizacija. To podrazumijeva savjestan idejno-politički rad, savremeno organizovanje štabova i komandi, efikasnu naučnoistraživačku, vaspitnu i obrazovnu djelatnost (pogotovo u obuci štabova i jedinica), dobru kadrovsku politiku, briju za ljudе i druge poslove — sve do opremanja jedinica odgovarajućim naoružanjem i borbenom tehnikom.

Taj opšti zahtjev izražen je u Rezoluciji Desetog kongresa SKJ o zadacima Saveza komunista u opštenarodnoj odbrani, bezbjednosti i društvenoj samozaštiti, u kojoj se, pored ostalog, kaže:

»Dalja modernizacija cjelokupnog sistema opštenarodne odbrane i interesi efikasne odbrane zahtevaće da se u skladu sa ekonomskim razvojem i mogućnostima zemlje odvajaju odgovarajuća materijalna sredstva.

U materijalnom obezbeđenju opštenarodne odbrane organizacije i rukovodstva Saveza komunista će se zalažati naročito za brže i efikasnije izgradivanje ekonomičnijeg i racionalnijeg materijalnog i zdravstvenog obezbeđivanja oružanih snaga i za njihovo potpunije integriranje u samoupravni društveno-ekonomski sistem; za ekonomsko oživljavanje i racionalno ulaganje sredstava za razvoj brdsko-planinskih područja i otočja; za stvaranje i stalno obnavljanje neophodnih materijalnih rezervi za potrebe društva i oružanih snaga i za odgovorniji odnos komunista u državnim organima federacije, republika, pokrajina i opština i u organizacijama udruženog rada i društvenim službama prema zadacima dugoročnog planiranja i osposobljavanja privrede i društvenih službi za rad u ratnim uslovima«.

U čitavom poslijeratnom periodu razvoja oružanih snaga rukovodili smo se navedenim zatjevima koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, zaoštravajući ih i ostvarujući uvijek na višem nivou potreba u svakoj novoj etapi tog razvoja. Uporedo sa jačanjem materijalne snage našeg društva, uporedo sa kretanjem vojno-političke situacije u svijetu i razvoju armija, prilazilo se oblikovanju JNA tako da ona uvijek može da odgovori zadacima koje je društvo pred nju postavljalo.

U mjeri u kojoj je Armija organizaciono i tehnički jačala, postavljalo se i pitanje izgradnje svih pratećih institucija, prvenstveno razvoja vojnoškolskog sistema koji je stvarao visoko stručan i našoj revoluciji i Partiji, odnosno SKJ, odan kadar.

Prišlo se i razvoju vojne industrije i tehničkih razvojnih naučnih ustanova. Bez razvoja sopstvenog kadra, svoje vojne industrije, svoje naučnotehničke baze, naše društvo i oružane snage ne bi se mogle u odbrani osloniti na vlastite snage. Uz sve to razvijale

su se i ustanove za zdravstveno zbrinjavanje i lečenje ljudi, a i za materijalno obezbjeđenje jedinica. Tehnika bez uspješne remontne baze i stručnog obrazovanja ne bi mogla biti ispravna ni borbeno spremna.

Da bi se izgradila moderna armija, pored dobre organizacije, uvođenja savremenog naoružanja i opreme, bilo je potrebno izraditi savremeni sistem obuke i materijalno ga opskrbiti.

Svemu tome treba dodati da smo vojnonaučnoj misli, izgradnji naše koncepcije i doktrine, i izgradnji sistema opštene narodne odbrane i društvene samozaštite u cijelini, poklonili veliku pažnju.

Našu koncepciju odbrane izgrađivali smo u duhu promjena bića našeg društva i samoupravnog socijalističkog sistema. Drugim riječima, društveni razvoj i njegova "odbrana" i bezbjednost činili su i čine jedinstvenu cjelinu. Sve što je dosad urađeno predstavlja osnovu za dalje usavršavanje i razvoj oružanih snaga.

Tako smo uspjeli, da ponovimo konstataciju odmah na početku datu, da smo pod Titovim vodstvom izgradili tako moćne oružane snage koje svako mora respektovati. Stvorili smo JNA, moralno čvrstu, borbeno snažnu, organizovanu po najsavremenijim principima vojne organizacije i opremljenju i naoružanu najsavremenijim sredstvima ratne tehnike. Izgradili smo Teritorijalnu odbranu, milionsku armiju moderno naoružanu i opremljenu saglasno njenoj borbenoj funkciji. Nije potrebno navoditi brojke i druge pokazatelje kao podatke za ilustraciju tih tvrdnji. Svim pripadnicima naših oružanih snaga i svim našim radnim ljudima su poznati ti podaci, jer naše oružane snage nisu zatvorene za našu javnost. One rastu i razvijaju se pred očima naše javnosti i uz brigu svakog našeg radnog čovjeka. Taj proces modernizovanja oružanih snaga je zaokružen, ali ne i završen; on se nastavlja još većim intenzitetom. Tendencije daljeg razvoja već su snažno izražene u smjeru daljeg modernizovanja i JNA i Teritorijalne odbrane kao komponenti jedinstvenih oružanih snaga.

Pošto je jačanje oružanih snaga stalan, dugoročan i složen posao, pri utvrđivanju zadatka svagda se moralo i mora polaziti od vojno-političkih prilika u svijetu, materijalne i društvene razvijenosti zemlje, zahtijeva koje nameće savremeni rat i uloge svih dijelova i činilaca odbrane, među kojima oružane snage imaju osobito mjesto. Izgradnja oružanih snaga mora biti postavljena tako da se stalno povećava njihova borbena spremnost, manevarske sposobnosti, udarna i vatrena moć.

Savremenom metodologijom regrutovanja i mobilizacije, povećavaju se efikasnost i sposobnost oružanih snaga i ostalih subjekata

odbrane, a društvo znatno lakše prelazi na ratno stanje. Time se stvara realna mogućnost da se eventualni napadač preduprijedi i onemogući u namjeri da ostvari iznenađenje.

Jugoslovensko društvo se izgrađuje na temeljima marksističke nauke. Stoga je u daljoj razradi sistema opštenarodne odbrane *veoma značajan zadatak da se stalno razvija i u praksi provjerava vojnonaučna misao, da se dalje razraduju i osavremenjavaju strategija, operativna vještina i taktika upotrebe vidova, rodova i službi. U tome je bogato Titovo vojno djelo osnova na kojoj se teoriski razraduje koncepcija opštenarodne odbrane i društvene samozštite SFRJ.*

Dalji razvoj sistema opštenarodne odbrane trajan je zadatak jugoslovenskog društva. U skladu sa principijelnim stavom Saveza komunista Jugoslavije o tome da ništa ostvareno nije tako sveto da ne bi moglo biti bolje i da se ne bi moglo promijeniti, smatramo da ni odbrambeni poslovi nikad ne mogu biti završeni, da se nikada ne može reći da se postiglo najviše što se moglo. Pod tim gesлом se mora i dalje odgovorno i istražno raditi, kako bi se sistem opštenarodne odbrane, i u njegovom sklopu oružane snage, neprekidno usavršavao. Jugoslovenskoj zajednici su tuđi kanoni, zadovoljavanje onim što se postiglo i okoštavanje jednog stanja. Mogućnosti za dalji razvoj uvijek ima i one se moraju iskorišćavati u svim sredinama.

Kad odbrambeni sistem SFRJ posmatramo kao sistem u razvoju, ima se na umu, prije svega, promjena objektivnih okolnosti koje na njega utiču. Na taj odnos se, naravno, gleda dijalektički, a to će reći da je uticaj dvosmjeran. No, ti međusobni uticaji i zajedno i pojedinačno uzeti, imaju dinamiku sopstvenog razvoja. Imajući to u vidu, u Jugoslaviji se pomenute okolnosti moraju neperekidno pratiti i izučavati, s tim što se stalno mora voditi računa o tome da tzv. spoljne okolnosti dvostruko djeluju na odbranu: time što nameću jugoslovenskom društvu obavezu da se priprema za odbranu i što uslovjavaju način organizovanja društva za odbranu i izbor metoda vođenja eventualnog rata.

Na razvoj sistema opštenarodne odbrane realno utiču objektivne okolnosti, a od subjektivnih činilaca zavisi to da li će se osvareni stepen razvoja održavati, odnosno prevazilaziti. Subjektivni činilac se, takođe, neprestano razvija. Stoga je neophodno upoznavati te vrijednosti, pratiti njihov razvoj i rezultate iskorišćavati za povećanje odbrambene moći društva.

Socijalizam na samoupravnim osnovama je najpouzdaniji put ostvarivanja potpunih ljudskih sloboda i humanih društvenih od-

nosa, što vodi ukidanju eksploracije čovjeka od strane čovjeka, potpunoj nacionalnoj ravnopravnosti i podsticanju stvaralaštva. To su neprolazne vrijednosti, i one su osnovni motiv i podsticaj da se brani jugoslovenski društveni poredak i nezavisnost zemlje. Budući da je jugoslovensko samoupravno društvo u stalnom i burnom razvoju, to su, prirodno je, i vrijednosti koje čovjeka motivišu na samoprijegor sve veće. O tome se mora voditi računa, jer je odbrana, u prvom redu, društveno-političko, moralno i patriotsko pitanje. S druge strane, uvijek moramo imati u vidu da spoljni i unutrašnji neprijatelji ne miruju, da preduzimaju mjere psihološko-propagandnog karaktera, kako bi ispoljili negativan uticaj na narod, naročito na indoktrinaciju mlade generacije, sve radi toga da oslabe odbrambenu snagu i bezbjednost zemlje. To nameće potrebu intenzivnog ideoško-političkog rada, stalno informisanje i upoznavanje naroda i omladine, posebno sa metodama rada i ciljevima neprijatelja, stalan i neposredan kontakt i rad sa narodom, kao što smo to veoma uspješno radili u narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji. Za to sada postoje veće materijalne i tehničke mogućnosti, imamo više znanja i iskustva i sve to treba što bolje iskoristiti kako bismo bili stalno u ofanzivi i u korjenu spriječili namjere i planove neprijatelja.

Osnova odbrane je, prema jugoslovenskom gledištu, čovjek. Zato je u stvaranju i razvoju sistema opštenarodne odbrane presudan odnos čovjeka prema društvenim vrijednostima koje treba braniti. Čovjekovu motivisanost da brani zemlju ništa ne može zamijeniti. Kod naših ljudi je prevladala svijest da odbrambena moć jugoslovenskog društva najneposrednije zavisi od cijelokupnog njegovog razvoja, u prvom redu od stabilnosti ekonomskih, političkih i uopšte društvenih odnosa. Napredak jugoslovenske zajednice osnovno je odbrambeno pitanje, uslov daljeg razvoja sistema opštenarodne odbrane. Ako se ima na umu da je svrha svake eventualne agresije i pritiska raznim metodama koje neprekidno osjećamo, prije svega, rušenje društvenog poretku SFRJ, pozitivan odnos svakog našeg čovjeka prema društvenom uređenju je prvorazredno, strategijsko pitanje odbrane Jugoslavije. Zato, kada govorimo o opštenarodnoj odbrani kao o sistemu u razvoju, stalnom unapređenju i usavršavanju, svagda moramo misliti na potrebu da se čovjek vaspitava, da se stalno izgrađuje njegova politička svijest, da do kraja bude motivisan i u svakom pogledu odan i ospozobljen da izvršava zadatke izgradnje društva i njegove odbrane; da u tome bude istrajan, bez obzira na fizičke, psihičke i socijalne teškoće koje rat donosi.

Na osnovu svega ovog što je rečeno može se zaključiti:

1. Svaki od navedenih perioda ratne i poratne izgradnje oružanih snaga bio je, kao, uostalom, i razvojni put društva u cijelini, po mnogo čemu osoben i označavao je različite stupnjeve kontinuiranog razvoja naše koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

2. Naše oružane snage u svojoj četrdesetogodišnjoj istoriji nikada ni za trenutak, svojim stremljenjima ni svojim djelom ili aktivnošću, nisu prekinule kontakt sa vitalnim potrebama radničke klase, naroda i narodnosti Jugoslavije. One su na svakom mjestu i u vijek izražavale svoj duboki narodni i revolucionarni karakter, noseći i njegujući tako neprekinuti kontinuitet jedinstva naroda i vojske i njenih najsvjetlijih tradicija iz vremena NOR-a i revolucije. Time što su u svom razvoju u vijek odražavale sva bitna obilježja našeg društvenog razvoja, što su bile spremne da sa narodom i radničkom klasmom žive svoj život i dijele sve teškoće razvoja u stješnjenim uslovima, što su bile spremne da u svakom trenutku svim svojim moćima stanu na branik naše otadžbine i brane tekovine revolucije od svih oblika njihovog ugrožavanja — naše oružane snage su efikasno ispunjavale svoju istorijsku ulogu garanta naše slobode, nezavisnosti, teritorijalnog integriteta i samostalnog socijalističkog razvijanja. U mjeri u kojoj su one iz dana u dan postajale sve snažnije, u toj mjeri su sve više i faktički ispoljavale svoju moć odvraćanja.

3. Kao zemlji i društvu sa progresivnim društvenim kretanjima, Jugoslaviji je strano svako miješanje u unutrašnje stvari drugih zemalja. Otuda je naša doktrina odbrambena po svom društvenom i političkom karakteru. To je imalo bitan uticaj na organizacionu strukturu i na ukupni razvoj i izgradnju oružanih snaga. Prirodno, mi smo u čitavom poslijeratnom periodu gradili onaj model oružanih snaga koji daje najefikasniju, tzv. odbrambenu komponentu. Trebalo je izgradnjom oružanih snaga na djelu pokazati da nam one služe isključivo za samoodbranu, a nikako za miješanje u poslove drugih. Stoga su se one razvijale kao poseban vid odbrambene moći koja se u vojno-tehnološkom smislu ispoljava na ofanzivan način. Na taj način mi smo našu odbrambenu koncepciju i naše oružane snage doveli u potpuni sklad sa našom ukupnom strategijom mira u savremenom svijetu.

4. U izgradnji oružanih snaga obilato smo se koristili iskustvima iz NOR-a koja imaju trajnu vrijednost. Pri tome se ne radi o preuzimanju tih rješenja kao gotovih, nego o njihovom inspira-

tivnom djelovanju i svestranom obogaćivanju u skladu sa izmjenjnim društvenim i opštesvjetskim uslovima.

5. Izgradnju oružanih snaga osnovali smo na vlastitim snagama. Na polju vojne nauke i vojne teorije učinili smo velike napore da konstituišemo vlastitu vojno-teorijsku misao, zasnovanu na marksističkom učenju o naoružanom narodu, iskustvima NOR-a, dostignućima u razvoju savremene vojne nauke i prakse i osobito na dostignućima našeg društvenog razvoja i naše društvene nauke u cijelini. U materijalnom pogledu dostigli smo takav stepen industrijskog razvoja i proizvodnje za vojne potrebe da danas iz vlastite proizvodnje pokrivamo najveći deo potreba oružanih snaga, što nam omogućava da ne budemo zavisni ni od koga.

6. U pogledu tehničke modernizacije sa stanovišta jačanja vatrenе, manevarske i udarne moći JNA, a sve više i TO, nimalo ne zaostajemo za modernim armijama u svijetu. Mi ćemo i ubuduće nastaviti tim putem, vodeći računa da u planovima razvoja ne narušimo neke nužne društveno-ekonomskе proporcije, ali da ni u čemu ne zaostajemo za armijom potencijalnih agresora.

7. U procesu ukupnog osposobljavanja oružanih snaga za oružanu borbu naš komandni kadar — pojedinačno i timski — uspješno osposobljavamo za efikasno rukovođenje i komandovanje u uslovima pune tehničke zasićenosti bojišta svim najmodernijim borbenim sistemima i sistemima rukovođenja i komandovanja, ali i u onim situacijama kada sa pretpostavljenima nema nikakve druge veze izuzev idejne. Naš sistem vojnog školovanja mora i dalje nastaviti tim putem, jer će nam opštenarodni odbrambeni rat nametati bezbroj teško predvidivih i unapred izučenih situacija, koje će tražiti punu inicijativnost i odgovornost komandi na svim stepenima komandovanja.

8. Tako značajne uspjehe u izgradnji naših oružanih snaga u stanju smo bili da ostvarimo zahvaljujući odricanjima i samoprijeđoru naših radnih ljudi, radničke klase i svih naroda i narodnosti naše zemlje. Oni nikada nisu žalili ni truda ni sredstava da bi oružane snage što više ojačale, a sa njima i naša ukupna odbrambena moć. Naši radni ljudi su spremni da tako čine i ubuduće. Pripadnici oružanih snaga im se odužuju na taj način što se krajnje odgovorno odnose u trošenju materijalnih sredstava koja se izdvajaju za oružane snage i što ih koriste za razvoj i jačanje odbrambene moći zemlje, a ne ni u kakve druge nemamjenske svrhe.

9. Oružane snage, njihov razvoj, modernizacija, unutrašnji život i odnosi, disciplina, borbena gotovost, odnos prema narodu i njihova povezanost sa narodom i radničkom klasom — sve je to u

čitavom poslijeratnom periodu bilo u žiji interesovanja naše partije i našeg SKJ. Oružane snage su stalno prisutna tema u sadržajima rada SKJ, naročito u organizaciji Saveza komunista u Armiji. Na taj način Savez komunista Jugoslavije, u skladu sa njegovom posebnom odgovornošću u domenu odbrane i zaštite našeg društva, doprinosi jačanju naše obrambene moći.

Značajna spona između oružanih snaga, kao elementa sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, i SKJ, kao rukovođeće i usmjeravajuće idejno-političke snage našeg društva u oblasti opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, jeste Organizacija ŠKJ u JNA. Ona se uvijek ponašala kao integralni dio našeg SKJ i našeg cijelovitog sistema društveno-političkog organizovanja, doprinoseći povezivanju oružanih snaga sa politikom SKJ i zalažeći se da nam ta politika uvijek bude naše programsko opredjeljenje. Nadalje, organizacija SKJ u Jugoslovenskoj narodnoj armiji svojim intenzivnim idejno-političkim angažovanjem uspješno je odoljevala nasratljima onih ideologija koje su suprotne ideologiji radničke klase i SKJ. Na taj način ona je obezbjeđivala da oružane snage u svim prelomnim momentima našeg društvenog razvoja budu na osnovnom političkom i idejnom kursu SKJ.

10. Naše oružane snage su Titovo djelo. Tito je prisutan svugdje: u svakoj našoj odluci i rješenju, u borbenom stroju u NOR-u, u svakoj armijskoj sredini, na manevrima, na sjednicama Savjeta za narodnu odbranu... I to ne samo kao naš simbol, legenda ili voda već kao aktivni sudionik. Tako od prvih začetaka naših oružanih snaga do kraja njegovog života. Cjelokupni razvojni put oružanih snaga uvijek je bio pod neposrednim Titovim nadzorom. Nije se Tito neposredno angažovao na ovim problemima zbog toga što nije imao dovoljno povjerenja u starješinski sastav oružanih snaga. Naprotiv, on je uvijek isticao da se kao vrhovni komandant ponosi držanjem i ponašanjem oružanih snaga u cjelini. Ali, Tito je smatrao svojom obavezom da maksimalno doprinese borbenoj i sveukupnoj izgradnji oružanih snaga. A mi smo bili i srećni i ponosni što nam je na čelu armijskog stroja bio uvijek njen najbolji vojnik, koji je svojom rukom taj stroj uspješno vodio. Koliko smo bili srećni i ponosni što nas je vodio Tito, toliko smo sada u ovim jubilarnim danima tužni što on nije sa nama da zajedno proslavimo jubilej i da pod njegovim sugestijama odredimo pravce naših budućih akcija. Ali, Tito živi u nama, živi i njegovo grandiozno djelo, čiji su jedan nemali dio i naše oružane snage. Tito ih je osnovao, i razvijao, i izgrađivao. Bio je njihov vrhovni komandant u ratu i u miru. Na njih je ostavio neizbrisiv trag. Tito nam je ostavio poruku trajnog značaja —

da je revolucija moćna onoliko koliko je spremna i sposobna da svojim snagama brani samu sebe — svoje tekovine. Mi jesmo spremni i hoćemo da branimo i odbranimo tekovine naše revolucije od svih nasrtaja. To je naš dug prema revoluciji, prema Titu, njenom čelnom vojniku, a prije svega prema sebi samima. Taj Titov savjet mi smo pretvorili u zavjet svakog našeg pripadnika, kojim se izražava spremnost i odlučnost da istrajemo na Titovom putu bez ikakvog uzmicanja i bez obzira ko nam i šta stoji na tom putu kao prepreka.